

HN 29UH .

Hun L 405.145

74/2

SZIKSZÓI

ENYHLAPOK.

CSÁSZÁR FERENCZ

SZERKEZTÉSE MELLETT,

KIADTA

KUNSCH JÓZSEF.

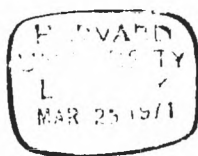

PEST, 1853.

MÜLLER EMIL KÖNYVNYOMDÁJA.

(Servituté 1. Sz.)

Hunt L 405.175 ✓

ELŐSZÓ.

Nem tudván, de nem is akarván megválni azon hitemtől, mely az emberiségnek áldozati készségéről azok iránt, kik a sors csapása alatt leverten szenvednek, kebelemben él; bár erőm csekélységének érzete ónsúlylyal nehezedék ohajaim merész szárnyalatára : eltökélém mégis az e folyó év május 18-kán tűz által véginségre jutott szikszóiaknak, az én földieimnek, némi fölsegítésére ezen enyhlapokat kiadni, hogy az emésztő lángok közt elhullott könyzáporból ha csak egy csepet is felszáríthassak.

Midőn azonban igénytelen törekvésemnek sükerrel áldott imez eredménye felett keblemet dagadozni érzem : hozzátok fordulok Hazámnak nemes Fiai és Leányai, kik a szent czélt részint szellemi, részint anyagi közremunkálástokkal előmozdítani kegyesek valátok; mert a mag, melyet elveték, ohajaim reményzöld mezején csak a Tí buzgó részvételek melege által foganzék meg,

és ha az az inségeseknek gyümölcsözni fog: annak egész dicsősége — a Tiétek.

Fogadjátok tehát, saját s kedves földieim nevében is, legforróbb köszönetemet; jutalmakat találandók azon öntudatban, hogy szerencsétlenült ember- s polgártársaitokkal boldogítólag éreztettétek a nemtőkezet; szíveinkbe vés-vén azt: hogy szeretet s egyesült erő mindent lehet!

Pest, 1852. novemberben.

KUNSCH JÓZSEF.

SZIKSZÓ ÉVLAPJAI.

Legyen ez Enyhlapokban kezdetül **Szikszó** mezővárosának története vázolva. Megkívánja ezt nemcsak azon tisztelet, melylyel szülőföldem áhitatos kegyelettel ápolt emlékezetének tartozom; hanem különösen azon figyelem is, melylyel a hazai történelem iránt vonzatom; meg levén győződve, mikép annak tárházában minden, bármely kis adalék is, kincsül tekinthető.

A mennyiben e történeti adatok birtokába **Vécsey György** egyházi főgondnok, **Polányi István** tanár, és **Csányi Mihály** urak szivességéből juték: fogadják ők honfiúi s tudományos buzgalmokért őszinte köszönetet, melyet itt nyilvánítom kedves kötelességemnek tekintem.

Szikszó m. v. fekszik Abaújmegyében. Budától 27, Kassától $8\frac{3}{4}$ mérföldre. Határai : kelet felől a Hernád folyó; délről az újfalusi majorság; nyugatról az arnóti, pálfalvai, vámosi és bodvai; s északról az alsó-vadászi és aszalai határok. — Szántóföldeit három nyomásban használja; legelője és rétségei a Hernád vize felé terjedők és fűgazdagok. Szőlőtökékkal beültetett halmai és hegyei észak-nyugat felől félkörben kerítik; azok nevei: **Magyarhegy**, **Frank**, **Nyumál**, **Grosznig**, **Haling**, melyek — mint alább látni fogjuk — hadi események és vezérekről neveztetvék el. Van jó töltött útja a pest-kassai vonalon. Vizei: a patak, mely a várost ketté met-

szi; távolabb, kelet felé, a Bársonyos, mely, ha vize van, hat kerekű malmot hajt; végre a Hernád, mely egyszersmind határát szegi be kelet felől. Templomak: a reformátusoké, kiknek itt két lelkészök, algymnasiumok s elemi iskolájok van három tanárral, külön leányiskolájok egy tanárral; egyháztanácsuk, egy fő- egy algonodnok- s egy pénztárnokkal és harmincz tanácsossal. A r. katolikusoknak van itt lelkészök s elemi iskolájok egy tanárral; a zsidóknak imaházok. A város jelenleg székhelye a közigazgatási és igazságügyi járásbiróságnak; van két orvosa, csinos gyógyszerháza; a triesti tűzkártérítő társulatnak is van itt ügyvivője, a tiszamellékiét azonban folyó évi szeptember 15-től fogva nélkülözi. A városi előjáráságnak 1848-ban egyesült — addig külön vált — hatásköre.

A történetírók hiteles állításai szerint, a Tisza, Duna és Garam folyók között a Karpát hegyekig, és így azon helyen is, melyen ma Szikszó városa fekszik, Kr. sz. u. az első században azon nemzet lakott, melyet a görög írók vándor-jászoknak neveznek. Ezen jászok, az 1-ő század 47-dik évében, a Fekete-tenger felett lakott hatalmas Sarmata nép közül felkerekedvén: az említett vidéket elfoglalták s 376-ig bírták; midőn a Húnoknak nyugat felé rohanásával, Europa nemzeteinek önállósága megintgattatván: bekövetkezett ezek vándorlása, mely alkalommal a tót nép is mélyen behatott vidéküinkre, úgy, hogy Nagy Károly titoknok Eginhard tanúsága szerint, már a VIII-dik század végén, az Avarok legyőzése után, az egész Tisza- és Dunaközt polgár, és nevezetesen Szikszó vidékét, tót nép lakta. 895-dik évben Árpádék bejövén, itt tótokat találtak; de csakhamar megmagyarosodott e vidék; mert Árpád Szerencs és Szikszó környékét Ed és Edumen nevű kún-magyar vezéreknek ajándékozván: ezek saját embereiket telepíték meg e kies vidéken.

A szikszói most élő törzslakosak e szerint őseiket azon kún-magyarokban kereshetik, kik az említett vezérek alatt e helyen megtelepedtek; s ők, a századoknak dúló csatái és zivatarai között, s a tót elem oly közel szomszédsága mellett is, tiszta magyarságukat nyelvökre, szokásaikra s öltözetökre nézve elannyira megtartották, hogy mainapig is alig van pár ember Szikszón, ki tótul értene vagy épen beszélne.

Hogy Szikszó a magyarok bejövetele előtt is meg volt ülve, következtetni lehet határának s helyzetének ép oly termékeny és alkalmas, mint kies voltából. Nagy régiségre mutatnak azon mélyen rakott, 4 – 6 lábnyi vastagságú hányott földdel betakart épületeknek ölszélességű kőalapjai, melyek nemcsak őseinktől emlegettettek, hanem saját tapasztalásunk szerint is városunk külön részeiben több helyeken taláztatnak és kiásatnak. Azonban minő épületek ezek, arról sem ősi hagyomány, sem, tudunkra, egy könyv sem beszél semmit. Hogy Szikszón már 1332-ik évben a r. katolikusoknak anyaparochiájok volt: a kassai püspökségnek 1826-ik évre kiadott névtára, azon korbéli irások és jegyzetek után, állítja.

Budai Ézsaiás említi, hogy 1-ső Lajos király korában, s jelesen 1351-ik évben ültettetett be a tokai hegy forminttal. Alig bibázunk, ha állítjuk, mikép a forminttal bővelkedő s a tokai hegytől öt órányira fekvő szikszói szőlőhegyek is ugyanekkor ültettettek be a tokai hegyről került szőlővesszőkkel. B á t h o r y I s t v á n is birt, ecsedi vára után, Szikszón 4 darab szőlőt.

S z i k s z ó földes-urairól az 1411 előtti időkben nem találtunk biztos adatokat; ezen esztendőben Szikszót és Alsó-Vadászt P e r é n y i Péter, Simonnak fia, szerezte meg. Perényi Mihály 1557-ben Munkács alatt elesvén: a roszhírű és lelkű B e b e k György, ki az árvák gondnokául feltolakodott, Szikszót, a gondnokság ürügye alatt, maga részére foglalá el. Az árvák anyja, S z é k e l y Kata,

ótalomért 1-ső Ferdinándhoz folyamodott, ki is az ügy eligazítását Veránczra és Pethő Jánosra bízta, de oly utasítással: hogy Behek Györggyel, ki ekkor Szapolyait elhagyá, minden lehető kimélettel bánjanak. A megbízottak intézkedése szerint Szikszónak fele Beheknél meghagyatott; azonban halála után újra egészen a Perényieket uralta.

IV-ik, vagyis Kún László kir. a B. Szűznek kompolthi kolostorát, Szikszón 1280-ban kelt (datum in Zekzou) adománylevele által, némely javakkal gazdagítá.

A szikszói ref. templom és torony építése idejét az 1441- és 1458-dik évek közé tehetni, midőn a huszita-csehek Magyarországon dúlongtak. A szájrólszájra maradt ősi hagyományokon kívül, ezen korra és emberekre mutatnak az épület alakja, s alkotása is. A csehek a torony tetejébe fából úgynevezett „vigyázót“ építettek, mely őrállás eredeti alakját 1819. évben vesztette el, midőn az ingadozásnak indúlt torony, Kunsch Gábor egyházi főgondnoksága alatt, csaknem újból építtetett föl.

1461-iki juliushan Mátyás király, a huszita-csehek ellen viselt háború alkalmával, seregével Szikszó alatt megállapodott, s innen küldött levelet Mikola Istvának a n. szebeni pénzverő kamara elnökének. Ugyanekkor és itt erősítette meg Besztercze városának még Hunyady Jánostól 1453-ban nyert szabadságát is a beszterczei bíró Timár Györgynek kérésére.

1471-ben Kazimir lengyel királynak fia II-ik Kazimir, Mátyás király, mint vágytársa ellen, vezetett seregével Szikszón ment keresztül.

1490-ben II. Ulászló testvére, Albert, visszamentében minden helyeket kirabolt, s ez alkalommal miatta Szikszó is sokat szenvedett. 1491-ben II. Ulászló, Albert testvérének ezen aljas tettét megboszulandó, Szikszónál gyűjté össze seregét, melyet ellene vezetendett.

1514-ben Dózsa György lázítása itt nem nagy süi-

kerrel folyt; mert Hevesben a németek magok megfékezésén a lázangókat, az elenyészett. Az e vidékiek közül csak Aszalai K e c s k é s Tamást említi, mint alvezért, B u d a i Ferencz „Polg. lexicon“ában.

1518-ból II-dik L a j o s királynak rendelete van fen, melynél fogva: a Zikzo-i sókamrát utasítja, hogy a Karthuziánusok Szepesben létező „Vörös“ kolostorának (claustrum lapidis refugii) 500 kő sót adjon.

1538-ban a Luthertől oly messze eső Szikszó is plebánusával, Benczédi S z é k e l y Istvánnal, s akkori földes urával a báró P e r é n y i családdal együtt, az említett hitújító által hirdetett vallási elveket fogadta el. Különösen P e r é n y i Péter, 1521-től 1542-ig, hatalmas terjesztője volt a prot. vallásnak.

1552-ben P e r é n y i Ferencz és Mihály birták Szikszót: M i h á l y Ferdinánd pártján, F e r e n c z Izabelláén állott. — T e l e k e s s y Imre, Ferdinánd vezére, Ferenczet n. szöllősi kastélyában elfogván: családjával együtt a sárosi várba küldötte fogságra. Később, mint már említők, Mihály is elesvén: ekkor történt, hogy B e b e k György gondnoki cím alatt, egész Szikszót maga részére elfoglalta; a miért Mihály özvegye panaszt tevén: javai királyi parancs által 1558-ban visszaadattak, maga Ferencz is fogságától felszabadíttatván.

E korban Szikszóról több jeles valláshirdetők állottak elő, mint: szikszói H e l l o p a e u s Bálint; S z i k s z a i Pál, Zrínyi Miklós predikátora; Szikszai F a b r i c i u s vagy Kovács Balázs, — S i d e r i u s Szikszai János és többek.

1526-tól 1552-ig a szikszóiak magok sem tudták, melyik fejedelemnek engedelmeskedjenek, S z a p o l y a y Jánosnak-e, vagy Ferdinándnak? míg végre Szapolyay özvegyének Izabellának Ferdinánd királylyal kötött egyezménye őket e zavarból kisegítette.

1552-ben Ruszkai D o b ó István és M e c s k e i Ist-

ván, akkori egri várnagyok, értesülvén, hogy a török hadak vezére Akhomut vagy Amhat, Eger várát vette célba: elvégezték magokban, hogy a várbeli őrizetet megszorítják. — E célból Mecskéi személyesen ment Szikszóra, az itt számosan összesereglett rendek gyűlésére, és arra kérte őket, hogy Eger várának ótalmazására segítséget küldjenek. A rendek azt felelték: hogy, kik az egri jószágok jövedelmeiből részesülnek: azok a vár védelmezhetéséről is gondoskodhatnak, s tartoznak is, törvény szerint, gondoskodni; sőt nem is kellett volna a vár őrzését azoknak felvállalniok, kik veszély idején erejükben nem bíznak. — Azonban ez csak a gyűlésben mondott; mert mindjárt annak bevégezése után Petheő Gáspár, Zsolczi István, Figei János, híres századosok, száz-száz lovast; Bornemisza György pedig 250 gyalogot vittenek: továbbá Abauj-megye 50 gyalogot, és Perényi Ferencz és Mihály, Szikszó urai 25 darabantot küldöttek, — s Tinódi Sebestyén szerint — az ezen segédhadakkal 1935 főre szaporodott őrség védelmezte 60 ezer török ellen Eger várát 38 napig! — midőn a törököknek, 13 kemény roham után sem sikerülvén a vár bevétele: october 18-kán az ostromot félbenhagyva onnan elköltöztek.

1554-dik évben Fülek várának ozmánok birtokába lett jutása, Szikszóra is gyászsesemény volt, mert portyázásaiknak védtelenül állott!

Igy jött ki 1559-ben Füleki bég Velizán, a budai helytartó-pasa Rustanes parancsolatára, három ezer válogatott törökkel, kik is midőn Szikszón és ennek vidékén tüzzelvassal pusztítanak: Telekessy Imre, Ferdinánd kassai főkapitánya, Bebek Györggyel és Petheő Jánossal 1200 főből álló sereggel ellenek indult, s a törököket Kazánál, a Sajó mellett, utolérvén: őket megtámadta, közölök három százat négy zászlóval elfogott, s igen sokakat leölt, az útlelek rakva valának holt törö-

kökökkel, minden elvitt zsákmányt s több mint két ezer rabot kiragadt körmeik közül, — a magyarok pedig 7 v. 8 embert vesztettek. (1)

1556-ban szikszói predikátorra Túri Pál neveztetvén, s nagy becsülője levén Calvinnak: Szikszón az augusztá-confessio helyébe, a helveticát hozta be. E vallástétel volt alapja az 1568. év janurár 6-kán Szikszón tartott zsinatnak, melyen 18 vármegyéből sok predikátor és 13 senior volt jelen, s a helvetica confessiót aláírván: értelmét XXIV cikkben állapították meg, úgy, hogy hazánkban az úgynevezett reformatá vallás voltaképen Szikszón kezdődött el 1568-ban.

1567-ben Szapolyai Zsigmond erdélyi fejedelem Svendi Lázár ellen, a ki Ferdinánd király kassai vezére volt, kibívtá önnön segítségére a temesvári béget Hasszánt; ki is a Tiszán átkelvén: Monok, Vadász, Putnok, s Finke várait bevette, Torna, Regéc, Eger, Szendrő, Kassa vidékeit a miénkkel együtt égette, pusztította, s mintegy tizenkét ezer foglyot vitt el rabszíjon.

1574. A törökök Hasszán pasa alatt a füleki várból véletlenül a Szikszón Márton-napkor tartatni szokott vásárra ütöttek, s az egész vásárt felpredálván, sok em-

(1) Az itt közlöttektől, részletekben, eltérnek Csányi M. úr adatai. Ezek szerint a füleki bég neve Veligi; csapatának száma, 5000 fegyveres; a Telekessyhez csatlakozott fölkelők közt emlittetnek még: Szalay Ferencz; Szennyesy Mátyás és Rákóczy György, kiket Telekessy Enyiczkére rendelt dandáraikkal; a csata azonban, szerinte is, Kaza helységénél történt Borsodban, s a törökök nagy része a Sajóba szorítottatott — maga a tény, általa 1558-dik évre tétetik A visszafoglalt zsákmány Kassára szállítottatott, s ott árvereztetett, mely alkalommal alig hogy kardra nem került a dolog a magyar vezérek között, minthogy a telhetetlen Bebek az általa vissza- és elfoglaltakat keze közül kiadni vonakodott.

bert levágtak és két ezeret fogva elhurczoltak. Az ily kóborlókra vigyázó nemesség azonban, több parasztokkal együtt, szendrői kapitány Rákóczy Zsigmond, és kassai várhadnagy Prépótvári Bálint vezérek alatt a törökök után nyomulván: őket Vadász körül utolérték, és nemcsak a foglyokat kiszabadították, hanem 43 zászlót is nyertek, 600 törököt, kik között több előkelő volt, elfogtak, és sokakat levágván, gazdag zsákmánnyal tértek vissza. Mely győzelmet Rákóczy II. Rudolf királynak Bécsbe hírül vivén: jutalmúl az egri kapitányságot nyerte el.

1576-ban nagy drágaság s oly nagy éhség volt Szikszó vidékén is, hogy az emberek füvet és elhullott nyúzott állatokat ettek.

1575—1593. Bár ezen időközben a török és Rudolf király között segyvernység volt, mindazáltal mindenik félnek szabadságában állott a másik fél földére ütni és prédálni, csak álgyúval volt tilos várat ostromolni. A Hernád vidéke ez időben a török birodalma alá levén vetve: Szikszó városa is adófizetője volt a budai pasának, ki a szikszói adóból bizonyos számú jancsárokat szokott tartani. De midőn a hazában uralkodott éhség és drágaság miatt néhány éveken át a város népe adóját a pasának meg nem fizethette; jóllehet öt gyakori kérelmeivel tartóztatta s engesztelte: végre türelme mégis elhagyá, s a város, tartván haragától, magát árkolással és kerítéssel erősítette meg. E félelem csakhamar igazolva lön; mert Ferhátész pasa, Sinan helytartója, boszankodván a be nem küldött 1000 darab arany adó miatt: Szikszóra 1588. octob. 4-kén kirendeli a székesfejérvári Kara alibéget, hogy Fülek vára alá gyűjtsön 6 ezer lovas, s ugyanannyi gyalogot oly czéllal, hogy midőn Szikszó megbüntetésére kiindúlna: egyúttal Felső-Magyarországot is kóborolja be és prédálja föl. Kara, Fülekről Rimaszombat, Putnokon által Sz. Péternél a Sajón átjött Szikszóra, s azt felpré-

dálván: templomával s az abba szorúlt néppel fölégette. Ezután a törökök Vadász felől letelepedvén a prédán osztozni kezdettek, a mit R ü s s e l német vezér észrevehén: hirtelen összehúzott 1700 emberével a törökök ellen sietett, egyszersmind R á k ó c z y Zsigmondnak, az akkori egri kapitánynak izent, hogy a törököt egyesített erővel támadnák meg. A mindenkor kész R á k ó c z y, jól-lehet épen akkor érkezett vissza a szolnoki bég kergetéséből Egerbe: mégis rögtön Szikszónak indult, holott megérkezésekor nagy veszedelemben találta R ü s s e l német hadát. R á k ó c z y hirtelen elrendezvén a sereget, Balás Deák és Bárczy János vezérlete alatt 1700 főből álló katonáival bevágatott a jancsárok közé. E közben R á k ó c z y trombitása — parancsolatból-e vagy csak maga gondolatából? nem tudatik — a város felett eső Magyar-hegy tetejére fölmenvén: trombitáját németesen megfúta, a törökök pedig azt vélvén, hogy új segítség érkezett, nagy zavarral szaladni kezdettek. A harcz késő éjszakáig tartott, s a még kinlevő meggyújtott gabona-asztagok s a lángban állott város világánál is vágták a törököket. Nyertek a diadalmasok ezúttal 30 zászlót, 600 szekeret löszerral s élelemmel, és az egész tábort. A törökök közül kik el nem estenek, szaladásra vették a dolgot; de így sem sokan mentheték meg élteket; mert a lakosok szaladás közben számosat megöltek, sokan pedig a Sajóban vesztenek. „Megesett az is — így szól a krónika — hogy némelyek mind az két részről való militia közül éjszakának idején a szőlő-hegynek estenek, és a félelem miatt gyümölcsfákra másztanak, úgy hogy egy fán német, magyar, török katonák együtt voltanak, de egymást ott lenni nem tudták, hanem reggel, a midőn megviradott, ismertek egymásra.“ — Elesett 1300 török; magyar és német 370, kiknek hulláik egy rakásban az Alsó-Vadászra vezető út mellett a patakhoz közel temetettek el. E domb maiglan „Törökhalom“nak neveztetik.

A város alatti **P a t a k** vize 3 napig véres volt. — A császári német és magyar had csatarendét következőleg adja elő a hagyomány: A császár hada állott magyar, német és frank katonákból, kik ekép valának elrendezve: a magyar katonák állítottak a város feletti hegyre, a frankok a külső hegynek a vadászi határ felőli részére; azon alól, mintegy két álgylövésnyire, **N e w m a l** katonái, ezen alól hasonló távolságra **H a l i n g** katonái, ezen ismét alább **G r o s z n i g** katonái, úgy hogy midőn a török a városhoz közelítne, a magyar had ereszkednék az aszalai völgyre, a frankok a vadászira, **G r o s z n i g** hátul a Bársonyos vize mellé a szigeti határba, **H a l i n g** a miskolczi és ongai útakra, **N e w m a l** pedig oldalt Vámos felől, hogy ha a török megfutamodnék, mintegy kertbe levén szorítva, egyfelé se szabadulhasson; honnan a hegyek, mind e mainapig, az ott állott vezérek neveiről neveztetnek: Magyar-, Frank-, Nyumál-, Haling- és Grosznig-hegyeknek.

1593. Gömörben a törököknek szabadkai erős kastélyukat Rudolf seregei bevevén: Szikszó vidéke a török zsarolásoktól némileg mentté lett.

1596. A törökök Eger várát bevevén, újra védtelen hely lön Szikszó; ugyanezen évben Miskolczot is egészen elpusztították a törökök.

1600. Nagy drágaság és döghalál volt Szikszón és környékén; a városbeliek e mellett a benlevő német katonaságtól is sok sarczólást szenvedtek; azon felül a törökök is Egerből kiütvén, s Kassáig prédálván, sok marhát és embert elhajtottak magokkal — de ezek nagy részét a közel erősségekben fekvő katonák visszavették.

1604. A **B o c s k a i** által élesztett vallásháborúban élénk részt vettek a Szikszaiak.

1619. Kiütvén Csehországban a 30 esztendőös vallásháború: **B e t h l e n** Gábor is felkelt a prot. vallás védelmére, s egész 1623-ig többször városunkon menvén ke-

resztül: ez a hadjárat terheit viselni kénytetett; mignem 1626-ban a nikolsburgi béke a zavaroknak végét vetett.

1625-ben a szikszói reform. templom tornya villám által meggyújtatván, leégett, de 1631-ben újra felépült.

1644-ben I-ső Rákóczy György, Erdély fejedelme, fegyvert fogván: III-ik Ferdinánd seregén Szikszónál győzedelmeskedett. E győzelem következtében készült a linczi békekötés 1645-ben,

1651-ben szomorú szürete volt Szikszónak. Mind a mellett is, hogy a töröknek adózott, s így tőlök bátorságban vélte magát, elkezdé a szüretet, midőn véletlenül az egri törököktől meglepetik, minden rendű és rangú szüretelők elfogatván, Törökországba eladatnak. A veszedelemben, ki atyját, ki anyját, ki fiát siratá! A rabságból néhányan visszakerülvén, Rab-oknak neveztetek el, mint a maig is élő Rab-Szabó család.

1661. Montecuccoli seregeinek egy része Szikszóra jött téli szállásra, oly föltétel alatt — akkori nádor Vesselényi Ferencz eszközzésére — hogy minden élelmet kész pénzzel fizessenek.

1663. Statutumok hozatnak a bíró és tanács hatalmáról.

1669-ben Fekete István bíró elnöklete alatt Lakatos István, feleségével és még két asszony czimboráival, a reájok bizonyított templomrablásért fővételre ítéltettek, s fejük a közönséges piacon hóhér által el is üttetett.

1671-ben I-ső Rákóczy Ferencz a felső-magyarországi 13 vármegyében a mozgást elkezdi I-ső Leopold ellen. Ezt megtudván I-ső Leopold, gróf Spork vezérlése alatt sereget küld Rákóczy ellen. Spork, midőn Szikszónak Aszaló felőli kapujánál megtelepedett: ns. Literati Dániel akkori szikszói bíró Spork vezérhez kimenvén, előtte térden állva s könyezve könyörgött kegyelemért, melyet meg is nyert oly föltétel alatt, hogy csak azoknak bocsát meg, kik a városban megmaradtak.

1672-ben Tököli Imre, átjövén a Tiszán, győzelmesen haladt előre, mindenütt kényszerítvén a lakosokat a hozzá csatlakozásra, — de Spandkau kassai vezérnek segítségével jövén Kopp és Eszterházy királyi vezérek, a nagy bosszankodással és fenyegetésekkel jövő német katonákat Szikszó sem merte nyakára várni, hanem mint egyéb helyek, minden vagyona hátrahagyásával tovaftott.

Hogy Szikszó az e korban kezdődött vallási üldözéseket szerencsésen kikerülte, azt leginkább kegyes földes-urának a Perényi családnak köszönheté; mert, ha szinte már ekkor visszatért is az a romai hitre: soha a protestánsok iránt ellenszenvvel nem viseltetett. Az 1673-ban Szelepcsényi György esztergomi érsek elnöklete alatt felállított posonyi judicium delegatum előtti megjelenéstől Spandkau, kassai várkapitány, eltiltotta a védelme alatt álló protestáns papokat, tanítókat, s azok közt a szikszóiakat is.

1679-ben Tököly Imre kuruczai, saját vezérlete alatt, mintegy 900-an czirkálni jöttek, s megtudván, hogy Laborde királyi vezér katonái Aszalót, azután Szikszót felprédálni szándékoznak: az Aszalón prédálókra ráküldi Harsányi híres vitézét jó paripás kuruczokkal. Laborde a csata folyását meghallván, segítséget küld katonáinak. Harsányi ekkor színlett futásnak ered, s az újfalusi határos hegyekig viszi az ellentáhort, hol az Tököly kuruczaitól körülfogatván, majd egylábig leváगतott. Az elestek hullái felett emelt domb máig is látható a Miskolcz felé vivő út mellett.

1683-ban, midőn a török nagyvezér 300 ezer emberrel Bécs megvételeire indult, Tököly Imrét is Eszékhez hivatás a fejedelemségben megerősíté. — Onnan Tököly visszaérkezvén, parancsolja a 13 megyének, hogy lovas és gyalog hadaikkal Szikszóhoz gyülekezzenek táborba, hova maga a fejedelem is Szerencsről, Csanáros

helység felől, királyi pompával beérkezett, s három napig a Bársonyos vize mellett táborozván, Jakab hava 11-én indult el Putnok felé.

1686—1689-ig a folytonos hadjáratok, adók és sarcok miatt kipusztított szikszóiak megmaradt kevés holmijöket a templom kerítésébe vitték, s ott kunyhókat építvén, azokba rejtegették féltettebb jószágukat. — 1688. april utolján — mikép? nem tudatik — egy kunyhó meggyúlt, s arról a templom, a benne volt sok ládával s a torony harangjaival együtt leégett; sőt magok a templombeli ládákat szabadítani akaró emberek közül is odaégett 14!

1695-ben minthogy eddig a városi előjáróság egyzsersmind az egyházi dolgokat is vezette, ezen évben külön álló egyházi előjáróság választatott.

1697-ben. A már régtől fogva sarczolt környéken felboszankodott a lakosság, s hadakba összeállván, a pataki és tokaji várakat visszafoglalta; de nemsokára Vademont az így elfoglalt várakat visszavévén: a lázongókat széjjel kergette, s közölők Tarczalón és Patakon többeket felakasztatott. — Szikszónak ekkor az volt szerencséje, hogy, mielőtt Vademont odáig érkezett volna, a kassai és szendrői várak kapitányaitól bizonyoságlevelet nyert arról, hogy a császár hűségében mindig megmaradott, s ezen levéllel és némi élelemszerekkel Körtyélyesi Istvánt, Törös Jánost, és Boldizsár Imrét elküldte a vezérhez, ki ennélfogva a várost megkimélte. Ezután a kuruczokat szétverte; de azok újra összeszedvén magokat, az ellenök indult egri és szolnoki labanczokat megkergették, kik, hogy minden zsákmány nélkül ne menjenek haza: a cserhátságot, Szikszóval együtt feldúlták, s még a szántóvasakat, vasserpenyűket, szóval minden csak két polturát érő tárgyat is, magokkal elvittének.

1698-han a templom és torony építése befejeztetett.

— Az e környéken levő német őrsereg Eugenius császári vezérhez Szeged felé elküldetvén: a király parancsából a földesurak és tiszteik által a parasztok puskái s egyéb fegyvereik elszedettek; — visszatérvén ez év végén a sereg, e környékeket és Szikszót is annyira megadóztatta, hogy a lakosak, mindenöket hátrahagyván, házok népével együtt a hegyekbe és erdőkbe vették magokat.

1703-ik év július 7-től fogva ns. K. Pap István bíróságával kezdődik Szikszó városa polgári jegyzőkönyve, melynek előbeszédében ez iratik: „Voltanak a szikszói respublicának az előtt irott törvényei, melyek a mai napon is per oralem traditionem tudatnak, és már avúltrégi irásokban is sok fogyatkozásokkal láttatnak“ sat.

1703-ban kezdődött II. Rákóczy Ferencz ismertes fölkelése. Szikszó is elfoglaltatott, s így maradt 1706-dikig. E zavarok közben Szikszó is, templomával együtt, porrá és hamuvá égett. Ezen 1706-iki égés után vészelt el a templom segrestyében tartatni szokott büntető kard, melylyel a szikszói tanácsnak ítélete szerint és parancsolatára, a hóhér az elítélt bűnösnek fejét vette. — Ezen vérbíróági előjogot gyakorolta a szikszói tanács, a szepesi kamarának Szikszón lett megtelepedésétől fogva, a megyebeli szolgabíró és esküdt jelenlétében, törvényes megvizsgálás után. — 1765-dik évben t. Abauj megye, törvényszékéből kibocsátott s január 16-kán költ levelében, a szikszói tanács e szabadalmát elismerte.

1709-ben nagy dögvész volt az országban. Szikszón nyolczat is kellett temetni egy nap; összesen 800-an haltak meg ekkor.

1703—1711-ig folyván a Rákóczy háborúja, ezen idő alatt számtalanszor dúlatott fel Szikszó a feléje vonuló hadaktól.

1715-ben a pozsonyi országgyűlés Szikszót is harminczad helyének nevezte.

1724. Turkoly Sámuel, szikszói születés, 1716-ban

Moldván keresztül Kozákországnak Mirhara d nevű városába utazott, onnan pedig egy gazdag kozák segédelmével Petersburgba jutott, s a muszka czár által megkedveltetvén, annyira emelkedett, hogy 1724-ki ápril 2. Asztrakán városából, mint főhaditiszt, küldött levelet szikszói atyafiaihoz, melyben, többek közt, írja: „Ezen országban tudakoztam, hol laktak a magyarok? és lakóhelyökre rá is akadtam, a hol ma is kályhadarabok, téglák pedig igen szélesek és szépek találtatnak a földben. A magyarok királya lakott Kuma nevű folyóvíz mellett, melynek palotái, jöllehet rongyosak, de ma is fenállanak, és azon lakóhelyet itt való pogány nyelven Magyar nak hívják. — Krimben a tatár chán protectiója alatt 7 magyar falu van, melyekben magyarul beszélnek, és azon 7 faluban voltam is.“ Ezek Turkoly szavai.

1725-ben Boldizsár János, bíró, a városházát építteti. — Ugyanez évben kezdődik az egyházi anyakönyv rendszeres írása is.

1727-ben Suba György, éjjeli pinczetörő, a szikszói tanács által halálra ítéltetik; de életét pinczéje és szőlője átadásával, s 100 forint lesfizetésével megváltotta, miután az egyházi vezeklést is, a templomban két hétig kiállítva, eltöltötte volna.

1728-ban Tót Gergely, Pribék özvegyével, Bakacs Erzsébettel, parázñaságban találtatván: midőn a szikszói tanács előtt e bűn törvényesen reájok bizonyúlt, mindkettejök a nép előtt hóhér által lenyakaztatott.

1730-ban Szikszó földesurai voltak: idősb b. Perényi Imre, és gr. Csáky Imre kalocsai érsek és hibornok.

1735-ben vitetett Aszalóra Almási nevű legelső plebános, ki Szikszót is filiájának fogván, által szokott járni misézni.

1738-ban az 1706 óta mindedig pusztán állott torony megépíttetik.

1739-ben a toronyba óra készíttetik. — Ugyanezen

évben általános dögvész; Szikszó bezáratik a következő év április haváig. Szikszón ekkor 370-en haltak el.

1743-ban b. P e r é n y i Gábor, Szikszó földesura, az Ugocsában kiűtött dögvész miatt, Szikszóra jött lakni, s munkába vette, hogy a r. cath. hiveknek rendes plebánosa legyen; de ezt egy évi itt mulatása alatt ki nem eszközölhetvén: annak végrehajtását tisztére bízta. Szikszón laktában a reformátusok birtokában levő templomot is el akarta venni, miokból néhány napig őrt állottak a mellett a város birája, jegyzője és hitesei.

1744-ben, b. P e r é n y i Gábor eszközlésére és kegy-úri pártfogása mellett, J á s z a i István rendes plebánosnak hozatott.

1746-ban, felszabadíttatván Mária Terezia által a nemesség a házi adótól, ennek Szikszóra nézve azon következménye lett, hogy a parasztok és nemesség külön eljáróságot választottak magoknak.

1749-ben az adózó néposztály újra egyesül a nemesi renddel.

1755. D á v i d István, sok tolvajlasiért a szikszói tanács által halálra ítéltetik, a predikátorok a vésztőhelyre kikisérlik, és felakasztatik. — Ugyanezen évi aug. 2-kán P é n t e k és J ó s a nevű jesuiták az utcán kétszer predikálnak minden süker nélkül.

1760-ban egyetlen zsidó háznép lakott Szikszón, — jelenben többen vannak 800-nál.

1769-ben gróf E s t e r h á z y Károly egri püspök, vizsgálván megyéjét, Szikszóra július 24-kén érkezett; — a ref. predikátorokat a keresztségre nézve kikérdezte, a ref. templomot, iskolát meglátogatta.

1774-ben a szikszói reform. lakosok összeirattak; számuk volt: 2095 lélek.

1780-ban a r. catholikusok új templomot építenek, s a reformátusok az építőket szekerezéssel és költséggel segítik.

1781-ben az adózó nép újra különvál a nemességtől, s külön előjáróságot választ.

1787-ben június 14-kén nagy esőzés és felhőszakadás miatt a városon keresztül folyó patak annyira megáradt, hogy a közel eső házak falai víz alatt voltak, s tetemes károkat okozott.

1799-ben május hónapban 12,700 muszka katona, hg. Pankration vezér alatt, megy a városon keresztül.

1802-ben, pünkösd első napján, a boltutczán 44 ház, sok istálló, major és a vendégfogadó leégnek.

1808-ban: a zsidók synagógát építenek.

1812-ben július 9-kén a ref. toronyba villám sujtott, de nem gyújtott. — Július 13-kán és 22-kén a tűz 58 borházat emésztett meg.

1813-ban auguszt. 26-kán oly rendkívüli árvíz jött a Hernádon, hogy Szikszótól a medgyaszai hegyekig, mely fél mérföldet teszen, szálon és csónakon lehetett járni, s e miatt a város keleti részén sok ház és istálló összeomlott.

1816-ban határozott: hogy minden harmadik évben rom. catholikus választassék birónak az adózó nép részéről.

1821. Gyógyszertár állittatik fel.

1825. Az összes lakosság száma: 3799.

1831. A dühöngő cholera Szikszón is számos áldozatot ragadt el.

1833-ban, 200 épület és pincze lett lángok martalékává.

1848—49. Szikszó színhelye a magyar, német és muszka hadseregek tanyázásinak. — Az újfalusi partnál ütközet gr. Schlick császári hadvezérrel. — Gesztelynél véres csata a muszkákkal.

1852, május 18-kán iszonyú tűzvész riasztá fel a lakosokat; a várostra nehezedő sűrű füstgomolyok s az égető forráság lehetetleníté az oltást; s ezen pusztító elem által

472 épület, a r. cath. és ref. templom, s ez utóbbi harangjaival együtt, hamuvá lön.

És íme, midőn Szikszó m. városa történeti fonalát elejtjük : azon vigasztaló érzéssel fordulunk hozzá, hogy habár nem vagyunk is képesek úgy, mikép ohajtanók, fölemelni a lesújtottakat : de az ige, melyet az inség érdekében hirdeténk, a szeretet s egyesült erő által, testté lett !

KUNSCH JÓZSEF.

SZIKSZÓI ENYHLAPOK.

SZIKSZÓ NÉPÉHEZ.

Viharcsatában zúgtak el fölötted
A pusztító elem vad lángjai,
És összedőlt tornyodból is kihaltak
Az érczharang siralmas hangjai ;
Elvesztve munkád minden szerzeményét —
Még csak szivednek őrzéd meg reményét!

Könyved letörléd, és nemes szivekben
Kerested jobb jövődnek zálogát :
Tudván, hogy inségednek vészharangja
Villám gyanánt bejárja e hazát :
Hol közte anynyi vésznek, szenvedésnek,
Dicső virága hajt a részvevésnek.

S ha széttekintek ősi szent határin,
Lobogni látok újra lángokat,
Mik dúlni nem, de enyhe balzsamul még
Segíteni fognak bőven és sokat :
Látom tüzét az emberszeretetnek —
S így szenvedésid hosszúak nem lehetnek!

SUJÁNSZKY ANTAL.

ELSŐ SZERELEM.

— Novella. —

1817 őszén a nagy éhség, mely E****t két évig sujtolá, szűnni kezdett.

Ez ősz egyik napján vérpad körül tolongott a még mindig sápadt nép; vérpad körül, mely egy fiatal grófné, s egy ismeretlen fiatal ember számára rögtönöztetett.

Senki sem fejthette meg ez eseményt. Csak annyit beszéltek, hogy férjgyilkolás gyanúja terheli őket.

Eljött a setét percz. A szép fiatal ember, és még szebb fiatal nő, a legutolsó divat szerint öltözve lépdeltek a vérpad felé. — A nép nem tudta sírjon-e, vagy imádkozzék?

Oly elevenen emlékeznek az emberek e napra, mintha ma történt volna. Öltözetök, arczuk játéka, a nyugodt elszántság, még mindig kedvencz emlékezete a vidéknek, melyben éltek.

Lefestik a perczet, mint lépett az ifjú vesztőhelyére, mint érkezett meg azon perczben a főbakó, szép öreg ember, úri vonásokkal.

Elmondják, mit távolról láttak: mint rohant a bakó most az ifjúhoz, majd a grófnéhoz, birákhoz; mint dobá el a bárdot, s kére igazságot vagy kegyelmet.

S mikor nem nyerne ... mint rogyott össze, s hála el!

Ily bakót még nem ismert a nép emlékezete, nem ily tragikai jelenetet. Harminczöt év vonult el a titkos esemény felett. Sokat beszéltek, sokat regéltek a napról, de megfejtteni még e napig senki sem tudta. A szerencsés véletlen mely annyi titok leplét megoldá, e napokban a kérdéses fiatal ember naplóját is fényre hozta. A naplótöredék, melyet közlök, a talányt meg fogja oldani. Az irat ide vonatkozó része így hangzik.

I.

Hová hajtsam le már fejemet? Reám többé szükség nincs. Hová menjek már, kinek senkim sincs e világon!

Vissza, visszatérek a sziklák vadonába, hol nevedtem. Eltemetem magamat az erdők rengetegébe, hogy ne lássak embert.

II.

E** határára értem. Keblem feszült, könnyem záporban ömlött. Nem tudom mi súgta, hogy házam földére léptem.

Sok szép völgy, sok szép hegy marada el

útamon; de egy talpalatnyit sem mondhaték magaménak. Sok falun, sok városon haladtam át; annyi millió ember között nem volt egy, ki reám ismert volna. Nagy volt már a szükség a hazában.

El, el az emberek közül a zárdába, hol nevedtem.

Az ösvényen jártam már, mely oda vezet. Mindenfelé erdős hegyek, csak egy erdőlő ember jött már felém. Végre megpillantottam a kolostort kis lakával, kis kertével. Úgy dobogott szívem, úgy kerestem ajtajában az ősz remetét, az én atyámat.

Némaság volt, még az ebek sem jöttek előmbé. Úgy fájt az elhagyatottság!

A küszöbön álltam. Kopogék; hang nem felelt. Benyitok. Az alkony homályba vonta vala a szobát. Semmi nesz, semmi élet.

Az ősz remete ott feküdt ágyán, azt gondolám alszik. Előtte egy széken bibliája, azt hivém, még kezétől meleg. Felveszem, hogy érintsem áldott kezének nyomát. A lapokon szénvonalok fejlenek ki, ablakhoz sietek.

„Étlen halok el.“

E szavakat betűzém ki. Az ágyhoz rohantam. Életemet siettem vele megosztani; késő volt! az életnek legkisebb nyoma sem létezett benne már.

Elsirattam. — Eltemettem.

Senkim sem vala az egész világon!

Órákig álltam a kolostor ajtajában. A legkö-

zelebbi falu három órányira volt. Mindenütt erdő; sehol egy falat kenyér.

Még egyszer végig jártam a kertet, a lak környékét, melyet gyermekéveimben a jó öreggel mivelttem. Még egyszer betértem a kis lakba, rendre csókoltam mindent, mi egykor nekem oly édes volt. Leakasztám az ősz hárfáját a poros falakról. Bezártam az ajtót, s elindultam, — magam sem tudám hová.

Az emberek közé hajtott az éhség; emberek közé, kiket gyűlölni tanultam.

III.

A mint a vadonból leértem, kies völgy nyílt elém, melyet országút hasíta át.

Velem szembe udvari legény lovagolt, a remetelak felé tartva.

Alább, az országúttól pár száz lépésre, a völgybe nyuló erdő friss forrást árnyékolt, pihenni ültem melléje.

Néhány percz múlva kis úri leányka merül fel a völgy zöldén, lepkét kergete; nyomában szobaleány. A lepke és gyermek a forrás felé tart, s mint meglát, rémülten fut visszafelé. S mint szememmel elkisérem, hat lovas fogatot pillanték meg, mely az út szélén kieresztve látszott. A futó után megpendítém lantomat: a lant hangján akarám kora félelmét eloszlatni.

Még néhány percz, s felém a legetheribb nőalak siet, kezén vezetve gyermekét. Gyönyörű arcán

a szépség egy vonala sem látszott hanyatlani. Azt hívém, testvérek. Így jelen meg a legszebb rózsza magánál is szebb bimbájával.

Engem egy fa lombja sokáig elfedett előlök. S mikor közelembbe értek s látható lettem: a nő gyermekded arczán percznyi zavarodás fellege vonult át.

— Engedelmet, uram, szólt visszanyerve méltóságát, e lant hangját ismerem: azt hittem, az ősz remetét találom itt, kihez legényemet küldém.

— Asszonyom, nem csalódott egészen, felelék meglepetve. A lant itt van; de az ősz férfit ma temettem el.

— Meghalt?

— Meg. Étlen hala el.

— S mit adjak e lantért?

— Most még nem adom egy uradalomért. Holnap — talán darab kenyérért...

— S ki ön, uram?

— Ki vagyok?... Az ősz remete... nevelőatyám volt...

— S mi céljai vannak, ha szabad kérdenem?

— Munkát keresni, hogy senkinek se legyen terhére.

— S nincsenek rokonai, kikhez menjen?

— Senkim.

Fél óra mulva a legény megtért, s előttem állt. Úrnője küldé. Száz aranyat hozott a hárfáért. — Vigye ön aranyait vissza; felelék neki. Megcsókolám a szent ereklyét. — Vigye úrnőjé-

nek... Látom kedves volt atyám neki... Mondja meg: tartsa oly tiszteletben, mint én tartottam volna.

Átadtam, megváltam utolsó kincsemtől. Kenyeret kérni mégis pirultam.

Sírtam, mint a gyermek.

S ím az angyal, mint valami mennyei jelenet, ismét előttem áll. Visszahozta a hangszert.

Mit mondott, s mit mondtam én? nem tudom. Hogyan jöttem szekerébe, mennyit, s minő úton haladtunk? mit tudom én. Csak arra emlékszem, hogy a kocsi megállt, s mi egy fényes úrlak előtt kiszálltunk.

IV.

Három hónap telt el: 1816 őszének esős napjai. Szállásom a kastély egyik mellékbástyája volt, szemben Szerafine grófné ablakával.

A kis család számára együtt terítettek. De a szép anyát csak vacsoránál láttam, ebédét s reggelijét, mint mondák, szobájában költi el.

E módban valami talányost láttam.

Estveliknél a kis Irma gyakran egy intésre anyjához ment, s némely feljött ízesebb étkekből egy tányérral elvitt, szóltanul visszatért, s elfoglalá helyét... Azt hittem, valami öreg kegyelt szolgának adta ki.

A grófnét első napokban oly búsnak, elmélyedtettnak találtam; reméltem, hogy talán derültebb

kedélyhangulatát is látandom. De folytonosan egykedvű maradt.

Reggel kertje méla fasorai közt órákig elsétált; délután órákig elszekerezett. Látszott, hogy lelke nyugpontját nem találja.

Egy nap a nevelőnő előmbé lép. Uram, szólt bizalmasan, ön tegnap valakitől valamit kérdezett. Figyelmeztetem, hogy az épület ezen szárnyáról sohase szóljon senkivel, s önnel sem fog szólani senki: különben ön kegyvesztett leend.

Megköszöntem a talányos figyelmeztetést, mi csak kíváncsiságomat kettőzteté.

Mit rejthet az épület azon szárnya? Mi bánt-hat ennyire ily fiatal nőkebelt? Miért temeti el magát ily szabad nő a világ elől? Talán valamely régi, feledhetlen szerelem? gondolám magamban, és megnyugodtam.

Egy estve, egyikén a legkellemesebb őszi estvéknek, nyílt ablakomnál hárfám mellett valék elmerülve.

Késő est volt. Távolról lódobogást hallok, s nemsokára a kert felől férfi alak fejklik ki, s a grófné szobájának tart, oly ajtón, mit addig nem ismertem. Az ajtó kulcsát a férfi hozta, s mire az ajtó felnyílt: a hold borús fénye, mintha a grófnét mutatta volna fel, midőn a jövevénynek melegen nyakába borult.

Épen a v—i indulót vertem.

Mint fölértek, a grófné felém nyíló ablaka feltárult, a szobában csak a hold világíta, s a

függönyök mellett mintha egy férfi s nőalak foglalt volna helyet. Elvégezém a dalt, s be akarám tenni ablakomat.

Azonban néma szolga lépett be, a grófnétól több érdekes darabok zenejegyeit hozá. Én lengyeleket kezdék, az ablakból lassú taps adá jóváhagyását.

Én játszottam, ők sírtak. Nem foghattam meg a jelenetet.

Másnap korán felkeltem, nem tudtam alunni. Oda vonza kedélyem a fasorok közé, hol a grófné nyomdokait véltem a lágy fűvényben még láthatni. Fris gereblye-barázdák hálózák már az ösvényeket; s csak a kápolna mellékösvényén tűnt fel, mintha valami szellem lebegett volna ott el.

Mire a kápolnához értem, a grófné kilépett, kíséretében a nevelőnő.

— Reményi ur! szólíta meg, ön sokat látott, mit még senki sem udvaromban. Arczomon még nem száradt fel a köny, mely édes volt. A férfi, kivel az éjt töltém, kinek utára áldást imádkozám, egy gyűrűt hagyta emlékül önnek.

Az átadott gyűrű fejében tábornok öltözetű férfiúnak kis képe volt: szép, lelkes fiatal arcz.

— A kép husz éves már, folytatá; azon arcz-kép számüzött... atyám képe... kit ön először, s utolszor látott az életben... ön nemes jelme méltó volt e bizalmamra.

Én hévvel csókolám meg kezét. Mit annyiszor

csókolék udvariasságból, most mintha remegett, mintha kezem megszorította volna.

Végtelen boldog voltam!

V.

November vége felé volt, az első hólepel fedé egy reggel a tájt. A grófné hivata. — Reményi ur, jöve előmbe addig ismeretlen nyájassággal, új titokkal fogom megbízni. Vegye át köpenyemet, a kis Irma ön előtt még ismeretlen szobákon át egy férfihoz viszi. A férfi reggelije már szobájában van, s azt hiszem, kérhetem önt, hogy reggelijét elébe tartva, személyemet képviselje.

A kis Irma szótlanul haladott előttem, mentünk, szobáról szobára; végre az egyik bástya vasajtaja gördült fel, s mi beléptünk.

Előnkbe nő tipegett, ki alig lehetett két s fél lábnyi magas. A pulya nő siketnéma volt.

A kandalló előtt nagy karosszékekben ült a férfi, kihez Irma vezete. Fejét ősz haj, arcát ősz szakál s bajusz borítja; csak szemöldei mutatak még az egykori barna hajzat maradványait: szemöld, mely hosszú, elvastagult szálakban a beesett szemeket csaknem egészen elfedé.

Ott ült némán, mozdulatlanul, csak szemmozgása mutatta, hogy él.

A kis Irma elővette a reggelit, én tartottam, s kis kezeivel maga vitte az ősz férfi ajakához. Végével az ősz szakálát gondosan megtörölgeté, s kezét megcsókolva távozott.

A mint kiléptünk, a grófnét találtuk ott, még mindig hallgatózva, s remegtében még mindig harapva alsó ajakát.

— Sikerült tehát: ő nem ismerte meg, azt hitte, én vagyok? Ön a gutaütött férfiban férjemet látta. 1811. martius 11-étől fogva ül azon helyen, szeme naponkint gyengül, s annál inkább nő emberektől félelme. Talán fél, hogy megölik. Idegen látására iszonyú helyzetbe jó; férfit azóta nem látott. Megbocsát, édes Reményi, ennyi bizalmat nekem?

— Leghivőbb szolgája áll nagysád előtt; felelék, nem foghatván meg a jelenetet.

— Én, folytatá a grófné, holnapig városba megyek telelni. Azt mondják, félni lehet az éhező nép megrohanásától. Sokat gondolkodtam, hogy Irmámat önnel küldjem bátorságos helyre: ön kezében, mintha mellettem tudnám.

— Én maradni fogok, bizzék nagysád ben-nem. Biztosítám határozottan.

— Ugy megyek. Férjemet koronként ilyszerűleg meglátogatja, ez minden kérésem. Senki sem tudja, hogy itt van ő, azt hiszi a világ, kórházba külföldre küldtem. — Ott vannak kazalaim, ott vannak asztagaim, jobbágyaim közül senki se érezzen szükségét, ők szeretnek engem, ők megvédik az udvart, míg lehet. Akkor itt leszek én, mert önök élete szintoly becses, mint az enyém.

A végszavaknál arcza már elfordult; hirtelen megszorítá kezemet, s elrohant.

Másnap magamra maradtam.

Oly pusztá, oly kietlen lett egyszerre előttem az egész udvar; minden kihalt nekem, mintha sírboltban járdaltam volna. Befutottam a kertet, be a szobákat, sehol sem találtam, mit kerestem. Nálam maradtak a kulcsok, feltártam a grófné szobáit, szobáról szobára rohantam, a nélkül, hogy tudtam volna, mit keresek. Rejtettebb szobái zárva voltak. Csak e nem várt esemény emlékeztetett magamra. Végtelenül éreztem szolgásgomat.

Csak napok múlva vettem észre magamat, hogy oly jól esik lelkemnek e szobák lege, s hogy szemem nyugpontját Szerafine arczképén találja.

- Lelkem szüntelen vele tépelődött, s a viszonyon, mely közte és férje közt létezhetik. Szüntelen a beteg férj, s fiatal angyali nő lebegett képzetem előtt. Oh mennyi szellemi, mennyi angyalias ömlék el e nőn!

Termete nyulánk de nem férfias; tekintete szabad de nem merész; mosolya bánatos de nem gúnyoló; fogásai lágyak de nem kaczerak; beszéde lelkes, de nem keresett. A szem oly elragadtatva kíséré őt!

És e nemes, szenvedőjellemet, azon hontalanságából fejtett világpolgáriás nézet, még vonzóbbá tette.

Tudta, hogy szép, de nem éreztette: csak öltözéke gondos választékossága mondá. Büszke

volt, sok hiuság; ártatlan, sok tetszelgés nélkül. Körében kevés lényt szenvedett meg; a magány és gyermeke volt világa.

Ha férfi jött, azzal mintha barát volt volna; de a nélkül, hogy közelébe bocsássa. A gondolat szabadságát nem gúnyolá; de még a méreszebb pillantásokat is visszautalá. S ha valaki mit vétett: ő pirult el helyette. Szóval, előttem úgy állt, mint valódi tökély, mint angyal, vagy, mi földi nyelven épannyit tesz — mint tökéletes nő.

Ily kedélyhangulatban talált a tavasz, s tavasszal a hazatért Szerafine.

VI.

A grófné hazajött. Mindennel meg volt elégedve, engem köszönetekkel, ajándékokkal halmozott el.

A hatás, melyet tőle minden csekélység lelkemre tett, gyaníttatá velem, hogy Szerafine engem érdekel. Mit eddig magamnak sem mertem bevallani: most egyetlen gondolatom lett.

Ha éjeken őt virasztani láttam, szememet is kerülte az álom; ha a kert sorai közé láttam merülni, oly fájdalmasan kereste, míg föllemte tekintetem; ha estve vacsorához ki nem jött, reggel korábban keltem, hogy újra láthassam. S oly jól esett, ha, ablakomhoz menvén, ablakredői arra mutattak, hogy fölkel, hogy nemsokára látandom.

Jó, nyájas volt hozzám; de egy bátorító lépést sem láttam tőle. S én még nagyon fiatal valék.

Nem tudtam még, hogy nő szerelem nélkül nem lehet; hogy még nem született nő, kinél fény, hízélgés s férfiügyesség hatását meg nem tette volna.

Nem ismertem az embereket. Zárda s pár évi katonáskodás volt iskolám. Sohasem szerettem volt.

Egész éjeket azon gondolatokkal töltöttem, melyeket holnap fogok elmondani; egész napokon kerestem az alkalmat, s mikor feltaláltam, nem volt egy szavam, nem egy gondolatom. Minden nap bátorítalanabbá, szótlanabbá váltam irányában.

Felhánytam a könyvtárt, mely a mult század minden nagy költőit tartalmazá. Előszedtem mindent, mi a nőszív titkához vezetett. Tanulmányoztam, s egypár hét, hónap: új, ismeretlen világba vezetett. Egészen férfivá lettem.

Meggyőződtem, hogy a természet a szívet szeretni teremté; hogy a természet törvényét tapodni nem lehet. S ha van, ki szeretni nem akar: ott látja sorsát Pygmalionében, ki végre emberalak helyett, önalkotta szobra előtt esdett szerelemért, s addig esdett, míg megszánták az istenek, és szobrát megeleveníték.

S csak akkor érezte az első boldogságot.

Gondolám ezerszer: vajjon egyedül Szerafine, a nőnem e tökélye, nélkülözheti-e a nőnem leg-

szentebb gyöngeségét, a szerelmet? vajjon ő, egyedül ő daczolhatna-e a végzettel?

Kételkedtem; de midőn hideg tekintetével találkoztam: megfagylalá minden érzetemet.

Mit ábrándozol? gondolám ilyenkor magamban. Nem bánik-e még ölebével is azon nyájassággal, mint veled? Nem mosolyog-e reményt mindenki arczára? Vajjon azon bizalom, melylyel olykor feléd fordul, nem illethetne-e mást is, ha közelében élne? Ne csalogasd sík tengerre magadat a biztos partról, hol elmerülés fenyeget. Hátha a gyöngyhalász sorsát leled fel, ki a tengerfenekére merülten, gyöngytengerben éhen hal el — —

Zene iránti rokonszenve: irántami figyelmének alapja; egészítém ki. Mert bor és ármány után, bizonyosan a művészet az, mi legtöbb futékony barátságot köt.

Oh de a szívnek meggyőződés kell, hogy lemondjon, vagy kétségbeessék. Hátha van mégis keblében érzet, mely felém sugárzanék? Hátha én vagyok szívvirágai felett a nap, s felém hajlanak sarjai: támat keresvén, melyre felfolyjanak? A nő gyenge: magára nem küzdhet az életviharával. Itt, e magányban, csak én vagyok, ki szenvedek, s megérttem a szenvedőt. A szerelem vakon születik. S hányszor nem történt meg, hogy a nőkebel, szívének egy áradozó perczében, mint Egyiptom hajdanában, azt kezdé imádni, mire reggel először esett tekintete?

Sem remélni, sem lemondani, nem tudék.

Egykor ebéd előtt hivat. Megyek; elfogadótermében nem találom; s azon túl már csak rejtettebb szobái valának. Pár percz múlva az ismeretlen ajtók megnyílnak előttem. Az első terem, könyvtár-, térképek-, festvények-, írszerekkel, dolgozószobáját gyaníttatá; a másodiknak ropant lábas és fali tükrei, kárpitai, szőnyegek öltözőszobát mutattak.

A grófné épen bársonyos imakönyvét tevé be.

Beléptemre ártatlan pír futá el arczát. Megemlékezett, hogy e szőnyeget még férfi nem tapodta, hogy azon túl már csak egy ismeretlen szoba maradt: hirtelen fölkel, s inte, hogy dolgozótermébe kísérjem.

Mint mondá, gyengélkedik. S megkért, hogy pár levelet irjak.

Nem irhatom le, mennyire levert a fényes terem, butorok, drágaságok kábitó fénye. Vissza, vissza! gondolám magamban. Nem veszed észre, mikép azért vagy hivatva, hogy lássd benne a grófnét egész méltóságában? Ő gazdag, szép, fiatal; te pedig pusztai növény vagy, melyet a vihar ismeretlen tájról vetett ide! —

Eltörpültem enmagam előtt.

VII.

Szerafine folytonosan gyengélkedett. Egykor megkért, hogy olvasnék fel, míg ő oltári himnuszzenén dolgozik.

E felolvasás ismétlődött, s e közelség engem

ugy kábíta! Egy nap, mint Voltairet olvasnám a barátságról, arczom lángolni kezd. Zavarodásom nem titkolhatám. A grófné fölkel. Köszönöm, szólt alig hallhatóan, s eltávozott.

Egy hétig nem olvastatott, s e hét félszázad volt életemben.

Egy hét múlva hivat. Kezembe adja Rousseau Juliejét. Én nem ismertem a könyvet, csak azon változás, miszerint most ajtaít egész a nevelő nő ajtajáig nyitva hagyatá, gyanittatá velem, hogy e könyvben valami rejlik.

A regény, mi két szerelmes leveleit adja, egyelőre tetszett nekem. Átmentem a két fiatal szerelmén; láttam, miként megy férjhez Julie, s marad szerelmével St.-Preux; elolvastam, mint lesz anya a lány, s mint tartják meg barátságukban, férjével együtt, St.-Preuxt.

Egy nap a hatodik rész hatodik levele következett, melyben Julie hét év után ismét ír St.-Preuxnek, s őt gyermeke mellé nevelőnek hívja, hogy, mint írja, foglalja el családuk körében a helyet, mit sziveikben bír.

A hosszú levélben majd mi sincs egyéb, mint hogy figyelmezteti ifjút, az állomás örvényeire. Fölkéri, vessen számot lelkével, ha meg foghat-e maradni az erény után... Mert, ha az ember elfeledkezik magáról egy perczig: el vagyon veszve...

A levél annyi eltitkolt szerelmet lehel, hogy lehetlen volt helyzetemre nem gondolnom. Keblem szorúlt, arczom lángolt, szívem fendobogott.

Szerafine futó pillantatokat vete rám, mind mélyebben hajolt himző ráájára, hogy keble hullámzását eltitkolja, keblét kezével kezdé fedezni.

Már alig folytathatám az olvasást. S mikor azon helyre értem, hol mondja: „Dites-moi, je suis un ange, et je vous reçois á bras ouverts!”¹ itt szemeimre fátyol vonult, a sorok közt tündér káprázatok kezdettek táncolni, lélegzetem nem volt, hangom reszketni kezdett.

Megkísértém tovább olvasni, bár egészen magamon kívül voltam. Minden ugy kábitott! A senkitől nem háborított magány... a szerelemnek oly kedvező alkony.. az ifju hölgynek mind sebesebb lehelete, félénkebb felpillantása... lelkemben vihart keltének, mely a szív melegén átfutva, idegeimet tompa zsibajjal önté el... Az agy elveszté uralmát... hangom elhalt... a könyv kihullt kezemből... keblemből kitört az elfojtott sohajtás... Eszevesztetten rohantam ki a szobából, hol számomra lég többé nem vala....

Mire szobámban magamhoz jöttem, átszenvedett láznak érzém reszketeg maradványait. Letörölém homlokom hideg verejtékét, s a bágyadság elszenderíte.

Fölébredtemkor asztalom rakva volt mindenféle szesz-, theák-, és enyhítőkkel... Kitől mindezek? kérdém a felettem aggó legénytől. Fel akartam szökni, hogy... hogy gyönyörködjem bár

¹ „Mondd, angyal vagyok, s tárt karokkal fogadlak.”

jeleiben szánalmának; de vissza rogytam a bágyadt szív, és szédülő fej terhe alatt.

Oh, nű kevés kell a szívnek, hogy reméljen!
— Legalább szán, gondolám, legalább szánakozás-, s nem megvetéssel, gondol reám!... De ki bizhatik női irgalomban, kit kedélyből alkota a végzet? — —

Honnan e kétely? biztatám magamat. Vagy áldozik-e úgy le nap, hogy valahol ne éreztetne volna sugárait?... Szárad-e el kifejelett növény, mely virágot nem hajtott? S lehet-e szív, mely soha nem szeretett volna?!... S miért lenne csak ő egyedül kivétel a nagy természetben? Hiszen a gerle párjával nyögdeli át az életet; az őz hímjével keresi a völgyek patakát... S miért nem hitethetném el magammal, hogy ajkain méz... keblében drága kincs van valaki számára elrejtve?... — Angyal ő is!.. imájában, s egy kihalt kebel fájdalmainál. De ki enyelegni látja őt galambjai társaságában: a meleg, melyet rájok lehel, a szívmosoly, melylyel magához öleli, az édes szavak, melyeket rájok pazérol... egyig tanuságot tesznek szíve szerelméről. S ki tudja, nem rendelte-e az ég, annyi szenvedésim, annyi imám koszorujául őt — oh őt! Hiszen szív és Isten előtt nincs rang, nincs rangkülönbség.

Másnap, korán, minden bágyadságom daczára is, korán fölkeltem: de ablakredői, mint máskor, nem valának feltárva, szobájában mintha minden kihalt volna. Reggelijét, mit a kertben szokott

vala elkölteni, most szobájába viteté. Minden neme ömlött el a komor békétlenségnek.

Igy telt el a hosszú reg; s az ebéd, hol eddig oly nyájas vala, nem hozott többet néhány egykedvű szónál számomra. Oh mennyit nem adtam volna a harag, vagy meglegedés egyetlen pillantataért! Mert a kétség örüléssel fenyegetett.

Megsértettem, gondolám. Hiúságát bántám meg, mi mindenkinek leginkább fáj . . . Mindennek van gyengéje, melyre sokat tart: s ki tudja, Szerafine nem a szív megtagadásában leli-e büszkeségét? Mindenkinek van bizonyos hajlama, melynek barátságát, követeléseit mindenét, feláldozza: vajjon Serafinnél ez uralkodó szenvedély nem rejlik-e nemünk megalázásában? S ki vagyok én, hogy oda ne dobhasson büszkeségének, felmutatván mint olyat, ki hozzá merte emelni szemeit? . . .

Oh nem, nem! az nem lehet, gondolám ismét. Mert bár nem vet fényt reá szerelmem; de van-e nő, ki, hacsak perczig is, édesen nem mosolyogna foglyára? Hiúság a nő legcsábítóbb ördöge. — Oh de ki számíthat ily elzárt kebel felett? ki tudja, mi készül a tenger mélyén? ki mondja meg, e netalán hánykodásában is elzárkozni tudó nőkedély, mit nem képes határozni? — És, miért nem lehetnének neki jelenleg egészen más vágyai. mint épen a szerelem? Nem doboghat-e oly magas kebel hazájának, az emberiség-, vagy épen

Istenének? Nem ragaszkodhatik-e valamely ismeretlen jövő álmaihoz, reményeihez, feláldozván a jelent múlttag éldeleteivel? — Avagy oltárképe nincs-e a múltból kiragadva, melyet holtáig kíván körülbálványozni?... Hol a szó, mi mind ezt megfejtene birhatná!

De legyenek bármi magas vágyai, gondolám mégis tovább, nőszív az övé is! S a nőkedély úgy van alkotva, hogy két szív vegye körül; a nőképzelet csak két szívre tudja támasztani trónját. Holdvilág a legszebb hölgy, ha nem érez, vagy, ha csak ábrándozik, de érezni nem tanít. Világol ugyan, de melege életet nem ad. — Én hiszem Szerafine angyali tisztaságát; meg vagyok győződve erényéről; bámulom, mint neme egyetlenét: azonban, hányszor nem láttam őt is kigyúlni; hányszor nem láték a gömbölyű tagok ártatlan líliomán vérjátékot átvillámlani, melyet ő a szoba melegének tulajdonított; de kétségkívül a szív kamrájában vette foganzatát. Vagy nem marad ő azért ép oly jó? vagy nem azért teremtetett a nő, hogy szeressen? s ha a szív követeli jogait: nem teljesíti-e csupán kötelességét? — Hiszen az ember magában csak töredék; s két szívkamrát alkotván keblünkben a végzet: tudtunkra adá, hogy az két lény érzelmének hazája; hogy az egyik érettünk, a más másért indult meg dobogásra. Vagy nem általános-e a szerelem az egész természetben?.. Hiszen még növényeknél is a virágkehelyben a hímszálak epedve veszik

körül a nőszálat; s ha jön az esti szél: a virágpor, szerelmét keresve, röpül fel. A vízi virágoknál nő és hím, a vizsínre jönnek föl egymással találkozni, s miután élveztek, ismét alá merülnek... Nem azt bizonyítják-e, mindezek, hogy gömbünkön senki magán, senki önmagában, boldogságát fel nem találhatja? — Így ábrándoztam át egész órákat.

VIII.

Ebéd után befogatni parancsolt.

A szekér eléállt. Szerafine készen volt, de mintha valamit még várna, szobájában járt le és fel.

A fogat szüntelen nyugtalankodott, a kocsis minden perczen megkerülteté az udvart, csattogtatott, minden áron magára akarta vonni a grofné figyelmét: hasztalan volt; úgy látszott, el van merülve.

Végre lejött. Az öltönyön, melyet horda, a hangban, melylyel cselédeihez szóla, mindenén nagyúri szeszély ömlött el.

Mindenben csak a visszaatalás keserű jeleit láttam már. Karszékbe vetém magamat, vigasztalást akartam volna valahonnan meríteni.

Különös kedély lepett meg. Nevetni kezdém keserűségemben enmagamat, rangkülönbségre épített gyávaságomat.

Vagy nemde egy törzsnek vágyunk mindnyáján kiágazásai?... vagy, ha már egyiknek emelkedni kellett: nem hagyá-e ott testvérét a porban, daróczban az emelkedő?... vagy, ha van-

nak a sorsnak kegyelt családai, vajjon ki tudja, az ősök nemes vére lejött-e reájok?.. vagy nem méltán kérdehetjük-e Boileauval: vajjon tudják-e, hogy a vér oly szűzen szállott reájok, mint Lucretiáról Lucretiára!

Több ily nedélyes gondolat a szabadba űze. Leszakadni láttam a sorompókat. Nem láték egyéb különbségét közöttünk, mint hogy ő nő.

A mint a lépcsőzeten haladok, Szerafine egész útát szétszaggatott cziprus-levelekkel találtam borítva. Akaratlanul virágnyelvére gondolék, mi elfojtott bánatot jelent.

De mit jelenthetnek a szétszaggatott levelek? E volt lelkem tépelődése egész nap. S csak akkor ébredtem fel merengésemből, mikor az est alkonyánál a kocsi behajtatott.

IX.

Harmadnap reggel, szokott kerti sétánkban a szerencsés véletlen összehozott. Legénye csak távolról kíséré.

Egyelőre a legudvariasabbak, mondhatni, hidegek valánk egymás irányában.

— Ön nagyon talányos, bizalmatlan hozzám — szólt idővel Szerafine; még álmaimban is bánt bizalmatlanságával.

Az édes hangot most hallottam először.

— Álmodtam, hogy ön, édes Reményi, képet hord szivén, melyet nekem megmutatni nem akar. Kedves önnek e kép?

— Egyike lesz, felelék erőt véve, azon családias képeknek, miket nagysád teremt körének, melyek egyike e pillanatban is olly igéző. Amott a nap, óriás hegyek közől emelkedve, aransugáiraival a kert füve legtisztább harmatgyöngyein játszadozik; s a harmat és napsugár nagysád legszabályosabb árnyát szivárványokban kísérik; ott a fürge öleb futkos a fris fővényen, amott a kegyencz macska játszadozik a virágok lecsüngő bojtaival. S mind ez, hogy nagysád mosolylyal tekintszen reájok.

— Hogy ön ábrándos, szólt Szerafine, az, édes Reményi, nekem tetszik. S ki önt, becsének egész értékében, ismeri: ohajtandja, hogy ábrándai, melyek csak nemesek lehetnek, egykor valósággá váljanak.

— Oh grófné, szólék megindulva, ne ébreszsen e fájó kebelben reményeket, melyeknek jövőjük nincs!

— Azt nem akarom, viszonzá mind bizalmasabban; ön nemes szíve megérdemli, hogy ne másolatot, ne képet, hanem a képek eredetijének legnemesebbikét birja.

— Az nem lehet! sohajték fel öntudatlanúl.

— S mit áldoznék eszménye birásaért?

— Mindent! szólék elragadtatva, mindent: életemet, jövőmet, szabadságomat... Rabszolgája lennék.

— Ön jó ember! sohajta fel a nő. — Rabszolgája, mondá? Férfinak, édes Reményi, méltósá-

gát, jövőjét egy lénynek sem szabad feláldoznia. S legyen meggyőződve, nemeskeblű nő rabszolgát bírni nem akar.

Az utolsó mondatoknál ajkát, egész arczát, hangját nem értett mosoly fátyolozá. Elváltunk, s én e mosolyban, melylyel csak feltört érzését leplezé előlem, gúnyt gyanítottam.

X.

E jelenet mind a mellett magas hangulatban tartá: oly vidám, oly megelégedett voltam. A nőnem, mint földi angyalsereg, repkedett képzetemben.

Boldog voltam; pedig Szerafine azon percz-től ismét a régi maradt.

Egy szép holdvilágos estve vacsora után szobájába kísérem. Kért, hogy játszam. Később, mint mondá, maga is kedvet kapott, hangszerhez ült, s együtt játszánk.

A két lant szelid egyetértése, a gyertyák bágyadt fénye, selymének közel susogása, arczának lelkesedése, kimondhatlan varázslattal ihlettek. Én remegtem, lélegzetem szakadozott. Szerafine kigyúlt... Soha szemem ennyi élvezetet nem nyujta!.. A rózsaszínben égő kebel fátyolának bűvös hullámozása... a legszebb arcz körül a lágy fürtök emelkedése: elárulták a kebel viharát. Szüneteknél szemeink találkozásának: a homály, melyen át a kigyuladt szempár sugarai bágyadtan áttörének, lelkem minden józan gondolatát

elaltatá. Minden érintkezésre hatalmasabban tört fel a gondolat, hogy a szoba magányában mi válaszfal sincs közöttünk, mint a néma levegő.... keblemben a meleg vér geyszerként csapott föl ajakamra, s hullott alá, kiömlést nem találván... közel valék a szédüléshez?... Szerafine egyszer csak elhallgatott.. s nagyott sohajtván: rajtam feledé bágyadt tekintetét.

— Ön nincs jól!!... rebegé lassudad hangon.

— Semmi bajom!... de égő jobbom akaratlanúl feléje nyult. Oh életem eltűnt legszebb órája! Reszkető kezemben érzém lágy ujjait. E hang, melylyel hozzám szólt; e kéz, mely perczig enyém vala; e pillantás, mely fájdalmasan osztakozott... pillanatig sem engede kétkednem, hogy irántam részvékeny.

— Meg tud nekem nagysád bocsátani? kérdém felindulva.

Szerafine meghatva néze rám. Látszék, hogy szavakat keres; de a nyelv nem bírja érzeményét tolmácsolni. Gyöngéden nyultam keze után, s a leggyöngédebb kéz nem futa az enyém elől. Hévvel csókoltam le a bűnt, melyet kezem reá lehelt. S mit érzék? Mi volt a feleletek legédesbike?... lágy kézszorítás; oly lágy, oly titkos: mint a legrejtettebb gondolat. S a sohaj, mi lassudan feltört Szerafine kebléből, mintha mondta volna:

— Fiú! én, jól értelek!

XI.

Másnap a kert egyik magányában valék, elandalodva a távol ég boltozatán, melynek határai, mint vágym, végtelenek valának. Tiszta volt az ég, mint kedélyem. Andalgásomat Szerafine zavará meg, felém tartván az ott átmenő úton. Földi epret nyujta át, egyikét a legszebbeknek, mint mondá, melyek ily korán érének. Akartalan virágnyelvi jelentése jutott eszembe: „A rang, szerencse, de valódi lényeg — a lélek magassága.” Kimondhatlan gyönyörrel tölté el keblemet. S a pompás rózsát, mi kezemben volt, siettem feleletkép ányujtani.

Setét, büszke tekintet fogadá megjegyzésemet; s a virág kezemben maradt. — Mit tettél!.. Elképedve nézék utána.

Boldogtalan szív, mennyire megcsalád magadat. Az ihletet, az elragadtatást, a rokonszenvet, mit a zene kelte föl, magadnak tulajdonítád. Mennyi szerelem füződött zene mellett, s hányadika ment életbe át?... Vagy ha talán pillanatokig általad mulatságot szerze magának, azért kegyeltje is volnál? Nem vagy-e körében, mint a legkisebb alak a sakktáblán, hol neked is szereped van, mint ép a királynénak... vagy nem sakkozás-e a falusi élet, hol a piontól fel a toronyig, minden mozoghatónak meg kell indulnia, hogy mulassa magát a királyné... S iszonyúan érzem, miszerint csakugyan hitvány pion vagyok,

melynek, ha egyszer előment, a királynét kell elfognia, vagy elbukik, mert vissza lépnie nem szabad!...

De Szerafine épen jött.

— Haragszom önre! szólt legkevésbé sem haragos mosolylyal. Tudja, hogy a hízelt nem szeretem. A tulságos magasztalásban a legtöbb gúny... Adja át rózsáját.

Én a rózsát átnyújtám. Arczán gyöngéd kifejezését olvasám a megbocsátásnak... Ujjaimon lágy szorítást érzék... Oh mennyi női kellem ömlék el e pillantáson!... Mily nagy szerénység, mily nemes emelkedettsége a léleknek!.. Értette, mikép a rózsával nem királynéjának nevezem; s ő az ilyszerű bóknak árnyától sértve érzé magát!

XII.

— Ki nem mondhatom, szólék pár nap múlva Szerafinéhez, mi lesújtólag hatott lelkemre nagyság minapi feddő pillantása.

— Fel is hagyhatna, édes Reményi, a hideg bókokkal; szólt a legnyájasabban.

— Engedjen meg, nagyság; ismerem a tisztelet szent határát. Nagyság az elsőség. Ha túl vezet e szép kéz az udvariasság pusztáján: akkor legnagyobb...

— Ön hangja még egyre hideg... Legyen bizodalma. Panaszolja el sorsa csapásait. Én is szerencsétlen vagyok... s ez az egyenlőség.

— De ha sérteni fognák, szavaim?...

— Nincs szó a szavak tömegében, mely önnnek ajkain tisztulva nem hangzanék. Különben is önre oly bajosan tudna az ember megharagudni... És hiszem, nem lehet gondolata, mi engemet távolról is megsérteni igyekeznék.

— Oh ne adjon szárnyakat vágyaimnak, különben sem tudnék számolni e napok tetteiről. Eddig csak a társaságot kerültem, most az embereket is.

— Ugy van, édes Reményi, a természet saját törvényeit tapodni nem engedi. Egyébiránt az embergyűlölők legtulzóbb emberbarátokká szoktak válni.

— S a férfgyűlölők? kérdém hirtelen. — Szerafine lesüté gyönyörű szemeit. Hallgatott, de én sokat érték belőle... Néma hallgatás szálla mindkettőnkre, mignem szemeink újra találkoznak. E pillanat óta tudám, hogy a szemeknek tüzes nyelvök van... kezét oly hévvel ragadám ajkamhoz, hogy nem volt ideje feltartóztatni.

— Mit fogna mondani nagysád, szólék elragadtatva, ha azt felelném kérdéseire: mikép fájdalmaim oka az, hogy tiszteletem forróbb, magasztosabb nagysád iránt, mint talán szabadna? Mit mondana, ha elragadtatásomban elfelejteném, mi magasan áll felettem! — De ne féljen nagysád, miattam soha nem fog pirúlni!... Vissza megyek a sötétbe, melynek talán gyermeke vagyok! érzem, mikép a varázsfény, mely e kört körülsugároolja, utoljára is csak megvakítandna... Oh miért

is születtem így! vagy miért nem vagyok nő. hogy barátságát éltemmel is kivíhassam!

— S miért nem lehetne ön nekem így is barátom? szólt Szerafine nyugodtan. s e nyugalom véremet fagyaltat meg.

— Miért? szólék magamon kívül. — Hát lehet-e barátság bizalom nélkül; lehet-e bizalom. hol egy szó a mennyeket nyitja meg, a más szó pokolra sujt?...

— Ön végtére még szörnynek fog tekinteni. nemde? — szólt mindig mosolyogva.

— Mit tudom én!... De mondja meg nagysád, miért irtózik a gyermek az éj setététől? Miért féli a hajós a tenger mélyét! Talán valami titkos sejtelem mindez; mely magának rémeket alkat? De bocsánat, ha megvallom, mikép ez agyrém, nők ellenében, nem pusztá képzelet. Hogyan lenne valakinek bátorsága szemben oly nővel, ki megtagadta a világot, szívét, vágyait; megölte magában a szenvedély legutolsó lobbanását. mi talán még a földiekre emlékeztetné?...

— S én volnék e nő? S így gondol rólam?

— Mindent, mi engem kétségbe ejt... Átkozom a feljövő napot, mert tudom, hogy új családnak hagyand karában; .. imádkozom, hogy felednem lehessen mindent, mi üdvemet alkotá...

— Reményi, ön elrémit! Mit akar mondani?

— Azt, hogy nevetem gyávaságomat, mi engem játszzerűl oda dobott... s hogy magamat főbe lőni elégtelen vagyok.

— Ön ma ingerült... Önt megcsalák... önnek olyakat modhatának, mi mindkettőnk nyugal-mát fenyegeti.

Nem csaltak, asszonyom. Vagy kell-e figyel-meztetés, ki tengeren deszkaszálon hanyódik, hogy magát körül tekintse?... kell-e biztatás a szeren-csétlennek, hogy a lángok közül igyekezzék ma-gát kimenteni? Oh én tengeren, meggyuladt hajó romain állok, s nem látom a kezet, mely felém nyulna, hogy kiragadjon.

— Bizzék, édes Reményi, barátaiban. szólt epedve az ifju nő.

— De hol vannak barátaim?

— Barátai? folytatá kezemet perczre megra-gadván. — Én azok egyike vagyok.

— Csak barátom!? — riadék fel öntudatlan. — Csupán barátom! úgy... úgy én el vagyok vesz-ve: akkor én borzasztóan ábrándoztam; akkor én el vagyok átkozva. Itt maradásom nincs, lak-helyem csak a vadonok rengetegei lehetnek. El, elmegyek! Itt hagyom az emberi társaságot, hol még ragaszkodásom is szégyent áraszt azokra, kiket szeretek.

Szerafine égő szemébe könny üle ki. Oh mi szép volt e könnyűs arcz a néma ajkak felett! Bánato-san néze rám. Kezét hévvel ragadtam ajkaimkoz... Térdre omoltam előtte... Dobogó keblére rejtém örömkönyben uszó arczomat... Mindenre csak reszketeg mozdulatok feleltek... Ajkaihoz emelém tekintetem, homlokát, arczát mind szabad volt

csókolnom... S ott égett a kláris ajk, ott lihegett, mint fakadó rózsza, a legszebb száj: néhány pillanatilag epedve csüngtem rajta, e kéj után nyulni nem tudom mi tiltá... hévvel karoltam át, ajkához repültem, s a gyönyörű ajak előmbe szállt... karjaink egymást átfolyák, szíveink összedobogtak.

— E perctől fogva boldog, végtelen boldog vagyok! kiálték boldogságom örültségében, s egy pamlagra rogytam.

A kéjt, mely valóm minden idegzetén átrezge, szó nem képes leírni. Miért oly régtől sohajtoztam, sirtam, könnyörögtem: most, kétségbeesésem perczében, egyszerre mint legédesebb való szállt keblemre.

Szabadba rohantam, mely fájdalmaim tanúja volt, hogy lássa boldogságomat. A virágokhoz mentem, melyek könnyeimet láták, s forró csókokkal borítám. A daloló madarakhoz siettem, s dalaik közé sugám, hogy boldoggá lettem. Össze-futkostam a kertet: az egész természet szebbnek, bájlóbbnak tetszett. Olly nagynak, magasnak, mindenhatónak érzém magamat.

E nap emléke örökre szent lesz nekem.

XIII.

Mi lehet a szív, hogy annyi öröm s annyi fájdalom szülője? Mily parányi, s mekkora szenvedélyek, vágyak hazája!

Azon édes hiedelemben éltem, hogy Szerafine egyetlen mosolya örökre bolgogítand; később egyetlen igen szócskáért egész éjeket átábrándoztam; egy csókjáért életemet áldoztam volna. Most mindezt birám, élvezém: s most még boldogtalanabbnak éreztem magamat.

Birnom kell őt! Ez lön minden gondolatom.

De hogyan? sujta le a kétségbeesés.

Hogyan álmodhatnám birtokáról én, ha szinte Szerafine szabad nő volna is, én, kinek családom, honom, születéshelyem is ismeretlen! Ah, ha Szerafine mind ezt tudni akarná? S be kellene val-lanom, hogy az ősz remetén kívül más szerető lényt nem ismertem... Hogy gyermekkoromból azon emléket hozom, hogy a férfi, ki gyakran meglátogatott, ki csókjaival halmozott, bárha polgárruhát horda is, oly úrias volt minden fogásában.

Nem, nem; ezt nem lehet bevallanom! Csak ábránd és kábaság.

A hidegség, melylyel a rangosztályok iránt viseltetem mondja, hogy ábránd a lenézés. Lelkem nem ohajtja a születés biborával fedezni szegénységét.

Én senkit sem tudok gyűlölni, talán mert senkit sem tudok szeretni, mert senki sem szeret, mert kívül vagyok a társaságon.

Ugy van, kívül vagyok... és Szerafinét birnom nem szabad!

XIV.

Pünkösdben nagy társaság vala a grófnénál, mind ismeretes vendégek. Én is részt vevék, de lelkemet most látásukra végtelen bánat nyomá.

Máskor, ha e társaság embereit látám, úgy örültem nekik, jobbukat büszkén fogadám el: most kerülni szerettem őket. Érzeni kezdém, mikép ez emberek készebbek pár perczig leeresz-kedni hozzám, mintsem hogy magokhoz fölemel-jenek. Észre kezdém venni, hogy egymáshoz inkább vidámak, hozzám inkább nyájasak. Meg-emlékeztem, hogy ha egyenként találunk elő, akkor mindenik barátom: és most — egyik sem kíván velem mulatni; egypár közönyös szó, s halad a másik után. Magamra maradtam... Miért alakítsak külön osztályt magam egyedül között-ök?... gondolám, s ott hagyám a büszke társa-ságot, hol egy sem volt, ki magát szomszédánál nemesebb vérnek nem tartotta volna.

Elmentem, vivén magammal véghetlen fájdalmat, melyet a zene csak sajtóbbá korbácsolt. Bárhová futék, fájdalomam mindenütt velem vala. Vissza még Szerafine ottléte sem vonzhata. Érzém, hogy e kebel temetőhez kezd hasonlítani: benne naponkint újabb sírdombok, melyekbe reményei-met temetem. — Soká jártam fel s alá a kert sorain. Nem hittam, de ha jött, nem kerültem a szenvedést. Szerelmem bére volt az, s édes vala szenvednem. Hiszen tengerére bocsátkozám e szen-

vedélynek, s van-e tengeren hajózás betegség nélkül?... Így vigasztalám magamat.

Másnap Szerafine vigalom alatti hollétemet tudakolá. S mikor mondtam, hogy terhemre volt: emlékeztetett a szavakra, melyeket az első csók után mondtam, mikép azon percztől boldog leszek!.. S ha vége már boldogságának — szólt megdöbbenve — mit remél az életben?

— A halált! felelém fájdalommal, mert tudom, hogy ez egy reményem beteljesedik. Boldog válnék, mert annak hittem magamat. O nem számomra teremtetett a boldogság. Egy percz volt az, mert nem tartozom azon könnyelműek közé, kik rablánczukat is képesek feledni, csak élvezzenek.

— És szerelme sem boldogitná?

— Szerelmem!.. S látott-e nagysád szerelmemest boldogat? mondtam erőtetve magamat. Ha nagysád boldog, ugy szerelmes nem lehet... Oh Szerafine, véglen telhetlenség nyomja a szívet e földön. Vagy látott-e bányászt, ki eldobta vanttallóját, mert elege van? S nem vagyok-e én nyomorult kincskereső?... Lepke lettem, Szerafine, ki, míg hernyó volt, gyommal táplálkozott, most csókkal kellene beérnem... nyomorú gúnya a létnek! hogy mikor virágra emel, akkor csak vágyat, illatot, csalódást nyújt élvezetül... Boldog csak az, ki mindent, vagy mit sem remél, s én egyikökhöz sem tartozom. Mert, mit szólna kegyed, ha mondom: hogy e bájszemek a bá-

nyásznak csak világítanak, de utat nem mutatnak; hogy ez ajak fellobbanás a kincskeresőnek, de a kincshez nem juttathat. S hogyan lehetnék én boldog?

— Mi boldogíthatja tehát önt?

— Mit szól kegyed, ha mondom — a feledés! ... Csakhogy feltalálhatnám azt. Az, mert szerelmem forrása bánatomnak. Szerelmem aranytömeg, melyet sem eldobni, sem emelni nem bírok. Mit szólna kegyed, ha mondom: hogy fáj kegyedet csillogó körökben látnom, melyek vakítanak, de nem boldogíthatnak. Hogy fáj látnom önt színpadon, hol mások bámulják, s nekem más szerepem nincs, mint másokat irigyelnem. Hogy fáj boldognak éreznem magamat néhány fontolva tett ígéretért, melynek értéke nincs, értelme nem lehet; mert nyilvánosság azt meg nem szentelheti. Oh ne ámitsuk magunkat! Mi jövője lehet szerelmünknek, mikor e két szív egymást az életben soha el nem árulhatja, el nem ismerheti. Oh Szerafine! Mennyi mindent eltűrnék, csakhogy felkiálthatnám, hogy a miért tűrök, szenvedek, nemes szerelem! De a jelenben nem élvezni, a jövőben nem remélni... egymást keresni s mikor megtaláltuk, rejtegetni... Oh Szerafine, itt, itt a meggyaláztatás: mert önnek szégyelnie kell engem.

— Ön ma igen komoly. Agyrémeket táplál, s talán némi szerelemfáltás is?... Mondja, tudna-e szerelemfáltó is lenni, édes Reményi? Enyelge Szerafine. — Csak ne tovább e borús képpel; fáj

látnom így önt, midőn nincs hatalmamban felvidámítani...

— Szerafine, nincsen-e hatalmadban?.. Oh engedelmet, szívem nyelvén szólék. — S kezét megragadám.

S miért ne tennéd azt, Ödön? A szív világa az, mely engemet hozzád, s tégedet hozzám lánczol... miért nem szólanánk az ő nyelvén. Szívem tiéd; mit akarhatsz nőtől, kinek kötelességei vannak. A világ előítéleteivel nem szállhatunk szembe; a jogokat tisztelnünk kell: ha társaságban akarunk élni... Várj és remélj, az idő mindent meghoz... Még boldogak lehetünk.

A bizalmas hang, melylyel szavait végzé, édességével elfelejteté fájdalmamat: ismét boldog valék.

XV.

Oh de a szív féluton meg nem állhat.

Boldog valék, mig láttam őt; de mint láthatáromról letűnt: valék mint koldus, ki gazdagnak álmodta magát, s ébredve még egyszer álompénzére gondol.

Egy nap városba ment, s ígérete daczára azon nap nem tért meg. Éjfélíg vártam. Ez volt első csalódásom. Ezer agyrémet alkoték képzetemben.

Másnap, mint haza ért, nem mentem elébe, levertebb voltam. Pár percz mulva papírcsomag czukorkészitményt küldé át, melyek között egyen kaczerkodó fiú volt festve, lepkeszár-

nyakkal, s előtte rózsabokor, melynek minden rózsája egyegy női arcz . . . s írva: „Ha e lepke életképed: rózsaaarczom széjjeltéped.“ —

E mit sem jelentő jelenetben gúnyt, czélzást, elhidegülést, önmentegetődzést, lemondást, mindent láttam. Felrohantam. Ő oly nyájasan fogadott, késedelmeért ezerszer mentegeté magát. Én meggyőződtem, hogy a czukorképről mit sem tud; de földeríteni magamat nem tudtam.

— S nem hozott örömet hazajöttöm, hogy oly komor? kérdé végre Szerafine.

Én hallgattam.

— Mi fogja önt végre is megnyugtatni, Reményi? szólt ismét bánattal.

— A sír, a koporsó! válaszolám setéten. Nyomorultabb vagyok a koldusnál.

— Ön, viszonzá kezem után nyulva, nyomorult, ki mind azt bírja, mit én; kinek jövőjét biztosítani egyik ohajtásom?

— Jövőmet fogja biztosítani? — kaczagék fel gúnyosan. — Ez tehát a boldog jövő, mit velem reméltet? Szerelem után nyultam, s hideg pénz ígértetik kárpótlásul? Oh, mit nem adtam volna, a gondolatért, hogy ön nem hiszi, mikép bérért szenvedek.

— Reményi, az egekre! vága közbe megrémülve a szelíd angyal; hova magyarázza szavai-mat? Mi keserű épen ma, mikor úgy vágytam ön közelébe, ma, mikor talán soha inkább nem éreztem ön iránt . . .

— Tényt, nem szavakat akarok, Szerafine. A szavak nem altatják többé el vágyaimat. Nem hiszek semmit, nem a holnapi napot, nem a jövő perczet. Gyűlölöm az életet. Én nem akarok. holnapra bizni semmit.

A szerelmet, mint mindent, ábránddal szóttem körül, melyhez csak szellemi ujjakkal közelíthetni; most látom, mikép egy ölelése fölér a mindenség ábrándvilágával. Reménynek gondoltam volt a szerelmet, mely lényt keres a földön, kivel a síron túl egyesüljön. Hangnak gondolám, mely viszhangra vágyik, hogy vele együtt a mindenség harmoniájába olvadjon. Virágnak, melynek czélja, hogy illatával bájолjon, gyönyörködtessen, míg maga lehervad. De érzem, hogy e túlvilági képzelgés elenyészett kebléből.

Most látom, mikép remény a szerelem, de a mely földi pályára vezet; hogy hang a szerelem, s viszhangjában maga kíván gyönyörködni . . . Virág az ember, s az illatot csak azért bírja, hogy mámorban tartson mást, míg új életet hizeleg keblébe, hogy magát a természet fentartsa. O Szerafine, mi közel áll az örültség a szerelemhez! O én nem látom kegyedben többé a szeráfot . . . kárhoztasson, vagy vessen meg, én látni vágyom az utat, mely célomhoz vezet . . . Itt nyujtom jobbomat, . . . legyen az új üdvözlés, vagy örökbucsu kézszorítása, . . Csak a kétségbeesés kínaitól szabadítsa meg.

Arczán az ifju nőnek, kit hevemben melegen repkényzék körül, kedves pír ömlött el. Az ajak néma maradt, de nagy szemei, mint nyilott könyv két lapja, olvashatóvá tévék lelke forradalmát. Láttam szemében, mely egyedül nem bír hazudni, a kelő gondolatokat, s ő mégis képes volt magán uralkodni.

— O Szerafine! szólék elkeseredve, mi drágán vásárlom meg szerelmedet. Látom előttem a fellegvárakat, s a mint közeledem tanulom ismerni, hogy délibáb valának. Igen, délibáb az én boldogságom, mi közeledtemmel mindig tovább megyen . . . O de miért is lánczola hozzád végzetem! Prometheusz vagyok, és te szikladarab. Prometheusz, ki a naphoz emelkedtem, hogy megorozzam világát, melegét: s az istenek hideg kőhez lánczolásának büntetésül. Prometheusz vagyok, kinek máját, reményét, mely egy éjen át nő, nap keletével a fájdalom sasa emészti fel. Minden nap gazdagon kelek, szegényül nyugszom le. Prometheusz vagyok, s miként ő rabsága végével egy szemet kapott rablánczából gyűrűül, s belé ékül egy darabot a kőből, mihez lánczolva volt: úgy én is megkapom e gyűrűt, az emlékezetet, a csalódás nehéz kövével lelkemre . . .

— Ödönöm, ne légy örökké békétlen, válszóla szelíd hévvel. — Te. mint minden ábrándos, csak időt látsz boldogságunk között akadályul; s pedig o mi sok minden az, mivel meg kell küzdenünk! . . . Te mindig csak a szeren-

csétlent látod magadban, mikép a fősvény tőkepénzeit soha nem látja.

— Boldogtalan e világon csak az, ki Istenben nem tud bízni többé! . . . Tudod, a hívót soha nem hagyták el az istenek . . . Higyj, remélj, szeress! . . . Ki követte, még nem csalatkozott.

E komoly beszéd, bár nem oltá el vágyaimat: oly jól esett lelkemnek. De hevemnek parancsolni többé nem tudtam.

— Ott állok, Szerafine, hol útam két felé ágazik: egyik, mely bűnön visz hozzád. . .

— Reményi! — vága közbe méltósággal Szerafine. — S kételkedhetik ön utában? . . . Ön, ki engem ismer? Fáj, lelkem fáj. . . Arczomat szégyenpír égeti. . .

— Szerafine! — ragadám meg az elmenni indulót. — Enyém lesz tehát! . . Egy utat látsz tehát, szerelmem ideála, egyet, mely örök, egyet, mely az oltárhoz vezet? O ne tégy egészen örültté! . . .

Ezer csókkal borítám el kezeit, . . s a tekintet, melylyel rajtam nyugtatá angyali megelégedését, elárulá lelke boldogságát. Szűzien kigyúlt arcza hasonlíta a csillagos hajnaléghez . . . Hévvel karoltam át, s nem birván a kéjtehert, mely keblemet eltölté: hattyu nyakára omoltak fürteim. A szív dobogása reszkető keblében bizonyosságot tett nekem arról, hogy szava való.

Mély csend uralkodék fölöttünk.

Szerafine kibontakozott remegő kezemből, s

ujjáról egy gyűrűt vont le... s a nélkül, hogy e néma gyönyört szavakkal zavarná, a gyűrűt ujjamra illeszté... A gyűrű oly meleg, oly égető, oly boldogító volt, hogy térdre estem előtte, hogy őt, mint oltári képet, imádjam. És Szerafine, mint alkonyég a földet, némán, epedőn ölele körül: utánam hajolt, s csókja özönével keblének mennyébe repített.

Eddig van a napló.

A bekövetkezett eseményeknek csak vázlatát adhatjuk.

Szerafine másnap nem vala latható. Egész nap sírt, kötelességét hitte megsértve. Szeretett volna lemondani, de nem tudott. Nő volt ő is, elkövette a hibát, s csak azután gondolt komolyan rája.

Késő éjjelig fenviraszta. Ekkor hivatá Reményt.

— Ödön, szeretlek, imádlak; lépett a belépő elébe, mégis el kell válnunk. Te fiatal, te gyermek vagy, nekem férjem van. Mindenem szolgálatodra áll, te elmégy utazni a nagy világba, el fogsz feledni engemet, te boldog leszel, s én testvéred leszek neked... E lak leszen a te szülői házad. Vagy nézd meg a remetelakot, melyet édennek alakítottam érted... Ne sohajts, ne könyezz, vidáman távozzál; hangom tanusága, hogy akaratom változhatatlan... Mosolyogj, hogy mosolygó képed maradjon velem... S majd, ha kifutottad magadat a nagyvilágban, s ha én szabad leszek...

s akkor is érezni fogsz irántam... vissza jössz, s hol e percz megszakad: folytatni fogjuk a boldogságot.

Reményi eltávozott, hogy még az éjjel induljon.

Szerafine beteg férjéhez sietett. Elébe borult, nem szólt, forró könnyeivel áztatá az elszáradt kezeket.

Egy óra mulva Reményi Szerafine előtt áll, egészen útra készen. A beteg férj oda tolatá magát az ablakhoz, honnan neje ablakát láthatá, hogy megfejtse magának a jelenetet.

S egy jelenetet látott, hol két szerető szív egymástól miatta elválík, egymást ezerszer átkarolja, szavait könyekbe ontja, s nem tud megválni. S majd a hajnal hasadtára a fiú magához tér, elrohan, s a nő összerogy.

Az agg férj mind ezt látta. S reggel az udvart két hír lepte meg: egyik, hogy a kastély urát meggyilkolák, — a másik, hogy Reményi megszökött.

Mikor Szerafine az álmatlan éj után 11 órakor ébredett: udvara tele volt. A kastély urának rokonai, kikre a kastély örökségül szállandott volna, mindent rendeztek.

Az éhség miatt rögtönbiróság levén, ide is alkalmaztatott. Szerafinet, mint részest, akarák verpadra állítani.

Szerafine pár óra mulva a halál-birák előtt állt. Reményit is befogák, a nála volt nagy mennyiségű pénz, a gyanút terhessé tevő.

A birák kimondák a „bűnöst“, és készen volt a bakó.

Szerafine és Reményi ott álltak már a vesztőhelyen... Reményi épen a vérpadra lép, mikor a fő bakó megérkezett. Bakó, ki nem azért jött, mintha maga hajtaná végre az ítéletet, mert az alól, világ tudomása szerint, fel vala mentve.

Roppant néptömeg özönlé el a tért; a bakó azt halálsápadtan töri át, s a birák felé tartván, fölemeli újjait, s kétségbeesetten menydörgi: „Esküszöm, e nő ártatlan!“

Nem használt. Az ítélet felolvastatott. Reményi letérdelt. Arcza egészen átszellemült. S a szép fiatal, ki a legutolsó divat szerint, mint nászra, öltözött vala: ártatlansága érzetében, oly festői alakban tűnt fel.

A bakósegédek osztozkodni kezdenek az új öltönyökön, s kezéről egy gyűrűt nyujtának át a fő bakónak.

Rémes jelenet kezdődött. Az ősz bakó az ifjúhoz rohant...

— Ah, barátom arczképe! Ki lehet ez ifjú?! Szeméről letépé a köteléket... örülten néze rá.

— Ah! fiam!! az én édesfiam!!!

A borzasztó műtétel percze megállt.

— Urak! szólt ekkor a bakó; a gróf gyilkosa önök előtt áll: ezek ártatlanok... kegyelem nekik!

— Semmi kegyelem! hangzott el. s az ősz bakó összerogyott.

Az esemény az ítéletet felfüggeszté..

Néhány percz mulva kisült, hogy a gróf ön-maga eteté meg magát, siketnéma cseléde által, Szerafine keblén függött mellképét nyelte vala le... Szerafinék szabadok voltak.

Senki sem foghatá meg a bakót. Örültnek tarták.

Birák, nép haza oszt.

Szerafinet a láz ágyba sujtá. Ifja ott viraszta ágya felett.

Óra mulva Reményi irománycsomagot kapott, mit az összerogyott öreg ruhái közt fedeztek fel. Ez iromány szerint három tábornok, három jó barát, menekült 1795-ben E ** be... Az egyik báró volt, s a remete lett belőle, kit éhen halni látánk; a másik gróf volt, Szerafine atyja, kit nyugtalan lelke távolabb országba vitt, hogy céljait továbbfűzze; a harmadik herczeg volt, különcz főúr, ki embergyűlöletében magát a társadalom magasságából a társadalom legvégső fokára vetette...

Ez volt a bakó — Reményink atyja.

KÓVÁRI LÁSZLÓ.

A SZERELMES CSILLAGOK.

Elveszve az űr véghetetlenében,
A földtől távol Istenhez közel,
Számíthatatlan ezredévek óta
Két csillag égett örök fényivel.

Hol az idő és örökkévalóság
Setét árjának forrása ered:
Ott lelte őket a legelső hullám,
Ott hagyta őket minden ezered.

A föld — e porszem, melyet régi átka
Egy körben kerget, miljom éve már —
Még nem tud rólok; olyan messziségből
Nem érhetett még ide a sugár.

Az egyik csillag aranyhajjal ékes,
Az űr hullámin úsznak fürtei,
Mint sugárhid a tón. Az angyaloknak
Nyelve őt A r a n y k á n a k nevezi.

A másik csillag halvány és fehér volt.
Hosszú haja, mint a köd fátyola,
Mint hófuvatag, mint ezüst fonalszál;
Ennek a neve: E z ü s t k e v a l a .

És szép Aranyka Ezüstkéért égett ;
S fényes hajának minden szálai
Reá löveltek sугaras pillantást
Szerelmet kérni és ajánlani.

Ezüstke is viszonzá e szerelmet.
Titokban Aranykáért epedett.
A halvány gyermek fájdalmát elrejté,
Bár szíve tőle majd megrepedett.

De az Úr , a ki szívek mélyin olvas ,
Gyönyörrel nézte a két csillagot :
Szemének fénye rajtok biztatólag ,
Áldást hozó sugárral nyugodott.

És szólt : „Százezred év a mig lezajlik,
„Gyorsan, mikép, egy szálló perczenet,
„Szeressétek hűn , változatlan egymást,
„A k k o r megáldom boldog frigyetek!

„Hogy legyetek egymáséi mindaddig ,
„Mig az I d ő kitölti idejét,
„S a nem öszülő ö r ö k k é v a l ó s á g
„Halálra hajtja elfáradt fejét.

„Örök üdv lesz a hűségnek jutalma ...
„De ha egyiktek addig hűtelen:
„Elszakítom azt örökre a másától ,
„Hogy világvégig bujdosó legyen!“

*

Az ezred évek egymást nyomon üzték ,
Mint az árnyék a vándor lépteit.
Gyönyörrel nézte a két csillag őket ,
Nem öszültek meg fényes fürteik.

A csillagoknak hosszú életében
Csak egy szívverés minden ezered.
Végéhez hajlik a százezer év ... és
A két csillag még mind hiven szeret.

A próbaév maholnap eltelik már,
Az időnek csak egy hulláma még ...
De ím a két szép csillag udvarához
Egy ismeretlen vándor érkezék :

Egy Űstökös Kimerült halvány arczán
Nedves hajának borong föllege;
Szemeiből kialudt a szelid tűz,
Ereiből az élet melege.

Ki tudja mért — sok miljom év előtt tán —
A bujdosásnak átka érte őt :
Bejárta végesvégig a világot ,
Százszor elindult , százszor vissza jött.

Ezernyi fényes napnak udvarában
Volt megvetett, lenézett darabont,
Keresve mindenütt a nyugalmat,
És sehol, sehol nem találva hont !

Most ide jött — de nem lehet maradni,
Tovább , tovább !... nyugodni nem szabad.
Rohanj keresztül a végetlen űrön,
Mig szerte mállasz , s lelked kiszakad!

„Oh, csak egy perczig hagyj nyugonnom Isten!
Mig egy hullámot vet csak az idő ...“
„Nem, hűtlen szolga! csak tovább!“ s e szóknál
Setétebb az Űr arczán a redő ...

S a bujdosó ment . . . Halovány arczáról
Hosszan folyt vissza nedves fürtje még.
Ment, mint a kő, mit kilökött a volkán,
S a véghetetlen űrben eltűnék.

Ezüstke látta , s nincs nyugalma többé.
Utána nézett s lelke reszketett.
Ezüst hajával arczát elborítá ,
Mert könyek égtek szemei felett.

Aranyka többé nem volt már szívében ,
Lelkét egy más kép népesíti meg.
Nem várja már az ezredek telését ,
Sőt a futamló percztől is remeg.

Szegény Ezüstke ! felzajlott szívében
Egy vészes tenger : az új szerelem.
Örjöngő vágyat érez ébredezni ,
És érzi átkát, mert hisz — hű t e l e n !

Aranyka nem tud, nem sejt semmi rosztat ;
Boldog, hogy telni látja az időt . . .
De az Isten a szivek mélyén olvas ,
És nincsen titok szemei előtt.

Kimondott átkát nem vonhatja vissza ,
Egy percz , és annak teljesülni kell.
Szegény Aranykát szánja, s egy időre
Mélységes álommal borítja el.

S haraggal szól a hűtelen csillaghoz :
„Elért az átok hűtlenségedért ;
„Bujdosva keresd örült szenvedélylyel
„Az üstököst . . . de s o h a e l n e é r d !

„Ezüst hajadból halvány köd fonódjék,
 „Huzódjék az mögötted szüntelen.
 „Égesd meg magad a napnak hevénél
 „És fagyj meg újra, rideg éjfelen!”

*

Midőn Aranyka álmából fölébredt,
 S elsimitotta ragyogó haját:
 Ezüstke már a bujdosás átkával
 A véghetetlen ürben messze járt!

S Aranyka bús, s Aranyka összerémül,
 S kinjának nincs vigasz, nincs enyhület;
 Hiába néz szét, kedvesét keresve,
 Ezüstkét látni többé nem lehet!

S kétségbeesve megindul utána.
 Elhagyja az Úr fényes udvarát,
 Az üdvnek kertjét, illatok hazáját,
 S az istenarcz vakító sugarát.

Megy, mint a ki számüzte önmagát. Megy
 Társatlan utján egyesegyedül:
 Mögötte messzse elmarad az Úrnak
 Fénypalotája, előtte az ür . . .

És im Ezüstke, végtelen távolban
 Az üstököst meglátja, hogy rohan,
 Hogy leng utána széttépett ruhája
 És nedves fürte, bujdosásiban.

S az ezüst csillag meggyorsítja utját,
 Eszeveszetten mind előbbre tör,
 Haszontalan! utol nem tudja érni,
 Közöttök áll a véghetetlen ür.

Aranyka is, mérhetlen meszsizségben,
 Meglátja kedvesét a hogy rohan,
 Ezüst ködként hogy leng utána fürte....
 S gyorsítja utját, ah! de hasztalan!

És im Ezüstke, bujdosó utában
 Ér egy királyi udvart, hol a nap
 Ragyogó trónján székel, míg körülé
 Setétebb csillagok udvarlanak.

S a Nap, legyőzhetetlen hatalommal,
 Körébe vonja szegény csillagot,
 Szolgálni őt és udvarolni néki,
 Pórázon hordja, mint sápadt rabot:

Aranyka is rohanva megy utána...
 Légkörbe ér, mely kéken terül el,
 Mely tengerében felhőket lebegtet
 És habjaiból illatot lehel.

Alant a föld: setét tömeg, de arczán
 A fényes napnak csókja még meleg.
 Készen hullámszik körülé a tenger,
 Fején tavaszi koszorú lebeg.

Aranyka nem lát semmit, csak rohan még.
 Szívében kétség és szerelme ég —
 Száll gyorsan, gyorsan mint a kilövött nyíl,
 Aranyhajától tüzet kap a lég.

De most egyszerre rejtelmes hatalmat,
 Erős kart érez, mely megkapja őt,
 És elsodorja és magához vonja,
 S előtte állt setéten im a föld.

Elébe hányja hajjait a tenger,
 Aranyhaja vizébe nedvesül,
 Éjféltbe borul a világ s Ezüstke,
 És ő a hullámokba elmerül.

Ezüstke látta a csillag hullását,
 Utána menne, késő, nem mehet!
 Más útat szabott a királyi Nap már,
 És szabadulni nem tud, nem lehet!

Örök pórázon tartva, jár az ürben,
 Elkezdett útja cél- és végtelen.
 Megégeti magát a nap tűzénél,
 És megfagy újra rideg éjfelen...

*

Ha olykor halvány üstökös barangol,
 Mint gyászoló kísértet, az egen:
 Tudjátok meg, az számkivetett csillag,
 Kiátkozott lény, vándor idegen...

S ha fényes csillag fut le a habokba,
 Aranyhajjal, fölgyújtott éjfelen:
 Tudjátok meg, az boldogtalan csillag,
 Kit örültté tett a csalt szerelem.

SZÁSZ KÁROLY.

URFICSKASÁG.

1790.

Apám! intsd nevelő bácsit.
 Hiszen mindig csak tanít.

SZEMERE PÁL.

MÁRIÁHOZ.

—Sonetto.—

Minő varázs ül, lányka, szép szemedhen ,
Mi báj hatalma bíborajkadon :
Megfogni bár én máig sem tudom ,
De mélyen érzem , hordozom szivemben!

Ha mennynek üdve tűn fel képzetemben :
Szép angyalúl a tulvilági hon
Téged mutat fel, s forró vágyimon
Uralkodol te, tündér, játszi szellem!

Miért , miért gyúlt láng e szívben érted ,
Ha már az éden bézárt ajtaján
Belépni tilt én sorsom, a kaján!

Előmbe földi pályámat kimérted :
Kiolthatatlan érzet , vágy vezet,
De díjt felém nem nyújt te szép kezed.

— N —

IRODALMI TARLÓ-VIRÁGOK.

Emlékezzünk régiekről, hálával és kegyelettel!

I.

Az 1795-iki pataki examenen, mely akoriban nagyobb ünnepélyességgel és fényesebb összeseregléssel szokott volt megtartatni, megjelent Horváth Ádám is, a Hunniás költője. Azonnal megfutotta oskolánkat a hír, hogy Horváth Ádám, a poéta — mert ez vala jellemző czíme — falaink közé érkezett. Az volt a szerencsésebb, ki előbb láthatta őt. Magam is, mint gyerkőcze, futkostam előtte, mellette és utána, fogalmat és képet szerezni magamnak arról: mily alakú lehet a poéta? Nem feledhetém soha azt a benyomást, melyet rám, s általában a pataki ifjúságra, a már nemfiatal, de nyers, izmos, erősen levő, pirosposgás, himlőhelyes arcú, csombókos pofaszakállú, középtermetű férfiú, a maga zöld mentéjével, skarlát-veres színű, de fekete bársony polederes nadrágával, széles rezes kardjával és fekete kucsmájával tőn. Azon tisztelet, melylyel a másák fia iránt mindnyájan viseltettünk. s

nemzetiségünk azon typusa, melyet gradivus léptein, testtartásán és öltözetén kinyomva láttam, miként sok eszme szokott a gyermek képzetében, csodás badarsággal folytak össze képzetemben is. A poétát — mert ekkor még csak a pénz-költőt neveztük költőnek, s ily származtatással és értelemmel ma is alig nevezhetnők így a poétát, hacsak nem a „lucus a non lucendo“ analogiájára tennők ezt — az emberiség választott edényének képzeltem, miben, a jóra valóra nézve volt is némi igazam; s azért a kiváló csomókot, mentét, nadrágot, poledert, széles kardot és kucsmát is — mik jóformán elütöttek az akkori, akadémiákról megjött, harisnyás, czipős, allonge-parókás és sólyomkalapú tudósaink piperéitől — nem tartottam épen nem illetőknek egy poéta felkészülésében. E poéták felőli nagyszerű véleményemben megerősített azon köz figyelem, tisztelet és tekintély, melyben Horváth a professori kar s egész iskola előtt állott, azon kapkodás, melylyel mindenki tört őt ebédére, társalgására megnyerni, s azon nyájasság és vidor jovialitás, mikkel magát köreiben kedvessé ohajtotta, tudta tenni. Horváth Ádám, a költő, meglehetősen kiavúlt már köztünk; de bár ne avulna ki azon kegyelet soha, melylyel az ő korában, magyar írók irányában, közönség és collegák viseltettek! Tudomány tisztelése s nemzeti büszkeség az ily kegyelet alapjai, de vagy, hogy nem oly gyérek már honunkban nem-

zetünk írói, s úgy körültek az egyik becsadó mérszer, a ritkaság, kimúlt, vagy talán mi írók magunk is elősegítők a magunk iránti kegyelet csökkenését: hogy magyar példaszóval éljek: „esni kezdünk az ugorkafáról.“ —

II.

Kis János, superintendens, alkalmasint legszerényebb volt íróink seregében. Műveiről s azon szép befolyásáról, melyet kezdő íróink serkentésére s irodalmunk emelésére nézve gyakorolt, nem hallá őt szólani senki; de annál többet mások érdemeiről, mi őt olykor tévesztett pártolásokra is bírta. Sohasem feledem azon kedves óráimat, melyeket az ő s Kisfaludy Sándor lelkes társaságában írói pályám kezdetén, Balatonfüreden tölték. Esengve kerestem Kisfaludyt, ő is szives volt engem keresni a tömött fürdő vendégei között. Magyar őszinteségű és lelkes volt fogadtatásom nála. A füredi új színház, mely neki köszöné létesülését, levén akkoron keblének kedvencz s eltöltő szenvedélye: épen színdarabjait írta számára s „Magyar lelkes leányát“ olvasá fel előttünk. Többet hatott ránk lelkesedése, mint maga a darab: miután „Himfy“ében és „Regéi“ben már végtelenül nagyobbnak ismertük őt. Beszélgetéseinket kifogyhatlan anekdotáival tudta fűszerezgetni, mik minden szavában magyar életet lehelve, tévék, hogy az ember szivesen feledé magát körében. Ingerültségét Kazinczy

Himfy devalvatioja, nemkülönben újító s grammatizáló magyar íróink és kritikusaink irányában, gyakran beszötte mulattató beszélgetései közé s csekélységemben is, azon kétes becsű tulajdont igyekezett kiemelni, hogy ezekkel nem sokat foglalkozom, s így talpig magyar író maradtam.

III.

A pestbelvárosi zöldfaútca végén áll egy emeletes igénytelen ház, kis kerttel utána. Tekintélytelen most e ház; de nem volt az e század első negyedében, míg Vitkovics Mihályunk lakta azt. Gyűlhelye volt e ház a magyar literatúrai notabilitásoknak. A vidor s lelkes kedvű házi gazdának symposionjai fűszerei valának az életnek, enyh-órái az irodalmi fáradalomnak, ünnepelt perczei az őszinte s egymást kegyelő barátságnak. A csöndes kedélyű Virág Benedek, a tanulságos Horváth István, a pezsgő elménczségű Szemere Pál, a lelkes kedvű Mokry Bénéjám, az eredeti különcségű Ilosvay Samu, Thaisz s több mások valának törzsvendégei Vitkovics ezen kedves lakomáinak, miknek magam is számos kellemes óráimat köszönöm. A szerény teremben ó egri mellett, fesztelen kedv, genialis vigság, s ártatlan évődések üzték dévajkodásaikat, vegyesen olykori komolyabb tanulságokkal is. Ünnepeken a vegyes nemzetiségű vendégek közt, gyakran magyar és szerb dalok váltogatták egymást,

Séni Péter cytherája s a szép torkú házi gazdának — ki mintegy összekötő láncz vala a két nemzetiség között — előadása mellett. — Elhúnyt a jeles férfiú, tisztelt barátom, a visszaemlékezés sohajával járok el most elnémult laka előtt!

IV.

Berzsenyi Dániel, maga literaturai korának ritka tüneménye, s még ma is ragyogó csillag egünkön, oly egyszerű, igénytelen férfiú volt, kiről, csak Kölcseynek adott feleletéből sejthetni, hogy tartott valamit általánosan magasztalt költeményeiről. Külseje s egész modora, megfelelt ezen benső igénytelenségének és szerénységének. Emlékezem a tudományos akadémia egyik ülésében, midőn a tagok a külföld literatúráiból átfordítandó jelesebb műveket jelölgettek, s ez alkalommal széles olvasottságukat tárogatták ki, mily minden satyrától ment álmélkodással szólotta e szavakat: „Istenem be tudósak ezek az urak!” Szíve gyermeteg hajlamanak szép vonását láttuk egykor Pesten, a midőn egy szemüvegeket áruló szegény gyerkőcz kínálására, noha szemüveget nem használt, egyet csupa könyörből megvásárlott. Ő testestül-lelekestül mezei gazdának mutatta úgy szavaiban, mint viseletében magát, s külsejéről senki sem sejthette benne a ritka tehetséget, izlést és műveltségét. Ez volt az oka, hogy midőn 1832-nek

tavaszán, Szemere Pál rokonom és barátom, őt hozzám elhozá, s kitalálnom hagyá: ki tisztelet meg látogatásával? Berzsenyre, csak művei előtt tökéletlenül megjelent arczképének némely vonásiról sejtettem. Tökéletlennek mondom ez arczképet, mert az természetes, martiális alakban képzelteni velünk Berzsenyinket, s ő alacson természetű és szerény, igénytelen arczú, csöndes, kevés beszédű férfiú vala. — A magyar zenének annyira barátja volt, hogy kész vala barátjai víg körétől a zenéző cigányokhoz fordulni, s elmerülve hallgatni őket. Igen jellemző, fesztelen és őszinte egyszerűségére nézve az, mit Szemere Pál, Kis János és én unszolásainkra. 1832-ben emlékkönyvembe följegyzett: „Hirtelenében nem jut egyéb eszembe, mint nevem. Berzsenyi Dániel.“

V.

Alig találunk, főkép a régiebbek közt, szép-irodalmi, sőt tudományos íróra is hazánkban, kit többé-kevésbé Kazinczy Ferencz művei, buzdításai, gyalulásai, nem serkentettek vagy képzetek volna írói pályáján. Mohón fogott ő fel minden serkedő írói tehetséget, s annak kifejlesztésére, noha nem fősvénykedett a magasztalásokkal, nem kimélte a kellő gáncsokat, sőt fülánkokat is; mit az avatlanok gyakran nem legjobb néven vevének tőle. Jutott elsőbb műveimért, főkép szabálytalan nyelvemre

nézve, serkentései közbe korholásaiból nekem is. Oskolás gyermek valék, ki Kazinczy műveiből még csak Gesner fordításait ismerém, midőn őt nagyanyámnál Gálszécsben először láttam, francia könnyűségű társalgását, és az iránybani közfigyelmet csodálám. Később levelezés s végre a tudományos akadémia üléseinek alkalmai hozának vele közelebbi érintkezésbe s atyafiságos és barátságos viszonyba. Szívesen és könnyen ismerkedett, gyakran kelletinél könnyebben, mi által tekintélyének ártott; de minden új viszonyok körüli röpkésege mellett is, buzgó lángolású s lelkesülten hű maradt holtaiglan a magyar irodalom ügyére nézve, mely első bölcsőjébeni ápoltatását, serdülését s jelen viruló ifjú korát, nagyrészből neki köszöni. S ím, míg nála kisebbeknek oly buzgalommal áldozánk: mily hanyagok vagyunk mindedig e férfiú illő dicsőítésében!

— Kölcsey Ferencznek, a tisztelt emlékezetű férfiúnak, kivel és Szemere Pállal egykor máskor sok lelkes órát töltöttem, én is sokkal tartozom. Ő vala az, ki időt és fáradságot vőn magának műveim megrostálására s magánlevelében figyelmeztete úgy erőmre, mint gyöngéimre. A férfiú komolyan csöndes, magába vonult, ritka mosolyú és beszédű volt, kiből még élte delén is senki sem nézte volna ki az egykori nagy szónokot. Érzelmek melegek valának ugyan, de azok csak tollba s nem szavakba is ömledezé-

nek. Kiereszkedő csak ritkán s csak derült kedélyében és meghitt baráti körökben vala. Tudományos és literatúrai készsége olvasottsága ritka, s példányul szolgálhatott némely könnyűszerű íróinknak. — Szemere Pálunk, kit irodalmunk nemtője még életben tart s tartson sokáig közöttünk! — valamint elménczsége árjaival, még aggott korára is, lelke társalgási köreinknek: úgy alkalmakkor el-elszórt kritikai nyomos észrevételeivel, tanúlság az írói tehetségekre nézve. Engemet eleitől fogva a víg kedélyű irodalomra szánt. — Az emlékkönyvi bejegyzések, érdekesek akkor, ha egyszersmind jellemzők. Ilyenek némiképen Kölcseynek és Szemerének, emlékkönyvembe tett bejegyzéseik. Kölcsey e szavakat írta: „Kövesd a korszellemet, vagy vezesd; de elébe magadat ne told.” Szemere ezt: „Sorsában megnyugodt szívnek sok a kevés; de legtöbb is kevés annak, ki többre vágy.” — Mily lelkes irodalmi hármass fűhere vala ez! És a fűherének — már csak egy levelkéje leng közöttünk!

FÁY ANDRÁS.

ALVÓ GYERMEKEMHEZ.

Milyen csendes a te álmod ,
 Milyen szépen aluszol :
 Ajkad hallgat . . . de arczodrul
 Szived boldogsága szól . . .
 Kis fiam, békén alhatol ,
 Boldog a te életed :
 Dús csermelyként fut át rajta.
 Az anyai szeretet.

E csermely kristályvizében
 Te minden nap megferedsz ,
 Partjain lombot, virágot
 És osigákat szedegetsz ;
 S estve a midőn fáradtan
 Játékidat letevéd :
 Álmaid közt e csermelynek
 Hallod hulláménekét.

Oh ha egy szép , játszi álom
 Téged Istenhez vezet ,
 Imádkozzál összetévéen
 Két kis ártatlan kezed.
 Kérjed Istent , a hatalmast ,
 — Kérjed én helyettem is —
 Hogy legyen szegény anyádnak
 Életén védő pais.

A te lelked fejr , tiszta ,
 Mint a líliomlevél ;
 Az enyémet fölzavarta
 Fájdalom , gond , szenvedély.

Szent zsámolyához fohászod
 Kincses naszádként siet,
 Meghallgattatik bizonynyal
 Oly szívből, mint a tied.

Mondd el : hogy egy csöndes fészket
 Képez e szegény család,
 Melyen ha a részvétlenség
 Hideg szele nyargal át,
 Vagy a sors vést gyűjt fölébe
 És havazó föllege:
 Forrón szerető szivétől
 Nyer vidító meleget.

Mondd : hogy ő véd akkor is, ha
 Ránk hev sirokkó fuval.
 Besátorozván e fészket
 Szerelmének lombival.
 Mondd : hogy nincs más drágaságunk
 Szerető lelkén kívül ;
 Ha ő nincs ... akkor e fészek
 Végkép elpusztul, kihül.

MENTOVICH.

DALPOSTA.

Kit látogasson e meleg dal,
 Mely most szivemből felrepül?
 Egy lelkes nőt, ki távol innen
 Magánosan, mély gyászban ül.

Szállj el dalom, repkedd körül
 A honfi halvány özvegyét,
 És súgd fülébe meghitten :
 A hon forró üdvözetét!

Kérdezd : mikor jön vissza ismét,
 Szálló sötét hajfürtivel,
 Onnan, hol buját pásztorkürtök
 Hangzása szenderíti el?...

Mondd: ha ismét honába kel,
 Sok szív, mely érte kesereg,
 Azt véli majd : a szálló fürtök
 Tavaszhozó fecskesereg!

1852. Octob. 6-án.

VACHOTT SÁNDOR.

EST BORONG....

Est borong a
 Megfáradt világon;
 Sír a szellő
 A reszkető ágon.

Gyengén piheg
 A virágok melle,
 Lágy fűszálon
 Elaludt a pille.

Néha felfel-
 Sohajtnak a lombok
 Egyegy titkos
 Imádságos hangot:

Mintha itt egy
Tündér sírbolt lenne,
S a szerelem
Haldokolna benne.

Hattyú a tón,
Virág a tó mellett,
A virágon
Abrándozó szellet,
Mely egy új ég
Csillagával játszik,
S szinte szinte
Meggyuladni látszik.

Ah, ez új ég
K é k s z e m e d, galambom!
Gyémántharmat
Piros rózsalombon.
Lombod egy kis
Madár látogatja,
E kis madár —
Lelkem gondolatja.

Akarnád csak,
S lenne örömelet:
E kis madár
Itt maradna véled;
S hű szerelmed
Virágos fájára
Fészket rakna
Hajnalhasadtára!

SZELESTEY LASZLÓ.

JEGYZETEK AZ ÉLETKÖNYVÉBŐL.

— Az erény — mint a szó eredete is mutatja — erő, de nehézségekkel küzdő erő; mert oly erő, melynek nincs mivel küzdenie : kevés becsű.

— A tulságok közönségesen egymást váltogatják, az erkölcsi világban úgy, mint az anyagiban. Ki valamely tulságtól elszakad, többnyire másik ellenkező tulságba esik : miként a mágnes-patkónak egyik végéhez 'tapadt vas, valamely erő által innen elüttetvén, bizonyosan a másik véghez ragad.

— Ki a szerencsében fölfuvalkodik : az a szerencsétlenségben gyáván összezsugorodik.

— Fölháborodott érzelmek és zajongó szenvedélyek közt cselekedni nem egyéb, mint tengeren viharban eresztetni szélnek a vitorlákat.

— Nincs méltóságosabb, mint a csöndes tenger szélvész után; nincs fenségesebb, mint nyugodt kebel szenvedélyek vihara után.

— Ha tudni akarod, kiben s mennyire bizhatol : csak arra vigyázz, mikép viseltetik más közelebbi ismerősihez szemközt és hátok mögött.

MATICS IMRE.

JOLÁNKÁNAK.

Mért kezdődik e név j-vel? — tudom, ah tudom én már;

Jaj-t hoz e név nékem, jaj neked árva szívem!

Avvagy igaz, hiszen a gyönyörök fájdalma is így szól:

„Jaj boldogságom! jaj szívem üdve, leány!”

Mondd, oh mondd haladéktalanul földöntuli angyal!

Fájdalom avvagy öröm jaj-szava vár-e reám?

LONKAI ANTAL.

KUPA.

SZOMORÚJÁTÉK ÖT FELVONÁSBAN.

— MUTATVÁNYUL. —

SZEMÉLYEK.

ISTVÁN, magyar fejedelem.

ADÉLA, mostoha anyja.

SAROLTA, István húga.

KUPA, somogyi }
GYULA, erdélyi } vezér.

THOMI, pecsenég főnök.

URKUND, fia.

ABA, kún vitéz.

VENCZEL }
PÁZNÁN }
HUNT } külföldi lovagok.
VOLFGER }
HEDRIK }

DEODÁT, István nevelője.

ZOLTÁN, magyar vitéz.

RADLA, keresztény pap.

TÁTOS, pogány főpap.

BUGACZ, hadnagy Kupa pártján.

BUDA, udvarnok.

SEBŐ, fia.

PÁKA, Kupa fegyvernőke.

BORCZA, Sarolta meglíttje.

Cseh követek. Keresztény és pogány papok.

Tanácsnokok. Katonák.

ELSŐ FELVONÁS.

Kupa szállása Esztergomban.

KUPA. TÁTOS.

TÁTOS.

Kupa, ez sok.

KUPA.

Ám legyen, de nem másíthatom.

TÁTOS.

Legelőbb az ország meghasonlását tekintsd ,
Ha már egyébre nem hajolsz.

KUPA.

Sőt épen ez

Kivánja tőlem a halasztgatást.

TÁTOS.

Iszonyú csalódás ! A kereszthivő papok
Versengve járnak a hazában szerteszét ,
Szórják az újítás veszélyes magvait.

A szolganép , dolgot kerülve támol yog
Egyik kereszttől a másik keresztig.

Jaj annak, a ki őt dologra sürgeti.

Kupa, ezzel oly párt fog szövödni ellenünk ,
Mely minden oldalról leront , ha késkedünk ;
S te mégis azt tartod —

KUPA.

Ne mondj ítéletet.

TÁTOS.

Ha ezt kívánod, add szilárdságod jelét.

Kész minden arra , hogy hatalmassá lehess.
 Ne szalaszd el a kínálkozó szerencsét
 Idézd magadhoz a követség tagjait ,
 És adj ügyökben biztosítékot nekik.

KUPA.

Bevárom a gyülést. Előbb ne jöjenek.

TÁTOS.

Nem látom át , miért. Hiszen még tegnap is
 Boszúra fortyantál a sok gyülés miatt.
 Hitted , hogy a gyülesezés csak színfogás ,
 Mely alatt titokban elnyomásra törnek.
 S ha tegnap elnyomást koholtak ellenünk :
 Ugy ma még gyalázóbb fékezést koholnak.
 Bevárod a gyülést ? Mióta lett neked
 Oly kedves a gyülés ? Ugyan Kupa ,
 Mi okozta benned e roppant nagy változást ?
 A tegnap és ma közt nagy a különbség.
 Tegnap szilárdságot tanúsított szavad.
 Bátran beszéltél a csaták dulásiról.
 Az ősi nagyság fölhevített , a jelent
 Megszégyenítőleg fajultnak ismeréd ,
 Buzdúlva festéd a jövő nagy terveit ,
 És most ? . . . Ki hitte volna e nagy változást ?
 Kész minden a nagysághoz , és te a helyett .
 Hogy megragadnád a dicsőség eszközt :
 Titokba burkoltan merengsz. Mi ez Kupa ?
 Hová levének hősileg nagy terveid ?
 Mi lelt ? Ha szándékod való , minél előbb
 Mutass az ösügyhöz szilárd ragaszkodást.
 Csapodár az újítás ; csak az jó , a mi jó.
 Pártold , ha rogyni nem kívánsz , az ösatyák
 Nagy szerzeményit. Ezt igényli a közügy ,
 Ezt mondom én is , hát te ?

KUPA.

Megfogadtam.

TÁTOS.

De hisz a követség is csak ezt akarja.
 Mi okra nézve nem jöhet tehát ide ?
 Hallgasd meg a küldötteket. Ne hagyd
 Elosonni a kínálkozó szerencsét.
 Diadalt arattál eddig a csatákban,
 Hoztál magaddal kincset, foglyokat.
 Dalosok dicsőítik csatározásidat.
 Érted lobognak berkeink oltárai.
 Te vagy a magasztalt hős. Minden vidékről
 Gyűl a követség, hogy veled beszéljen.
 Mindenki szít hozzád; s te? ... Fáj kimondanom.
 Kupa, térj magadhoz. Légy hatalmas, mint atyád,
 Az ősi szent ügghöz ragaszkodó Zirind.
 Nyulj fegyveredhez, nyomd el annak a pulya
 Istvánnak eszközit; különben győzni fog,
 S maholnap összechap fejünk fölött az ár.
 Vágj közbe, mint a sas, daczolj mint a sakál,
 Mi gátol útabban? Te hallgatsz? szép dolog
 A hallgatás, de köztem és közted nem az.
 Atyád, az ősi nagy hirért buzgó Zirind,
 Halálos ágyán kért, hogy oktatód legyek,
 S én oktatód, reménydús oktatód valék,
 S most érjem azt meg, hogy csalódtam?... Ez fáj.
 Azért neveltem hát én oly vitézzé,
 Azért tüzeltem nagyra is, dicsőre is
 Az egykor oly nyílt, oly merénysóvár fiút,
 Hogy épen akkor, a midőn pályát nyitok,
 Midőn követséget hozok hozzá, hogy őt
 Az ősatyáktól elfajult István helyett
 Fejedelmi székbe iktassák, hogy épen
 Akkor csalódjam? ... Oh Zirind, dicső Zirind!
 Kupa, légy atyádnak hív utóda. Védj ügyét
 Az ősi létmód és az ősi hitnek.
 Hídd a követséget magadhoz, szólj vele

Nyiltan , kiáltass fölkelést , és esküvel
Fogadd meg azt , hogy a fegyverben álló
Népség vezérlését azonnal átveszed.

KUPA.

Bevárom a gyűlést.

TÁTOS.

Mit adhat e gyűlés ?

Nem elég-e már is a csúf? Tegnap István
És pártja küzködött még csak veled ,
Ma már Adéla , e kelepczés asszony is ,
Küzdend irányunkkal. Ne higj nekik. Mit is
Keres itt Adéla most? Hisz a közönnepély
Be van fejezve. Itt titok lappang.

KUPA.

Elég ,

Hogy itt van.

TÁTOS.

Itt van , az való ; de épen ez
Ok is arra , hogy biztos barátokat szerezz.
Nincs cselszövényesb ellenünk , mint épen ő.

KUPA.

Adéla ?

TÁTOS.

Nem tudom miért , de mindenütt
Pártján vagy e nőnek ; pedig kétségtelen ,
Hogy egy sem oly dühöncz az újítók közül ,
Mint épen ő.

KUPA.

Majd fölvilágosít

A közgyűlés.

TÁTOS.

Igen , de Venczel is
Ott lesz , s ha tegnap volt elég bajod vele
Adéla kedveért , ma még több is lehet.

KUPA.

Adéla kedveért?

TÁTOS.

Adéllal egyetért.

KUPA.

Magam kívánom látni.

TÁTOS.

Venczel az,

Ki téged a tegnap tartott gyűléskor

Minden kitelhető piszokkal illetett.

Méltán boszonkodál, hogy a kereszthivőt

Az esti párbajban le nem gyilkolhatád.

De azért ne tágíts. Állj boszút.

KUPA.

Boszúlva lesz.

TÁTOS.

De nemcsak a garázda Venczelen, hanem

Istvánon is. Gyalázat! ő gátolta meg

A bajvivásnak győzedelmét. Állj elő.

Tudom én, s az ország is jól tudja, hogy Kupát

Nem ijeszti vissza sem dacz, sem rimánkodás.

Boszút kiált a hit, boszút az ősi fény,

S te vagy az, kit a nép e boszú munkáiban

Fejedelmi főnökké tesz és követni vágy.

KUPA.

Tátos!

TÁTOS.

Vezérem!

KUPA.

a föllépő Bugaczhoz fordulva.

Szólj.

BUGACZ.

Haladnak.

KUPA.

Megvan a

Kezdet.

TÁTOS.

Miféle kezdet?

BUGACZ.

Még pedig

Minden gyanú nélkül.

KUPA.

Miből gyanítod ezt?

BUGACZ.

Ha gyanúra jöttek volna, most oly kényesen
Nem tartanának a várban gyűlést.

KUPA.

Gyűlést?

TÁTOS.

Valóban tartanak gyűlést?

BUGACZ.

Buda úgy üzente.

TÁTOS.

Kupához fordulva.

Most már lásd magad.

KUPA.

Mit üzent?

BUGACZ.

Adéláról meg azt üzente:

Hogy újra, még pedig mindjárt, Veszprémbe megy.

TÁTOS.

Veszprémbe?

KUPA.

Csakhogymegy.

TÁTOS.

Mért jött hát ide

Tegnap este?

KUPA.

Csakhogymegy.

BUGACZ.

Azt is

Üzente még....

TÁTOS.

Csak gyorsan add elő.

BUGACZ.

Hogy alig hasadt meg a hajnal, legott
Valamennyi hős a várba hívatott,
De Thomi közöttök nem volt, sem Gyula.

TÁTOS

Mert nem keresztények.

KUPA.

Hát a közös gyűlés?

BUGACZ.

Egy óra múlva lesz, ha mégis lesz.

KUPA.

Hogyan?

TÁTOS.

Nem kérdik azt most.

KUPA.

Addig össze nem

Híhatjuk a népet.

TÁTOS.

Világos a dolog.

Ezt, épen ezt akarják ők kijátszani.
S ki kívánja ezt úgy? Nem más, mint Adéla.

BUGACZ.

A cseh követség még ma, jóval dél előtt,
El akarja innen vinni a cseh foglyokat.

TÁTOS.

El akarja? inkább felkonczoltatom mind.
A gyáva férges! Foglyokat? Hah! ez tehát
A győzelemnek szép jutalma?... Volt idő,
Melyben, ha ilyesmit hallandott, föld alá
Bútt volna a magyar. —

KUPA.

Ti sem maradtok itt,

TÁTOS.

Oh szégyen! oh csúf!

KUPA.

El kellend távoznok.

TÁTOS.

Nekünk?

KUPA.

Minél előbb.

TÁTOS.

Mi el nem távozunk.

KUPA.

Távoznok kell.

TÁTOS.

Én főpap vagyok.

KUPA.

Főpap? Kitetszett tegnap. Hol valál
Tehát, ha főpap vagy, tegnap, midőn
Diadalmi ünnep volt a templomokban?

TÁTOS.

Csak alig mérsékelhető fölindulással.

Kupa, én családomhoz rokon vagyok.

S ha engem ért csúf, ért az téged is.

KUPA.

Csúf?.. Ha ha!

Gondolatokba merülten föl s alá jár.

A várban titkos gyűlés.

Csak rajta! Tán a cseh foglyok miatt?

Az atyák csatái rabnépet szereztek,

S én adjam által a cseh foglyokat?

Tátos.

TÁTOS.

Parancsolj.

KUPA.

A cseh foglyokat

Előre küldöttem Sümeg felé!

TÁTOS.

Váratlan örömmel majd Kupára, majd Bugaczra
tekint. Bugacz örömjellekkel bizonyítja.

Valóban?

KUPA.

El kellend indulnotok.

Egy sem jő vissza foglyaim közül.
Gúny tárgya lett az ösatyák hite.
Titeket kizártak a tanácskozáshól,
Velem meg István és a jöttment sorslesők
Daczolni mértek a foglyok miatt.
Hatalomra kell jutnunk!

TÁTOS.

Most, vagy soha!

Fejedelmi székkal kínál a magyar,
Fejedelmi székkal, mely külföldi nép
Zsákmánya lesz, ha győző fegyvered
Diadalma szét nem űzi. . . Dúld el a czudar
Venczelt, különben ő Adéla férje.

KUPA.

Adéla férje?

TÁTOS.

Ugy-e szép? Igen, Kupa,
Adéla férje lesz, ha fegyvert nem ragadsz.
Merj, kész az ország; Bácska harczra kelt,
Balaton tavánál forr az üldözés.

KUPA.

Ki gondolatokba volt merülve.

Adéla férje? —

TÁTOS.

Mint valót állíthatom.
Adéla férje lesz, s ha az lesz, akkor —
De mi az, te halványulsz? E tény való.

KUPA.

Tény?

TATOS.

Nincs különben.

KUPA.

Ugy van, merni kell.

Itt sem keresztény még minden vezér.

Mit vélsz Gyuláról?

TÁTOS.

Vallásunk hive.

Nem bátor, az való; de merni fog:

Mert fél, hogy Erdélyből kiűzetik;

Ha nyakunkra nőttek a keresztthivők.

KUPA.

Hát Thomi?

TÁTOS.

Bizd rám a csillaglesőt.

Kezemben immár Urkund, e ledér suhancz.

KUPA.

Hogyan érted azt?

TÁTOS.

Az ámitott atya

Még most is abban a hiszemben él,

Hogy a kikürtölt szépségű Saroltát

Csakugyan fiának adják hitvesül.

KUPA.

És nem?

TÁTOS.

Csalétek mind fiának, mind neki.

Aba lesz, nem Urkund, a kinézett vőlegény.

Minden kívántan áll, csak merni kell.

Az ősi kor nagy istensége is

Pártolja lelkesült szándékodat.

„Merj és dicsőülsz,” így szólt a Bakony

Szent rejtekében hallott jósolás.

KUPA.

Ugy van, beteljesült a jósolás.

Harsány dicsőség kelt harczim fölé.

Lerogyott Boleszlav, és nem sorsvadász,
 Hanem én tiportam szét cseh várait.
 Légy rajta Tátos, és te is Bugacz,
 Hogy ez a dicsőség hasznossá legyen.
 Silánylom a fényt, mely hasznot nem ad —
 Indulatosan föl s alá jár.

BUGACZ.

Titkon Tátoshoz.

Szikrát fogott.

TÁTOS.

Örvendve Bugaczhoz.

Ha egyszer rá veti

Fejét : beszélhet a gyűlés neki.

KUPA.

Zaklatni kell az új hit rabjait.

Zaklatni, mondom. Ugy fogadtam ezt

A szent Bakonynak ünnepélyi közt.

Beteljesült a szent hely jóslata.

Lerogyott Boleszlav, s nem Venczel, hanem

Én, én tiportam szét az égő várakat.

TÁTOS.

Ez emésztí Venczelt.

KUPA.

S mégis ő legyen

Valamennyi hadseregnek fővezére?

TÁTOS.

István akarja.

KUPA.

Lassan, koros fiú!

Fejedelmi vér forr a Kupákban is.

Árpád utódja ő? ... Volt! ... Ő nekem

Parancsot? ... Ismerd meg tehát fiú

Amaz ősi sárkányt, melyet a Kupák

Pajzson viselnek Tátos!

TÁTOS.

Kész vagyok.

Uram, parancsolj.

KUPA.

Tarts Somogy felé.

Pusztítsd utadban a kereszthivőket ;

Ellenben oltárink szentségeit

Harsányan ünnepeld minden helyen.

Bugaczhoz fordulva.

Te pedig Sümegnél gyűjtesd új hadat.

Ha célra nem visz a mellékes út :

Egyenest irányzom a megtámadást.

Tátoshoz.

Most Bács követségét vezesd ide.

TÁTOS.

Örömet , vezérem.

Látható örömmel távozik.

KUPA.

Még egy szót, Bugacz !

El. Bugacz utána.

Esztergomi várterem oldalajtókkal.

URKUND. BUDA. SEBŐ.

URKUND

Tehát kivittétek, hogy én is

Veszprémbe menjek ?

BUDA.

A szilárd Adéla ,

Atyád miatt , nagy aggodásba jött.

De , midőn bizonynyal mondtam neki :

Hogy atyád nem ellenzé szándékozat ;

S miután az édelgő Sarolta is

Könyörögve szólott : a szilárd Adéla

Örömet megengedé , hogy őt kövesd.

URKUND.

Értem könyörgött Mily boldog vagyok !

BUDA.

Nincs a hazában boldogabb vitéz.

URKUND.

Veszprémbe öt majd egyre láthatom.

És ő, az angyal, engem úgy szeret.

SEBŐ.

Százszorta jobban most, mint harcz előtt.

URKUND.

Hogyan, és Sarolta tudná harczimat?

SEBŐ.

Valamennyi bajnok közt csak a te nagy

Vívásaidban lel gyönyörködést:

Urkund, csak Urkund ő előtte a hős.

Magam én beszéltem el mindent neki.

URKUND.

Sebőnek kezét szorongatja.

Derék barátom.

SEBŐ.

Elmondtam neki:

Hogy az ő szalagjával diszeskedett

Sisakod, hogy állandón az ő színét

Viselte fegyvered, hogy mindenütt

Az ő vitézekint tiszteltetél.

URKUND.

És ő?

SEBŐ.

Mosolygott.

URKUND.

Oh! ez a mosoly

Az egeknek üdvösségével fölért.

És ő mosolygott

Mind a kettő kezét megragadja.

Jó Sebő, te is

Buda, mint egyébkor, nyílt előttetek

Kincstáram. Csak mondjátok, hogy mi kell,

És én azonnal végrehajtatok

Mindent. Barátim! Veszprémbe tehát?

Érette mindent, mindent kész vagyok
Mivelni.... Veszprémben fog ő tehát
Szivemen nyugodni, vallást tenni?

SEBŐ.

Ott.

URKUND.

Oh! bár Veszprémben lennék már vele.
Ki hitte volna, hogy Sarolta itt legyen.

SEBŐ.

Őszinte szíve nem nyugodhatik
Szeretett Urkundja nélkül.

URKUND.

Angyal ő.

De ha tudja, mily hön esd hozzá szivem,
Mért nem nyilatkozik? mért oly borús?

SEBŐ.

Epedés okozza azt a szép borút.
Ő is sohajtoz a magány után,
Hogy hős Urkundjával szemközt lehessen.

URKUND.

Oh!

SEBŐ.

Jól kilestem én azt tegnap este is,

URKUND.

Mit? mit?

SEBŐ.

Hogy ő csak rád tekintgetett.

URKUND.

Oh! e tekintet.

SEBŐ.

A menny csillaga

Nem oly igéző, mint az ő tekintete
És mint pirult el mint pirult el,
Ha szemedbe ütközött vágó szeme.

URKUND.

Oh én is oly zavarba jöttem.

Kedves barátim , nem nyugodhatom.
 Egészen elfogott az érzemény.
 Kézet fog velők.
 Veszprémben majd ismét találkozunk.

SEBŐ.

Hova most?

URKUND.

Atyámnak el kell mondanom ,
 Hadd tudja meg , még a gyűlés előtt,
 Hogy az ő Urkundja mint szerettetik. El.

SEBŐ.

Egy ideig utána néz.

Ha ha!

BUDA.

Psztt, ne rontsd el, a mit oly merészen
 Szóttunk.

SEBŐ.

Hogy olvad a könnyen-hivő
 Bolond . . . De mondd meg egyszer már apám,
 Mit akartok e ledér porontytal?

BUDA.

Tudom én? Tátosnak úgy tetszik, miért,
 Miért nem? azt én meg nem mondhatom.
 Ne bánts. Hadd álmodjék a gaz poronty.
 Hadd adjon ő is a sok kincs közül. —
 Fiam , vigyázó légy: a cselszövény
 Pályája szemfülességet kíván.

SEBŐ.

Bizd rám.

BUDA.

Maholnap , jól vigyázz .
 Maholnap itt lesz a nagy változás
 Vésznapja.

SEBŐ.

Hadd jöjön.

BUDA.

Hidd el, fiam,

Azok a Kupához titkon járuló
Követek, meg annak a mélyen ható
Tátosnak értelmes czélzásai,
A mindenünnen küldött hírnökök,
A foglyokért támadt viszázkodás,
A cseh Boleszlawnak küldöttei,
A szemes Adéla oly véletlenül
Történt idejötte, a ma oly korán
S egyedül keresztényekből gyűlt tanács,
Meg az épen most hirlelt közös gyűlés is,
Meglásd, hogy ez mind egy nagy zűrzavar
Meg egy nagy változás előjele.

SEBŐ.

Zavarosban úsznak a kövér halak.

BUDA.

Mi sem a keresztény párthoz nem fogunk
Egyedül szegődni most, sem a pogányhoz.

SEBŐ.

Hanem a haszonhoz.

BUDA.

Hm, vagy a pogány,

Vagy a keresztény győz.

SEBŐ.

Kétség kívül.

BUDA.

Ránk nézve mindegy. A ki győzni fog,
Az legyen előttünk a törvényes úr.
Értetted?

SEBŐ.

Egy pontig.

BUDA.

Légy szemfüles,

És mindenik pártnál használható.

Távolról zaj.

A!... oszlik a titkos gyűlés. Eredj,
Ne lásson együtt senki most.

Hunt az oldalajtón hirtelen kilép.

SEBŐ.

Hova oly sietve Hunt?

HUNT.

Bilincset oldani.

El.

SEBŐ.

Bizonyosan a cseh foglyokét.

BUDA.

Könnyen beszélnek most, mert nincs köztök Kupa.

SEBŐ.

Minő negédes a sohonnai.

BUDA.

Láss dolgaidhoz. — Vége a gyűlésnek.

Mind a ketten el.

HORVÁTH CYRILL.

L É G Y O T T.

— Novella. —

I.

A közelebb mult nyarak egyikén orvosom rendeletéből a császárfürdőt kelletvén használnom: darabideig, hacsak feltartóztatva nem valék, minden nap megtevém az oda- és visszaútat, melynek kellemei, a gőzösök alkalmazása óta, ép oly jótékonyan hatnak a kedélyre, mint a fürdő gyógyvize az egészségre.

Ha a fürdő látogatói minden nap rendes órában indulnak és érkeznek: néhány nap alatt nem lehet meg nem ismerniök nagyobb részét azon egyetemes úszó társaságnak, mely, képviselve minden kort és rangot, kicsinyben hű másolatát s mintegy kivonatát képezi fővárosi társadalmi viszonyainknak.

Az egyszerű, jó izlésű úrhölgy; a kissé túlpiperézett polgárnő; az elegans, könnyű úrfi, s a divat- és kalandüző, feszes negyven éves; a szerény, művelt s kissé bevasárnapozott kereskedő és iparos; a büszke, ragyogó, felfuvalkodott iparlovag; az igénytelen, szemérmes munkás

leány és a kihívó tekintetű emancipált hölgy — a Pest és Óbuda közt járó gőzösök fedezetén mind föltalálható.

Élő mozaikhoz hasonlít ily fedezet; de őrizkedjete köveit külszínök után osztályozni; hanem, ha pszichologiai tanfolyamot akartok használni, járjatok gőzösn a császárfürdőbe.

II.

Figyelmemet mindjárt az első napokban érdekes hölgy vonta magára, ki rendesen a kormányoshoz közeleső legszélsőbb helyet foglalá el, s mintegy elvontan a társaságtól, csak ritkán vevé le méla tekintetét a csendes morajjal tova siető hullámokról vagy a messze látkör határozatlan vonalairól. Mintha e hölgyet láttam volna már valaha!

Öltözete igen egyszerű, sőt regényes; de mégis igen tiszta és jó izlésű volt, e mellett némi magával-mit-semgondolást és elhagyottságot mutatott.

Ábrázata, csaknem átlátszó finomságban, korán hervadt ritka szépséget, néma bánatot, mély csüggedést és a csendes megnyugvás azon nemét tünteté elé, mely nem táplál többé reményt, de ment a viharos fájdalmaktól is. —

E nyulánk, karcsú, beteges, halovány s megtört alak távol emléket idézett fel bennem, mely minden nap határozottabban nyilatkozik; de a különbség a jelen s nem rég mult között oly nagy s csaknem hihetetlen vala, hogy inkább csalódást akarék hinni.

Csak egy évvel ezelőtt a koronautczai divatárus boltok egyikében, fiatal leánykát ismertem, kinél szebbet, kedvesebbet, bájolóbbat a költő sem képzelhet ihlett perczeiben.

Oh ha láttátok volna, mily szép volt ő!

Arcza gömbölyű, mint gyermekangyalé, orra és homloka szabatosabb, mint minőt valaha ecset előidézett, szemei hosszas vágásuak, kékből tengerzöldbe átmenő barna szemcsillaggal s hosszú pilláktól árnyékozva, egyik perczben édes, szelíd kifejezésűek: a másokban emésztő tűzben ragyogók, gesztenyeszín barna, tömött, hosszú és gyermekszerű selymes haját rendesen fürtökben viselő; és ezen angyali főt a legnemesebb nyak hordá a legszebb testen.

Minden tökéletes vala e leánykán, kit rendszeren a szép Luizának neveztek s ki szépségéről nem vala kevésbbé ismeretes, mint erényéről.

Írántam különös előszeretettel viseltetett. Látni kellett volna, mily gyermekies örömmel szökék fel helyéről valahányszor a boltba léptem; mily sugárzó tekintettel fogadta megjelenésemet, mily örömteljes, kifogyhatlan csevegéssel dicsérte a kalapot, melyet választék, és minő bókokkal halmozta el kinézésemet, vagy utóbbi játékomat.

Midőn elmenék, rendszeren levette melléről bokrétáját — e nélkül sohasem volt — s az enyémre tűzé; ezt már ugy megszokám, mint ő a csókot, melyet távozásomkor mindig orcáján hagytam.

III.

Ha hű emlékezetem felidézé e képeket, nem hihetém, hogy e kiaszott, sirjához gyors léptekkel közeledő váz ugyanazon, egy év előtt virító, bájteljes és kedvességben páratlan varróleány. S mégis volt egy körülmény, mely gyanúmnak határozottabb alakot adott, s ez abból állott, hogy míg a hajónlevők egyikén sem akadt meg tekintete soha: mellettem nem mehetett el a nélkül, hogy fénytelen szemeiből, mintegy akarata ellen, egy bágyadt, méla sugárt nem ejtene rám.

Végre egy izben, mellettem elmenvén, ruhám uszályára lépett s e szó: „bocsánat“ hangzék le ajkiról.

Minden kétségem el vala oszlatva.

E hang az övé volt. — Nem a régi, csengő, erőteljes, mely birtokosának örök életet látszék ígérni: hanem ugyanazon lágy és szívbe lopózó hang.

Mélyen meg valék illetődve. Mi hervaszthatá el ily korán az ifju arcz rózsáit, melyek még annyi tavaszt viríthatának?

Mi dermesztheté meg e szívet, melyben annyi ártatlanság, gyermekies érzelem és jóság honolt?

Mi taszíthatá irgalom nélkül az enyészet karjaiba a tündériesen szép fiatal leánykát, ki leírhatlan boldogságra látszék hivatva lenni?

Végetlen szájalom fogott el s hideg kezét érzék keblemben.

Érzésim olvashatók lehetének arczomon.

S a tekintetben, melyet reá szegték, a részvét könyének kellett csillogni; mert Luiza hirtelen elfordítá arczát, elborítá ezt kezecskéivel, melyeket még mostis irigyelhetett volna bármely királyné. s vékony, hosszú ujjai közül nehéz könyecsepek estek a Duna hullámiba. Melléje ültém, kezecskéit gyengéden az enyéimbe tevém; szótlánul vártam, míg megnehezült szíve a jótékony könyekben enyhet s némi könnyebbülést találанд.

IV.

Luiza azon lényekhez tartozék, kik közlekedők, ha boldogak, s elzárkozottak a szerencsétlenségben. — Örömeit megosztá vala az első idegennel: bánatát nem közlőtte volna testvérével. Sajáta ez minden büszke szívnek, s csalhatlan jele az alapjában megingatott léleknek.

Kérdésimre, melyeket a legőszintébb részvét vezetete ajkaimra, szelíd mosolylyal, kitérőleg válaszolt; s ha vigasztalni akarám és szebb jövő reményivel kecsegtetém, igenlőleg hajtogatá fejét, megszorítá kezemet s ég felé tekintett.

Valami megható volt e néma bánat, e nemes megadás a vigasztalan sorsban!

Közeledésem jól esett neki; valahányszor megpillantott, halovány arczát gyöngé pír futá be, és szemeiben mulékony örömsugár szikrázott; de ha feldúlt életének titkához akarék közeledni: arcza elborúlt, és szelíd tekintete hallgatásért látszék

esengeni. És nekem, ki nem mindennapi vonzalommal viseltetém ez árvaliliom iránt, melynek hervadása ezer fájdalmas gondolatot ébreszte bennem, nem vala bátorságom bizalmát erőszakolni.

Érzém, hogy a halálos seb, mely megöli, még magában rejti a tört, s minden érintés csak nevelné kínjait, a nélkül, hogy megmentését engedné remélni.

De bár elhallgatá multját: annyit gyaníthatték, s ezt a következés is igazolá, hogy története az, mi sok más hölgyeké, kik elvesznek, nem tudni miért?

Szegény Luiza: te nagyon szerettél! nagyon hittél! és nagyon csalódtál!

Mily boldog, kinek élete ment a szenvedélyek viharától! Mily boldog, ki nem emelkedik az érzések szédítő magasságába s nem bízza sajkáját a csalfa folyam játszi habjaira!

Vagy ki tudja? Hisz annak, ki érzéseiben fölülemelkedik a mindennapiságon, egy nap, egy óra több boldogságot adhat, mint amazoknak egy élet?

És a fájdalom, tünődés, kétségbeesés nem megannyi kötelék-e, mi a lelket a végtelenhez csatolja?

S felér-e a biztos kikötő nyugalma a háborgó tenger nagyszerű csatáival?

Vagy, mivel a küzdők közül elesik egy: hátra kell-e maradni a többieknek?

V.

Igy gondolkozik Bájlaki Róza barátném. ki. nem figyelve intő szózatomra, oly örvény szélén játszott, minő szegény Luizát már elsodrá!

Szegény Luiza!

Boldog Róza!

Mi egynek kárhozat: a másiknak üdv lehet. — A természet mindig és mindenben egy és hű magához.

Nincs enyészet: mert mi egynek az: a másiknak élet. — Róza szép volt, 17 éves, és érző szívvel bírt. Szegény vala ugyan, de művésznőnek képezé magát, s a süker homlokán volt írva.

Neki czélt kellett érni, győznie minden akadályon; még elévült jogok sánczai sem tartóztathaták fel dicső céljában.

Csak egy szikla volt, melynél hajótörést szenvedhetett, és ez — saját szíve volt!

Gyakran mondtam neki:

„Ha csúcsán állsz a hegynek, ám fonass koszorút halántékaidra, fürödjél a napsugárban s kéjelegj a dicsőség mámorában; de míg útban vagy: ne tekints a virágokra, melyek jobbrabalra csábillattal kecsegtetnek; ha utánok nyúlsz eltérsz utadról, s a magas cél helyett, mélységet találsz !“

Igy beszéltem én; de máskép hangzottak H** Oszkár csábszavai.

Pedig Oszkár a főváros legcsinosabb ifjainak egyike volt.

Senki szebben nem ülte meg lovát és kecseljesebben nem hordá kalapját. — Öltözete mindig legutolsó divatszerinti, s nyakkendőjének csokra utánoszhatatlan volt, és, ha gömbölyű üveget szorítva félszemére, mellét kifeszíté, s bal lábát szabályos szegletben a jobbik mögé voná, a színházban valamely oszlophoz támaszkodék, s e kiszámított, mégis fesztelen helyzetből hódító tekinteteket lövelt a szépekre: meg kelle vallani, hogy első helyet foglal el a — piperőczők között. Feje üres volt, de erszénye tele... Szívében nem vala érzés, de ötletei megneveltetők. Kedélyt hiába kerestek volna nála, de azon gyakorlott, sima társalgásban, mely a szalonok látogatói legjámborabbára is rátapad, mesterét kellett keresni.

Ily emberek semmik, lelkes művelt hölgy előtt; szívesen látottak bizonyos kort meghaladt kaczer hölgyeknél, és — igen veszedelmesek ártatlan fiatal leányoknál.

És Róza csak 17 éves volt, és Oszkár minden alkalommal megkülönböztette őt!

VI.

Három hónap óta Róza szíve valóságos ostrom-állapotba volt helyezve.

Melyik szép fiatal leány ment hiúságtól?

Rózának tetszett, hogy a gazdag, ragyogó

H * * Oszkár, ki a főrangúak tánczvigalmaiban első szerepet játszó, és a nagyságos hölgyeknél mindenkor szívesen látott vendég vala, mellőzé a magas köröket, s képes volt ő érte, a szegény leánykáért, a legnagyobb esőben esernyő nélkül, fénymázos topánban, az utca egyenetlen követén fel s alá járni, csak hogy pillanatra találkozzék vele, midőn anyjával a színházba ment.

Neki tetszett, hogy felébredésekor minden reggel, megfoghatatlan módon, gyönyörű bokré-tára estek szemei, mely tündéri úton látszó ér-kezettnék.

Neki tetszett, hogy nem léphetett ki az ut-czára a nélkül, hogy Oszkárral ne találkozzék.

Neki tetszett, hogy Oszkár mindenkor sze-rényen üdvözlötte és illő távolságban kíséré.

Neki tetszett, hogy a színházban Oszkárnak csak rajta függtek szemei s figyelmét sem a fényes közönség, sem az érdekes előadás nem birták hűt-lenné tenni.

Hiába mondtam neki, hogy Oszkár egyike azon embereknek, kik a nélkül, hogy erős lélek-ke, vagy meleg szívvel bírnának, mulékony, de heves szeszélytől ingereltetve, oly tettekre képe-sek, minők csak kivételes lények sajátai.

Oszkár mézes csábszavai könnyebben megta-táltak az utat szívéhez, mint a hű barátnői szózat; és az időben, midőn Luizámat megtaláltam, Oszkár utolsó levele a legszenvedélyesebb hangon esen-gett egy légy ott ért. Bár azt hívé Róza, hogy

mit Oszkár iránt érzett, az szerelem; volt mégis annyi nőiség szívében, hogy a levélre kissé meg-hökkene, sőt Oszkárnak ezen illetlen tette, annyit ártott vérmes reményinek, hogy Róza egyéniségénél fogva, ezen elsietett lépése a türelmetlen szerelemálarczosnak, nem egyhamar vala helyrehozható.

Ennek tulajdonítám, hogy midőn Luiza egyszerre csak elmaradt a gőzösről, s én néhány napi aggodalmas várakozás után elhatározám, hogy minden áron fölkeresem, és evégre Rózához sieték. segélyét fölkérendő: a vidor leánykát gondolkozónak, lehangoltnak s gyöngéd figyelmeztetéseim befogadására hajlandóbbnak találtam.

Elmondám neki röviden, hogy ismertem Luizát; mikép találtam fel őt újra, s hogy vesztém el. És öt percz múlva az utcán valánk, hol szerencsénkre, ez alkalommal nem találkoztunk Oszkárral. —

VII.

Többször, midőn a gőzösről a pesti parton kiszállánk, a gyenge, erőtlen Luizát lakáig akarám kísérni; de ő mindig talált ürügyet szándékom megghiúsítására, s így most, midőn Rózával az utcán valánk, azt sem tudtam, melyik városrészbe induljunk felkeresésére.

Rövid tanácskozás után azon szerencsés eszme villant meg agyamban, hogy a divatárusnőhez megyek, kinél ezelőtt Luiza dolgozott, s ott, vagy

tőle, vagy leányai valamelyikétől. megkapom az ohajtott útbaigazítást.

Rózá-t nem minden számítás nélkül fontam be e dramaszerű kalandba.

Némi analogiát sejték a két leány sorsában. és sokat reméltem azon hatástól, melylyel a szerencsétlen Luizának általam, az előzmények után. könnyen gyanítható története, barátném fogékony kedélyére leend; s valóban az eredmény ebbeli legmerészebb reményimet is igen váratlanul múlta fölül.

Nekem nem tetszék azon változás, mi Róza viseletében egy idő óta feltűnőleg mutatkozik. —

A vidor leányka gondolkozó, elzárkozott és komoly lön. — Róza megszűnt közönyös lenni Oszkár irányában, mióta ennek vakmerő levelét vette. — Míg Oszkár alázatos, szerény, sőt félnéknek látszott: Róza kevesebbet gondolt vele: de most, midőn soraival szikrát dobott a fiatal leányka szűziesen tiszta szívébe: e megbántó levél Róza szerelmének próbaköve lett. —

Bármennyire vétkezzék valamely férfi a hölgy irányában, ha bűne szerelmében látszik indokolva lenni: bocsánatra számíthat; ellenben, legyen tette a legönzéstelenebb, legnemesebb s legnagyobb lelki; ha cselekvésében inkább az ész uralkodott. mint szíve: nem fog méltányolhatni.

Kevés hölgy van. kinek szíve nem áll mellékességek befolyása alatt: kevés férfi, ki csupán

szép lelke és nemes szíve által, szerelme nagyságának csak távolról is megfelelő viszonszerelmet tudjon kivívni.

És innen van, hogy valamely közönségesebb lény gyakran nagy szenvedélyeket tud ébresztetni; míg a fölemelkedett önmagát emészt fel azon hálátlan kísérletben, hogy tüzlelkével hasonló lángot gyújtson.

VIII.

Midőn Rózával Bitter Nanette pipereboltjába benyiték: azon megelőző udvariassággal fogadtattam, mely az elpártolt s megtérni látszó vendőt joggal megilleti.

Madame Nanette kihagyá hűlni kávéját, s jól játszott örömében feldönte három főkötő-skatulyát; az első demoiselle pedig, a gratieuse Ida kisasszony, mosolygva vonta széjjel szájacskáját, minek meglehetősen grimace lett következése.

Madame Nanette egy év óta semmitsem változott Ábrázatok, melyeket ragya, himlő, vagy más eféle viszontagságok megviselnek, azon előnnyel bírnak, hogy nem vénülnek.

És madame Nanette nagy mértékben dicsekedhetett e szerencséivel

Egyébiránt, daczára ifjúságának, mely viharos volt, és előhaladt korának, melyet gondosan álcázott, madame Nanette még tűrhetőn nézett ki.

Csupán ábrázata volt kissé megviseltebb, semmint ő és imádói ohajtották volna.

Hasonlított az almához, melyet a madarak minduntalan kicsipkednek és abbahagynak; s lehet, hogy az idő is annak tekintette, s azért kimélé fogát, mivel nem mert savanyuságával megismerkedni!

Daczára ennek, madame Nanette imádókban nem szenvedett hiányt soha; igaz, hogy az utolsó évtizedben igen eszélyes és igénytelen igényei valának.

Fiatal korában talán szép lehetett. Ő azt tartá, hogy a szerelem az exigentiák tudománya — ma büszke gróf tánczoltatá telivér lovát előtte, holnap a zsibárus-utczai szerény boltoslegény tömjénzett neki mosdatlan kezekből.

Ily kényelmes philosophia mellett oly boldog lehetett volna, mint csak lehet asszony, ki 40 éves, még nem öszült meg, és dicséretesen sovány; de a boldogtalannak egy hibája volt, mely féregként rágódott nyugalmán és megkeseríté minden örömeit — s e hiba határtalan irigysége volt. —

Mellette érdemes helyet foglal Ida kisasszony.

Ha türelmes olvasóim végre megtudják a szerencsétlen Luiza történetét: azt, igénytelen előadásom után, leginkább Ida kisasszonynak köszönhetik.

Daczára ennek meg kell vallanom, hogy Ida kisasszony a legkiálthatatlanabb lény, ki valaha varrótube czérnát fűzött és a hold sugárinál ábrándozott.

Ida kisasszony sem szép, sem rút; sem jó, sem rossz; sem nagy, sem kicsiny; sem szőke, sem barna, és sem okos, sem egészen buta.

És még is legnagyobb mértékben bírja ellen-szenvét mindazoknak, kik vele érintkeznek.

Egész lényén némi önhittség és mások becsmérlete terül el, s orrfintorgásai, ajkjátéka oly valami nevetséges pöffeszkedést árulnak el, hogy az ember nem tudja szánalmat érezzen-e az elhibázott hercegné iránt, avagy boszankodjék az emberi tökéletlenségen.

Különben szíve hideg, mint majd minden vénülni kezdő szüzé, s érzékei halottak, vagy megcsalva alusznak.

Végre szemei szürkék, irigyek s kajánok, orra tompa és húsos, homloka alacsony s kissé ránczos.

Haja és arczbőre meglehetősen szépek; hanem szája módfelett nagy és hegyes, ábrázata pedig, mely különben is hosszas, a legszerencsétlenebbül választott fejdíszek alatt, mesés hosszúságra nyúlik.

IX.

Miután az első szertartásos szóváltásokon keresztülestem, s a béke megszilárdítása tekintetéből egy tíz forintot nemérő kalapot, melyet másnap mint sükségtelent nyolczért eladék, tizenkét pengő forintért megvettem: színlett csodálkozással körületekintve a boltban, mintha csak most jutott volna eszembe, felkiálték:

— De hol van Luiza? nem látom Luizát?*

— Ah, Luizát kérdi ön? felelé madame Nanette, s tarka képét némi zavar egyhangú színrel borítá el. — Luiza már nincs nálam.

De nem meltóztatik, folytatá nem ügyetlenül színlett elfogultlansággal, e csipkefejdíszeket megtekinteni? csak tegnap kaptam Párisból.

— Köszönöm, már el vagyok látva; és mióta nincs itt Luiza?

— O már egy év óta; ... egyenesen a híres Crêpe divattarából, és különösen kettőt közölük nem szeretnék másnak juttatni, mint ...

— Nem viselek fejdíszeket, kedves madame Nanette, ... hanem mennyire sajnálom, hogy a kedves Luiza elment!

— Menetett, jegyzé meg Ida kisasszony.

— Tessék elhinni, folytatá madame Nanette, ki látszólag ki akarta kerülni a beszédet Luizáról, még nem mutattam senkinek e csipkéket, s egy hétig nem is mutatom másnak, mint legkedvesebb vevőimnek: az előbb is Buxbaum asszony-ságot el hagytam menni a nélkül, hogy felnyitottam volna a skatulyákat. — Szebbet már ki sem lehet gondolni; ... aztán nem is drága — majd haza küldöm ... csak tessék választani belőle: az árra nézve pár hónap múlva is lesz időnk beszélni ... nem adnám sokért, ha e remekművek színpadon bámultatnának ... tudom, hogy másnap szűk lenne a boltom és az utcán járni sem lehetne a sok equipage miatt.

Madame Nanette benne volt a beszédben, s jaj nekem, ha nyelve forgását tetszésem szerint föl nem használhatom; tudom, hogy csak egy mód van őt Luizáról beszéltetni, és ez abból áll, ha irigységét sükerül fölébresztenem.

— Mit beszél ön, madame Nanette? sohasem fogja áruit annyira megkedveltetni, mint mikor még Luiza mutathatá be azokat: Luiza angyalfeje, virító arcza, villogó szeme ellenállhatlanná tették azon kalapot, főkötőt vagy fejdísz, mit rajta próbáltak; — szegény Luiza! valóban sajnálom, hogy már nincs itt; ő oly szép, oly jó és szerény volt.

— Jégre is vitte nagyon jó szíve; jegyzé meg Ida kisasszony, kinek öntudatlan segítségére, Luizát dicsérve, számolhaték. — Na, a mi szépségét illeti, folytatá, nem lehetett ugyan nem-szépnek mondani; de képe olyan volt, mint a holdvilág, szája pedig, ha mosolygott, egytől-egyig kimutatá harminczkét fogát. —

— Na már engedjen meg, kedves kisasszony, mondá Nanette, ki a távol Luiza helyett örömes-tebb fordítá a jelenlevő Ida ellen fulánkját, mi elismerjük hogy az ön képe sokkal hosszabb, és nyelvecskéje hegyesebb; de Luiza szépsége azért páratlan volt ... legfőlebb, tevé hozzá, az a hibája lehetett, hogy arczbőre semmi változatost nem mutatott: pedig a férfiak azon arczokat szeretik, melyek minduntalan más színt mutatnak.

— Most tudjuk hát, mért csinál a madame aunyi hódítást, visszonzá Ida, ki, mint titkos tanácsnéja asszonyának és festékes tégelyeinek, nem oly lábon állott vele, hogy bármivel adósának kellett volna maradnia.

— Hogy érti ezt a kisasszony?

— Nos, mert a madamnak, mint az egész világ tudja, még sokkal jobb és könyörületesebb szíve van, mint Luizának volt; felelé Ida, golyót golyóra lövén.

A mint e két szeretetreméltó lényt régibb időből ismertem, most minden attól függött, hogy Luiza tovább is összefüggésben maradjon czivakodásuk tárgyával; mert akkor bizonyosan mindent kimondanak, mit egymásra tudnak, ha — mit Nanette visszatartásából gyanítanom lehetett — nem minden befolyás nélkül voltak Luiza sorsára.

— Annyi mindenesetre igaz, jegyzém meg, mintha a vita folytatását akarnám akadályozni, hogy önök iránt Luiza a legjobb szívvvel viseltetett, s azért nem is gondolhatok egyebet, mint hogy férjhezment, különben bizonyosan most is itt volna.

— Kézfogójáról talán tud valamit a madame, hanem esküvőjén senki sem volt jelen; mondá Ida sokat mondó grimaceszal.

— Ott lehattünk volna mindnyájan, felelé madame Nanette mérgesen, ha a kisasszony nem akarta volna orra elől elhalászni kérőjét.

— Oh, Madame! Én emeltem volna szemei-

met azon gazdag, fiatal urra, kivel önnek szív-
jósága megismerteté Luizát?

— Nem arról van szó, drága kisasszony, ha-
nem a becsületes könyvvivőről, ki előtt addig
rágalmazta a szegény Luizát, míg odább állott.

— Én csak az igazat mondtam neki, hogy
Luiza őt nem szereti....

— Igen, és hogy nálam összejövedeleket tar-
tott egy főrangú urfival; ... összejövedeleket!
nálam! — — —

— Azt én nem mondtam neki.

— Hát hogy tudta meg... azaz, hogy gya-
nította?

— Hát a szőnyeg, butorkelme és csipkefüg-
göny? — —

— Nos?...

— Mik a madame boudoirában vannak — —

— Nem értem önt.

— Azon boltban vásároltattak, melyben a
könyvvezető van.

— Hát mi következik ebből?

— Azt mondotta a könyvvezető, hogy valami
ifjú gavallér vette, kit gyakran lát arra lovagolni.

— Ah bah! mintha nekem csak mások ked-
veért vehetnének ajándékokat. Oh! nemcsak ilye-
ket kaptam én!

— Hisz én nem mondom, hogy nem kapott.

— De ön, tért ki madame Nanette dühösen,
ármánykodásai daczára sem tudta elbolondítani
az áldozatra szánt szegény könyvvivőt, mind a

mellett, hogy annyira hegyesítette száját, mely oly felségesen veszi ki magát ugorka keskenységű képéhez; ha! ha! ha!....

Ida kisasszony e szavakra, melyek ennyi tanú előtt, minden tekintetben, érzékenyen találták hiúságát, fehérebb lett a kezében levő csipkénél, és szürke szemeiből leirhatatlan tekintetet vetett asszonyára.

— Abban legalább ártatlan vagyok én, hogy Luiza, szerelmében megcsalatra s egy kéjencztől föláldoztatva, tegnap óta halállal küzd; mondhatja-e ezt a madame is, ki rábeszélésivel komoly reményeket keltett a szegény leány szívében...?! —

Ezzel vette kalapját, s mielőtt a kedves Nanette valamit felelhetett volna: Ida az utcán termett.

X.

Megragadva Róza kezét, kit a hallottak nem kis mértékben tévének gondolkozóvá, s nem engedve magamat madame Nanette által vissza tartóztatni, Ida után sieténk, s őt a váczi utca szegletén szerencsésen utolértük.

— Kedves Ida, mondám, a gyors léptekkel haladónak, két okból futottam ön után. Először, hogy sajnálkozásomat jelentsem ki, azon kellemetlen jelenet fölött, melynek tanúja valék; másodszor, hogy egy kérdést intézzek önhöz.

— Oh! visszonzá ő, én megszoktam az ily jeleneteket; mióta asszonyom nem gyakorolhatja

szeszélyeit a férfiakon: leginkább a nála fiatalabb vagy szebb nembelieken szokta mérgét tölteni.

Felelet nélkül hagytam e megjegyzést, melynek igazságát naponként lehet a világban tapasztalni, s egyenesen e kérdést tevém:

— Hol lehet Luiza?

— Itt fel van írva; s papírdarabkáta da kezembe.

— Még egyet, — hogy hívják azon fiatal urat? . . .

— Kinek asszonyom Luizát eladta? . . . épen ott száll le kocsijából.

A kiosk előtt, melyhez alig valánk tizenöt lépésre, fényes két lovú fogat állta meg. Elegans uracs szökék le a kocsisülésről, s lovai selyemgyeplőit vörösbe öltözött gnoomjának hajítván: udvarias hajlongásokkal C* grófnő és N* bárónéhoz közeledék, kik őt nyájas mosolylyal fogadták.

Róza görcsösen szorítá meg jobb karomat, s testét egész súlyával érzém reám nehezedni. — Reá tekinték: rémesen halovány volt!

— Ez ő! rebegé.

XI.

Másnap egy kis ház előtt a kereszt-utczában szerény bérkocsi állott meg.

Belőle a legizletesebb öltözetben H** Oszkár ugrott ki.

Kezében aranszegélyű levelkét tartott, s felváltva, hol abba, hol a házacska kapujára s az arra írt számra tekintett.

E vizsgálat megnyugtató lehetett, mert fehérkeztyűs jobbját a kapu kilincsére téve, diadalmosoly környezte ajkait, és szemei vad lángra gyuladtak.

Végre mormoga magában, s gyors léptekkel haladt át a kis ház udvarán.

Egy öreg asszony, ki reá várni látszék, jobb kezének száraz ujjával egy ajtóra mutatott, melybe az uracs, a légyottra hívó levélben ígért kéjektől elragadtatva, nyitott be, és szegényes alacsony szobában találta magát, mely lakója nyomorát leplezetlen mutatá.

A szoba közepén gyászasztal emelkedett, mely mellett két nő térdelt.

Ezek egyike, kinek arczán a diadalmasan leküzdött érzelem fagyos kifejezése ült, a neszre. mit az ajtónyílás okozott, elébe ment a belépőnek és míg egyik kezével a meglepetett bámészkodót a ravatal fejéhez vezeté: a másikkal hirtelen lerántá a lepet, mely a halott halovány arczát fedé.

E kép, melyre Róza némán és felségesen. mint valamely boszúló istennő mutatott ujjával, s melyre megsemmisítve mereszté irtózó tekintetét a csábító, — e kép, a halálban is oly szelíd, oly szép, a szegény Luiza képe volt, ki nem érzé többé a csábítás és kijátszott szív fájdalmait!

BULYOVSKYNÉ.

KEVEHÁZA.

1.

Mért vijjog a saskeselyű ?
Mért szállong a turul ' s ölyű
Hadintéző , baljós madár ,
Széles Dunának partinál ? —
 Azér' vijjog a keselyű ,
Azér' szállong turul s ölyű ,
Mert holnap ilyenkor , halott ,
Százezrivel fog veszni ott.

2.

Széles Dunán túl és innét ,
Nem gyűl hiába ennyi nép ;
Túl napnyugot , innen kelet
Néznek kemény farkasszemet.
 Áradj folyam , ma vízözönt ,
Holnap habod vértől kiönt ,
Holnapután köny neveli :
Anyák keserves könnyei.

3.

Nem áradott meg a folyó ,
Megúszsza bármi kis hajó ,
De túl Makrin ² és Detre ³ szász
Gond nélkül vígad , éjszakáz.
 „Itt a kehely, igyál , koczints !
Kúntól ne félj : hajója nincs.“
Cseng a pohár és Szászhalom ⁴
Egy messzedörgő vígalom.

4.

Sokféle nép ott összegyült,
 Sok zagyva nyelv egybevegyült,
 Sokféle arcz, sokféle mez,
 Pánczél, sisak, kézúj, tegez.

Alán, herul, góth, longobárd,
 Szürr⁵, ozelta hozza táborát;
 Tengerfövény ezeknek száma:
 Gyüszű nekik Potencziána⁶.

5.

„Itt a pohár: igyál, koczints!
 A kún elült: hajója nincs.“
 Makrin kiáltja: „Tölts belé!“
 Mig Detre járja kétfelé.

Ne bízakodj' el Detre zász!
 Te római, jobban vigyázz;
 Táncz és ital megárt, ha sok:
 Kerted alatt a farkasok.

6.

Kelen⁷ táján, a hegy megett,
 Borúlni látom az eget;
 Kelen körül setét a föld,
 Mozdúlni látom a mezőt:

Minden porszem egyegy vitéz,
 Minden fűszál egy kelevéz,
 S a hűvös éj hő szellete
 Százezerek lehellete.

7.

Kemény Keve ott a vezér,
 Hadával ím a parthoz ér;
 Széles a víz, mély a folyó:
 Nincs rajta híd, nincsen hajó.

S híd volna bár : ledülne az ,
 Hajó volna elülne az ;
 Ennyi sok nép a merre lép ,
 Hajlik a part , miként a jég.

8.

Parancsolá kún fejdelem :
 Minden tömlő üres legyen ;
 S mit ő kiad , mit ő beszél ,
 Nem tréfaszó , nem pusztaszél.

Igyál , igyál te vén Duna !
 Nem ittál ennyi bort soha ;
 Igyl és tartsd nagy hátadat :
 Szállítsd keresztül a hadat.

9.

Sötét az éj : alig-alig
 Hogy a vízfény fehérelik ;
 Csendes a táj : alig-alig
 Hogy a folyamzúgás hallik :

De majd a víz jobban zubog ,
 Majd elborúlnak a habok ,
 Komor felleg gyászfeketén
 Úsz a folyam területén.

10.

Tömlőkön ott a hős Keve
 Hadával így átalkele ,
 Miért a hegy , miért a sík
 Kelenföldének mondatik.

„Lassan, fiúk! lábujjhegyen!
 A merre a Duna megyen.“
 És halkal, mint az éji köd ,
 Ereszkednek a part mögött.

11.

Nem gondolá Makrin vezér,
 Hogy már nyakában a veszély;
 Ingyen se' véli Detre szász,
 Hogy feje fölött ég a ház.

Tűz van, tűz van — de a ki fut
 Lángok közül kardélbe jut;
 Lerontva és fegyverre hányva
 A nagy város, Potencziána.

12.

Kő nem maradt másik kövön,
 Nem csecsszopó anyaöln;
 De távol még a völgyi harcz
 Fel-felsüvít, meg' elviharz.

A zagyva nép, kevert tömeg,
 Egymás szavát nem érti meg;
 Barát baráttal szembe ví:
 Góth és alán és római.

13.

Oh, bár fedezné még sötét
 A hajnalcsillag üstökét!
 Oh, a nap is bár még soká
 Emelné fényes homlokát!

Ne hozna bút, ne látna vért:
 Holtak között a kún vezért,
 S elképedő, bomlott hadat,
 Mely győzedelmétől szalad!

14.

Kemény harcos a Detre szász:
 Nem tőle jött kúnokra gyász;
 Éles a Makrin fegyvere:
 Nem bánta azt erős Keve;

Ötet — Hadúr ⁸ akarta így! —
 Kúnok közül sebhette ij ,
 És elborítá szertelen
 Nyilzápor a vak éjjelen.

15,

Melyet midőn a hegytetőn
 Jó Detre szász eszébe vőn ,
 Mint hullámot a sziklagát ,
 Visszanyomá futó hadát.

Kezében a nagy dárdanyél
 Keresztbe fogva nem henyél :
 Egy vége szúr, más vége üt ,
 Tör, zúz, seper, dönt mindenütt.

16.

Sokat leölt az éji harcz ,
 Porba borúlt sok büszke arcz :
 De , mint hullám hullámra kél ,
 Jár a halotton , a ki él.

És bár a holtnak száma nincs :
 Az élőknék egy híja sincs.
 Mindenfelől a hegyközön
 Új had tolong , új népözön.

17.

Hej , Béla most , hej Kadosa ,
 Kemény táncz lesz ez a tusa!
 Barna hajú szép kúnfiak ,
 Mi haszna még a gyors nyilak !

Bár tőlök a nap elborúl ,
 Tárnokvölgye ⁹ bealkonyúl :
 Zászlótokon lecsüngve áll ,
 Nem repdes a turulmadár. ¹⁰

18.

„Előre kún, Nimród ¹¹ fia!
 Meg kell nekünk itt halni ma:
 A vézbanyák ¹² ott fenn vadúl
 Csikorgatnak s nem jő Hadúr.

Előre hát! Ugy forgassad
 Utoljára kemény vasad,
 Hogy sok vitézt küldhess levágva
 Szolgáidul a más világba.“ ¹³

19.

Két kézre ví jó Kadosa,
 Csillog, villog nagy pallosa;
 Körül körül hős Béla vág,
 Omlik, bomlik a sokaság.

De mint, ha ki fővényben ás,
 Hull a porond helyébe más;
 Vagy, mint a hab meg' összezsap:
 Ugy összefoly megint a had.

20.

Hiába vítt jó Kadosa,
 Homályba száll fénylő vasa:
 Ötet, kivel nem birna száz,
 Lebirkózá Detre vad százsz;

Míg Béla hőst a nagy tömeg
 Nehéz ostrommal dönti meg,
 Mint egy toronyt, mely egyedül
 Sokáig állt a míg ledül.

21.

Hej! nem hamar lesz az, midőn
 Szilaj ménes fut e mezőn;
 Soká lesz, míg új gyökereken
 Fű és virág itt megterem.

A széles völgy e g y l á b n y o m : a
 Súlyos had óriás nyoma,
 Ki egyet toppantott s ehol!
 Egy emberöltő nincs sehol.

22.

Százhusz ezer ¹⁴ jó kún halott
 S két annyi ellenség van ott;
 Nem ellenség, mind vérrokon:
 Vérök vegyest foly a fokon.

Ki a vesztes? ki a nyerő?
 Erőtelen mindkét erő,
 Győztes, legyőzött — mint a hogy
 Két birkozó egymásra rogy.

23.

Oket az ég átellenén
 A két hajnal harcban lelé,
 S mire megoszlott a csata,
 Már visszajött az éjszaka.

A kún, mikép földhöz vert vad,
 Pihegve a síkon marad:
 Míg Detre s győzelmi társa
 Elég erősek — a futásra.

24.

„Hol egy paripa, mint a téj?
 Másik fekete, mint az éj?
 Kövér, hibátlan harczy ló;
 Ezt kívánja Hadur s Manó.“ ¹⁵

Ősz Torda ¹⁶ ím kettőt hozat:
 Lobog, ropog az áldozat,
 Füstjétől az ég tetején
 Piroslik nagy éjszaki fény.

25.

„Szép kún anyák hős magzati !
 Ne, esetek bánatba ti :
 Ármánynak ¹⁵ a boszú elég ,
 S Hadúr mosolygva néz felénk ;
 De, mielőtt új napja kel ,
 A holtakat temessük el,
 Nehogy haragja döghalált
 Ereszszen ránk , ostor gyanánt.“

26.

Táltos ¹⁶ szavát igyen veszik —
 S a fél tábor temetkezik :
 Temeti a másik felét ,
 Dombbal fedi nyugvó helyét. ¹⁷
 Különkülön , egyegy csoport
 Temérdek földet összehord :
 Tölcséres a domb , és középen
 Sok halott ég máglyák tűzében.

27.

Széles az éj köröskörül ,
 Tárnokvölgye belémerül :
 De hosszában , de széltiben
 Sok tűz lobog egyszeriben.
 Távol ha nézné valaki ,
 Vélné , hogy a menny csillagi ;
 Közötte sűrű népgomoly
 Sűrög-forog , mint hangyaboly.

28.

Szép a halál a harczmezőn
 Valaki ott meghal dicsőn !
 Bajtársi őt pajzson viszik ,
 Ijját, tegzét mellé teszik ;

Mellette bárdot, kelevézt
Fényes, fehér tűzláng emészt;
Három követ, s azonfelül
Halmot raknak reá jelül.

29.

De hős Kevét nagy sokaság,
S Bélával egyben Kadosát,
Az ország utjához közel ¹⁸
Egy domb alá temette el.
 És a halomtetőre jelt
Magas kösziklából emelt,
Míg ajkain a tenger népnek
Búsan bűgött lassú gyász ének.

30.

Örökre hát a vérmezőn
Bátor Kevének háza lön;
Hol ő hadával nyúgoszik
A temetőt így nevezik.
 Év, év után gyorsan lejár,
Jő-megy, mikép vándor madár:
De egy sem költi fel Kevét, —
De egy sem oltja ki nevét.

31.

Harmadnap a kúnok hada,
Mint új vihar, feltámada;
Harmadnapon kürtödbe fúsz
Torda fia, hős Bendegúz!
 Zászlóidat a keleti
Szellő vígan lebegteti,
Hogy a turul repdes belé —
Nyugot felé, nyugot felé!

32.

Nem messze van már Czezimór, ¹⁹
 Ott éri ő Makrint utól;
 Hadával a Kunbérczre hág:
 Onnan zúg le a sokaság.

A déli nap megváltozik,
 Fényében megfogyatkozik,
 Elrejtí szép ábrázatát:
 Ne lássa e szörnyű csatát.

33.

Fényes delet éjszürkület
 Váltá fel a küzdők felett,
 Rémes homályban dül a harcz,
 Haragosabb lesz minden arcz,
 Ám isten úgy akarta, hogy
 Az ellenség ritkulva fogy,
 S hegyről alá vérzuhatag
 Hömpölygeti a holtakat.

34.

Szórja nyilát hős Bendegúz,
 Ivet nem is hiába húz;
 Csörög-csattog szélvész gyanánt,
 Kardot nem is hiába ránt.

Kardjával ő Makrin fejét
 Irgalmatlan repesztí szét;
 Míg gyors nyilát az ívnek húrja
 Szász Detre homlokába fúrja.

35.

Utoljára lőn az, hogy ott
 Makrinnak a nap elfogyott!
 Majd meg teli vidám sugár:
 De Makrin azt nem látja már.

Ám Detre hős, mint egy bika,
Ha taglót érez homloka,
Megrendül a csapás miatt —
S kettétöri a vas nyilat.

36.

„Add meg magad, jó Detre szász!”
— Nem én soha, míg élve látsz.
„Add meg magad kegyelemre!”
— Nem én soha, szégyenszemre. -
S mint a szelindek hogy forog,
Ha tépik nagy komondorok:
Majd erre, majd amarra csap, —
Homlokában a vas darab.

37.

„Kár volna még, vitéz, neked
Táplálni éhes ölyveket,
Heverni, mint egy kődarab
S nem üzni el a madarat.
„Imhol kezem: fogadd jegyül
Békében és hadban frigyül.”
És Bendeguz és Detre szász
Kezet kézben ropogva ráz.

38.

Ott a sereg három napig
Áldoz, toroz, vigan lakik;
Hadúrnak ott háláadást,
Ünnepeltek nagy áldomást.
Peng a koboz: hurjaira
Harczot idéz a dalia
Őseiről csatás emléket;
S elzengi — mint én az övéket.

ARANY JÁNOS.

JEGYZETEK.

1. Ragadozó madár a sólymok, vagy keselyűk fajából; hihetően torol vagy toroly (tor-ölyv?) a holt testekeni lakmározástól; mint karoly, talán mert a karra száll.
2. Római vezér, máskép Matrinus, vagy Maternus, Pannonia kormányzója.
3. A vas homlokú, vagy halhatatlan veronai Detre, ki Macrin segítségére jött.
4. Ma Bata helység, a Duna jobb partján.
5. Így írák a scyrri nép nevet.
6. Római város Bata helység körül, a Duna partján. Sánczai ma is láthatók.
7. Kelenhegy, a vén Gellért. Kelenföld a térség alatta.
8. Fölösleges említnem, hogy e nevet adták újabb költőink a magyarok istenének.
9. Érd helység körül.
10. Csatavesztés jele, ha a turulos zászló nem lobogott vigan, hanem rudjára lefüggött.
11. Minden hazai krónikák szerint.
12. Ily, számra nézve három, s a csata kimenetelét intéző, csodás némberekről is látszik tudni valamit a hún-magyar hitrege, — legalább külföldi mondák szerint.
13. „Harczos hajlamaikat nem kevésbé táplálta azon meggyőződés, miszerint mind azok, kiket a csatatéren leölnek, őket a más világban szolgálni fogják.“
Toldi F. Magyar Irod. tört.
14. A hazai krónikák a húnok veszteségét 125,000-re, a szövetséges hadakét 210,000-re teszik.
15. Manó vagy Ármány a rossz szellem; a gonosz elem képviselője.
16. Bendeguz atyja, tulajdonkép kádár vagy bíró, itt táltos vagy pap.
17. Mind arra, mi itt a temetkezésről mondatik, lásd Luczenbacher academiái előadását a pogány magyar sírokról. Acad. Ért. 1847. IX. szám.
18. Ma is látható római út.
19. Cetium vagy Cetiimurus, (Zeiselmauer) római város Bécsen túl, melyet hazai krónikáink Cezunmaur, Cesumaur-, Kesmawr névvel írnak s én ezekből lágyítám a Czezimórt. Nem messze tőle, délkeleti irányban, a mons Comagenus vagy Comanus: Hunesberg vagy Chûnisberg: Kúnbércz.

A PROLETÁR FALUN.

— Fre'skókép. —

Egyikén azon köd- és lucsokgazdag novem-beri estéknek, melyek a nagy emberiség köszvényét fájdalmas tövisekkel, .. kis magyarország útait pedig feneketlen iszappal spékelgetik: tekintetes Hörpöli Miklós vigan pattogó kandalója körül néhány tagú kedélyes társaságot találunk.

Hörpöli birtokocskája édes hazánknak oly áldott vidékén kacsintgatott az „universal quitt“ nemtőjéhez, hol a méz ajku szilvák keserű árvizek homlokából születnek.

E vidék népségét sem fölülről, sem alólról nem kellett usztatni: .. bölcsőjétől sirjáig szüntelen lubiczolt ő, .. mert víz fölött született, és víz alá temettetéék vala.

Ha némelyik közölök azon szerencsétlen gondolatra tért, hogy saját szorgalma után és magából éljen: az ugyan megjárta, mert ha buzát vetett, árvizet aratott; kaszálóját a torony párkányán fedezte fel; .. utjában harcsa és lópiócza-banditák által fülétől talpig kiraboltaték; .. mi-

kor néhanéha templomba vetődött: gyalog semmiesetre, hanem legalább is csónakon imádható a mindenhatót.

Valamint minden e vidékbeli apák, nagypapák, és szépapák: úgy Hörpöli Miklós is mélységesen érzé a láthatárát sövényező hivatlan tenger csapásait. Mire nézve szilvafáinak holttetemeit (melyeket a paraszt szótár famézgának nevez) gondosan összeszedvén: birtoka vízhatlanságához belőlök nemzeti guttaperchahüvelyt öntetett. Lakházát is a tengertelen légben akará építtetni: hanem figyelmeztetve lön, miszerint elég, hogy politikája levegőben fityeg, .. halandóilag kíváncsatos, hogy valámie a földön is legyen.

A nemesi birtokot evőivó vizáradatnak miatta, míg egyfelől a hűséges varjak is csak és egyedül forsponton repülhetének az ő hitves társaikhoz: más felől Hörpöli Mikó uram, behuzván magát ősi hajléka falai közé: a körötte hullámozó sármirigy keserveit barátival szokja elkandallóztatni.

A szív és lélek regényes hajlamát földi csekélység alig képes oly bűbajos fokra emelni, mint egykét hű barát körében a zimankós esténkinti kandallóztatás.

Az élet bajait, sorsunk üldözését, multak fájdó gyönyörét, szerelem édes keserveit, a barátság rózsatövisét s a kétes jövőnek angyalfejú rémeit tűzkeblökbe szívják a hamvadó hasábok lángjai.

Fájdalmak temetkeznek ide.

Szent remények születnek itten.

Megtér a bűnös.

Hű jellemet ölt a csalfa szerető. Világot kész ölelni a mizantrop. Elárult barátja karjai közé omol a hűtlen barát.

Édesen mosolyg a haza nemtője.

Szívárvány derül elé borús föllegekből.

A villámokat rózsafelhők biborozzák. —

Ez a kandallózás magnetizmusa.

— Jerünk whisztezni.

— Mi shakkozunk.

— Én dominóra szavazok.

— Nálam a politika mindenek előtt!.. Mi ujság odakint, Nyelvei öcsém? .. te olvasgatsz a külföldi lapokat: mig én itthon azt is alig tudom, hogy Egyiptom van e sötétségben, .. vagy a sötétség van Egyiptomban?

— Igen, igen; egy kevés külföldi ujdonságot kérünk.

— Beszélj valamit pajtás a continensről, mert itt oly vizenyős az éghajlat, hogy egy mér földnyi vizet egy meszely homokért odaadnánk.

— Ha futóhomokra van szükséged, ugy engem látogass meg, Rekettyei sógor; juttatok én ingyen annyit tagosztályomból, hogy kitelik belőle egy porzó dominium!

— Hogy szól hát az az ujság, Nyelvei öcsém? .. bizony magam is curiosus vagyok valami non-putarembre, mert e sovány földön nemhogy ujság

teremne, de még a keleti szellő is esernyő alatt járhat vizitre az anyjához.

— Hagyjuk a politikát, urak, boldogabb idők-re, ... jelenleg nagyon száraz és fulánkos csemege az — szól a hirszomjas vendégekhez Hörpöli.

— Igaza van a házigazdának . . nem kell politika. —

— Szerényebb hölgygyel társalogjunk.

— Miért idéznénk egymás közt belháborút?

— Helyes, igen helyes; ... magam is beleegyezem az ilynemű szórezignatióba — jegyzé meg az öreg Ponyókai, a hajdani sedriális elnök.

— Miután az eltűnt ifjúkor virágos napjaira jól esik olykor-olykor visszapillantani: indítványoznék valamit — szól az előbbi fiatal lelkü öreg. —

— Halljuk, halljuk?

— E társaságban három egyéniséget sejtek, kik hajdan élvezett tilos gyümölcsök invalidjai ugyan jelenleg, hanem ifjúi kaland-émlékekben igen gazdagok.

Halber Zsiga a kártyaszenvedély országából fillértelenül bár, hanem dús ismeretekkel lépett a lemondás földére.

Pillangó Ferke a szerelem terrenumán szántottvetett. Száraz időjárat, jégzápor, konkolyjárvány, fagy s egyéb csapások alatt sokat szenvedett ugyan ásóvéső kísérlete; ... hanem egy jó termés vele is, mint édes mindnyájunkkal, több rossz esztendőt elfelejtetett.

Végre Finész Tivadart említem, ki mulatságból megházasodott; unalomból nejétől elvált; .. és szükségből beállott művészek.

Indítványom tehát az volna, hogy kérnők meg e három nevezetes kalandor valamelyikét, miszerint életrajzából közlene velünk egyikét jelentékeny eseményt.

— Az indítvány elfogadtatik.

— Én Finészre szavazok.

— Én is, .. én is...

— Halljuk Finész Tivadart!

Kün búskomolyan pityegett az őszi eső... A zúgó szél szárnyaira tévedt cseppek olykor-olykor meg-megcsapkodák a reszkető ablaktáblákat.

Szeszélyes lángkigyók pattogának az öblös kandallóban.

A nemzeti füstös időtöltés gyöngéd felhőcskéi, kéklő gyűrűkben hullámozának a kört képező társaság fölött.

Finész Tivadar pedig a reminiscentia (visszapillantás) kedélyes sugallatával regélé a következőt. —

„Az időben, midőn a corpusjuris mammuth alá szalmazsákul még be nem szegődött: a tiszamelléki városkák egyikében lakozék vala özvegy Czinczoginé.

„Boldogult férje (néhai Czinczogi Márton) particularis perceptor volt ugyan a megyénél, és,

mint lelkesmeretes hivatalnok, szorgalmasan beforspontoztatta magát a székvárosba, .. ott gyönyörűen tarokkoztató; .. sőt egy pár sujtásos dictióval gazdagítá is a sérelmi lelkesedés parlamentjét; ... hanem mint tősgyökeres magyar, a calculusfélével keveset törődött.

„Azonban kapja magát Czinczogi perceptor, a nélkül, hogy bejelentené, mit akar? ... meghal.

„Vele együtt a gondnoksága alá bízott cassatudomány is meghalálózott.

„Az igénytelen, de be nem jegyzett, fillérek-ből forintkisértetek támadtak, melyeken özvegyi könyvek, árvai sohajok, statusgépezeti hiány, ki-nevezési komarendszer, s több eféle divathibák maradványoztak.

„Czinczogi tehát meghalálózott, hanem calculustalan szelleme igenigen sokáig mutatkozik azon sűrű executiokon, melyekkel a törvényszék özvegyét mulattatá.

„Citatoria kisasszony és executio urfi felhagyának végre unalmas látogatásaikkal.

„A dicsőült perceptor vagyona elrepült, mint számtani tehetsége, melylyel hivatalát kell vala kezelnie.

„A csinos özvegy férfitámasz és jövedelmi vigasz nélkül maradt. Menyasszonyi hozományából táplálkozik, mi kevés volt arra, hogy azon fényegyensúly fentartassék, mit a compossessori verseny kis városokban igényelni szokott.

„Özvegyi és vagyonbukási bánata mellett sze-

rencsége volt Czinczoginénak, hogy jelleméhez némi büszkeség és fénykór csatlakozott.

„Szégyenlő a véletlen elszegényedést, hanem lelki rugékonyságát el nem veszti.

„Az özvegyi siralom és panasz korlátain túl tévé magát. Minden erejét megfeszíti. Csekély vagyonkájából szigorúan élt, megtakarított minden fillért. Elvoná magát a költséges társalgási örömeiktől.

„Szorgalmát Isten megáldotta. Szemlétoomást gyarapodott. Gyermekait illőleg neveltetheti, s vidékszerre tisztelet és becsülés tárgya lőn, . . s valóban becsülést is érdemel azon hölgy, ki az uralkodó balitéleteken és a női gyöngeség hitén, fölűlemelkedve: sorsa javítását tűzi ki vezércsillagául, s azt őn erejével eszközli is.“

— Sokáig fog-e még tartani e gazdasági értekezés?

— Szeretném a javát hallani.

— A dologra, öcsém! . . . ad rem!

— Halljuk eredetileg, a mint van.

— Igen, igen: halljuk, a mint van . . . én a garnirungot is szeretem — szólának különféle kedély- és lélekhangulatból a társaság tagjai.

— Bocsánatot kérek tőletek, urak, e száraz előbeszédért — felelt az értekező. Tárgyam, legkisebb részletében is, oly kedves előttem, hogy elbeszélésemnél némi kedvezményt magamnak is engednem kelle.

— Lelkemből örvendek ugyan, hogy, mint

hajdan a közgyűléseken: úgy társas körben sem akartok senkit közbeszólás nélkül kihallgatni. E tekintetben ismerek reátok, hogy valódi volgakucs más magyarok vagytok; ... azonban hagyjátok egykissé szunyadni az ázsiai vért, — jegyzé meg Hörpöli Miklós.

— Most pedig szítsd fel azt az alvó parázst, Halber öcsém; ... még kandallóban is tüzes menyecskeszemekre akarok emlékezni.

— Te pedig, Finész barátom, illatos csetneki helyett, ásíts füstsomjas torkod közé egy darab emléket a pipázat aranykorából, .. és beszélj.

Finész Tivadar szót fogadott, és folytatá:

„Fővárosi proletárkoromban egyszer a többi közt megunám az üres hangú járdai kopogást, .. a mellett hitelezőim is oly fokára kezdtek a szemtelenségnek aljasodni, hogy tőlem .. értsetek meg barátim ... hogy tőlem pénzt kérjenek.

„A vétkes emberiségnek ez új hibáján megbotránykozám. Utáltam a fővárost, hol már többé az ártatlan proletárius sem lehet bátorságban. Megvetem a pénzt ön magáért imádó azon hitvány néposztályt, mely a proletárt — ki sehol és senkinek sem fizet — rangjához illő tiszteletben tartani vonakodik.

„Falura vágyott mélyen sértett szellemem, .. a romlatlan emberiség evőivó oltárához ... Landparthiera sohajtott szűkkeblű erszényem is, melynek tüdősorvadásban szenvedő bensője minden áron szellőtársaival vágyott ölelkezni.

„Hájfy Kocsord táblabíró firmája alatt és szeren csakugyan el is értem azon szerencsét, hogy scandalum nélkül climát cserélhettem.

„Hájfy Kocsord igen mulatságos speciesű táblabíró volt. Inkább bajúsztalánúl szállott volna sírjába, semmint egy pillanatig is magánosan legyen.

„A latere mindig kellett valakinek körötte lenni, ki által társas körökben véleményeit támogatattassa; ki minden szavára igent mondjon, ... s ki az unalmat tőle távol fecsegje és őt mulattassa, mert attól jobban félt, mint a szűk magyar öltönyű főispáni ebédektől.

„Továbbá azon elegant hibája volt, hogy gyermekkorától óta mindig házasodni akart, de czélját soha el nem érheté.

„Bár kedves embernek tartá is a világ (miután hatezer pengő jövedelem mellett adósságtalan birtoka volt): a hölgyek nagyon féltek komolyabb lépésitől; mert történetesen úgy meghízott, hogy búbos kemenczéül akármelyik alföldi sütőintézetbe oda illett volna.

„Előbbi oldalbordáját (egy magát lengyel gróffá hazudozott gallicziai borbélylegényt) eltávolítván: jelenleg engem választott elefántjául.

„Különben oly szilárd becsület- és hazafiúi érzéssel bírt, hogy belőlök jó csomót kamatra is kiadhatott volna.

— Na hát hogy tetszik a mezei levegő, amice? kérdé tőlem utközben a telivér moecénás.

— Felséges, domine spectabilis!... valóban isteni, főképp oly börtön után, mint az enyém volt, melyből szabadon járhat kelhet az ember, és mégis fogoly — felelém.

— Nemde többet ér ez az egészséges rétilat, mint az üvegházak mesterkélte aromája?

— Nem győzöm eléggé magamba színi, mint a rossz vers a vizet — mondám szent áhitattal;... hanem azért nyugpontot kérek s biztosíték magamnak a lelkesedő táblabíró termetsúlya elől.

— Azt veszem észre, hogy rég lehetett falun barátocskám, mert úgy repes örömében, mint éhes madárfiú, midőn mamáját meglátja?

— Alig emlékszem, mikor valék,... mert engem is ép úgy ősi fészekhez lánczol az ülnökségi kényelem, mint majd minden eredeti magyar embert

— Ha egy helyen szeret vesztegleni, amice, akkor visszatértem a fővárosba; nálam nem sok ülnivalója lesz, mert én, vagy kell, vagy nem, ögyelgek, mint az orbán lelke.

— Ne térjünk biz' oda vissza egyhamar, spectabilis. Örvendek inkább, hogy menekhetém. Ily principál kell nekem, ki jár s kél, mint a kis bankó.... és ritkán esteliz ott, a hol ebédel.

— Megálljak egykissé, téns uram?... ott piroslik már a Receptorné asszonyom kerítése; — szól a kocsis Hájfyhoz, hozzáhajoltában csalán hunyorítván bal szemével.

— Miféle Receptorné?.. miféle kerítés? — kérdezém.

— Perceptornét akar mondani a boldogtalan. A bizony nem lesz rossz tréfa, Miska szógám, hahogy megpihenünk.

„Miska megállapodott, mire Hájfy Kocsord szörnyű nagyot lélegzett. E sohajt szóratási szélcsendkor sok gazdaember drága pénzen megvette volna.

— Kikeressem a borztarisznyát? — kérdezé Miska.

— Persze hogy ki; — válaszolt Hájfy, és válasza közben úgy rátoppintott tyukszememre, hogy még az is ordított bele, a ki legelőször ki metszette.

„A borztáskából vedlett köntösű bőртоilett pakoltaték elé. Hájfy Kocsord kancsal pofát reflexirozó tükörbe sandalítván: jobbra-balra törlészkedett, mint esőt érező macska;... bajuszát megkunkorítá;.. bemosolygott a füle közé;.. lecsapta magát az ülésbe, mely csattanással sok szegény legény árvizes kaszálóját kiszivattyuzhatta volna.

— Készen vagyok . . . hajts! . . .

„Miska közéjük csergetett a szürkéeknek, mi azt eredményezé, hogy rövid időn a piros kerítés tövénél valánk.

— Hozta isten, kedves szomszéd.

— Servus, bátya!

— Üdvözlöm önt. spectabilis Assessor! — fogadá Hájfyt egy csomó magyar szivesség, a tornácra gyülekezett házbeliek által személyesítve.

— Van szerencsém nagyságtoknak Finész Ti-
vadart bemutatni Pestről.

— Czinczoginé ő nagysága —

— Mari kisasszony —

— Nina kisasszony —

— Kvadril Ede, concipista, Bécsből —

— Firka Pál helybeli jegyző. —

„A bemutatott felek meghajolván egymás-
nak, mint két átellenes kutgém: az aranytisztán
s izletesen rendezett lakház belsejébe menének.

„Hájfy a háziasszony karjain döcögött. Ugy
vette ki magát etikettei útja közben a boldog
táblabíró, mint elefántlábakon mozgó majoren-
nis gömböcz.

„Kvadril Ede Nina kisasszonyt vezeté.

„Engem a szerencsés véletlen, Mari karjaival
boldogíta.

„Első találkozásunk e szent perczét soha nem
felejtethem.

„Szivem hangosan dobogott.

„Fölhevült véremet delejes lángok lobogta-
ták. Ki máskor hölgyek körében túlbeszédes va-
lék: Mari irányában egy szót sem szólhattam.

„Marin szinte némi kellemes elfogultság tűnt
fel, s e nála szokatlan lélekállapot szépségét sok-
szorosan érdekesbíté.

„Ezen bájos elfogultságban rokon lelkeink ta-
lálkoztak.

„Viszontszerelmünk geniusa üdvözlé egy-
mást.

„Egymáséi levénk, mielőtt megismerkedénk
vala.

„Sziveink, szellemeink — mielőtt egymást lát-
hattuk volna — láthatlan rózsalánczokkal füze-
tének egybe.

„E nemes viszony, mely két ismeretlent első
látásra egy lélekké, egy érzelmmé varázsolt: nem
leheté más, mint égből szállott, és éghez szár-
nyaló szerelmi magnetizmus.“

— Egy kis szünetet, barátim, oh engedjete-
k egy kevés szünetet. Fáradt lelkem hadd nyugodjék
azon kényrohamok után, melyek emlékeileg mostis
oly édeskínos teherrel nehezedenek reá! — Szóla
éreztdús hangon a társasághoz Finész Tivadar.

— Nekünk sem árt egy kis pauza.

— A költőileg lanyházó esőcsicsérgés is meg-
kívánja a magáét.

— Enyhületet szükségel, barátim, mind a test,
mind a lélek fáradalma.

— Az orgonasíp is kiszárad, ha mindig du-
dál és sohasem iszik.

— Aztán meg úgy érzem, mintha eredeti, forró
égghajlatából szárnyalna is már befelé a tokány
aromája.

— Finom szaglászod van, Pillangó bruder.

— Vacsorához, urak!

— Kalandod savátborsát majd a tokány
és jankai aranybakator után kérjük, Finész
sógor.

— Ha úgy tetszik, sétáljunk a párolgó cse-

megékhéz! — mondá vendégihez Hörpöli Miklós, a szivélyes házi gazda.

„Czinczoginénál sok jó napot tölték — folytatá a bakarsujtásos estebéd után Finész Tivadar.

„Bagolyfalváról, hol Hájfy rezideált, gyakran átlovagoltam Emlényibe, hol Marimban a világ legszebb nyílt rózsája virított.

„Hájfy princípálom (miután a harmincz markos meklenburgert is csikóbőrös kulacscsá nyomkodta volna rettenetes súlyával) velem nem paripázhatván: hetenkint híven megjelent Emlényiben.

„Kvadril Ede is sűrűn multiplikálá viziteit, melyeket (hivatali szünidejét nagybátyjánál, egy alzáczai származatú haszonbérlnél, töltvén a szomszéd faluban) kényelemmel teljesíthetett.

„Sohasem mehettem oly időszakban Czinczoginéhoz, hogy nála különféle fajú, rangú és minőségű udvarlót nem találtam volna.

„Ha még annyi volt volna is . . . mindnyája Marinak udvarolt.

„Mari pedig büszke volt udvarlóira. Hiúságát nem tagadhatá. Minden hozzája közeledett férfit feljogosíta némi reményre.

„A vizitek egymást érték. Versenyre szállt a vidék ifjúsága. — Mari szépsége s kifogyhatlan kedélyvidámsága öreget, fiatal felvillanyozott.

„A kevesbbé szép, de sok nemes tulajdonú Nina sokat szenvedett mellőztetéseért.

„A bájoló Mari hetes, napos és hónapos imádói közül, Hájfý és Kvadril érdemlé s vivá ki a kitartó jellemet.

„Mind a két különböző modorú s külsejű egyéniség kizárólag Marinak udvarolt.

„Hájfý táblabíró, termete és vagyona összes súlyát ajánlá vőlegényi prezentúl és móringúl Mari lábaihoz.

„Kvadril Ede gazdag nagybátyjátóli successionalis reményt... elegant külsőt,.. finom társalgási ügyességet,.. és magas hivatali kilátást pengtetett szívéen és ajkain.

„Az eszélyes mamácska mind a két mátkapraetendenst elszerezte már tervei között leányai részire.

„Hanem mindeniknek csak Mari tetszett.

„Mari pedig mind a két vetélytársnak tetszeni akart,.. s vágyainak sükere az illető felek tüzes hódolataiban nyilvánult is.

„Bármennyire tetszelgős volt is a szép Mari: hiúságától elrejtőzött benső vonzalmát én birtam: .. legalább, nyilvános hódolói közt, birni véltem.

„A hizelgés mételyétől a mennyire oly hiú jellem, mint Marié, szeretni képes: engem szeretett is.

„Ezen érzetet későbbi s már elhidegült viszonyaink között sem tagadá, s ha igazságos akart lenni önmagához: nem tagadhatá.

„Az igaz szerelem azonban egy és örök, mint az Isten. Mindenki róla beszél,.. de vajmi kevesen

láthaták őt! Árnyéklatai pedig millió alakúak, és könnyedén repülnek ide s tova, mint a tavaszi felhőcskék.

„Ezen árnyalatokból részesültenek, kivétel nélkül, Mari udvarlói.

„Ez árnyéklat jutott nekem is.

„Pedig az árnyak, mind földi, mind égi testeknél, gyengeség jelvényei.

„Önámítás nélkül mondhatom nektek, barátim, hogy én Marit, lelkemnek, szívemnek ösz-szes hevével szerettem.

„Azonban büszkeségem és őrjöngő szenvedélyem sugalta s parancsolá: hogy birhatását minden áron megkisértsem.

„A szegény proletáron, oly felcsigázott hiúság, .. érdekvadászat, .. imádói fény és hálózatok ellenében: szerencsés véletlen segített.”

— Finész barátom! — szól egy alkalommal hozzám Kvadril arszlán — önhöz, hogy, hogyan, denique rendkívüli bizalmam van.

— Örülök e rokonszenvnek — felelém; parancsoljon velem.

— Láthatja, barátom, mint Czinczoginé há-zának szinte gyakori látogatója, hogy Mari kis-asszonynak hetek óta életre-halálra udvarlok. Azt nem tudom, sejtette-e, hogy irántami viseletéből igen bajos kiokosodni? Én legalább képes nem vagyok. A napokban komolyabb lépésre szántam magamat.

— Azaz nejeül kérni őt? — szólék zavarodva.

— Igen, nőmül;.. hanem rettegek e declamatio komoly oldalától, .. a kosár, barátom, .. a vidéki kosár! totál semmivé tenne. Adjon tanácsot: mitevő legyek?... mihez folyamodjam?... némi ártatlan csel legyen-e vezérem?... vagy férfias őszinteség?

„Meglepetém e reménytelen és kényes bizalom által. Most érzem valódiilag, hogy Marit mily hön, mily szenvedélyesen szeretem. Féltékenység ébredt bennem. Indulat, mit saját keblemben még nem tapasztalék.

„A szerelem, .. s főleg féltékenységgel párosult szerelem, ármánylani is megtanít.

„Felelék:

— Köszönöm önnek, uram, irántami bizalmát. Bármiként törjem is fejemet, életrevalóbb tanácsot annál nem adhatok, mint, hogyha Marit, s oly lelkületet akar, mint Marié, megnyerni: látszólagosan rezignálja szerelmét, s udvaroljon Nina kisasszonynak.

— Helyes, barátom, .. bravó, igen helyes! Elfogadom javaslatát, és holnap meg fogom a cselútat kísértetni.

„Consiliumot nyervén tőlem a szerelmes concipista, nehogy egyik vagy másik félnél eláruljam magamat: bucsút mondék Mariéknak, s Bagolyfalvára lovagoltam.

„Hájfyt szokatlan komolynak találtam, mit nálaidőzésem alatt sohasem tapasztalék.

„Borús kedélyhangulatát, aprócseprő házi

bajoktól származtatám, miket gazdálkodó, s főleg nőtlen ember, ki nem kerülhet.

„Azonban a táblabíró, nemhogy derült volna. hanem naponkint sötétebb lőn.

„Nem találta magát sehol, és semmi falusi élvezetnél.

„Szótlan volt, mint a launés kvakker; keveset evett (mi nála rendkívüli jelenet volt); .. éjjel nyugtalankodék, .. és korán kelt, mint valami hajnalimádó pacsirta.

„A cselédek panaszkodtak, hogy a tekintetes úr nem szidja őket oly jó ízűn, mint az előtt;... Bundik Matyi pedig, a nála inaskép sertepertelő vén exhuszár, plane sírvaríva jelenté: hogy a tens táblabíró úr darab idő óta nem hortyog.

„Vagy kell, vagy nem, sohajtozott, mint a hibás tüdejű börduda, és keservesen pillogatott reám, mint valami kóbor kisértet, ki a szépapja lelkéhez gyémánt menyegzőre vándorol.

„Hogy Mariba fülig szerelmes a jámbor táblabíró, azt tudtam; de, hogy szerelmében valóságos forgó szélmalommá sohajtozza magát: erre nem számolék.

— Hátha valami morális változása lehet, és szégyenl agi nélkül nyilatkozni? — gondolám. Föl kell bátoritnom. Sajnáltam, emberbaráti és hála-érzelemmel sajnáltam őt, mert igen becsületes egyszerű magyar, s hozzám oly túlszíves házigazda volt, hogy gondolatomat is teljesíteni vágyott.

— Mi a baja spectabilis, hogy napok óta oly kedvetlen? szinte magam is beteg vagyok át nem érthetett szeszélyétől. Oly bensőleg összeszoktunk, . . máskor közlé velem, mi szívére, vállaira nehezült, . . s most nem. Tán miattam, vagy általam szenved? Legyen őszinte. Vallja meg az igazat nyersen. Ha én vagyok szenvedésinek oka: úgy rögtön távozom . . . Isten áldja meg!

„Hájfy arcán hajnalodik a bal termet. Sze-
mei villognak, ajkai mosoly felé sétálnak és örö-
mében oly massiv portio sohajt lélegzett, mint
penzionált cigányfuvó a tűzhely első lángjai elé.

„Ez a bizalomnyerés, és álszeméremvesztés
sohaja volt.

„A világértsem ön miatt szenvedek, . . oh nem,
sőt lelkemből örvendek baráti közelének; hanem...

— Hanem — kérdém a bátorítás benső szaván.

— Megvallom, ha belehalok is; rebegé szél-
felhővé pirultan a táblabíró — Mari miatt szen-
vedek, kit oly forrón szeretek, . . s kitől vizsonsze-
relmet nem nyerhetek.

„Az elérzékenyült táblabíró nyakamba bo-
rúlt. (Ölelése olyszerűn vette ki magát, mint mi-
dön az omlatag sziklagerincz sovány jegenyére
máskál) könnycsepjeit érezem. Ő zokogott.

„Szerelmes volt a táblabíró. . . még pedig sen-
timentál szerelmes!

— Amice, Vadar, én magát mint barátomat,
testvéremet szeretem. Előbbi nyílt vallomásom
igazolja leginkább, hogy valót érzek, valót be-

szélek. Ön nemcsak jó barát, hanem ügyes ficzkó is, . . kótázza ki, hogy Mari irányában mikép, mivel lépjek szerencsésb eredmény elé?

„Bármennyire ohajték vala Hájfy iránt hátlan nemlenni: . . Marimhozi szenvedélyes szerelmem túlszárnyalá minden más mellék érzelmeimet. Féltém őt még Hájfytól is, . . és szinte, mint Kvadril irányában, önző s ármányos levék.

— Komolyan megfontolám e tárgyat — szólek okoskodó arczkifejezéssel. Visszagondolok Mari kisasszony szavaira, izlésére. E sérelemnél egyetlenegy orvoslat sikerülhet.

— És az? . . . kérdé lihegve Hájfy.

— És az, a termet-kura. Maritól, czélzás nélkül bár, de számtalanszor hallám, miszerint férjeül corpulens egyéniséget nem örömet választand. E nyilatkozat egy gyöngéd hölgy szótárában annyit jelent: hogy a kövér férfiakat nem szenvedheti.

„Hájfy reszketett fájdalmában, mint a czimbalompengés, és halványabb lön a tojásgazdag omelettnél.

— E bajnál nincs más menedék, spectabilis barátom, mint Pestre felrándulni, és a művészet irgalmához folyamodni,

— De hát mit tegyek?.. Szóljon, édes egyetlen amice, mit tegyek?

— Haladék nélkül repüljön a fővárosba táblabíró úr, . . keresse meg ottan Comprimáldi híres gymnasztát, . . és ezen geniális művész tiz

nap alatt oly karcsu legénynyé mossza, szapulja. préseli és vasméderezi, hogy tulajdon magára is alig fog ismerni. Mari kisasszony viszontszerelemre, csekély véleményem szerint. csak így számolhat.

— Hé, Miska! szaporán, fogni kell, .. nincs egy perczem is elveszteni való.

„A szerelemért édes földimindenét áldozni kész Hájfy Kocsord rövid időn oly sebesvágatva rohant a főváros felé, hogy még a fiatal varjak sem birtak vele versenyezni, azt kiáltván: hogy „mi ez?”

„Emlényiben ünnep van. Gyönyörű családi ünnep. A szerelmes emberiség földi édenének audentionál előszobája nyílék. S e virágoszöngyes előszoba a leánykérés ünnepélye.

„A családvirágok százszorszépét Marit, e nászpompai díszhelyzetében engedjétek jelenleg le nem festenem. Félek, hogy ismét az örülésig bele szeretnék, .. pedig köztünk most van a legpéldátlanabb válóper folyamatban.

„Legyen elég ezuttal mind nektek, kik e regényt csak hallgatjátok, ... mind nekem, ki e regény élő hőse vagyok, fájdalomam vérével írt azon egyszerű kép: hogy ha Marit megtörhetlen hiúsága földhöz nem lánczolja: varázs szépségére nézve égi angyallá repülhetett volna.

„A Czinczogi-háznál ez alkalommal jelen volt a vidék szépségi, rokon és baráti notabilitása.

„Az ünnepi boldogak sorában legboldogabb volt Mari, előre hizelgvén magának hiúsága azon győzelmével: hogy egyszerre két kérőt utasíthat vissza.

„A komoly pillanat megérkezik.

„Szent arczot ölt az ünnepély népsége.

„Kvadril Ede lép először is sikra. Külsején arszlánelegántia tündökölt. Arczát hivatalnoki komolyság méltóságozá. Karjain anyai nagybátyja Póver Krisztián hozományozta a successio reményét.

„Kvadril Ede, miután általam lón a tudva levő cselre tanácsosítva, lehet, hogy Mari jellemét átlátta, s félt a kosárféle szégyentől; lehet, hogy Nina solid érdemeihez szegődött lovagul: elég az hozzá, hogy Ninát kérte meg;.. s Nina őt kezével, szívével jutalmazá.

„Marit e nem vélt jelenetre, negyedrészt ájulás környezé.

„A mama, nem tudá hirtelen elhatározni, hogy könyezzen-e, .. vagy mosolygjon?

„A házi barátok egymásra bámultanak.

„Én pedig lelkembe, s érzékimre tervem és ohajaim fél győzelmének gyönyörét előlegezém.“

„Hájfy Kocsord de Pukkantó, a kegyes érzelmek közt andalgó mamához, Czinczoginé ő nagyságához közeledik.

„Sedriális komolysággal czuppant egy napkeleti alakú csókot a felpirúlt mama keztyűtlen ka-

csójára, és örömtelen nőtlenségének ladikjához evező társul meginstálja.

„Az érzékeny özvegy, élő szemeivel látván, hogy ily követelő külsővel megáldott statariális méltóság e komoly perczekben nem tréfálhat: coramizálá a házassági szerződést.

„Mari e hősi scénánál nem negyedrészt, hanem egész ájulásba esett.

„A vendégek megnémulának.

„Én pedig czélomhoz egy hiteles eseményi fokkal közelb jövék.

„A táblabíró félt is az általam dobraütendett Comprimáldi-féle aszalási casustól; . . eszére is tért féligmeddig, hogy Mari által ő, mint más akárki, csak játékszerül használtatik: gondolá: „ha a lyánya nem akar feleségem lenni, . . elveszem az anyját.

„Ugy lón, miként a táblabíró, . . sors atyánkfia, . . és egy furfangos proletár kiczirkalmazák.”

A proletár különben kamatostól megadta e szerelmi csíneknek az árát; mert Marijával (kit vénlyányságtól rettegtében nőül nyert) békében sohasem élhetett, . . most pedig válik, még pedig a házassági viszonyok kálvinista-értelmében.

Hörpöli Miklós vendégei Finész Tivadarnak köszönetet szavaztak; mit a közelgő éjféli édes álommal fűszerezett.

BERNÁT GÁSPÁR.

11*

ISTEN IRÁNTI BIZALOM.

Ha a világ minden ármányai
Gyöttörve zúdulnának ellenem :
Földi jólétem végső romjai
Közt is imádni foglak Istenem !
Mivel minél jobban borúl az élet,
A hit irántad annál jobban éled ;
S minél ingóbb reményünknek bizalma
Annál közelb van védelmed hatalma.

Voltak nekem tündöklő napjaim ,
Üdítő áldásokban gazdagok ;
Valókká lettek legszebb vágyaim ,
Hon s künn , magam s enyéim boldogok.
S én azt hívém — az álhit balga bölcse —
E boldogság saját mívem gyümölcse ;
S míg áldásid között haladt a pálya :
Áldásid közt szívem fel nem találá.

De jöttek napok , vészek napjai,
Hol a lángok felettem összezsaptak .
S keblemről a sorsnak csapásai
A mit szerettem , mindent elragadtak ;
Sírtam , küzdtem , reméltem, mind hiába !
A gyász honolt a régi üdv lakába ;
Megtört lelkem elveszté önbizalmát ,
S az elcsüggedt szív nem lelé nyugalját.

Ekkor, mint a sötét éjnek szakán,
 Ragyogva tűn fel a csillagsugár:
 Haldokló vég reményem alkonyán
 Ugy tűnt fel a hit, — és a láthatár
 Nem hitt és nem várt fényben állt körültem;
 Lelkem meggyógyult, s én viszont örültem,
 Örültem és — hódoltam Istenemnek,
 Kit feltaláltam romján kincseimnek.

Azóta nincs üdv, mely elejtene,
 Mert áldásod gyanánt tekintem azt;
 És nincs csapás, mely elosüggesztene,
 Mivel Te kínból fejtet a vigaszt.
 Azóta égi béke van szivemben:
 Mióta benned bízom, Istenemben.
 Segíts, Atyám! mutasd meg hatalmad.
 Ne add, hogy elveszítsem e bizalmat!

Nem, nem! a sors minden csapásai
 El nem ragadják e bizalmamat,
 Mivel szivembe éltem kinjai
 Égették bé e hitvallásomat:
 Hogy Istenében bízván a halandó,
 Nagy és örök, — Isten nélkül mulandó;
 S hogy a hit annál győztesebben éled,
 Minél aggasztóbb kinnal küzd az élet.

SZÉKÁCS JOZSEF.

MERENGÉS.

Nem akarok én örülni,
 Csak édes köny kell nekem;
 Az én szívem gloriája
 Boldogtalan szerelem.

Nekem akkor szép a napfény ,
 A midőn elmondhatom :
 A felhő , mely eltakarja ,
 Az az én búbanatom.

Nekem akkor szép az éjjel
 A midőn elmondhatom :
 A csillag , mely benne fénylik ,
 Az az én búbanatom.

Akkor szép a csalogánydal ,
 Midőn érzi kebelem :
 Hogy viszhangja álmaidnak ,
 Elsohajtott szerelem !

És csak addig szép az élet ,
 Mig virágos temető ,
 S a kedély gyermek , ki anyja
 Sirjához játszani jó.

O ! mi szép a szív halála ,
 Ha virágként hervad el !
 S ha, miként a lemenő nap ,
 Mosolyogva vérzik el !

Nem akarok én örülni ,
 Csak édes könny kell nekem ;
 Az én szívem gloriája
 Boldogtalan szerelem.

SÜKEI KÁROLY.

B* NINA EMLÉKKÖNYVÉBE.

Hervadt virágfüzért hozok ,
Leányka! emlékemül :
Ha szép szemed reá veted ,
Legyen sorsom képeül.

Mert hervatag, mit a föld hoz ,
Szerencse , kincs és virág ;
Bucsút veend tőlünk egykor
A viruló ifjúság !

Mint a bimbó , hasadtakor ,
Nedűvel : úgy valék én
Szép álmaim seregével ,
Miket hozott a remény !

De még virágra sem fakadt
Ifjú korom bimbaja :
A sors csapási közt letűnt
Azok fényes tábora !

CSÁSZÁR TITUSZ.

GONDOLATOK

PEST ÉS PÁRIZS KÖZÖTT.

— Jegyzetek 1843-ból —

Bécs, novemb. 3.

A linzi gőzösre két nap óta hiába várok. Egy bécsivel összeütközött, s amaz összetört, ez zátonyra ült. Pedig indulnom kell, mert a tél sebes léptekkel közelít, és mert ma töltvén be 34-ik évemet, elvesztegetni való időm nincs. Elindulánk tehát a jó nagybácsival, az öreg Patay tanárral, alkalmat keresni, mely Bécsből minél előbb tova vigyen, és mely erszényemhez való legyen. A szegény öreg négy óra hosszáig járt velem. Valóban ő határtalan jóságának lesz áldozata előbb-utóbb. A hány vidéki ismerőse, rokona, barátja. hitfele Bécsbe érkezik s őt felkeresi: ő mindannyinak buzgó tolmácsa, vezetőke (conductora). tanácsadója, útmutatója és hitelezője. Lakása örökös vendégfogadó — gratis. Bécsi tanársága óta számtalan koffere, bundája, köpenye, iszáka. esernyője s kölcsönpénze járja örökös körútát magyar- és németországon. Egyik utazó, ki nála

megfordult, s tőle affélét kölcsönzött, azt a más-siknak adja át; s így jár holmije kézről-kézre utolsó rongydarabjaiglan. Mint Ciceroneja vendégének naponként három-négy mérföldnyi útát is tesz e végtelen városban, pedig egy igen veszélyes régi sérve van, melynek a sok gyaloglás épen nem használ.

A Wiedenen egy fogadó udvarába vezetvén az öreg, különös nemét fődözte fel előttem a fuvaroknak. Azt mondja, hogy hajdanában a protestans akademikusok ilyeneken utaztak innen kifelé. Mit ki nem gondol ez a furfangos nemzet!.... Ez a sájátszerű német szekér olyan, mint a félig föl pattant békatekenő. Rendkívül hosszú, lapos és magas nyoszolya, gyékény fedéllel, mely annyira szűk nyitásu, hogy alig lehet alá bujni. E kerek nyoszolyák azon hajósokat szállítják vissza Linczbe és Regensburgba, kik onnan hajókat hoztak le a Dunán Bécsbe. E nyoszolyákba frisszalmából ágyat vetnek, s a fejek alá szalmával tömött vánkosoakat helyeznek kilencz utazó számára, kik három sorban, tehát hármásával, fekszenek egymás mellett, a fuvaros látván el őket még pokrócztakarókkal is.

Minthogy ilyen társas útinyoszolyát épen iparüzők, szatócsok és tisztességes nőszemélyekből álló, s meglehetősen tiszta társaság foglalt el: tehát miért ne követném én is akademikus őseim példáját? Helyet béreltem ez ambulans vaczokban Linczig négy p. forintért; s miután e repülő

ágyra létrán fölmásztam: elfoglaltam fekhelyemet egy ifjú festő mellett, ki magát egy nagy olaj-festvényü rámás képpel takarta be; s eként bucsút véve páratlan lelkű Patay bátyámtól: a fekvő társasággal útnak indulék esti 6 és fél órakor.

Harmad nap múlva.

Egy nap és két éjjel így, fekve utaztam. Az utak mindenütt igen jók levén, rázást nem éreztem. Mióta kilencz napig utazám Pestről Debreczenbe: azóta úti nyomort, mitől irtóznom lehetne, nem ismerem.

Jól esik az ember szemének e vidéken a mindenfelé virágzó mezei gazdaságot látni. Hanem e látományhoz rögtön azon nyomasztó gondolat csatlakozik, hogy mily édenné várázsolhatná Magyarhon pusztaságait e földipar, e szorgalom, melyért oly hálátlanul, oly soványan fizet az isteni föld, melynek utolsó csep zsirját is kifasarni törekszik ez oly munkás, mint kitartó türelmű nép.

A német falvak mind városszerűek; bennök az emeletes ház koránsem oly ritkaság, mint például Dorogh városában.

Erre már a fogadóknak nem pinczérek, hanem pinczérnők szolgálnak, kik a huzavonásban még amazokat is fölülmulják. Emezek kezébe még is csak jobban illik az étel.

A mölki kolostor igen meglepő tekintetű. Ropant tömegével meredek sziklahegyre nehezedik

és urkodik a hegy tövéhez lapult Mölk városkán; másik oldalát a meredek sziklának a Duna mosván. A szegény barátok itt is a legszebb helyen laknak. Egy baráthoz levéllel voltam utasítva, hogy az nekem a kolostor nevezetességeit mutogatná meg; de mivel Mölkben csak egy órát töltheték: a mutogatásból misem lehetett. A kolostorba mind a mellett fölszaladtam. Emberemet annak végtelen folyosóján vártam be, melyen a barátok épen az evő-terem felé szállingóztak. Midőn lépteik elhangzottak s az étterem ajtaja bezárult utánok: visszatért e komor falak félelmes lakója a síri csend. Visszajövőben egyet fordulék az udvarban, s a templom ajtaját nyitva találván, bele tekinték. Nagyszerű. Falai és boltozata gyönyörű frescofestvényekkel borítvák. A templom előtt nyílt boltozat, mint magas diadalív, áll a meredek szikla fölött, s e nyílt boltozat alá lépve, véletlenül lepi meg az embert a legfönségesebb kilátás, a Duna felső tájaira. A partokat környező hegyeken pompás kastélyok és kolostorok.

Lent a korcsma közelében e furcsa neveket olvastam a czimtáblákon: „Morgenbesser“ — „Populorum“ — „Trompf.“ — „Mundauf.“

Erre a Duna melléke általában igen kellemes és változatos. A hegyeket itt már sötétzöld fenyvesek borítják. Én a fenyveseket nem szeretem. Hasznosak lehetnek; a szépségnek bizonyos zord nemével is birhatnak: hanem rideg hatásúak, s a téli dermesztő állapotokra emlékeztetnek. • • •

Erdőn, mezőn, hegyen, völgyön át az Enns folyóhoz juték; ezentúl kezdődik felső Osztria. Enns városa e folyó túlsópartján fekszik kolostorával, mely mintegy bástyáját képezi. Népe igen sajátságos, mind természetben, mind viseletében. Sovány, szélesvállú, vékony lábú, csontos. Harisnyát és roppant kürtőkalapot visel apraja, nagyja. Itt az ökrök hámozba fogvák és homlokkal vonnak, a lovak ellenben jármat hordanak.

Lincz igen csinos kis város, egyes részeivel hegyekre dőlve. Vidéke a legszebbek egyike, rakva nyári lakokkal, regényes majorházakkal és kolostorokkal. A Duna Regensburg felől meredek sziklaszorosak között csavarog lefelé. Lincznél hajóhíd visz rajta keresztül. Itt már Bajor pénz is forog; ahogy sem tudok hozzá szokni.

Regensburg felé nagyot kerülnék. Jó lenne ugyan a Walhallát megnézni, de most előttem minden érdek mellékes, mely a színészetre nem vonatkozik.

Lincztől Salzburg felé vasút visz egy darabon. Ezen utaztam hat mérföldet 30 pengő krajczárért. Mily csekélység lenne Magyarországnak ilyen vasutat akármennyit előteremteni! Fenyőfálpakra vassínek szegezve egyfolytában. A szekerek lovakkal vonatnak. Az egész vonalon igen kevés ásás, töltés és hídmunka van.

Az út vidéke Salzburg felé mindig kellemesebb lesz. Kies völgyek, kristály-patakokkal,

melyek fűrészmalomokat hajtanak. Imitamott emeletes faházak, egyenként elszórva hegyen, völgyön és mezőkön.

Kénytelen vagyok megszokni a sert — a bor-nak e silány pótszerét — ha azt akarom, hogy a fogadósak jó szemmel nézzenek.

Mily tömérdek alkalmatlanságot csinál ez az útlevél!

Salzburgban vagyok.

Szép holdvilágos est levén, meg nem állhattam, hogy még ma körül ne tekintsek e regényes fekvésű városban, mely Osztria délnyugati határpontján áll, s melynek festői képe már a távolból ingerlé várakozásomat.

A végtelen fahíd közepén állapodtam meg, mely Salzburgot kétfelé osztja, s mely alatt a mélységben a Salza vize rohan.

P. Sándor fantáziája s tollára volna szükségem, hogy leirhassam a mit láttam. Onnan délkelet felől ama rengeteg sziklaormokat, melyek mint megdermedt Góliáthok ölelik e várost keblökre, s ezek ellentéteül, arra északnyugat felé, a végére láthatlan kies lapályt, mely határtalan utat nyit a szirtóriások börtönéből kiszabadult folyónak.

A város nagyobb része a túlparton fekszik. Az érseki kormos ősegyház, magas házak lapos fedéllel, szabatos utcák . . . Ott a ködös holdfényben a vár fonséges ormai . . . kísértetes éjjeli tájkép.

Másnap.

Reggeli 6 órakor sieték a szédítő magasságú várfokra.

Itt a természet a művészet szakába vágott, mert úgy látszik, mintha faragva volna ily függő-egyenesre e rémitő szikla, melyen e lovagvár, a középkor egész regényességével fekszik, teljes épségben.

E pillanatot feledni nem fogom soha! . . .

Értelem, mondd meg, mi az e látványban, egyenként és egészben, mi a lelket a csillagok magasságáig ragadja? mi kelti föl ez állapotját a fölmagasztaltságnak, mihez a földnek semmi más gyönyöre nem hasonlítható?

Ez az élvek netovábbja . . . Összekötő pont, átmenet a földi és mennyei állapotok között, hol bár lábaink még a földet érik, de szellemünk a túlvilágiak között leng.

Igen, e nagy érzelem nem egyéb, mint ösztönszerű érzete az istenség jelenlétének.

Van ez érzelemben félelem, borzalom, csodálat, bámulat tisztelet, szeretet, szerelem, nyugtalan vágy, földfeletti kéjérzet, a mulandóság fájdalma és boldogító remény.

A lélegzet megáll, s az állati lét rövid, mély fohászokra oszlik föl.

Amaz örök művész rendező keze az, mely tova, ama sziklaormoknak egykor ily alakot adott, mely e láthatáron a hegyet és völgyet, fát, vizet és sziklát elhelyezé, s e tájnak képében isteni kedélyét kifejezé.

Ez ő maga.... nincs különben!...

A várhegy e legmagasabb pontjáról az átel-
lenben álló kis monostorhegyet mintha kézzel is
elérhetném. Mondják, hogy a kilátás ama hegy-
ről is mondhatlanul szép. Természetesen, mert
látkörébe esik ezen várhegy is, melynek tetején
állok. A monostorhegy halántékait hosszú bás-
tyafal környezi. Fent a kis zárdá, sziklák és vad
fenyvesek között. E két hegy között a város. A
zárdahegy képezi utolsó hullámát amaz érczhe-
gyek és havasok megkövült tengerének, melyek
zordan jelölik Tirol határait. Másik felől kies sik-
ság, melyen a folyó mint gyémánt vértezetű Boa-
constrictor tekereg.

E várhegynek egy részét, mely alantabb esik,
rétek és gyümölcskertek borítják, s hasonlítanak
a mesés babyloni függőkertekhez. Köröttök mély-
ség mindenfelől. Alattok a sziklahegy átfurva.
Válóban, ki e 150 lépésnyi alagutat, vagy helye-
sebben diadalkaput vágatá, „a n n a k d i c s ő s é-
gét e sziklák hirdetik,” mint a felirat mél-
tán mondja.

A túlparti városban áll Mozart ércszobra.
Csinos mű, de kisszerű. Midőn épen előtte mélá-
zok: az óra hetet üt a város tornyában, s íme —
mit még soha nem hallék — gyönyörű harang-
zene szólal meg, s Don Juan minuettjét játsza.
Mintha Mozart szelleme jelent volna meg e han-
gokban az óra varázsütésére!

November 10.

Bajorhonban vagyok.

Minden ipara mellett, mily szegénység rí ki ez országból Magyarhon ellenében, bár merre tekint az ember.

E nép szörnyen sörivó. Korán reggel kezdi a késő éjjel végzi.

Salzburgtól Münchenig Bajor katona tisztekkel utazám, kik Görögországból jönnek, vagy jövetnek. — Mert az idegenek onnan eltávolíttatnak. Felületes műveltségük. Nagyon jól mulattam magamat, a mennyiben egy szót sem szóltunk egymáshoz.

Itt még most kaszálják a sarjút. Az őszi napok mindeddig szépek voltak, csupán ma kezd havas eső esni.

Másnap.

Münchenben vagyok.

Számvetésemből az jön ki, hogy Pestről épen annyi idő alatt és költséggel jöhetni ide, mint Kolosvárra.

Miként lehetne most megállítani a napot egy szóra: hogy ne siessen annyira. Mennyi műtárgy, mennyi látni és tanulni való van a művészetnek e kedvencz városában ... és itt is csak néhány napot tölthetek.

Ma új operát adtak; neve: Z a y d e. Szövege és zenéje Posehl vagy Pesehl nevű bárótól. Meseje normandi mondából vetetett; kivitele fantas-

ticus; színpadi kiállítása pompás; előadása szabatos. Pazarolva volt a fény, de jelentékeny és kifejező minden tekintetben. A hely és kor jellemének e hű kinyomata: szakismeretet, izlést, művészi tapintatot, és gyakorlati ügyességet tanusított, mind a comparseria, mind a jelmezek és diszletek rendezésében. Egyébiránt hiszen könnyű nekik! Előttök a bőség forrása; s birtokukban minden eszközök, melyek itt utbaigazíthatják a műszakok vezetőit.

Hanem ez a ballet mindenütt és mindenben egy és ugyanaz. Orsópergés, nyujtózás, ágaskodás, mereszkedés, rángatózás és ismét forgás. És e stereotyp forgadalomban semmi jellem, semmi báj, semmi értelem. Ha kivételkép találkozik is egy tündéri egyéniség, ki szellemet képes lehelni ez általános alakzatokba, kinek minden íze beszél azokhoz, kik a költészet néma nyelvét ismerik: a többi száz meg száz, mélyen alól esik a művészet színvonalán, s lelketlen fabáb.

Nekem az opera zenéje tetszett. A zenekar magas fokán áll a tökélynek. Az énekesek közép-szerűek.

Másnap.

A híres Glyptothekát megnéztem. Könyveket irhatnék arról, mit ott láttam, és még sem fog-nám magamat kibeszélhetni. Már az épület maga, classikai egyszerűségével, remeke az építészetnek, s fényesen igazolja fejedelmi alapítójának magas műértelmiségét. Láthatni e fönséges csar-

nokban a szoborművészet fejleményének fokoza-
tait, annak egyiptomi bölcsejétől kezdve görög-
országi fénykoráig. E gyűjtemény jelessége nem
annyira számszerinti gazdagságában áll a műpél-
dányoknak, mint inkább történeti teljességében.
Azonban némely időszakok, vagy nemzetek sze-
rinti műágazatok, túlbőven is képviselvék.

Az egyes osztálytermek alakja, falszinezete,
frescoi, s egész elrendezése, teljes összhangzatba
van hozva tartalmaik jellemével.

Van itt egy alvó szatür, mely reám rend-
kívüli módon hatott. Ez alakot örökké látni fo-
gom. Ez a művészet egyik legnagyobb csodája.
Praxiteles és Scopas fénykorának maradványa.
E márvány annyira él, hogy lélekzetvétélét hall-
juk és látjuk. Az emberi képesség e nyilatkoz-
ványa határos a lehetetlenséggel. Ez alvó em-
bernek arcán nemcsak az van kifejezve, hogy ő
részeg, hanem hogy ez minő neme és mér-
téke a részegségnek, minő hangulata ez a
mámoros kedélynek, mit látszik ez az ember ál-
modni?

A művészi valóság sokkal mélyebben van e
szoborművek legnagyobb részében kinyomva,
semhogy ezek a szebeklébieknek tetszhetnének,
kiknek elve az, hogy minél távolabb jár a mű
attól, mi forró életet lehel; minek husa és vére
van: annál szebb, s művészileg annál tökélyesebb.
Az ő izletőknek az „alvó szatür,“ „Bachus“
és több efféle, egyenes ellentétele. Ezek nekik

szükségkép torzalakok. Nekem pedig, a maga nemében, mindenik fönséges, mert eszményileg való.

Másnap.

Az udvari és nemzeti színházban, ma Donna Dianát adták. Boldog isten! mily szegénység ez a mi itt van, művészi tehetségek dolgában! Mikor Diana mondja szalagjáról, hogy a fejr a szinek hiánya, szánsalommal gondolám: te pedig, jó asz-szony, a művésznök hiánya vagy! Ide jertek ti otthoni járdakoptatók és kapakerülők¹, kik fitymáljátok azt, mi sajátotok, mit Isten kegyelméből ingyen kaptatok, jertek es tanuljatok becsületet, tanuljatok emberséget a példán, hogy a korlátlan országfő, ki élhal a művészetért, nem képes egy jó színművész-társulatot összekapartani, a legdúsabb föltételek mellett, 32 német államból, e sovány korában a teremő szellemeknek!...

Minő közepszerűségek ezek, ily színházban. ily városban és hazában! Ugy látszik, a bécsi várszínház minden német talentumot kimerített.

„Lefejtetett a művészet bora,

S e színháznak csak a seprő maradt!“...

mondaná Shakspeare.

Szerelmesök csinos ember, s játéka ép azon nemű, melyet a szebeklébiféle aesthetikusok szépnék tartanak; én pedig üresnek, modorosnak, jellem- és élettelennek mondok. Pedig oly szép

¹ Színházi referensek és ítészek?....

Szerk.

attitude-eket csinált, mintha mind a tükör előtt, vagy a legügyesebb tánczmestertől tanulta volna be. Szóval, ez az athenaeumi műtész színésze; elveinek teljhatalmú képviselője, mint kinél az életrevalóság teljes hiánya annyit jelent, mint a művészeti szép netovábbja.

Vak esetből van-e, vagy szerencsés számításból? nem tudom; hanem van e színháznak egy ritka, s azért megbecsülhetlen tulajdonsága: a hallékonyság (acustica). És ha eddig az építészeti hallékonyság rejtelem volt: az itt fel van fedezve. Különös, hogy e föltétel, mely színházak építése körül szükségkép legelső és legfontosabb: eddigelé, mondhatni, mindenütt elhanyagoltatott, vagy egyéb tekinteteknek — melyek e mellett haszontalanok, — alárendeltetett. Mert avagy mit ér a legczifrább s kényelmesebb rendezetű színház is, ha süket?! Itt azonban ugy látszik, hogy a kőműves és ácsmester urak figyelemtetve voltak, hogy ezen épület arravaló, miszerint ott beszéljenek és danoljanak; s hogy abból, mit ott beszélnek és danolnak, egyetlen betűhangnak, egyetlen lélekzetnek és gyöngesohajnak sem szabad elvesznie; tudniok kellett az építőknek, hogy oda száz meg százezrek épen csak azért mennek, hogy hallgatva élvezzenek és tanuljanak.

E gyönyörű színház benső világa tökéletesen gombölyű; úgy hogy a színpad előterén játszóké körnek vonalán belől esnek. Az első színfalak

közötti tér zárva van. A páholyok nem fülke-alakúak, azaz: nem zárvák oldalfalakkal és mennyezettel, hanem nyíltak, szabadok, és csupán oly magas rekeszekkel különözték el, mint előtámláik. E szerint a színpadi hangnak lehetlen elvesznie, először azért, mert a hang a nézőterem körvonalán belől esik; másodszor, mert a nézőhelyen nincsenek üregek, melyek a hangot elnyelhetnék; s harmadszor, mert a nézőterem hátfala pusztán s egyenesen emelkedik a felső karzatig; s e falról, három sorban, nyílt erkélyek függenek, öntött vasoszlopokra támaszkodva; e szerint a színpadról jövő hang, a néző füléig, utjában semmi gátat nem találván: teljes épségében hömpölyög tova, s nem is mehet máshova, mint rendeltetése helyére.

Nevezetesség Münchenben, a többi között, tiszta vörös téglából épült és vakolatan régi góth egyháza; az I. Lajos király emelte roppant réz obeliszk; a Maximilián ércszobra; szurokjárdája; kavicskövezete és kavicsmozaik járdái.

Augsburg.

A börtön magánya nem gyötrőbb, mint a társ nélküli vándoré, ki a körötte zajgó élet közepezt nem talál egy szegény lelket, kivel közölhetné tömérdék új meg új benyomások által ébresztett gondolatait, érzelmeit. -

Egyedül soha senki ne utazzék, mert ebben több a gyötrelem, mint az élelemény.

Augsburg szokatlanul ószerű város, a vénség tiszteletre méltó komolyságával. Oly modorú, mint Kassa vagy Eperjes kicsinyben. Sánczokkal van körül abroncsozva, és folyók hasgatják keresztülkasúl.

E város hátrább van ugyan Pestnél 20 évvel, divat és fényüzés tekintetében, de ugyan annyival áll előbb a virító műipar s egyéb társadalmi közérények dolgában.

A német kisvárosi színházak nem érdemelnek figyelmet. Rólok nincs mit mondani egyebet, mint hogy az, mit ott látunk, nem is színészet, hanem csak valami olyan izé — mely kissé hasonlít a színészethez.

Azonban a német kis városok e részben nem is követelők, sem fitymálók; szerényen érezvén, hogy jó társulatot meg sem bírnának.

Valaki nekem otthon a minap ezeket mondotta: „Senki sem tagadhatja, hogy minden kornak és népnek saját közizlete és ebben gyökerező művészeti közéleménye van, mely hatalomszavával kényuralmat gyakorol a műintézetek fölött. Ez intézetek állása tehát, amaz uralgó közvélemény ellenében, mindenkor szenvedőleges. A művészet, ugymond, akkor érti hivatását, ha kora kívánalmainak enged, minthogy a művészet csupán az élettel egygyé olvadva gondolható; ellenben ettől különválva, saját életétől válik meg.“

En e felfogást egyoldalúnak mondtam akkor mindjárt; s itt okát adom magamnak, miért? Mert

a mondtak, más szavakkal, annyit tesznek: hogy a művészet alázatos szolgája legyen a kor szeszélyeinek, s a helybeli divatnak. A szolga pedig csak vak eszköze mások céljainak, a helyett, hogy neki lennének céljai, vagy ő lenne célja önmagának. Kell azonban ismernünk örök igazságokat, melyek semmiféle korszeszélyt, vagy közdivatot magokra nehezedni nem engedhetnek. Im ez örök igazságokban áll a művészet függetlenségének ősránit alapja. A méltányos szempontot tehát itt is középen kell keresnünk.

Példának okáért: ha az opera kedvence a kor izletének, s az úgynevezett művészeti közvéleménynek: ám legyen opera, isten hírével. De, kik az örök igazságokat kezelik: használják föl ezen korszeszélyt, e közdivatot saját legmagasztosabb céljaik előmozdítására. Vegyék ki az operát világpolgári, azaz értelemnélküli általánosságából, s adjanak annak speciális irányt. E specialis irány pedig nem lehet más, mint hogy az opera saját, eredeti kifejezése legyen a z o n nemzet érzelmeinek, melynek kebelén ápoltatik. A nemzet kebléből fakadjanak hangjai, mert csak így szólhatnak viszont annak szívéhez. Szóval, művelje a nemzeti dalt, zenét és tánczot. Az olasz dallam és zene dicsősége miben áll? Abban: hogy nemzeti egyéniséggel bír, mely a természetben semmihez nem hasonlít, mint önmagához.

Tegnap estve egy kézműves, ki velem egy asztalnál ült, nagyokat hazudott Magyarország-

ról álmélkodó társainak. A csárdát festvén előt-
tők, azt mondá, hogy az egyetlen roppant terje-
delmű szobából áll, s hogy benne 150 betyár
tánczol, es 80 cigány muzsikál egyszerre. Csak
abban mondott valót, hogy Magyarorszáiban
bor és kenyér sok és jó, de pénz kevés van.

A „Három szerecsen“ című nagy fogadóban
százhuszféle bort számláltam meg az itlapon. A
földgömb nedvének quintessentiáját látom itt ösz-
szegyűjtve. E 120-féle földi nektár között leg-
drágább, és így legelső értékű, a tokaji; mert
palaczkjának ára 9 bajor forint, azaz 18 ft. 45 kr.
váltóban. Utána közvetlenül a jánoshegyi kabinét-
bor következett árminőségi tekintetben. Az itla-
pon összesen tizenhatféle magyarhoni bort szám-
láltam meg. Ezeknek természetők is mind meg-
nevezvék.

Württemberg.

Minden oldalról szegénység! A vendéglőkben
drágaság, rossz étkek. A falvak és városok fahá-
zakból építvék, cserépfödéllel.

Hegyesvölgyes ország, tehát szép. A szőlők
szorgalmasan műveltetnek.

Itt már vége van a sörországnak, s borország
kezdődik. De bora savanyú is, drága is. A legro-
szabbiknak itczéje 24 garas.

Ulm.

Egy öreg ember mutogatta a csaták terét, melyekről Ulm történeti várossá lőn. Napoleonról is mesélt egyetmást.

Minő kín az a sok német tájbeszéd. Osztriától fogva ez már a harmadik; és mindenik érthetlenebb. Ez a württembergi a legferdebb.

Stuttgart.

Fából épült igen szép kis város. Csupán a királyi palota, és még egypár középület látszik kötömegűnek. A többinek fabordázata van, s ennek hézagai téglával töltvék. A kőnek e nagy bősége mellett, minőt e kis országban látok, miért építnek ezek fából? Mert még a város körötti szőlőhegyeken szétágazó utak is négyszögű gránittal kövezvék. Cserépfödél, szurokjárda, gránitkövezet, és faház: minő furcsa ellentét.

Az óvár terén Schiller ércszobra Schwanthalertől, lesütött fővel.

Szinház.

Operát adnak. A színlapon e neveket olvasom: Báthori herczeg. Juranics. Szamos. Arradiz. Zápolya. Már csak e nevek miatt is be kell mennem. S hát mi lőn belőlök? A B á l é j. — Báthori herczeg körében a magyar főurak jelmeze: karbonári köpeny, lobogósing, szűk és hosszú láb-
ra való volt!

A színház elég csinos, de szegényes. Hány magyar dynasta van, ki ily színházat kiállithatna,

s fentarthatna a nélkül, hogy nagyon meg kellene magát erőtetnie! Ebben hetenként csak négy előadás van: vasárnap, kedden, szerdán és pénteken. Történeti nevezetessége abban áll, hogy Seydelmann itt fejlődék ki, szinte tetőpontjáig nagyságának; és hogy az igazgatósággali meghasonlása következtében hagyta el Stuttgartot végképen.

Liszt itt van. Ma adta harmadik hangversenyét. Nem találtam szállásán, tehát F. gróf levelét a kapusnak adám. Midőn később ismét arra fordulék, épen társaskocsira ült, fekete magyar gubában, s nagy török fesszel a fején. 8 — 10 dandy kíséretében. Heilbronba ment, hogy ott ma este működjék. Holnap játszik itt utolszor Pantaleoni hangversenyében.

Lisztet az teszi valóban nagygyá, hogy jövedelmének nagy részét a jótékonyság oltárára teszi. Az ő művészete, mondhatni, az árva és éhező emberiség mannája; csatorna ő, melyen a gazdagok kincsei szétfolynak ismét a nép között. Ő a merre jár, mint a Nilus áradálya, bőséget és áldást hagy maga után mindenütt.

Württemberg.

Az országutak mellett mindenütt gyümölcsfák. Követésre intő példa. A mezőkön mindenfelé csín, tisztaság, takarékoság, rend. Ezek tudják a földet becsülni! Hanem ugy tetszik, mintha e föld inaszakadtáig megfeszítené erejét, hogy önálló ország lehessen, vagy hogy számot tehes-

sen a többi államok sorában. Épen mint a nagy-pipájú, kevés dohányú felföldi vagy erdélyi nemes ember a többi között.

Ez a württembergi tájbeszéd olyan, mint mikor a franczia töri a német szót.

Bádeni állam.

Carlsruhe sokkal szebb város, mint Stuttgart. Szabatos felosztás; széles, egyenes utczák; kényelmes és tiszta járdák; izletes, gyönyörű paloták, ámbár ismét csak fából.

A november 16-ikai frankfurti hirlapban borzasztó színekkel festvék a november 5-ikei posonyi, s az ezt megelőző pesti események, melyekben a szathmári követ és az ifjuság szerepeltek.

Carlsruhetól a Rajna fél mérföld. Kniellingen nevű falunál szokott a gőzös kikötni, hol hajóhid van a Rajnán. Ide gyalog jöttem, nem lévén más mód, s nem akarván egy napot késni, meddig Straszburbba vivő alkalom találkozik.

Egy parányi gőzöst találtam itt. 30 ló erejű, s még is igen gyors. Utas rajta nincs, mert az alsó gőzös, melynek terhét át vala veendő, elkésett.

A rajnai tájak itt az aldunaiakhoz hasonlítanak.

Már látom Straszburg tornyait, s a világhírű Münstert. A Rajna közepén állok; a ponton, hol a német és franczia lég összefoly. A bal parton

vitórlás hajó, melyet 50 francia von kötélhá-
mokon.

Ez tehát ama föld, melyről a történet és hír
oly rendkívüli dolgokat regélnek? . . .

Még néhány percz, és valósággal látni fog-
lak tégedet, nép és hon, mely távolból a költé-
szet varázs színében tüntél föl lelki szemeink
előtt!...

Te vagy-e valóban a tova kéklő jegenye-
sorok mögött ama „vészek hona,“

„Melyben egy világnak szíve ver,“

hol

„A művészet fénylő csarnokokban

Egi képet új korára nyom,

S míg ezer fej gondol istenészszel:

Fárad a nép óriáskezével?“...

Olyan leszesz-e a közelben is, minőnek a kép-
zelet mágusztükre mutatja képedet?...

Franciaország.

Strasbourg igen élénk francia város. Nyelve
sem német, sem francia kizárólag, hanem mind
a kettő egyaránt. A Rajnától, melyen által itt
ismét hid köti össze a német és francia földeket,
negyed órányira fekszik, sánczokkal megerősítve.

Nagy részben e város is faházakból áll. Jár-
dái földszurokkal borítvák. Itt már mutatkoz-
nak és szerepelnek a híres kőszafiúk, vagy fa-
cipós gaminok.

Láttam Guttenberg vasszobrát.

Láttam a Münster-egyházat, a középkori épi-

tészet remekművét, ezer meg ezer finom kőfaragványai- s bronz-szobraival, üvegfestvényekből álló ablakaival, híres óragépével s egészben tekintve : széditő magas, művészileg bájos, sugár alakjával, mely, mint a kedves áldozat füstje, egyenesen nyúlik az ég felé, s ezzel, fent a ké-kellő homályban, összefüggni látszik....

Metz.

Nagyszerűen szép város, illetőleg erős vár, sánczokkal és folyókkal többszörösen körülvéve. Háza mind faragott kövekből. Gyönyörű középületek, de többnyire szűk utcák ; a várost keresztülkasúl metsző csatornák és vízművek ; fődeles piacok ; itt-ott borzasztó rondaság ; szép parkok a bástyákon ; gyönyörű kilátással a vidékre ; gyümölcsben olcsóság, különben drágaság ; igen szép ószerű egyház, festett üvegű ablakkal ; benne nagyszerű miseáldozat, melyet mély és dörgő hangú érczhangszerek, és cherubhangú gyermekénekek kísérnek, az orgona hiányát pótolván : az egyház ajtaján pedig egy ragasztvány azt hirdeti, hogy ma éppen magyar honi szent Erzsébet ünnepe tartatik....

A straszburgi gyorsutazási irodában az ígértetett, hogy onnan 42 óra alatt röpítettünk Párisba. Ime már 22 óra mult el belőle, és az utnak még csak egyharmadát tevők meg...

Utunk Champagne-on visz keresztül.

Epernayben a vezetnök rendkívüli állomást rögtönzött ; s azon pillanatban valamennyi utas az útfélen álló csapszékbe rohant, melynek falára rófnyi betűkkel ez van írva: „Bon vin de Champagne.”

Betekinték magam is. És íme oda bent a csap-lár nagy gyorsasággal bontja föl az ismeretes ón-fejű palaczkokat, és tölti nagy poharakba tartalmukat.

Mivel tehát épen forrásánál valék e világhírű pezsgőbornak, a búbánat ez egyedüli balzsamának : utitársaim nemes példájára, az othoniak jólétére s a magam egészségére kiürítém illetményemet ; a zsebembe is tevén egy oly palaczkot, milyenért otthon 4 pfértot, itt azonban ezért csak egyet fizettem.

Utunkat innen az Epernay-völgyben folytatók, melyet hosszában a Bodrog nagyságú Marne folyó hasít. A hegyek, melyek a pezsgőt termik, a folyó két partján nyúlnak végig, s inkább szelíd lejtőű, mint meredek fekvésűek.

Itt-ott gyönyörű kastélyok, bizonynyal azon szőlősgazdákéi, kiknek erszényébe a világ minden részéből foly az arany, azon szellemdús nedüért, mely az ő pinczéikből szerte foly a világra.

E kastélyok kertjeiben, a még le nem szakasztott szőlőfürtök, viaszvászonba kötözve függenek vesszőikről, melyek magas lugasokat alakítanak.

Kedden, November 21-én, két napi s két éjjeli folytonos utazás után, reggeli öt órakor a vezetők Páris közepén kelte föl bennünket.

Felpillantok, de a nagy köd miatt nem látok egyebet, mint égő világot a boltokban, s egyes iparüzőket, kik dolgaikra sietnek.

A függöny tehát föllebbent valahára!..

Lássuk, mi van mögötte?...

EGRESSY GÁBOR.

KALAPOMNÁL AZ IBOLYA...

Kalapomnál az ibolya elszáradt,
Testem, lelkem a bánatban elfáradt.
Leborulok a bús szirtnek fokára,
Sírok egész világ szeme láttára.

Széttépem a bokrétámat két felé,
Mint a bánat a szívemet száz felé;
Széttépte a szél is azt a felleget,
A min az a barna kis lány merengett.

Nézem, nézem, a patakon a habot,
A mit az a zúgó szélvész fölcsapott.
Gondolatim elragadják szívemet,
S habhoz hasonlítom a lányszerelmet.

A szerelem az égből jött tűzszikra,
Vándor villám a hátán azt lehozta;
S minthogy vész volt, mikor leért a földre,
Azért vészes a leányka szerelme.

HOSSZUFALUSI KÁLMÁN.

A VÉN KIRÁLY.

— Románcz. —

Volt egyk or egy vén király úr ,
Fehér színe volt hajának ,
De mert szíve ifju volt még ,
Fiatal nőt vett magának.

És szerette azt fölötte,
Az lön koronája éke ,
Boldogsága és öröme,
Gyönyöre és büszkesége.

Megtörtént azonban rajta ,
A mit soha nem reménylett —
Csatát veszített . . . és országa
Egy szebb s ifjabb királyé lett.

A győző így szóla hozzá :
„Add cserében feleséged ,
S én csatában nyert országod
Tüstént vissza adom néked.“

De a király így felelt rá :
„Tartsd meg ifju hős országom ,
Feleségemet nem adom ,
Mert ő az én boldogságom.“

LAUKA GUSZTÁV.

AZ ATYA SZÓKTET.

VIGJÁTÉK EGY FELVONÁSBAN.

SZEMÉLYEK :

Don Casad o r o , spanyol nemes.

M á r i a . } leányai.
El v i r a , }

Don Rod r i g o , M á r i a férje.

Alfonso , szökevény.

Don Hernez.

Gazella , szobalyány.

Kertész.

Rendőrtiszt.

Rendőrok.

Történethely : Spanyolország szélén ; idő : 1839.

ELSŐ JELENET.

Kert, kőfallal és kerti házzal.

Casadoro, Mária.

Casadoro. Kezében irományokkal. Végre mutatkozik remény, azt a beteg kedélyü leányt kigyógyítani!

Mária. Bár sükerülne; én őszintén félttem szegényt. Naprólnapra hervad, és szemeiben örökké könny rezeg!

Casadoro. Az a mennykő sok regény, és fővárosi nevelés —

Mária. És a szerencsétlenek iránti forró részvéte —

Casadoro. Már te is azokat emlited? Sorsukat megérdemlik.

Mária. De édes atyám . . . !

Casadoro. Vagy igaz, ma szabad emlegetned, sőt részvétet is mutathatsz irántok; ha tetszik, meg is sirathatod: mert ma egyet megszöktetünk. Hahaha!

Mária. Hogyan? Ön, édes jó atyám? hát mégis?...

Casadoro. Igen, mégis... hahaha! hallgasd csak: levelet von elő, s olvas: „Madrid, 1839. május 8-án. Érdemes barátom! Levelem alig néhány órával előzendi meg fiam érkezését, azért siess czélszerűen intézkedni. Ő elszántan kész a szerencsétlent játszani, a sükerről jótállok, mert a kópé ügyes. Lyányodat hirből ismeri, s már fülig szerelmes bele. Fiam, mint látni fogod, derék legény, tetőtül talpig szakasztott én. Don Carlost és pártját gyűlöli, átkozza, s legkisebb nesztől is irtózik. Vagyoni-állapotomat ismered. Ez boldog házasság leend. Hogy

azonban regényes tréfákon rajta ne veszítsünk, vagy lányod idő előtt ki ne ábránduljon: e leveledben közlött tervnek rögtöni életbeléptetése végett fiam s neje számára külföldre szóló útlevet küldök, a többit rád bízom. Ölel barátod Hernez.”

Hahaha! nem gyönyörű! valami éhenkórász franczia mindjárt felhasználná vígjátéknak.

Mária. Csak szomorú ne váljék belőle.

Casadoro. Nevetséges! téged szinte csakugy erőtetni kelle a férjhezmenésre, és most boldog vagy.

Mária. Ah igen! keserűn, irigylendő boldog!

Casadoro. Elvira is az lesz. — Eszeden járj és hallgass; most küld elé a kertészt.

Mária. Hogy szabadítsam meg Elvirát? El.

Casadoro, egyedül. Tudtam, utoljára is csak így lehet kigyógyítani azt a pityergő leányt. Sohsem láttam: ő sír, ő nem megy férjhez, ő gyászol; előtte nyomorú, ki nem szerencsétlen, silány, ki nem földönfutó; minden elítéltet megsírat, mintha édes testvére volna... Uram Isten! hogy elrontották Madridban! de majd helyre nevelem én. Az én eszem, ah, az én eszem! a maga idején az egész vidéket, sőt a cortest is felforgatta, hát most ne birnék egy leánnyal?...Hálálkodva csókolandja meg kezeimet.... He, kertész!

MÁSODIK JELENET.

Kertész, Casadoro.

Kertész. Hallom, a mint illik.

Casadoro. Meddig kínozz azzal az ostoba „il-lik”-kel?

Kertész. Csak addig, a mint illik.

Casadoro. Vigyen el az ördög — a mint illik.

Casadoro. Kertész indul. Hova megy?

Kertész. Parancsából távozom, a mint illik.

Casadoro. Merre van Gazella? szólnom kell vele.

Kertész. Négy szem közt? a mint illik.

Casadoro. Mind a kettőtökkel.

Kertész. Ép itt jó, egyedül, a mint illik.

HARMADIK JELENET.

Gazella, Előbbiek.

Gazella. Méltóztassék?

Casadoro. Jól figyeljete: egy úr érkezendik, bárminő alakban jelenjen is meg, zajosan, vagy bujdoskolva: nektek föl ne tűnjék; azt cselekedjétek, mit ő akar; zajt ne üssetek, mert kitépem nyelveteket. Rögtön ajánljátok szolgálatotokat, s bármit parancsoljon vagy ohajtson, engedelmeskedjete!

Gazella. Bármit?...

Kertész. Csak mint illik.

Casadoro. Bármit.

Gazella. Jaj Istenem! hát szép-e, ifju-e?...

Casadoro. Mi gondod rá?

Gazella. Oho! furcsa bizony: bármit kívánjon, és semmi gondom se legyen rá.

Casadoro. Ő leányom vőlegénye.

Kertész. Áhá!

Gazella. Ejnye!

Casadoro. Pszt!

Kertész, Gazella, egyszerre. Pszt!

Casadoro. Kertész! jöjjön, még utasításokat kap.El.

Kertész. Engedelmeskedem, a mint illik. El.

Gazella. Titokba vagyok avatva; ezt már szere-

tem, ez szobalyányi szerepembe vág. Eddig széles e világon és egész Spanyolországban én valék a legszerencsétlenebb szobalyány! titok, szerelmeslevél, őrállás, soha nem ajánlkozott, sőt mióta itt vagyok, csak egy szép úr sem csipkedé meg arczomat. Zárdában képzelém magamat. De ma, az már egészen más. Titokba vagyok avatva, még pedig minőbe?!... Hogy is van? igen; ... egy úr ... a kisasszony vőlegénye ... jaj, megüt a guta, hogy az egészszöl többet nem tudok. Bár én volnék az első, ki azon urral találkozik, kicsikarnám a többbit belőle ... mi úton csak? ... mindjárt ... gondolkozik.

NEGYEDIK JELENET.

Alfonso, Gazella.

Alfonso, a kőfalon körül tekint. Espartero kopói nyomokban vannak. A nap hanyatlik, csak az éj sötétségeig kihuzzam, talán akkor sükerülend menekülnöm. — Én mindent megkísértek. A kertbe ugrik, s térdre esvén, fájdalmasan kap oda. Ah jaj!

Gazella. Megvan, enyém a szerencse!

Alfonso félre. Hát ez bolond, vagy itt is el volnék árulva?

Gazella. Ön az? ugy-e ön?

Alfonso. Dehogy vagyok, kérem; kegyed rettenetesen téved; a világért sem vagyok.

Gazella. Ugyan ne tagadja, hisz mindent tudok.

Alfonso. Mindent? félre. Bizonyosan itt is kerestek fenn. Mindent tud? tehát ugy azt is tudja, hogy imádom, —

Gazella. Na csak ne bolondítson; jól tudom, mi hozta ide. De keljen föl, kérem.

Alfonso, fel akar kelni, térdéhez kap. Jaj! — lábaid-hoz vagyok varázsolva.

Gazella. Csendesen, ha meg találják tudni, hogy itt van.

Alfonso, felugrik, félre. Rosz csillagzat! Ez csak-ugyan tudja. Most vagy veszve vagyok, vagy ezt kell elbolondítnom.

Gazella. Pszt! én tudok hallgatni.

Alfonso. Tud? egyetlen női teremtés! hála Isten, csak hogy tud . . .

Gazella. Ugy-e, hogy be vagyok avatva?

Alfonso. Hát maradhat-e angyalok előtt titok?

Gazella. Oh hamis! nem hiszek.

Alfonso. Hát árulóm akarsz lenni?

Gazella. Sőt ellenkezőleg, segélyére akarok lenni.

Alfonso. Mi . . . mit? megöleli. Hisz te nem vagy földi lény: akarsz ismét lábaidnál látni? . . . kedvedért tevém e nyaktörő ugrást, mert mióta először láttalak —

Gazella. Látott? ugyan kérem, hol?

Alfonso. Hol? . . . és te nem tudnád? félre: Soh'sem láttam. — Fenn. Hol? ébren és álmomban, mindig és mindenütt; félre: ha sokáig nem esteledik, kifogyok.

Gazella. Ilyenek a férfiak! Hát illik ez egy vőlegényhez?

Alfonso. Vő . . . vő . . . le . . . gény? . . . áh . . . á, nem biza, épen nem illik. Félre. Hisz ez mit sem tud; jó, hogy el nem árultam magamat.

Gazella. Ha kisasszonyom hallaná, vagy tudná?

Alfonso. A kisasszony? . . . igen ha ő . . . ah ő . . . Félre. Tehát légyott?

Gazella. Nos uram, ez ugy-e kissé megzavará?

Alfonso. Megvallom; na, hisz neked megvallhatom, hogy igen, mert e házasság . . . mert ha te volnál a mennyasszony . . .

Gazella. Oh férfiak!

Alfonso. Ne kárhoztass ; ha ismernéd a körülményeket... családi viszonyokat... ha tudnád, ... ha átláthatnád, ... de te nem tudhatod, félre : mert magam sem tudom ; fenn azonban érzem, hogy e szív csak tiéd, örökre tiéd !

Gazella, félre. Ez életrevaló, ez már házasodhatik. Mi szép jövő mosolyg rám, még hatalmas szobalyány-nyá leszek.

Alfonso. Ha akarod, ha ohajtod, még e perczben lemondok kisasszonyodról.

Gazella. A világért sem ; félre, engem úgy sem fogna elvenni.

Alfonso. Nos, szobaleányok legangyalabbika?...

Gazella. Majd meglátjuk. Most parancsát várom.

Alfonso. Egyedüli kérésem, maradj még.

Gazella. Lehetlen, keresni találnak, és...

Alfonso. Ugy hát távozzál, de szívem utánad reped. Itt létemről, ujját szájára teszi. Pszt !

Gazella. Pszt ! félre. Megvan a titok, urnőmet erősítetik. Ügyes szobaleány mindent kitud. El.

Alfonso, egyedül. Remélem, hallgatni fog, elég szerelmi vallomást tettem. Czudar állapot, ily szorúlt helyzetben érzékeny szerelmest játszani. .. Tehát vőlegény vagyok ?! Ez szép, igen szép ! de attól tartok, a szerelem lánczait vasból fűzik lábaimra. —

Még sem ártana kissé elrejtőznöm. Körülhéz, szeme egy fán megakad. Mit látok ? nevem e fába vésve ! Hogy került ez ide ? Itt is, .. ott nevem első betűi megkoszorúzva ... a patvarba ! ez érdekes kezd lenni ! ... Hol lehetek ? szép kert, csinos kertház. Az ajtón betekint. Ah ! mit látok ? maddridi ideálom, a kis zárdanővendék ; igen, ez az ő arczképe ! Tehát ő véste e fákra nevemet ? Tehát az idő viszontagsági nem feledteték emlékemet ? az elviharzott események nem törlek el szívében szerelmét ? Nem, nem ! hisz ama két betű uj véset. De hát itt lakik ? ...

ÖTÖDIK JELENET.

Kertész, Alfonso.

Kertész. Eljött nagyságod, a mint illik?

Alfonso, a kertész kezét megragadva. Kinek arcz-
képe az?

Kertész. Kisasszonyunké, ön menyasszonyáé.

Alfonso. Menyasszonyomé? . . igen . . ráismerek.

Kertész. Megis hiszem, olyan kép az, a mint illik.

Alfonso. Menyasszonyomé . . . Ah szép álmak és
még szebb idők!

Kertész. Parancsol valamit nagyságod, mert én
engedelmeskedem, a mint illik.

Alfonso. Ha ön oly szíves akar lenni, tehát ama
bokor mellé rejtsem egy kertész-zubbonyt és kalapot, ide
pedig a kőfalhoz támasszon lábtót. Félre. Menedékről is
kell gondoskodnom.

Kertész. Parancsa szerint.

Alfonso. S végre menjen korcsmába, sezt az ara-
nyat igya meg egészségemre.

Kertész. A mint illik. Mentében. Röviden parancsol,
de kézzelfoghatólag.

Alfonso, egyedül. Ő valakinek menyasszonya! ő,
ki angyalom vala, másé! Te hallád ezt, oh ég, hallád es-
küit is, és nem borulsz el? . . De hát miért is őrzöngök?
mi van ebben különös? hisz üldözött vagyok, s a szeren-
csétleneket feledni szokták. Igen, igen! nem is őt ká-
romlom én, sorsomat sem: hanem átkozott legyen rosz
csillagzatom, mely ide üldözött! . . Ő egykor szeretett,
ennek emlékezete megérdemli, hogy boldogságaért imád-
kozzam.

Mit látok ? ő jő ; fejem szédelg ; nem, nem ! neki nem szabad engem látni. A kertház mögé vonul. Szívem , ne lázongj , számodra nincs többé üdv !

HATODIK JELENET.

Elvira, később Alfonso.

Elvira, magában. Ismét lehanyatlik egy nap , s róla semmi hír !

Alfonso, magában. Ő szerelmes, boldog vőlegény !

Elvira levelet von elő. Ez volt utolsó levele ; minden betűjében lángoló lelkének egy-egy szikráját, nemes szívének vonásait látom.

Alfonso, félre. Lábam nem birnak. Tehát kiállott annyi szenvedés után még oly gyöngye tudok lenni ? . . . Ő forróbban szeret mást , mint szeretett engem, s oly rövid idő után ! — Többé semmim, de még csak egy kedves emlékem sem maradt e világon. . . .

Elvira. Vajha ezen holt sorok helyett édes csengésű szavát hallhatnám !

Alfonso, félre. Ah, hogy rossz szellemem ide üldözött . . .

Elvira. Esküszöm, te valál , s te léssz örökre szívem bálványa.

Alfonso. Tehát nem valódi gúnyirat e leány az angyalokra ? . . . Na Espartero, most küldhetsz, elfogathatsz, vasra verethetsz, föbe lövethetsz , többé nem kell az élet.

Elvira. A perbefogottak és elítéltek lajstromát naponkint végig olvasom , róla eddig egy hang sem volt.

Alfonso, félre. Mit hallok ?

Elvira. Bucsúlevelének végszavai most is fülemben csengnek : „Elvem és kötelességem elszólít ; karomat, véretem Don Carlos ügyének szentelem , de . . .

Alfonso, előrerohan, s Elvira lábaihoz omlik. De szívem szerelmem nálad, örökké nálad lesz!

Elvira. Ah! szent ég! lehetséges-e, s ön... te drága Alfonso, itt?...

Alfonso. Igen, itt oltáromnál!

Elvira. Te itt?... köszönöm, én Istenem!

Alfonso. Igen, itt; még egyszer érinthetem kezedet, még egyszer szíhatom veled ugyanazon léget, még egyszer mondhatom: imádlak véglegelhettemig!

Elvira. Istenem! mily jó vagy, meghallgatád imámat, s ily időkben boldogságot engedél nekem! De alig merem hinni, hogy élsz, hogy itt, hogy szabad vagy...

Alfonso. Köszönöm a gondviselésnek, hogy élek, mert e földi mennyet élveznem engedé. Szabad vagyok igen, az, még e perczben, de a jövő pillanat...

Elvira. Hogyan? vész környez, üldöznek?...

Alfonso. Mit nekem vész, mit üldözés?! láttalak, szerelmed állandóságáról meggyőződém, s most gúnyt, fogságot, halált és mindent, mi rám várhat, megvetek.

Elvira. Nem, nem, az égre nem! ezek legkisebbike is kétségbe ejtne engemet.

Alfonso. Oh angyal!

Elvira. Csak most küldje az ég, s már is elszakítsanak? hisz e boldogság álomnak is rövid! Atyámhoz futok, ő hatalmas; lábaiboz vetem magamat... ezer mód van kezében, kérni fogom, mentsen meg egy szerencsétlent, csak egyetlent, vagy leányát veszíti el.

Alfonso. Megállj, üdvem, Elvirám! ne tedd.

Elvira. Meg kell, hogy mentselek, vagy veled halok. El.

Alfonso, egyedül. Minő boldogságot vesztettem! És én őt nem fogom birhatni soha, de soha! Ha sorsom életre kárhoztat, keblem ki fog égni forró érzelmim lángja közt, mielőtt szívem dobogni megszűnnék. Inkább száz halált e perczben.

Szegény lyánka! ő megmentésem végett atyjához fut, s ezzel romlásomat sietteti. Ám legyen, így a szenvedést is fogom szeretni.

HETEDIK JELENET.

Kertész, Alfonso.

Kertész, a lábtót falhoz illeszti. A zubbony ott van, ez meg itt, a mint illik.

Alfonso. Teljesíté kérésimet.

Kertész. Parancsait, akará mondani? még nem mind, a korcsmába csak most megyek, a mint illik.

Alfonso. Csak rajta hát.

Kertész. Futok, s ezt az aranyat megiszom, mint illik. El.

Alfonso egyedül. Legalább, ha cselekednem kell, nem lesz utamban. Hogy mit leszek teendő? magam sem tudom; gondolkozásra képtelenebb vagyok, mint valaha, s hacsak a körülmények nem segítenek ki: üldözőim majd besegítenek. Valaki jő, még lépre kerülök.

NYOLCZADIK JELENET.

Casadoro, Alfonso.

Casadoro. Helyesen, kedves öcsém! felségesen!

Alfonso. Valóban? áhá... á... örvendek; félre, hogy min? magam sem tudom.

Casadoro. Ölelj meg.

Alfonso megöleli — félre. Hát ehez miként jutok?

Casadoro. Derék legény vagy, szerepedet kitűnően kezdéd.

Alfonso. Meg van ön elégedve?

Casadoro. Tökéletesen.

Alfonso. Uram!...

Casadoro. Mit, uram? már bátran nevezhetsz atyádnak.

Alfonso. Kérem; .. félre, hogy fejtsem ezt meg?

Casadoro. Fogadni mernék a szerencsés sikerre, hisz első megjelenésed oly hatást szült leányomra, hogy magát lábaimhoz vetve esengett, sírt és ájultozott.

Alfonso. Az Istenért! ha azt tudtam volna...

Casadoro. Nagyon jól van, csak így érhetünk czélt.

Alfonso, félre. Itt iszonyú ármány rejlik.

Casadoro. Alfonsot nézegeti. Nem rossz izlés, külsőd ellen nem lehet kifogása, érdekes megjelenésed pedig tökéletesen elhiteté vele, hogy üldözött, hogy szerencsétlen, hogy földönfutó vagy. Csak ügyesen folytasd.

Alfonso, Iparkodni fogok. Félre. Sejtek valamit.

Casadoro. Atyád levelét vettem.

Alfonso, félre. Lám, lám, szegény a más világról is levelezget.

Casadoro. Mit csinál öreged?

Alfonso. Öregem? .. ő .. ő üdvezli önt, s várja, hogy mielőbb meglátogassa.

Casadoro. Azt elhiszem, mert ő nem jöhet.

Alfonso. Higyje el, hogy nem...

Casadoro. Ne is mondd, tudom, pajkos ifju volt. Hát csak fekszik?

Alfonso. De mennyire! félre, koporsójában.

Casadoro. És minő regényes dolgokon töri fejét Remélem, mindent közlött veled.

Alfonso. Féligmeddig; a többbit, azt mondá, itt fogom megtudni.

Casadoro. Hát még most is szereti a rejtélyességeket? egész életében olyan volt. Jó, csak teljék öröme. Im, olvasd levelét. Átadja.

Alfonso, bele tekint — félre. Hernez? ismerem fajodat. Olvas.

Casadoro. Mily dicső játék lesz ez, hogy fogják ismét eszemet bámulni, s lányom idővel áldand.

Alfonso, a levelet összehajtva. Erről mind volt ott-hon szó.

Casadoro. Egyéb nincs is; ne az utlevél. Átadja.

Alfonso, bele tekint, zsebébe rejti. Ez valóban okos volt atyámtól, erre szükség lesz.

Casadoro. Most a te dolgod Elvirát szökésre birni: az egész ház, minden cselédség, lovaim szolgálatodra lesznek. Isten veled. Hahaha! ügyes ficzko vagy! El.

Alfonso, egyedül. Te aztán atya vagy? saját leányod szívével így játszani! Csak Isten időt engedjen, megkeserítem reményedet.

KILENCZEDIK JELENET.

Mária, Alfonso.

Mária. Önt keresem.

Alfonso. Jobb szeretem, mintha mások tennék.

Mária. Ön nyomorúlt játékot üz.

Alfonso. Hogy nyomorúlt, azt tagadom; mondja inkább, veszélyes. Játéknak talán megjárna, ha néző volna hozzá; de így, nagyon is komoly.

Mária. Akkor lépjen vissza, mondjon le Elviráról.

Alfonso. Most kevésbbé, mint valaha.

Mária. Hát van-e lelke egy fiatal leányt boldogtalaná tenni?

Alfonso, kalapját leemeli. Esküszöm! kezét fölemelve: inkább ohajtom boldogságát, mint a magamét, s ha valaki e világon, én akarom azzá tenni.

Mária. Megálljon, önnek mutatójja hiányzik, fején sebforradást látok...

Alfonso. Sok vér folyt, hol ezen emléket nyerém.

Mária. Ön nem az, a kinek tartatik. Szóljon, az égre, ki ön?

Alfonso. Kívánhatja-e?

Mária. Esedezem.

Alfonso. Én mondjam meg, kinek a lég is árulója lehet? Kegyed arcza, könnyes szemei, esdő hangja, szólásra intenek; de a keserű tapasztalás keblemben, hallgatást parancsol. Először látom kegyedet, s bizalmat követel? hisz nem is tudom kicsoda?

Mária. Nem, nem; ön nem Hernez, ön Alfonso, azon Alfonso, kit Elvira oly forrón szeret.

Alfonso. És kegyed — nővére, Mária, kit ő imád!

Mária. Mi hozta önt ide?

Alfonso. Veszély; de szabadulásom órája közelg.

Mária. Mentse meg Elvirát is.

Alfonso. Tudom, ismerem a rút tervet, de vagy meghalok, vagy megmentendem.

Mária. Én segítségére leendek. Isten önnel. El.

Alfonso, egyedül. Sírom széléről mennyi üdvint, vissza az életre! Nekem üldözőim kezébe esnem lehetlen. Néhány óra alatt túl lehetek Spanyolország határain, s karjaid közt, oh Elvira, más földön is ajánlkozik élet. Most fel a kertész zubbonnyal; ha itt keresni eszközbe jutna, legalább némileg biztosítva legyek. El.

TIZEDIK JELENET.

Hernez. Később Alfonso.

Hernez, egyedül, körül néz. Hogy kezdjem ostoba szerepemet? Azt akarják, regényt játszam; fidonc! de a

dús nászajándékért csak megteszem. Képzelem, menyasszonyom minő érzelő liba; brrr! de mit csináljak? nyakamon a sok mennykő adósság, atyám nem akar fizetni, hát csak bele harapok a vadalmába. Hol, és hogy kezdem? körülnéz.

Alfonso, magában. Valaki vizsgálódik . . nem úgy néz ki, mintha engem keresne. Ah! ez lesz az a bizonyos. Uram! . . .

Hernez. Na, ki az?

Alfonso. Én vagyok, tudom miben jár, nekem is van szerepem, beavattak.

Hernez. Ugy? s most én ezzel a paraszt-tuskóval egy kézre játszom? Fidonc!

Alfonso. Nem vagyok paraszt, tudok írni, olvasni; kertész vagyok.

Hernez. És mit biztak rád?

Alfonso. Sokat; önnek mindenben kezére lenni, a kisasszonyt szökésében segíni. —

Hernez. Ugy látszik, tudsz valamit.

Alfonso. Meghiszem azt, hahaha!

Hernez. Ki közelít amott?

Alfonso. Ott . . ott? hát nem ismeri?

Hernez. Ő az, menyasszonyom? arra szemüvegez.

Alfonso. Ki volna más?

Hernez. Majd szólitlak, ha szükségem lesz rád. Az érkező Mária elé rohan.

TIZENEGYEDIK JELENET.

Mária, Előbbiek.

Mária, magában. Tervem kész.

Hernez, Máriához kétségbeesetten. Mentsen meg, mon Dieu! én nem tudom, ki kegyed, de nő, angyalszép, fel-

séges nő! tehát szívének is olyannak kell lenni. Ment-
sen meg!

Mária, félre. Tudom, ki vagy, jó madár!

Hernéz. Perczeim megszámlálvák; ah! legyen ir-
galmas, különben veszve vagyok.

Mária. Szánom önt, de ah, Istenem! vonuljunk el
innen, különben ittléte fölfedeztetnék. Hernézzel együtt el.

Alfonso, egyedül. Ez az ember kissé jókor jött, s
ha Mária föl nem találja magát: nyakamat szegi. Sze-
retnék pár órával vénebb lenni.

TIZENKETTEDIK JELENET.

Elvira, Alfonso.

Elvira. Nemde mondtam, atyám hajolni fog kéré-
semre. Oh, mi boldog vagyok! Ne félj, te mentve vagy.

Alfonso. És magad megmentéséről nem gondol-
kozálsz!

Elvira. Kitől, vagy mitől mentsem meg magamat?

Alfonso. Kitől legkevésbé várnád. — Elvira!
mind őszinte szerelem volt az, miről annyit beszéltél és
irtál?

Elvira. Most jut eszedbe azon kétkedned, midőn
épen bizonyítványt adám?

Alfonso. Kész vagy értem áldozatra?

Elvira. A máglyáig, ha szükséges.

Alfonso. Tehát szökjünk.

Elvira, megütközve. Alfonso! te tehetéd ez ajánla-
tot? te, ki mindig az erény és becsületesség ösvényén ha-
ladál? . . menj, menj, e tréfád kissé kemény.

Alfonso. Istenemre! nincs kedvem tréfálni, szán-
dokom komoly.

Elvira. Megcsaljam atyámat, ki e perczen oly
SZIKSZÓI KNYHIAPOK.

nemes, oly jó volt hozzám; ki ígéré, hogy megmentésedre mindent elkövet; ez atyát csaljam meg én, s ez atyának akarsz te szívébe tört döfni? Nem, Alfonso! meg tudok érted halni, de e lépést megtenni, soha!

Alfonso. Ugy mind a ketten veszve vagyunk.

Elvira. Te tévedsz.

Alfonso, levelet nyujt át. Olvasd, és ítélj!

Elvira, olvas; fokonzint ingerül, s végre reszketve ejti ki kezéből a levelet. Ez gyalázatos!

Alfonso. Érted most, miért véd atyád? azt hiszi, én vagyok barátjának fia, ki oly elvetemült, hogy képes álarczot ölteni egy hölgy megrontására.

Elvira. O ily atya nem igényelheti, hogy érette legszentebb érzelmimet feláldozzam?

Alfonso. És tudod, hogy atyád kijelöltje már itt lappang?

Elvira. Alfonso! tiéd vagyok, követlek a világba, s ha e világon számodra nincsen hely, tehát azon túl is.

Alfonso. Boldogságom! megöleli, lesz-e a földön oly nyomorú hely, hol karjaid között nem élveznék örömet?

Elvira. Tiéd, örökre tiéd!

Alfonso. Most gondoljunk teendőinkre. Mondd atyádnak, hogy ki akarsz kocsizni, színlelj főfájást; ne félj, nem fogja gátolni, sőt rajta lesz, hogy kíséret nélkül menj. E helyen, kívülről, állj meg, két ostopattanással adass jelt, s én pillanat alatt a kőfalon túl leszek. Az idő drága, siess!

Elvira. A boldog viszonzlátásig. El.

Alfonzo, egyedül. Enyém, ő enyém! oh ég! csak most ne vedd el eszméletemet, mert nagyobb szükségem van arra, mint valaha.

TIZENHARMADIK JELENET.

Rendőrtiszt, Alfonso.

Rendőrtiszt. Egy szökevényt keresek.

Alfonso. Elég nagy a kert, tessék.

Rendőrtiszt. Nem láttál senkit?

Alfonso. Uraságokon kívül, senkit.

Rendőrtiszt. Idegen uraságot? . . .

Alfonso. Idegent, idegent? . . . megálljon; de
biz igen, a kastély felé ment.

Rendőrtiszt. Mindjárt gyanítám, hogy itt lesz;
annyi, mintha kezemben volna. El.

Alfonso, magában. Nem szeretném, ha igazat szólnál. Elvonul.

TIZENNEGYEDIK JELENET.

Hernez, Mária. Később Rodrigo, Rendőrtiszt.

Hernez. Nem kerülöm el a halált, ha elfognak.

Mária. Tehát szökjék, én segitendem.

Hernez. Láttam kegyedet, és tudom megvetni az
életet; mit érne nekem minden földi boldogság, ha kegyedet nem birhatom? inkább halni akarok.

Mária. Ne tegye azt.

Hernez. De igen, elfogatom magamat, hadd hurcoljanak a legkínosabb halálra.

Mária. Ah! ön elnémit.

Hernez, félre. Megfogtam!

Mária, félre. Felültél!

Hernez. Hallgasson meg, én önt imádom!

Mária. Ah! fejem szédelg...

Hernez, félre. Rajta most, s nyerni fogok. Mária kezét megragadja, s letérdel. Itt a porban imádom; de gondolja meg, nincs veszteni való időm...

Rodrigo, gondolatokban jó; Hernezt látja, neki rohan. Szemtelen kalandor! Mária lábaitól elrántja.

Mária. Ah!

Hernez, félre. Ennek is utasítása lesz. Ismét Mária lábaihoz térdel. Itt akarok meghalni.

Rodrigo. Legyen hát. Hernezt torkon ragadja.

Rendőrtiszt. Megálljon!

Rodrigo. Dehogy állok.

Rendőrtiszt. A törvény nevében!

Rodrigo. Szerencséd, kalandor!

Rendőrtiszt. Kalandor? ugy már ő.

Mária, Rodrigo. Egyszerre. Kicsoda?

Rendőrtiszt. Mindjárt megtudjuk. Irományt von elő. Beszél ön francziául?

Hernez. Parbleu! jobban, mint spanyolul.

Rendőrtiszt. Már csakugyan ő. Olvas. „Termete közép, orra rendes, haja göndör...”

Hernez. Az enyém sima.

Rendőrtiszt. Azt könnyű megszimitni. Olvas. Szeme fekete...”

Hernez. Az enyéim kékek.

Rendőrtiszt. Azt majd a bírák határozzák el. Olvas. „Beszél francziául.” Ön nem tagadhatja, hogy Alfonso. Rendőrök!

Hernez, magában. Ez az öreg terve, hogy annál hitesebb s érdekesebb legyen. Teljék kedve, majd ott igazolom magamat.

Rendőrök megjelennek.

Rendőrtiszt. Vezessétek utánam. El.

Hernez, Máriához titkon. Visznek, talán életembe kerül.

Mária, titkon. Ah! megöl a bánat.

Herne z, menet közben. Ő az enyém. Rendőröktől kísérve.

Rodrigo. Mit suttogtál vele? . . . hát ok nélküli volt gyanúm?

Mária. De kérlek, hagyj fel nevetséges féltéssel.

Rodrigo. Még most is mered tagadni? most, midőn mindent láttam, mindent tudok.

Mária. Semmit sem tudsz?

Rodrigo. Utoljára még rámfogod, hogy örült, vagy részeg vagyok.

Mária. Estére mindent meg fogsz tudni. El.

Rodrigo, magában. Még többet is? oh én boldogtalan! miért is nem fojtám meg? de megállj, asszony, nem fogsz oly könnyen menekülni. Utána el.

TIZENÖTÖDIK JELENET.

Alfonso, később Casadoro.

Alfonso, egyedül. Azt szépen elcsípték, inkább őt mint engem. Azonban a hely itt szűk kezd lenni, mert annak ártatlansága mindjárt napvilágra jő, s aztán hő-
römre kerülnek.

Casadoro, örömkítőrések közt jő. Őcsém, te halhatatlan művész vagy! fél óra alatt úgy megnyerni szívét! Ő kész, mindenre kész.

Alfonso. Tudom.

Casadoro. Kikocsizni kéredzett.

Alfonso. Ugy terveztük.

Casadoro. Helyes! nem is ellenzém, azonnal rend-
delést tettem, s hogy előkészületeiben ne gátoltassék,
mindenkit eltávolítottam köréből.

Alfonso. Önnek mindenre van gondja.

Casadoro. Igaz, imént valakit bekísértek.

Alfonso. Tudom.

Casadoro. Innen e kertből.

Alfonso. Tudom, hisz én intéztem úgy, velem jött, hogy annál veszélyesbnek látszassék helyzetem.

Casadoro. Látom, lángész vagy. Elvirám boldog leend!

Alfonso. Esküszöm, legszentebb akaratom őt azzá tenni.

Casadoro. Holnap utánatok indulok, hol találkozunk?

Alfonso. Londonban, a „Hôtel d'Europe“ban.

TIZENHATODIK JELENET.

Gazella, Előbbiek. Később Mária, Rodrigo.

Gazella. Nem értem az egészet; a kisasszony sétakocsizásra készült, s annyi ruhát rakosgatott el dugdosva, mintha hónapokra távoznék.

Casadoro, titkon Alfonsohoz. Hallod, hallod?

Gazella. Azonfelül ékszereit . . .

Casadoro. Mi gondod rá. Ő szeszélyeinek urnője.

Gazella, félre. Éltében ma először.

Mária, jó, utána Rodrigo. Mondtam, hagyj fel izetlen faggatásaiddal.

Rodrigo. Izetlenek? elhiszem, válni fogunk.

Mária. A mint tetszik.

Rodrigo Itt van ni, válni akar, s azt mondja ártatlan!

Casadoro. Mi az? min perlekedtek?

Mária. Férjem uram kissé megőrült. Titkon beszél Casadorohoz, ki csodálkozva hallgatja.

Alfonso, félre. Szegény nő, a te napjaid sem irigylendők!

TIZENHETEDIK JELENET.

Hernez, Előbbiek.

Hernez. Végre itt vagyok.

Alfonso, félre. Melegem kezd lenni.

Hernez, Mária lábaihoz térdel. Itt vagyok, drága angyal! menekülünk.

Casadoro. Hát ez az örültek házából szabadult ki?

Rodrigo. Hazudtam? nem látja most a szemtelent?
Én megfojtom...

Casadoro. Kicsoda ön?

Hernez. Egy szerencsétlen, ki e hölgytől várja üdvét.

Rodrigo. Üdvözülj hát a más világon, te sehonnai! Rárohan, s dühös viadal közt fojtogatni akarja.

Alfonso, félre. Most minden kiszül, elvesztem! — Fél életemet egy ostorcserdítésért.

Hernez, magát Rodrigo kezeiből kimentve. Eh! megúntam az ostobaságot; játszom a földönfutót, eh bien! elfogatom magamat, aussi bien! most meg akarnak fojtani, tonnère de Dieu! ez több játéknál.

Alfonso, félre. Többé nincs menekülés!

Hernez. Uram! nyilvánítom, ily áron nem kell leánya. Itt vagyok, tetszem? jó, örvendeni fogok; nem tetszem? tovább állok.

Casadoro. Hát kicsoda ön?

Hernez. Hernez, szolgálatára.

Alfonso, félre. Megsemmisültem!

Casadoro. Hernez? hisz... körülnéz.

Hernez, leveleket nyújt át. Atyámtól.

Casadoro. Különös. A levelet felbontja, s bele tekint.

Alfonso, félre. El vagyok itélve! egy ostorcserditéstől függött életem, üdvöm, és . . E perczen ostoreserditéshallik, . . és szabadító angyalom eljőve. A zubbonyt hirtelen ledobja, s a lábtón felfut.

Casadoro. Megálljon, egy kis tévedés . .

Alfonso. Mindjárt.

Casadoro. Igen, de . . .

Alfonso. Casadoro! atyai áldásodat Londonban elvárom. Hernez! köszönöm, hogy magadat helyettem becsukatád. Én Alfonso vagyok. A lábtót eltaszítja, s leugrik. — Künről. Hajts!

Casadoro. Magam szöktetém el leányomat!

Hernez. Máriára mutatva. Hát nem ez volt menyasszonyom?

Rodrigo. Ez nőm.

Hernez. E szerint bocsánatot kérek tévedésemért.

Gazella, félre. És engem itt hagyott, pedig miként szeretett? Ilyenek a férfiak!

Casadoro. Magam szöktetém el! . . Merengéseiből fölriad. Lóra! az egész világ lóra! élve vagy halva, akárrom őket!

Mindnyáján. Már késő!

DEGRÉ ALAJOS.

MIÉRT SZERETLEK...

Miért szerctlek, szőke lány?

Te nem tudod, de én tudom;

Miért hizelgnek ajkaim

Szerelmi szókat, angyalom!

Hisz a mennyország ajtaján

Öt szőke lány állhat csupán:

S hogy engem oda bébocsáss

Dalollak téged, szőke lány!

NÁDOSSY GYULA.

MIT ADHAT A KÖLTŐ?

— Egy barna lány könyvébe. —

Mit adhat a költő e sötét világban,
Melynek kiérték már gyönyörét?
Mit adhat a költő e zajgó tengerben,
Mely, ha volt is, kihányta gyöngyét?...
Hisz a költő olyan, mint a madár:
Repül, repül, száll lángoló lelke —
S a virágbokorra énekelni jár;
Rászáll gondolatja a virágbokorra,
S a virágnak lelke megfürdik a dalba'.

Mit adhat a költő, kinek nincs valója,
Csak ábránd, mely csalja életét?...
Magas fellegvár a fényes csillagúton;
Melynek, csakhogy romba dőljön hamar,
Alapjául hitet támasztott le,
S holdsugárként reszkető szívét. —
Hiten, szíven épül a költőnek háza,
S a rossz világ mégis sárt dobál falára.
Fenn lakik a költő, hol a madár se jár,
A költőnek lelke legfellengzőbb madár!

Mit adhat a költő ki busúl és eped,
S szíverén a kinnak lángja ég?
Ki az érzelemnek legszentebb betűit
Festi, fel a homlokredőkre, hogy
Érzetében ne lehessen vég....

A költő csak napszámos e földön,
 Ki a reménység ekéjén szántogat;
 Ily ekével szántja fel a jövőt,
 S szór földébe virágmagokat.
 Beh sokszor nem kelhet ki e virág,
 Oh mert olyan hideg ez a világ!

Mit adhat a költő, ki csak gondolkodik,
 S keblén a vihar játéka áll?
 Áll a játék, álmodik a költő,
 S álmainak ábránd fellegére
 A valónak vérpallosa száll.
 Leesik a pallos — szétfoszlik az álom
 Nincs költőre gyönyör ezen a világon!
 Szétfoszlik az álom, ébred a költő...
 Mit álmodott? mi van szeme előtt?
 Csillagatlan menny s a letarolt jövő! —

Mit adhat a költő: tán szeméből könnyet?
 Ki annyit sírt, mennyit senki nem!
 Kinek ajakáról annyi sohaj szállt el,
 Mennyi csep van a nagy tengeren.
 Költőnek szemében ki találna könnyet,
 Ki annyi bús időt átkönyezett?
 A mit zokogva sírt, keblére sírta el:
 Azért szent az érzés, szent a költő-kebel.
 Egyre ég a költő keblén a kínözön,
 Pedig hamu s láng közt nem élhet meg a köny.

Mit adhat a költő? tán fényes világot,
 Melybe látsz csak, s nem gyönyörködöl?
 Oh mert ő előtte, mint az ég gyémántja,
 Még a sárdarab is tündököl!
 Szegény költő! folyvást dalol ajkad,
 S vágyaid koránya még sem hasad;
 Gondtelt fővel járod a világot,
 S nem látsz mást, mint hosszú pusztaságot.

Nincs palotád, hol kéjelegne lelked :
 Mert a szemfényvesztő hideg világ
 Hazug ragyogását föl sem veszed.
 Elrobog előtted a gyémántos gazdag
 S tipratja a férget, mely a földbe túr ;
 Feledve, hogy eljő majd az idő,
 Hol a másvilágon féreg lesz az úr.
 S te, ki itt a világot nevetted,
 Elhalványulsz majd a koporsóban,
 Ha a féregsereg rágja szemfedődet.
 De a költő ott is jól szendereg :
 Mert a lelke koporsóján ragyog,
 És a fénytől irtózik a féreg.

Mit adhat a költő, talán lángszerelmet,
 Minthogy keblén tart ölelve nemzetet.
 Nem lehet a költőnek szerelme,
 Mert már bölcséjében kiégett a keble.
 Költőben nem látsz mást, mint gondolatszikrát,
 Melylyel lángba ejti az eszmék világát.
 A költőnek lelke nem más, mint holdvilág,
 A mely sem harmatot, sem meleget nem ad.
 Szívét hogyha hallod is dobogni,
 Nem szív az, — a bú zakatol benne,
 Mely álmában sem hagyja nyugodni.
 Nincs szerelem többé ő magába' —
 A mi van is, kiönti dalába.

Mit adhat a költő, talán boldogságot ?
 Költő számára nincs boldogság !
 Olyan az ő boldogsága, mint a
 Bérczek homlokán a jégvirág.
 Télben nyílik csak a hércznek e virága,
 S e hideg virág a költő boldogsága. . . .

Mit adhat a költő, ő ki küzdésben él
 S fájó lelke szenvedve kaczag?...
 A ki minden bokrot, virágot dalba sző,
 És tavasza még is hervatag!
 Miként vésztől felkorbácsolt tenger,
 Olyan a költő-kebel:
 Sokszor, hogyha felzavarja a kín,
 Az egész világot dallal önti el.
 Szegény költő! te legnagyobb tenger,
 Rajtad szélhajó a gondolat;
 Árboczfád a remény, mely oly hamar
 Széttörik, ha gondolathajódon
 Bejárni akarod a világokat.
 Szegény költő! te legmélyebb tenger,
 Örvény nyílik a te szíveden;
 Arczodon a hullámok virága,
 S kebled a legdrágább gyöngyverem. —
 Mégis, mégis mit adhatsz, oh költő!
 Kinek mása nincs, mint fájó lelke,
 És ez is csak habként eltűnő.
 Oh mert a költőnek fájó lelke,
 Melyre egy ezredév kínja van feszítve; —
 Sebes madár — szárnyaló idő!...

Mit adhat a költő, ezt kértded, gyöngy leány,
 Fényes csillag a kék messzeségen?
 Mindent, mindent: a ki világot bír,
 Kié a nap, hold, s csillag az égen.
 Mindent ad a költő, mit a világ adhat;
 Hisz maga a végtelenség folyója is
 A költőnek lánglelkéből szakad.
 Végtelen kert a költőnek lelke,
 Mely virággal teli van ültetve.
 Ő csak ültet, s más szedi virágát

Melyből utóbb talán az ivadék
 Megfonandja érdemkoszorúját.
 Ültet ... ültet tele van a kertje ;
 Annyit ültet , hogy egy virága sincs ,
 Mit a maga kalapjára tűzne

Lyánka, lyánka! lelkem rózsafája .
 Ki a költőt koldusnak hívéd ,
 Most a koldus kérdezi valódtól :
 Rombadölt hitét fel hogy' építenéd ?
 Szólj, leányka ! álmainnak képe ,
 Csalfa reményimnek hideg oszlopa ,
 Ki e keblet üdvességre birtad ,
 S most az üdvezültnek nem vagy angyala !
 . . . Hallgat márványajkad , s mikép szobor,
 Egy hideg ígét sem ád ;
 Pedig a költőnek üdvezítő lelke
 Márványistent sohasem imád !
 A leány busúl , eped , s tud vérzeni ;
 Oh , de mi az üdvességnek magva ,
 Hitet — csak a költő tud teremteni !

Jár a költő lelke széles e világon ,
 S ott hol csak egy bokor virágozik ,
 Harmat helyett dalt önt levelére
 És e virág örökké nyílik.
 Lelket önt a porba , földre csillagot fest ,
 S a rideg sirokra virágok erdejét ;
 Mert a halott csöndesebben nyugszik ,
 Hogyha virág fedi háza tetejét.
 Dalt ad a madárnak, reményt a kebelnek ,
 És a szívnek erőt, ha lassan dobog ;
 Kigyújtja a keblek éjszakáját
 S bennök a láng örökké lobog. —

Mindent ád a költő ; de hogy is nem adna ?
 Midőn övé az egész világ ;
 A költőnek el nem hervad gondolatja ,
 S lelke örökké nyiló virág ! —

Jár a költő lelke a sírok éjjelén ,
 Hol nincs hang, hol nincs semmi moraj ;
 Legfőlebb is egykét bogár fénylik .
 Árvaköny, vagy virasztó sohaj. —
 Jár a költő lelke, s a sírtetőn
 Ragyogva ül a fényes vendég :
 S míg a hideg ember félve kerüli el .
 Tollat ragad a költőnek lelke,
 S a fénybogár papirosán ég!...
 Mindent ád a költő ; de hogy is nem adna ?
 Gazdag szíve nem lehet fukar,
 A költőnek lelke csöndet tükröző kép ,
 És, hogy ha kell , rontó zivatar.

Jár a költő lelke , s ha kell reszketve száll ,
 Miként délibáb a pusztaság ölén.
 Sokszor lángostor, mely czikázva sújt
 Keresztül a bűnnek éjjelén.
 Megnézi kék arcát a tengernek
 S vészbetűkkel homlokára ír ;
 Fellázad a tengernek kebele ,
 S bánatában drága gyöngyöt sír.
 Fölveszi a földtől kidobott koponyát ,
 Mely a gondtól rég elszáradt már :
 Szikrát önt e száradt csontedénybe ,
 S benne a gond új lángokban jár !
 Mindent ád a költő ; de mint is nem adna ?
 Övé remény , üdv , a gyönyörök ;
 Barna felhő a költőnek lelke
 Mely villámol , s ha kell , mennydörög !

Talán még sem koldus hát a költő ,
 Márványleány , fényes gyöngyvirág !
 Talán még sincs örök tél felette ,
 Mert hisz lelke örökké nyíló virág.
 Leány ! leány ! sötét éjnek holdja ,
 Fényes csillag a koldus előtt :
 Bezárhatád az üdvnek kapuit —
 Imája tán még üdvezíti őt.
 Oh mert mikor koldus imádkozik ,
 A mennyország mindig ketté nyílik.

Azért áll a templom , bár ledölvé :
 Rom felett is van harangzugás ;
 Letéphették az oltár szentségét —
 Ég még rajta a vigasztalás !

October 4. 1849.

ROBOZ.

EMLÉK-KOSZORÚRA.

O pillants e koszorúra ,
 Emlékemet benne leled ;
 Lánykám ! derű száll borúra ,
 Remélj , Isten leszen veled !

Ha boldog léssz , ne feledd el ,
 Ki rólad megemlékezett ;
 Mulass édes képzetekkel —
 S a hű valóval fogj kezét.

SZARKA JÓZSEF.

DAL.

— Spanyol mintára. —

Elragadta fényes álom
Lelkem napkelet felé, —
Hol örök tavasz mosolyg a
Pálmaerdők lombjain.

Harmatos mezőn virult egy
Ifju ékes rózsaszál ;
Szivárványszinben feléje
Egy tündérmadár repült.

És az ifju rózsabimbó
Megnyitotta kebelét,
S élte egy illatsohajba
Olvadt édes vágy leve.

Te vagy álmaim rózsája,
Dalom a tündérmadár ;
Nyíl ki, nyíl ki, szerelemre ! —
Vágyremegve esdekel.

SÜKEI KÁROLY.

SAROLTÁNAK.

— Két szem kaláris. —

I.

Mi lehet annak az oka,
 Hogy lelkem nincs idehaza;
 Idehaza a szívemben?
 Tán valahol felejtettem!

Azt se' tudom ilyen tájban,
 Ilyen tájban mi idő van:
 Éjfél van-e, vagy pedig dél?
 Nem is vagyok tán eszemnél!

Váramozom valamire,
 Arra a szép kikeletre;
 Kikeletre, szép virágra,
 Virágra, meg csalogányra.

Daloljon oly szép éneket,
 Hogy visszacsálja lelkemet
 Abba a rózsza-erdőbe
 Szerelem-piros szívembe!

II.

Szőke kis lány! a dalodban
 Oly szikrázó meleg tűz van,
 Hogy lelkem, ez erős gyémánt,
 Hangoddal olvad egyiránt.

Szőke kis lány, a te szemed
Csak úgy veszem, mint az eget :
Nem, mert csillaggal van tele —
De oly sok a lélek benne!

Fény, melegség már együtt van
A szemedben, a dalodban —
Egy hiányzik : az, az árnyék,
Melyben olykor megpihennél!

Az én lelkem leveles fa,
Megpihenhetnél alatta —
Szakassz róla egy levelet,
Ird fel rá a szerelmedet!

SZÉKELY JÓZSEF.

ESZEMADTA . . .

Eszemadta kis leánya,
Mily halovány az orcája!
Fáj a lelkem, fáj, ha látom;
Szegény árva sorsát szánom.

Mit szomorkodol, angyalom?
Jer, mézajkad hadd csókolom,
Meggyógyítja bús szivedet,
Eloszlatja keservedet.

Elvesztetted a babádat?
Hej késő már az a bánat! . .
Kis galambom, szeress engem,
Dalaimat neked zengem.

Mint a természet tavaszkor,
Kivirágzik a jövő kor;
Ha megnyilik új világod,
Megjő vele boldogságod.

BOGOSS ENDRE.

AZ IGÉRT BESZÉLY.

Nemde mindnyájan gyermekek valánk egykor? s oly édes örömmel emlékszik vissza közölünk kiki azon boldog kor arany álmaira?

A gyermek, a nap örömeiben kifáradtan hajtja nyugalomra fejecskéjét kis ágyában; álmai repeső angyalok bűvös körébe ragadják őt, — s reggel a hajnal első sugárai mosolyogva üdvözlilik ébredését: új gyönyörök bájtengerét tárván fel előtte, melynek minden hulláma, egy-egy élv, minden csepje mézharmat, s habjainak csendes locsogása, fülandalító szeráfzene!

A gyermeknek tövistelen rózsákkal kedveskedik a tavasz; fáradság nélkül ajánlja arany kalászeit a nyár; játékul adja gyümölcsseit az ősz, és a tél zordon fagya elől boldog menhelyet nyújt neki az anyai forró kebel!

A gyermek oly édesen andalog a kalitkába zárt csalogány húdalan, fogalma nem levén még a börtönről, mely az árva dalnok szabad röptét gátolja; kéjelgve elmereng a párjavesztett gerle nyögdelésén, mert ismeretlenek még előtte a szív

égető sebei, melyeket azon a boldogtalan szerelem mérges viperája mart; — megmosolyogja az örült badar beszédeit, oh! mert nem tudja, hogy a szellemsorvasztó láz, túlvilági erőfeszítéséből támadt a léleknek, melynek súlya alatt végre meg kellett szakadnia!

Ilyen a gyermekkor, melynek egyik legérdekesebb szakát évenként — mint tudjuk — Karácsony estéje teszi. — Mindegyik iparkodik ilyenkor előre már jó lenni, hogy a kis Jézus hozományaiban osztkozhassék.

E gyermekies szende ünnepélyt ültük a mult Karácsony estéjén bizalmas családi s rokon körben. A Karácsony fája megtermé most is szokott gyümölcseit. Hoza a kisebbeknek cifra játékszerket, a nagyobbaknak haszonvehetőbb s értékeesebb csecsebecsét, — kik viszont a szüléket iparkodának holmi apróbb kézműveikkel meglepni.

E több nemű ajándékokskák közt, számomra is volt egy letéve: gyöngyökkel izletesen himzett írószer, deli hölgy szíves ajándoka. Különös örömem telék e csinos műben, — s hamarjában ígéretet tevék az engem ily kellemesen meglepő nőnek, legelőször is beszély írására használni kedves ajándokát.

És hetek, hónapok multak, hogy ez ígéret teljesítésre várt. Utóbb vevém észre, hogy a tintatartó ből sokkal könnyebb beszélyt írni, mint egy tintatartóról, melynek pedig az irandó műben némi szerepet csakugyan kellett volna jut-

tatni — az előzményeknél fogva. Többször ülék íróasztalomhoz. De mit irjak? — Multból vett bármily tárgy, felette sötét színben tűnhetnék fel, s gyászfátyollal viszonozni a bájós nő karácsonyi ajándokát, ha körülményeink engednék is — tiltá az írói kényesség. — Jelenből?.... Végtére hát talán a jövőből varázsoljak oly képet elő, mely megnyugtató, vigasztaló reménysugár, csábtündér legyen! Hány könyező szem, hány szorúlt szív nézne hő vágygyal ilyenek elébe? De ki láthat a jelen ködén át, a jövő fényvilágába? Ehez delejes álom kellene, melyből végtére is felocsudva, sokkal durvább színvegyületben rémítne a való! — —

És az idő csak folyt, — s elhamarkodott ígéretem, még mindig teljesítésre várt! Az ígért beszély nem tudta létrejönni a karácsonyi ajándéku kapott szép tintatartóból! —

Egy zordon délután, kandalló mellett ülénk, én és nőm. Ő kézimunkájával, én könyvvvel kezemben, melyből időtöltésül neki felolvasék. Elmerültségünkben alig vevők észre, hogy vendégünk érkezett, csinos fiatal hölgy: nekem ismeretlen, de nőmnek, teljes mellőztömmel, nyakába boruló, ki által a meglepetés s öröm vegyes sikoltásával fogadtaték, — s a sokszor ismételt ölelés s barátnői csókok után, mint gyermekkori játszótárs, leánykori barátnő, jelenleg pedig önmaga által, mint Répczey Tivadarné — mutattaték be.

Körbe ültünk a kandalló felszított tüze mellé,

s Répczeyné gyermekes örömmel s oly jóízűn kezdé beszélni nőmnek, elválásuk ótai történetét, hogy magam is kedves mulatságot kezdék érezni annak hallásában.

Istenem! pedig mi lehet a leányélet pár évi története? Itt-ott egy tánczvigalom, vagy névnapi multság, félig bevallott szerelmi kalandocska, ügyetlen udvarló tréfás leírása, izletes báli öltözéken gonoszúl elkövetett szabócsíny, s több efélék! — De nőm barátnéja, a fiatal hölgy, oly érdeklődéssel tudta mind e kicsiségekről csevegni, hogy első határozatom daczára föltevém magamban, az estét a hölgyek közt tölteni.

— S férjhez is menél, Linikém, a nélkül, hogy e lépésedet velem tudatád? mondá nőm, kis szünetet felhasználva, barátnőjéhez, mintegy új folyamát akarva előidézni a kedélyes társalgásnak.

— O, igen! kedvesem; felele a fiatal hölgy, kissé vontatva. Tudod, az ilyesmiből lármát ütni soha sem tartottam helyesnek; meg akarám vele lepni a világot, s különösen téged, angyalom. Hisz azért jövék most hozzád személyesen, hogy értesítselek mindenről magam, körülményesen, mik e rendkívül fontos eseménynek előzményei, s következményei valának. — Ha nem únod el hallgatni csevegésemet: elmondok mindent; figyelj, szívecském!

— Ki tudna megúnni téged, kedves kis feleségő? mondá nőm szíves csók kíséretében.

— Hízolgó vagy, Málcsikám; mintha csak ud-

varlóm volnál; felelt Répczeyné. De mit sem tesz! Én azért is a legőszintébbnek veszem nyilatkozatodat, mely csak több kedvet adand elbeszéléshez.

— De szabad-e egy harmadiknak is hallani ez érdekes szívregényt, nagysádkám? kérdém én a fiatal nőt, szinte tartván attól, hogy ki fogok tiltatni a paradicsomból.

— Legkedvesb barátnőm férje előtt semmi titkom! válaszolá ő, igen kedves félbókkal felém, mi engem teljesen feljogosíta, hogy székemet kissé közelebb csusztassam a kedves elbeszélőhez. —

Répczeiné most a következő történetkét beszélé, legközelebb multjából.

„A legelső jogászviszonyokról, melyek a bizonytalan mesés hajdankorral egyneműek, s az ember léte felett különben is minden nyom nélkül tűnnek el, hallgatok, édesem. Ott kezdem csak, midőn udvarlóim közül hárman kiválólag komolyan léptek fel előttem, azaz — kezemet kérték.

„Az első költő volt. Lángésznek tartotta magát, s azt vélé, hogy az ember csupa jó gondolatokkal is élélhet a világon.— Később kiábrándult annyira, hogy átlátá, miszerint a lángészhez szükséges egy kis lisztláng is, — kálácsnak, s ezért — meg akart házasodni. Eleinte versekkel ostromolt; azután koczkáztatott egy pár meleg kézszorítást is, ha hozzáfért; végre nagy katykaringósan meg is kérte kezemet. — Atyám azonban, minden tudákosság nélkül, józan tapin-

tatú gyakorlati ember levén, azt kérde tőle: mi-
ből fogja nejét eltartani? mert leánya sonett-
assiet, s madrigál-compóttal el nem
él. — No ez elég világosan volt megmondva; én
magam is szinte megsajnáltam a szegény fiút, —
de atyámnak végtére is igazsága volt, mert azok
a mészárosok, csakugyan oly kőkemény szívű
emberek, kik bármily andalító dalra sem lágyul-
nak el annyira, hogy a legjobb rímért, csak egy
fontocska hust is adnának. — Mit volt mit ten-
nünk? Költöm kielégítő feleletet atyám kérdé-
sére nem adhatván: tőle ezen rövid válaszszal elé-
gítettetett-ki, hogy — leánya még nem eladó. —
Később hallám meg, hogy bújában felakasztá —
lantját a szegre, — s az alföldön valamely hely-
ségben jegyző lett. — Különben költő is csak aféle
kontár volt biz ő szegény; mert, ha valódi volt
volna, nem hiszem, hogy oly könnyen engedé
vala magát elutasíttatni!

„Ez után jött egy orvos. — No már ez meg-
tudott élni, ha másból nem, legalább a más nyo-
morúságából. Atyám szívesen is látá, mert akkor-
tájban épen hypokondriában sinlödék, s erő-
sen félt a gutaütéstől. Azonban itt már nekem
voltak némi alapos kifogásaim. — Igaz, hogy az
orvos, rút sem volt, rossz sem volt, finom ember
is volt; de hivatala!!... ezzel sehogy sem tudtam
megbarátkozni. — Olyan férj, ki a legszebb höl-
gyekhez éjjelnappal, minden tétovázás nélkül,
sőt épen hivatalosan járhat — nem látszék termé-

szetemmel összeférhetőnek. Egy kis féltékenységre némi hajlamot ugyis éreztem mindig magamban, s ezt orvos férj meg nem gyógyíthatja, sőt nálam a dühösségig emelhetne volna! Köszönöm ásan! — Ha pedig honn ül, betege nincs: ugy orvosi tudományát csupa szenvedélyből is nejjén fogná gyakorlani; pedig én felette rossz bevező vagyok. — Így nem maradt fel más, mint tisztelt orvos úr recipéjét a legkiméletesb módon, más gyógyszerárba utasítani. Később megházasodott; mint hallám, tisztoskorú özvegy nőt vett el, két, emeletes házával, s mintegy 50 ezernyi tőkepénzével együtt, ki mellett aztán egész világ szépeit és nemszépeit kedvére curálhatja! — Sohasem bántam meg, hogy kosarat akasztottam nyakába.

„Pár hónap múlva ügyvéd jelenté magát nálam egész alázatossággal, ki, mielőtt bekopogtatott volna; minden ingó és ingatlan vagyonomnak teljes és hiteles inventariumát hordozá zsebében! — Az ember nem volt fiatal, de koros sem: ugy 30—40 között. Iszonyú magas kalapja, és szemveszélyeztető hegyes fátermörderei valának, melyek közé husos fő volt beékelve, nyírott bajsusszal és sima állal. Tovább aztán nem is vizsgálám szegényt; de mutató ujján családi címerez nagy pecsétnyomó, nevendékujján pedig valódi briliántos gyűrű még sem kerülheték el figyelmet, miután ezen csecse kacsójával szüntelen az asztalon dobolgatott előttünk. — Iszonyú széles ismeretség, — hercegi s grófi viszonyokkal

dicsekvék; ügye pedig annyi, hogy csak fele lett légyen is a bevallottakból való: ügyetlennek csakugyan nem vala mondható. — Különben más baja nem volt, mint, hogy még esküvő előtt, 20 ezer p. forintos jószág megvételét kívánja számunkra atyámtól, hova aztán engem imádott kedves nejeül lett volna szállítandó, mint tulajdon birtokába! — Szóval, a szerénység- és őszinteségnek e valódi remeke, minden szeretetreméltóságát kifejté rövid ismeretségünk alatt annyira, hogy csekélységünk érzetében magasolnók a szerencsét, s a minpénzünkön vásárlandó 20 ezer p. forintos szép jószágról, annak leendett birtokosával együtt, lemondani kénytelenítették. — Hisz ügyvéd férj már magában is csak agióval kellene; — s ez még drága pénzen akará magát velem megvetetni! — Az ily prókátor urak megszokják másokkal a processust, azután honn, nejeikkel csak folytatják a perpatvart, hogy a praxisból valahogy ki ne jöjenek! — Dehogy kell! Utnak bocsátók ezt is.

„Most már több hónapi szünet állt be. Az egymás után kosárral elbocsátott három kérő némi sensatiót idézett elő a férfi-világban, s többeket visszarezzente a kezemet megkérési kísérettől. Sőt még udvarlóim is elfogytak, itt-ott egykét patvarista-újonez koczkáztata csak zsebkönyvekből kiolvasott némi bókot hozzám, melyekért egy félmosolygó pillantás, mindig elég gazdag honorarium volt részemről!

— E néhány hónap volt leányságom legnyu-

godtabb, legboldogabb kora. Nem háborgata senki. keblemet vágyak nem feszíték, csöndes egykedvűséggel eléggülten folytatnak napjaim. — Ah! de a tenger sima tükre sem tart örökké, a szélcsendet többnyire vihar szokta felváltani! — Ösztönszerűleg kezdék én is csendes boldogságom elvesztéseért remegni! —

„E közben megyénk székvárosa nevezetes ünnepélyek láthelye lön. Első volt újonan kinevezett főispánunk fényes szertartású beigtatása. — A ki csak mozoghatott, a székváros felé sietett. A nemes gróf, kit legfelsőbb parancs a megürült főispáni székbe ültetett, közkedvességű, általánosan tisztelt polgára volt a hazának. Fogadtatása a nemesség és polgárság részéről, őszinte hódolattal páruult nemzeti ünnepély volt. A kisvárosi vendéglők s magán szállások, mind el valának foglalva. Mi távol rokonaink egyikéhez szálltunk. ki számunkra szűk szobácskát tartott fenn. — Fényes banderium környezé a főispáni díszhintót a fényes bevonulás alkalmával, melyet mi ablakunkból kényelmesen nézhettünk. — Egy szép fakólovas levente gazdag nemzeti öltözetben, sasztollal fekete asztrakán-süvege mellett, tűnt fel — legalább nekem — kiválólág a többi között. Szállásunk előtt haladván el a menet: nyájas üdvözlétet inte fel ablakainkra, melyek telve valának a megyének legszebb hölgyeivel, s fájdalom! ismerősbeket látszék illetni, mint én valék! Vajjon ki lehet e deli fiú? nem merém kérdezni senkitől,

félvén, hogy elárulom keblem lázas érzelmeit, melyeket ez érdekes ismeretlen kelte föl abban. — Elmulván a bevonulási fényes szertartás: a terembe gyülénk össze mindnyájan közös asztal mellé, hogy végezvén jókor az ebédet, a népmulatságait is megsejmelhessük. Víg és zajos volt a társaság; mindegyik hölgy tudott egyet a nemes banderium ifjai közül fölemlíteni, ki neki a többek felett megtetszék. Alispánunk ó nagysága kisasszonya különösen egy fakólovas daliát nagy hévvel említe, ki lovagi délczegségben mindenesetre társait felülmulá. Ő volt az! ki ablakunk alatt oly nyájasan köszöntgete felénk; de ki bókjaival, bizonyosan csak a bájdús alispán-kisasszonyt akará kitüntetni. — Egyedül én valék szóttalan s morgorva a víg társaságban, s az alispán-kisasszonyra e percz óta nem tudék jó szemmel nézni! — Ebéd után megtekintők a várost, melynek kívül eső nagy vásárterén a népmulatság vala rendezve. Ökröt sütének ősi szokás szerint, a néptől körülujjongva, nagy hordókból szabadon folyt alá magas állványról a bor, melyek előtt czifrán felpiperézett falusi leánykák s legények tánczolának; itt-ott apró pénzdarabokat szórának szét, melyekért vívás és küzdelem közben nem egy fiú heveré meg a föld porát, mi a nagy tömeget hangos kacajra fakasztá.

„Mig távol valánk, egy — a cseléd szerint — szép fiatal úr keresé bennünket, szállásunkon. Istennem! nem a fakólovas volt-e? Arczom ki-

gyúlt e gondolatra! Igen, bizonyosan ő volt! hisz alispánék is e házban valának szállva! S e tudat szívemnek mondhatlanúl fájt. — Anyám a sok szokatlan járáskelésben igen eltörődött, nyugalomra volt szüksége, mit csak honn, tulajdon lakában, vala képes föllelni. Inte, készülnék a visszaútra; s én gépileg, szó nélkül engedelmeskedém; pedig a főispánnál később fényes táncvigalom kezdődött, melyre mi is hivatalosak valánk! Törődtem is én most ezzel? Avagy egész éjen át az alispán-kisasszony körül lássam ismeretlenemet kéjelegni, ki engem a sok közt még csak észre sem venne? A hazautazás rám nézve is jótékony, megnyugtató vala! —

„Két hosszú hét telt el körülbelől, titokban kelt ábrándos szerelmem első érzete óta, midőn megyénkben a második nemzeti ünnepélyhez tettek mindenfelé előkészületek. Ez már zajosabbnak ígérkezett az elsőnél, azért sokan aggódva, szívdobogva nézének elébe. Én egykedvűen vém a hírt, hogy holnap ismét a székvárosba utazandunk. Tisztujítás vala tartandó az új főispán elnöklete alatt, — ki lehetett volna nyugodt a politikai pártok tömkelegében e nagy fontosságú nap előestéjén?!... — Korán reggel vonult be a nemesség a megyeház tágas udvarára, kisebb, nagyobb szerepű pártvezéreitől vezettetve, vígzeneszó mellett, jelölteinek harsány éljenzése között. Megragadott a látvány ujdonsága, saját-szerűsége, s akaratom ellen ablakhoz vonulék én

is, a szinte csatarendben lépdelő tarka tömeget szemlélendő. — Új csapat érkezék épen, élén deli lovag, tüzes fakó paripán. Szívem szokatlanul édes fájdalommal dobbant meg, hogy ösztönszerűleg két kezemmel kelle hozzá kapnom, midőn benne a multkori banderium délczeg ifju hősét ismerém fel. — Ha akkor a keleti pompáju díszöltöny ragadá magára a néző figyelmét: ugy most az erőteljes kortes-vezérben az egyszerű puszták fia, izletes keleti pongyolájával, önkéntelen bámulatra ragadott mindent. — A mint ablakunk előtt elhaladt, visszatekinte sasszemeivel csapátára, mialatt a már habbal fedett tűzvérű paripa hamisan félre ugorván: a lovag már szinte földre terült, s csak törhetlen lélekjelenlét, s megfeszített izomerő voltak képesek őt előbbi ülésébe minden baj nélkül ismét visszahelyezni. — A keményen uralt paripát ölnyi szökésre készíteté a bátor lovag sarkantyúja, büntetésül előbbi kirugásaért, midőn az átelleni megyeház egyik ablakából, nősikoltást hallék, s a sikoltóban a már említett alispán-kisasszonyt kelle újra megismernem. A lovag mosolyogva tekinté fel az ablakra, melyből a sikoltás hangzék, mintegy biztosítani akarván biztos, büszke magatartásával az érte remegő galambkát. Keblemet mondhatlan fájdalom metszé át e jelenetre. Kedélyem elsötétült, s lelkem titkolt szenvedése alatt, megtört a testi erő. Igen! nem is lehet másként, gondolám; ők szeretik egymást, lelkeik a távolból is biztos jelek

által közlekednek. — Anyám elijedt rám tekintvén; oly sápadt, oly reszketeg levék tagjaimban, hogy tulzott aggodalommal ágyba kényszerítének környezőim. — Engedelmeskedém; hisz oly nyugtató leende zilált idegzetemre a jóltevő álm! — Reggelre könnyebben érzém magamat, s mielőtt a tisztújítási tánczvigalomnak vége lett volna: anyámmal hazafelé indulék. — Felhagytam a reménnyel őt valaha láthatni, sőt igazán megvallva, a történetek után nem is kívántam azt. — Feledést akarék erőtetni lelkemre, szórakozást keresék elborúlt kedélyem földerítésére.

„Erre kedvező alkalom kínálkozék. Falunkban az egyház-ünnep, az ugynevezett bucsú napja közeledék, midőn házunk, régi szokás szerint, a környékből összeseregglő vendégekkel vala megtelendő. Nem fogott hiányzani zene, és táncz sem; igen kedves, jó napot ígérék magamnak.

„Dél felé már gyülekeztek a vendégek. Közök Edényi Póli, barátnöim egyik legkedvesebbje. — Mig a többi az egyházi szertartásra és bucsúba szétoszlott: ő velem maradt, házi gondaim- s teendőimben osztozandó. Magunk valánk a teremben, az asztal rendezésével foglalkozók. Ilyenkor minden eszébe jut az embernek. Két bizalmas szív titkot nem ismer egymás irányában; nyíltan szólánk hát mi is magunk közt a mult napok eseményiről. Póli elmondá a főispani tánczvigalom részleteit, melyben én, anyám gyengélkedése miatt, jelen nem leheték. Elsorolá a jelen volt

vendégeket: ki hogyan volt öltözve a hölgyek közül? ki udvarolt neki, hogy mulatott? s több eféle érdekes haszontalanságot.

— A többek közt — folytatá Póli csevegését, nemis tudod tán, Linikém, mily hódítást tevé egy deli lovag szív-birodalmában?

— Enyelegsz, Pólikám, szokásod szerint; de jégre nem vezetsz! felelém én. Mit sem tudok hódításról; hiszen jelen sem valék a vígalomban.

— Ép ez volt a baj, hogy jelen nem voltál, szívecském. Pedig azon bizonyos, még szállásokon is keresett, de sükeretlenül, s utóbb a tánczteremben remélt feltalálhatni; te azonban ott sem láttatád magadat. Mondhatom, hogy miattad felette nagy volt a bú és sopánkodás izraelben!

— De ugyan kit gondolsz, Pólikám? kérdém remegve a kedves enyelgőt.

— No de az aztán épen nem volt szép tőled, Linikém — folytatá ő kérdésemet kikerülve, hogy még a reggelt sem vártatok meg. Szegény fiút egész éjen át csak azon remény tartá ébren, hogy tudnillik másnap reggel kézcsókolásodra lehet, s megint csak hült helyedet lelé a szánandó!

— De kicsoda? szólj hát az istenért! sürgetem most már türelmetlenül a szívzavaromon csin-talanúl kéjelgő Pólit.

— Aztán az alispánék reggelijét is tökéletesen tönkre silányítád, Linikém. Flora kisasszony egészen oda volt, pedig nem testi fáradság miatt, minthogy tánczosa, ki ugy látszék, egy másikkal

sokkal inkább tánczolt volna, nem igen fárasztá őt, s még csak a reggelire sem jelent meg, főfájást szinlelvén.

— De szólj hát, az istenért, ki volt az? kiálték kissé hangosabban, minden türelmemből kifogyva...

„E perczen hintó robogott be udvarunkra, Hölgyek ültek ben, mellettök ifjú lovagolt, fakó paripán.

„Póli kíváncsian tekintte ki az ablakon, s pajzán mosolylyal mondá: Nézz ki; ott van!

„Kitekinték; de mintegy villanytól érintett kapám vissza fejemet az ablaktól. A lovagban ismeretlenemet, a banderiumi hőst, a daliás kortesvezért látám! Jó, hogy e perczen épen semmi törékeny tárgy nem volt kezemben; mert bizonyosan földre ejték vala mindent meglepetésemben.

„Az első iedés eltüntével mégis kinézék újra, kikémlelendő, mily társaságban érkezett lovagom? Alispánék voltak. Szívem elfogódott, hideg veríték ütö ki arczomat, Póliba kelle fogódznom, hogy össze ne rogyjak!

— Mi lelt, az isten szerelmeért, Linikém? te rosszúl vagy? kérdé iedve Póli.

— Egy kis szédülés, felelém; megint elfogmulni.

„Erőt vevék magamon, s erre fölötte nagy szükségem is volt; mert vendégeink már az ajtó küszöbén álltak.

„A nagyságos asszony szívesen üdvözlött, Flora kisasszony hideg udvariassággal mosolyga felém, s hátok megöl ismeretlenem, elfogódtan,

szó nélkül közelíte kézcsókolásomra, az alispánné által mint Répczey Béla, közel rokonuk, a megye tiszteletbeli főjegyzője, mutattatván be. — Jól érzém, hogy keze reszketett, a mint kezemet érinté, görcsösen szorítva azt ajkaihoz, s mit hozzá-
m szólt, a néhány szót, vagy én nem értém, vagy ő értetlenül mondá el azokat. — Erőm ismét hanyatlani kezdett; nem bírám ő nagyságukat az átöltöző terembe kísérni, Pólit kérém föl erre. S midőn távozásnak, vevém észre, hogy ennek következtében Bélával egyedül maradék a szobában. Minden erőmet össze kelle szednem, hogy helyt állhassak.

— Valahára hát mégis lehet szerencsém! kezdé gyenge, reszketeg hangon Béla.

— Nem emlékszem, hogy élvezhettem volna már e szerencsét.... dadogám, alig hallhatólag.

— Fájdalom! hogy a hölgyek emlékezete néha oly könnyen elmosódik a mult idők ködében!

„Ez előre készült, betanult beszédül hangzék ugyan; de azért igen jótékonyan hatott viharzó kedélyemre.

— Tessék helyet foglalni! kérém lovagomat, részint, hogy valamit én is mondjak czifra szavaira, melyekre feleletem harmarjában nem volt; részint, hogy magam is leülhessek, mert attól kelle tartanom, hogy erőm perczenkénti fogytával támaszt kell roskadozó testemnek keresnem.

— Nemde nagysád jelenvolt a minapi főispáni beigtatáson?

— Igen — estig.

— Méltóztatik még a díszmenetre emlékezni?

— Ugy ... egy ... kicsit!

— Én a főispáni díszhintó mellett lovaglék, s egy kis emeletes ház ablakában megpillanték egy hölgyet, tündérálmaim eszményképét, s mosolyogva üdvözlém őt, mint régi ismerősömet, kit pedig csak ma láték először. — A szép hölgy hidegen, mint márványszobor tekintte rám, s eltűnt káprázó szemeim elől, mint ködképe a csalóka délibábnak.

— S ön a szertartás után, bizonyosan fölkeresé ismeretlennőjét?

— Keresni? igen! de feltalálni — nem tudtam őt! Elmenék a kis emeletes ház ablakai alatt; üresek valának azok, mint méhköpű, mely csak imént ereszté ki a kedves rajt! — Fölmentem, a szobákba; de azok is pusztán álltak, mint mező, a rajta át-zajlott csata után!

— Ön bizonyosan az étteremben volt, hogy e bizarr hasonlítással él? —

„Némi megütközéssel kis szünetet tarta Béla e mondatomra; mint mikor valaki érdekes felolvasásban váratlan nesz által gátoltatik. De csakhamar azután ismét folytatá:

— Ne számüzzön nagysád egemből mindennapi étterembe!

„Elíedtem, hogy némileg konyhai közbeszólásom gúnyul veteték a kedves elbeszélő által; azért sieték válaszolni:

— Isten mentsen! de meg fog ön engedni, ha eszméinek magas röptét, az egyszerű falusi leányka, gondolatival méltólag, minden ponton egyformán, nem követheti. — Kérem önt, legyen szíves elbeszélését folytatni.

„Forró kézcsók Béla részéről a perczre megszűnni látszó diplomatai összeköttetést köztünk ismét helyreállítja; mire ő, ékes bőbeszédűségével, így szövén tovább regéjét:

— Egy reményem volt még, a kedves ismeretlennel este találkozhatni a tánczteremben. Fájdalom, megghiúsult ez is! A vigalomra szánt teremek minden zugát összefutosám, s éjfél tájban, minden kutatási fáradozásimért, azon szomorú meggyőződés lőn jutalmam, hogy keresett angyalom a földi paradicsom ez osztályában föl nem lelhető. — Reggel korán, minden illem ellen, még egy látogatást koczkáztattam a kis emeletes házban. A mult tánczvigalom vendégei még alvának, s kiért én e perczig szemeimet be nem hunyhtám: az egyetlen! még este vissza indúlt a városból, falusi édenébe!

— S miből gyanítja ön, hogy láthatlan ismeretlene, édent lakik?

— Hát lehet-e más névvel nevezni azon helyet, hol ő él, az imádott angyal?

„Erőm, e kedélyes párbeszéd alatt, annyira nevedekett, hogy Bélának már szemei közé is merék nézni, s oh, véghetlen boldogság! azoknak szokatlan fényében, en menyországomat látám,

a kedves ifjú tiszta, költői szerelmével fölékesítve!“

— Pár hét mult el, folytatá Béla, e fájdalmas bizonytalanságban imádott ismeretlennöm iránt; midőn a küszöbön állt tisztújítás ragada meg meggyénkben minden gondolatot, s igénylé egyesek s tömegek tevékenységét.

— Igen! mondam hévvel, némi bátorságot s lelkesedést nyerve Béla eddigi regényes rajzából; igen, e tisztújításon én is jelenvalék; s ha megengedi ön, egy jelenetet fogok abból, hiteles szemtanú után, elbeszélni.

„Béla meglepetve nyugtatá rajtam néhány másodperczig varázshatalmú méla szempárját.

— Nagysád? kérdé örömtől áthatva, — egy jelenetet a tisztújításból? Oh, szóljon, kérem! ez lesz bizonyosan a legérdekesebb elbeszélés, mit valaha életemben hallék!

„Nemével az elfogultságnak, így kezdém elbeszélésemet:

— Azon tisztújításon, mint mondam, én is jelen valék, s kis emeletes ház ablakából nézelém a megyeház udvarára vonuló választók tarka csapatait. Egy ifjú kortesvezér jöve most prüszkölő fakó paripán, de figyelmét az ablakokból feléje mosolygó hölgyek igényelvén, lova félreugrást tőn, mi, kevésbe mult, hogy komolyabb szerencsétlenségét nem okozá a könnyelmű lovagnak

— Ugy van! szakíta félbe hévvel Béla, kevésbe mult, hogy a szegény lovagot komolyabb

szerencsétlenség nem éré, ki az ablakok büszke napraforgói közt egy szerényen rejtőzködő ibolyát kémlele szemeivel

— Kérem, még nem végzém regémet...

— Méltóztassék! oh, ha tudná nagysád, mily örömmel hallgatom önt!

— A veszély pillanatában, sikoltás hallatszék egy ablakból, hol a szerény ibolya talán nem rejtőzék el annyira, hogy a megmenekült lovag által észre nem vetethetnék; mert a gyengéd, bár kissé hangosan nyilvánult részvét jutalma, rögtön bátorító üdvmosoly lön hozzá, a magát már teljes biztosságban érzett lovagtól, — míg az átelteni ablak szegletében egy másik hölgy idegzetére oly kártékonyan hata az egész jelenet, hogy a sok gyönyört ígérő tánczvigalom éjét, kórágiban kelle töltenie!

— Nagysád! az istenért, ön beteg lön?

— Hát ki beszélt itt magáról?

— Oh, ne vegye el nagysád szívem e legszen-
tebb, legüdvözítőbb hitét, hogy az egyszerű kortesvezér önt érdeklé, hogy történhető bal esete fájdalmasan érinté kebelét, hogy ...

— Hogy a másik hölgy sikoltása, gyanúval tölté el lelkét

— Melyet eloszlatni, engedje ön, hogy éltem legmagasztosb feladatául tűzhessem!

„Erre hódolatteljes kézcsoók következék és — az ajtó nyílása, melyen alispánék teljesen felpiperézve léptek be.

„Istenem! gondolám kissé megdöbbenve, mily hamar felkészültek! — s az órára tekintvén elédék, látván, mily soká kellett nekünk már Bélával itt beszélgetnünk. — Oda van kásám! oda sülteim eddig a konyhán!

„Béla alispánékat kíséré el a bucsúba, s én oly nyugodtan nézém most, hogy Florát karjára ölté! —

„Alig hagyák el a szobát, rohantam a konyhára. — Kásám meg volt mentve, sülteim a legszebben pirulának. Póli mindent elvégze helyettem ezalatt. — Elfogódva, némán borulék a hú barátnő kebelére. Ezek voltak boldog szerelmem koronájának első, legtisztább gyöngyei!

„Répczey Béla még eddig szülőföldre környékén sem igen volt ismeretes, miután ifjabb éveit többnyire honán kívül, külföldi utazásban tölté. A kinevezett főispánnak egyébiránt különös kegyében állt, s közel rokona az újból megválasztott alispánnak. — A főispáni beigtatás és tisztújítás körüli tevékenysége innét magyarázható, valamint az is, hogy csekélységem eddig még hírét sem igen hallá. — Flora kisasszonynak iránta tanúsított részvéte, talán csupán a rokonság rovására történt; lehet azonban, hogy titkosb szívvágyai a tisztelt delnőnek egyéb és szorosabb viszonyt igénylő tervekkel is foglalkozának Béla irányában, melyek azonban hihetőleg a szüléknek, közel rokonnal kötendő ily házassági

frigytől idegen vallásos érzületén, s legújabbán Bélának irántam nyilvánított leplezetlen szívhajlamain, tökéletes hajótörést szenvedének. — Elég legyen tehát ez időszakból annyit megemlítnem; hogy Bélának, az imént elmondott bucsú óta nálunk sűrűbbé lett látogatásait, pár hét múlva formaszerinti eljegyzés, s egy hónapra rá, a legboldogabb mátkapárt örökre egyesítő — papi áldás követé! —

„Esküvönket lehető fényben ültük meg; családi összeköttetésink igényelék ezt. — Póli és Flora valának nyoszolyólányaim, a megye legjelesbei tisztelék meg ezen családi ünnepünket. — Az esküvő reggelén azonban engem baljóslatú nagy szerencsétlenség ért. Tarka macskám, az a háromszínű ritka szép állat, melyet mindenesetre magammal viendtettem új lakomba, pára nélkül találtaték szokott kedves helyén, a takaréktűzhely alatt! Babonás ugyan nem valék; de mivel ez állatot annyira szerettem: elvesztése, éltem legjelentékenyebb, legboldogabb napján, kissé megdöbbenett. Nem előhírnöke-e ez, egy — legszebb reményeimet később szétdúlándó szerencsétlenségnek? — E feletti aggodalmas töprengéseimben lepett meg szeretett vőlegényem, ki-
váratlan s nem is álmodott levertségemen a nászörömek közepett, nem kevésbé ütközék meg! Némi aggodalommal kérdé: mi bánt épen ma, életünk e legingerlőbb reményekkel ébredő reggelén?

— Semmi, édesem! felelém; vagy legfőlebb

oly csekélység, mit veled közleni sem tartok érdemesnek.

— Így mégis valami tehát? Szólj, lelkem fele, hagyj osztoznom első búdban, hogy annál több joggal igényelhessem leendő közös örömünket!

— Nevetség magában az egész...

— De mégis! kérlek igen szépen....

— S nem fogsz kigúnyolni, ha elmondandom e rövid, futó bánatom okát?

— A legkomolyabb részvételt fogom hallgatni őszinte panaszid legparányibbát is.

— Halld tehát, de ki ne ne vess, jó Bélám! — Igen kedves, tarka macskám volt, melyet mindenestre velem viendék, ha megelé vala ez örömnapját életünknek. Ő nincs többé a szegény pára! — S csak Béla gúnyátóli félelmem tartóztatá vissza szememben azon pár könnycsepet, melylyel kedves állatom emlékének valék áldozandó. —

— S ennyi az egész? kérdé gondosan rejtett mosolylyal Béla.

— Félek, hogy baljóslat ez, új pályám kezdetén!

— S te még babonás is tudnál lenni, Lini-kém? Légy nyugodt! Elég tarka macska van még a faluban, mely kárpótlandja veszteségedet.

— Igen, de az én macskám háromszínű volt, sárga, fehér és fekete; és pedig ritka!

— No én jót állok érte, hogy, ha kell, még négyszínűt is fogunk találni, csak ne busúlj! Különben vendégeink azt gondolhatnák, hogy ben-nem látsz valami busúlni valót.

— Oh nem ; már is teljesen nyugodt vagyok. Isten áldása velünk és frigyünkön, kedves Bélám!

„Ezen , igen szorosan családi kis intermezzó után , nem háborítá meg semmi kedélyemet. — Istenben s jó Bélámban vetett törhetlen bizalommal nézék egyedüli legszentebb hivatásom elé: férjemet , s egyedül csak őt , boldogítani e földön!

„Házasságunk első pár hete látogatásokban telt el , melyeket jó ősi magyar szokás szerint a mindenfelé szélesen elágazott rokonság s egyéb hivatalos összeköttetések igénylének. — Elkezdve a főispán ő méltósága szönyegek- s kárpitokkal ékes szalonjain , le az egyszerű falusi közbirtokosnak földdel tömött szobájaig , megfordulánk mindenütt , hol követelés, kíváncsiság, vagy jámbor rokon karok várának bennünket. Dús tapasztalattal térénk vissza kedves falusi magányunkba fáradalmas körutunkból , hol a következő napok nyugalomnak, s a legtisztább szerelem irígy szemektől rejtett édeni élvezetének valának szentelve.

„Egy hónapos asszony valék , midőn először kényteleníttetém férjemtől hosszabb időre megválni. Megyei gyűlésre kellett a székvárosba mennie, s én, legalább két hétig, szalmaözvegy levék.

„Az elválásban mindig van valami leverő, busító érzelem; de midőn a fiatal nő férjétől először kénytelen megválni: nevezhetlen fájdalom fogja el lelkét. Azonban ennek meg kelle történni; a kocs elrobogott, s én — egyedül valék szobáimban!

„Nincs rosszabb a magánynál, kivált fiatal nőre nézve épen veszedelmes az! Oly sok haszontalan gondolat megy keresztül fejen, hogy isten a megmondhatója. Nekem is eszembe jutott unalmamban minden, — leánykorom, három első kérőm, férjemmi ismeretségem, és — kedves tarka macskám. — Hálát adék istenemnek, hogy eddig még semmi fürgeteget nem jósolt váratlan elvesztése; de ment lesz-e ettől jövőm mindvégig, ki tudná előre megmondani? Férjem, igaz, hogy szeret, hű irántam, semmi aggodalomra okot eddig még nem adott; de később — kivált, ha így több időre máskor is a székvárosba utazik, s engem magamat hagy — egyedül....?

„Egy falubeli vénasszony bejött rezzente föl komoly elmélkedésemből. — Volt ez asszony arczában valami olyan, mi engem első tekintetre megdöbbentett. Már maga azon körülmény, hogy minden bejelentés nélkül, mondhatnám, egészen otthoniasan lépe szobámba: nemét a belső borzadállynak költé fel iránta keblemben. Gyanús vigyorgással közeledék felém, kezét csókolt, s férjem után tudakozódék. S midőn mondtam, hogy nincs honn, e napokban várom: fejcsóválva dümögött kis ideig, azután ismét rejtelmes léptekkel, párszor vissza vigyorogva rám, kiczammog az ajtón. Ki lehet ez a vén boszorkány? s mit akarat férjemmel? — —

„Később tudám meg, hogy dajkája volt hajdan férjemnek, ki a háznál bizonyos tekintélyvel

bír, és kiváltsággal: későnkorán, mikor neki tesszik, minden bejelentés nélkül megjelenhetni az uraságnál. Ez kissé megnyugtatót ugyan; de azon pokoli rejtvény, mi arczvonalaín sötétült, mégsem szűnt meg egészen akaratom ellen is aggasztani. — Még egyszer jöve, férjem hon nem létében, kinek érkezett, mint látszik, igen nehezen vár; de jötte célját el nem árulá most sem; mogorva, szótlán vala, mint előbb, s én valóban félni kezdék e sátáni jelenettől!

„Végre férjem csakugyan megérkezek, s pillanatra háttérbe szoríta élőlem mindent az első viszoulatás kifejezhetlen öröme. — Ott csüngtem férjem kebelén pár perczig, és sírni kezdék. Öröm, vagy fájdalom könyűi voltak-e ezek? nem tudám magamnak megfejteti. Férjem távolléte alatt csakugyan szenvednem kelle, mert némi aggodalommal kérdé: mi bajom? nem érzem-e magamat rosszúl? mi aztán magamat is elieszte. — Szólani még nem tudék, nem is akarék; hiszen mit mondjak? hol kezdjem? első találkozásunknál is gyanúval álljak mindjárt elé, mely iránt még magam sem valék tisztában? — Föltevém magamban semmit észre nem vetetni Bélával; szokott derűtségemet venni elő, mely eddig még el nem hagyta soha, s a vén sátánnak épen e komoly határozomnál kelle szobámba lépnie. — Hideg borzadály futá végig testemet; érzém, hogy arczomban kissé meghaloványultam.

„Férjem szíves, őszinte bizalommal ment elébe

a vén anyónak, ki sajátyszerű vigyorgásával őt a mellékszobába inté. — Magam maradék, mint hideg márványszobor, minden tagomban reszketék, szívem hangosan dobogott, kellemetlen, fájdalmas érzéssel töltvén el keblemet. — Lassan az ajtóhoz tántorogtam, öntudatlanúl, ösztönszerűleg, ha valamit hallhatnék a titkos párbeszédből.

— Jól van, Sára asszony; monda férjem; csak aztán gondja legyen a kicsire.

— Mint szemeim fényét őrööm. nagyságos uram! —

— Szopik-e elegendőt?

— No de mennyit! mindig annyja emlőjén van, és friss, mint a csik.

„E perczen sötétülni kezde szemeim előtt a szoba, magyarázhatlan belső iszony von erőt idegzetemen, füleim csengni, fejem zúgni kezde; a legközelebbi dívánra hanyatlám, s itt öntudatom elhagya! —

„Mikor eszméletre jövök, férjem ápoló karjai közt lelém magamat. Nagyon meg volt illetődve állapotomon, nem tudta elgondolni, mi lelt ily rögtön, s örömében sírt, mikor szemeim ismét rajta nyugvának. — Belső ösztön sugá: Ez ember irányomban gonosz nem lehet, miért hát e kétség? mire ez aggodalom lelkemben? — Magamnak sem tudtam e kérdésekre felelni: miként lettem volna képes neki kielégítő választ adni? —

„Beteg levék néhány napra, s ő ágyamat el

nem hagyá; velem virasztott, időmet rövidíteni iparkodott, át, meg áthatva levék jóságától, mi üdülésemet fölötte elősegíté. — Egy délután, midőn már valóban sokkal jobban érzém magamat, s reményem lehete, hogy ágyamat másnap már elhagyandom, ismét ama baljóslatú vénasszony lépett szobámba, egy kis vánkossal ölében. — Nem nyomhaték vissza egy gyenge felsikoltást látására, s visszahanyatlám vánkosaim közé. — Férjem eliedt, s orvosért akart küldeni. Intém, hogy nincs szükségem rá, ismét jobban leendek. — Nem tudá hamarjában mihez kapjon? átvevé a vén Sárától, hozott vánkosát, s ágyam mellé üle.

— Nézz ide Linikém! szóla nyájasan — meg akaralak lepni!

„Fölvetém szemeimet, s a vánkos közt — szép kis tarka macskát pillanték meg. Három színű volt, mint az enyém, s tiszta, gondosan ápolt kis állat.

„Főlegyeneseдем, s akaratlan mosoly vonult el ajkaimon.

— Sára asszony hozá? kérdém gyenge hangon.

— Igen, ő. Rá bizám, hogy a faluban járjon el minden házat, s ha valahol három színű tarka macskát lel, nevelje fel számodra a helyett, melyet honn elvesztél.

„Örömtől elragadtatva kapám a kis állatot ölembe, s kevésbe mult, hogy össze nem csókolám azt.

— Most kezdék valódi öntudatrajöni, átlátva,

mi ly alaptalan gyanúval valék képes, férjemnek irántami hűségét kétségbe vonni. — Pirulék magam előtt, s férjemnek csak később, egy igen kedvező jó órában vallám meg balga gyanúmat, s mit gondolék a Sára asszony kis szopós macskája alatt?

„Mondanom sem kell, hogy e percz óta, férjem iránti bizalmam, szerelmem, ingathatlan alapon nyúgoszik, s hogy fogadást tevék magamban: soha nem hallgatózni többé férjem ajtaján!”

Éjfél mult, mire Répczeyné történetét ekép végezé, s én a nőket magokra hagyva, irószobámba sieték. — Följegyzém a hallottakat, s másnap az ígért beszély, készem állt asztalomon, melynek közlésére, annak felolvasása után, a lelkes nő által felhatalmaztatám, oly kikötéssel, hogy azt csak valami jótékony célra fordítandó gyűjteményben bocsássam világ elé. — A szikszói Eny hlapok, a legkivántabb alkalmat nyujták e föltétel teljesítésére. — Így legalább, ígért beszélyemmel két célrt értem el; a harmadik lenne: a nyájas olvasónak csekély művemmel szíves megelégedése!

KOVÁCS PÁL.

ELLENTÉTEK.

— Bölcsészeti gnomák. —

— Szólt az Isten: „Legyen világosság!” és mindenható szavára legottan kigyúlt a napsugár; — de a rossz szellem szemei kápráztanak attól: sötétséget akart ő, és behuzván az ablakok függőnyeit, lőn éj!

— Életet lehele Isten a természetbe, az ásványoktól kezdve az emberig, hogy örüljön lételésnek minden a mi érez, és dicsőítse a teremtető erőt; — de a rossz szellem szeszélye olyan, mint sok fejcső szőp asszonyé: lábával toppantott és mondá: „Azért sem;” — s mert unalmasnak is találta az örök életet: kaszát adott a fegyvertárból a halálnak, s így lőn enyészet!

— Nagy remekmű volt az alkotó szellemtől: teremteni: a szép természetet; de ezt tökély felé kifejteni: Isten az emberre bizta, s fejébe, felhatalmazó levél gyanánt észt adott, hogy ennek erejével folytassa a teremtetés szép és dicső művét; — azonban a rossz szellem — apja levén Rontó Pálnak — hogy rontson a teremtető inderrőn: elcsavarta az emberek esztét, s azonnal sok bolonddal árasztotta el a nagy világot!

— A szív és a lélek sohajt, erkölcsi és lelki táplálékul, jóltevő imára emelte Isten; — de a rossz szellem imakönyvet olvasni nem szeret; s azért helyette más imát tanított: olyat, minő például az őcs magyar huszárnak cifra káromkodása.

— Isten, az emberiség által imádatandó lényül, önmagát tüzé ki, mint örök eszményét az erkölcsiségnek; — de a rossz szellem a kézzelfoghatót reálisabb dolognak találván: helyette aranyborjút imádatat!

— Egyetértést, s ennek zenéjeül harmoniát ohajtott Isten mindenütt a nagy világon; s e végett az emberek szívébe lehelte a vonzalomnak titkát; — de a rossz szellem igen mulatságosnak találta, külföldön tett egyik utazásakor, a d i kofák X-dur hangú czivódásait; s azért megbontva az önérdékek súlyegyenét: pandoraszelelenczét kalapált, melynek megnyitásakor ellenségekké lettek a barátok is; édes harmonia helyett pedig az X-dur hangot eltanulta D ben úgy, hogy s a n y ú k i k s z e r e k á l t a l k e s e r v e s m a c s k a z e n é t e r e d m é n y e z e t t .

— Haladást csak béke útján tőn az Isten lehetségessé; — de a rossz szellem így okoskodék: „Minek az a haladás?! hiszen akkor mind elhagynak engemet;“ — és azonnal véres harcok és forradalmak betegségét idézte föl a világ színpadára: s lőn így — haladás helyett: a rákjárás!

— A rend mintájaül, a csillagok csodálatos rendszerében szintugy, mint a természet összegének a föld por-szemével lett öslánczolatában, nyilatkozott Istennek vég-hetetlen mathematicus genieje; — és a vele daczolni akaró rossz szellem, még nagyobb mathematicus geniet negélyzendő, a rendetlenség netovábbját mutatja fel — az emberek intézkedésiben.

— Az isten-elme a jónak összeadását és sokszorozását gondolta ki; — de a furszefangos eszű rossz szellem — az én, és számtalanok erszényének rovására — azonnal a kivonás és elosztás szabályait találta fel.

— A szellemisségénél fogva láthatatlan Istenség, hogy felőle képzetünk legyen, önnön szent arczulatának képét híven tükrözi saját művében, a nagyszerű természet összegében; mert jót, dicsőt, magasztost csak jó, dicső, magasztos, szép teremthet; — de a csunya ördög, hogy őt se felejtsük el, örök emlékül szinte lefestetvé utálatos arczképét — sok ember arczulatában.

— A szép és jó iránti lelkesedést, s a nemes rokonszenvet ihlette Isten a szívbe, hogy emelje ezt, s boldogító érzélemmel töltse meg; — és íme az állhatatlan rossz szellem, csakhogy a szívben variációkat csináljon: abba, a lelkesedés helyett, öltő apathiát, rokonszenv helyett pedig ellenszenvet oltott!

— Mindennemű jótékony elemeket teremte Isten az emberiség boldogítása eszközeiül; — és az a rossz szellem, merő malicziából, mindezeket kártékonyan tudá kifejteni; s míg némely nemzetek imádják a jó kolbászsütő tüzet: addig a szegény szikszóiak átkozni kénytelenek azt!

— Az emberek unalmát gátolandó, munkák iránti hajlamot s munkát rendelt nekik az Isten; — de a rossz szellem a pokol tüzénél is fázik a dologtól; s azért találta fel a pamlagot, s a rajta csibukozó lágy henyélést! —

Beh komikus ez a világ! — valódi „Localposse!”

*

Azonban ti emberek, ez ellentétek miatt ne csüggedjete! — higgyétek el, hogy végre is az Isten akarata lesz a r e n d s z a b á l y; s a rossz szellemé csak k i v é t e l.

Mert szóla isten: „Legyen világosság!” — és le világosság!

DESSEWFFY GY. M.

RÓZSÁMRA.

O nézd, miként remeg

Az ifju rózsaszál:

A harmatos levél

Nyugtára nem talál!

Talán örvend szegény,

Hogy létre ébredett?

Vagy bújában remeg

A kurta lét felett?!

FLORA.

A KIS PARASZT.

Jó paraszt gyerkőcze! kérlek szépen téged,
 Micsoda szél üzött e vidékre téged?
 Hozott a szerencse tarkabarka szárnya,
 Vagy a nyomorúság fakó talyigája!?

Mért ohajtád vajjon ezt a czifra várost
 Melynek a mint látom, lakosa vagy mármost!?
 Nemde jobb lett volna megmaradnod ottan,
 Hol bölcsőd ringatták, mindvégig nyugodtan!?

Itt van a nagy világ ördög motólája,
 Fölkapaszkodhatol könnyedén reája...
 Várd el csak! ha egyszer forogni kezd véled,
 Az lesz a haddelhadd! az lesz majd az élet.

Az áldott műveltség majd ölébe vészen,
 A mi rajtad durva, megsimítja szépen,
 És lassankint aztán elveted, letészed
 A mit rádruházott az anyatermészet.

Egy kis rongyos bunda lóg még a nyakadban,
 Otthon a nyáj után járogattál abban...
 Se' hideg, se' meleg nincsen, a mi benne
 Bundamivoltáról bizonytságot tenne.

Még most a csizmád is igen olcsófajta;
 Mindig hordod, mégisincs de egy folt se' rajta...
 Mégcsak el sem feslett, sarka sem ment fére,
 Holtod napjáig is beérheted véle.

Elhányod te ezt a gunyát nemsokára ,
 S megvedlesz , miként a kigyó tavaszára ;
 Kinál a czifraság , ha kell , kaphatsz rajta,
 Hogy légy a világnak emberarczu majma.

De nem érzed többé azt a boldogságot ,
 Melyet rajtad a kis tökhajbunda látott ,
 Az egész világot végig-hosszig járhat'd ,
 Sohasem leled meg legelésző nyájad !

Elkerül az öröm pillangója szépen ,
 Mely után mezitláb futkosál a réten ,
 Fél halvány képedtől , ünnepi ruhádtól ,
 Czifra sarkantyudnak csengbongó szavától.

S ilyenkor szivedben egy-egy érzés támad ,
 Fele vigasztalás , fele pedig bánat ,
 Felében keserű , felében meg édes ,
 Visszabájol szülőfölded vidékéhez.

Szabad rónaságra , a Tiszapartjára ,
 Szegény faluban egy kis ház udvarára ,
 Jó édes anyádnak áldott kebelére ,
 Vagy nem kebelére , csak temetőjére.

Kis paraszt gyerkőcze , kérlek szépen téged ,
 Micsoda szél üzött e vidékre téged ! ?
 Hozott a szerencse tarkabarka szárnya ,
 Vagy a nyomorúság fakó talyigája ! ?

LÉVAY JÓZSEF.

A KOSZORÚ.

Körülem egy virághalom,
Szivem fölött a nyugalom;
Keblemben új kedv ébredesz,
Ki mondja meg, miért van ez?...

Szememben új sugár ragyog,
Szivemben oly boldog vagyok!
Búm egy sötét homályba vesz —
Ki mondja meg, miért van ez?...

Egy szende kis füzért fonok,
Nyugodt, derült azért vagyok;
Ha a füzér csinálva lesz:
Ki mondja meg, kinek jut ez?...

A temetőn van egy halom,
Alatta jó anyám vagyom;
Csucsán madárka zengedez:
Oh sírhalom, neked jut ez!...

DALMADY GÉZA.

ESŐ UTÁN KÖPÖNYEG.

— Mese. —

Egy vidéken a föld népe
Rég eső után sohajta;
Szellő lett a sok sohajból
S biztató felhőket hajta:
De nem volt benne köszönet;
Mert a zivatar, fürgeteg,
S a mindent halomra döntő
Forgószél, nyomban jöttek.

A három szilaj özimbora
 Oly kegyetlen frigybe lépe ,
 Mely szerencsétlen vidékünk
 Végre ményét is letépte :
 A jégeső megaratott ,
 A csűrökbe mennykő csapott ,
 Szénarendekért cserébe
 A vizár hagyott iszapot.

A vihar lecsilapulván
 Néma lön , mint a sír , minden ;
 Csak a tört szivek verése
 Dobogott át a rézingeren¹.
 Sápadtan járt a földnépe ,
 Némán kérdé csüggedt képe :
 „Jó atyánk ! vajh , mit vétettünk ?
 Hogy reményünk mind letépve !“

Míg a nagy csapást siratva
 Sok család gyászköntöst ölte ,
 Egy okoskodó fülesben
 A hirtvágy lángeszmét költe ;
 S mint tudós a katedrára ,
 Felkapván egy ház romára ,
 Homlokát redőkbe szedve
 Szólni kezd a jámbor pára :

*

„Jó cserépfödél a nádnál
 Czélszerűbb lett volna !
 „Kár volt vetni , legalább a
 Mag megmaradt volna !
 „Réteinket lelegelnünk
 Legbölcsebb lett volna !“

¹ Rézing , tájszó = nyers vászonból készült fehérenemű.

*

S meglehet hogy mostanáig
 A romon papolna ;
 Ha véletlenül gazdája
 Közbe így nem szólna :
 „Jöszte haza , füles ! bojtárim várnak ;
 „Még ma felavatnak csillagász-tanárnak!“
 S két legény úgy elbánt otthon a pribékkel,
 Mint cséplők szokása banni a kévékkel.

* *

Kár , hogy nincs ilyen gazdája
 Minden fűzfaprófétának .
 Kik szűrről , subáról — elmúlt
 Eső után predikálnak.

DIENES LAJOS.

TOLVAJNÖ.

Rózám , kedves ! sokat loptál ,
 Minden éked szerzemény ;
 Sok helyen is tolvajkodtál ,
 Ékidről ítélem én.

Fehérséged a hattyutól ,
 Fogad Thetysz kebléből ,
 Pirosságod a hajnaltól ,
 Kecseid Kütherétől.

Nyájasságodat Momusztól ,
 Florától sok kellemed ;
 Létedet vevéd Phöbusztól
 — Tőlem rablád szívemet.

BALKU IGNÁCZ.

A KUNLEÁNY.

— Történeti rajz. —

Elmult századok homálya fátyolát szellőztetem. Egy lapra nyitok e haza történetének könyvében, melyen szomorú képe tűn fel a honnak, fájdalommal teljes arczulata két szív viszontagságinak, melyek épen a haza balsorsa miatt szenvedték keresztül a legmennyeibb szerelemre feszült kínokat.

IV-dik Béla király ült a magyar trónon. Szilárd keblű és magas lelkű fejedelem, kit a gondviselés azért látszott adni a magyar nemzetnek, mert ennek épen szüksége volt erős akaratú és karú férfiúra.

Atyja II-dik Endre alatt, kit a kor buzgó szelleme a szentföldre vitt harcosival, bomlásnak indult a magyar állodalom országzata. Izmaeliták és egyéb idegenek fészkelék be magokat a hazába; ők kerítették kezökre a királyi javadalmakat, s a benlakottak vagyonát. Mig ők meggazdagodának: inségre jutott a földnép, melyet még a féktelenné lett nemesség is zsarolt.

Nevelte az inséget a gyászos meghasonlás, a király és fia közt, melyet némely önző, nagyravágyó urak szítottak, ápoltak, sőt többször az országot emésztő czivódássá lángoltak. Pártokra szakadt maga, a már különben is dúlt nemzet, s az ország erejét, hatalmát, még a visszavonás átka is emészté!

Ily szomorú viszonyok közt ült, apja halála után, Béla a magyar trónra.

Heves és szenvedélyes férfiú, kit még nem érleltek ildomossá az ország gondjai, nem tettenek higgadtta a csapások. A koronát, mely már apja életében diszíté homlokát, még egyszer tetetvén fejére: erős karokkal nyúlt a kormány gyeplőjéhez. Fenyítéssel kezdé ország-lását, az elidegenített, vagy elcsent koronajavak vissza-szerzésével akará rendezni a kincstárt. A fenyítő kéz nem talált ugyan ellenzőkre; hanem költött és tenyésztett dac-zot, teremtett elégületleneket, kikre pedig, az ország akkori viszonyai közt, semmi szükség sem volt.

De nem is tartozik ide megítélni a nagy fejedelem tetteit. Ő tudta bizonyosan, mit és miért cselekvék? Célja kétségkívül a haza, a nemzet üdve volt. Annyi század után, ki merjen roszalva emlékezni az eszközökről, melyek a szent célra oly nagy fejedelem által választattak és alkalmaztattak? Ő második alkotója lön ez országnak. Nagy lelke, a nagy alkotás munkájában nyilatkozván: csak hálás elismerést várhat az unokáktól, kik ama kor-ról, nem szigorú igazságot követelő történetet írni, hanem egyes, külön szakasztott képet akarnak vázolni. — Mélyen fekvék magva azon szomorú csapásnak, mely az országra e fejedelem alatt a tatárfutás miatt elkövetkezett. Ő, ki azt irtani akará, talán csak az idő rövidsége által gátoltatott a nagyszerű, a súlyos munkában?

*

Béla országlása első éveiben szilaj és hatalmas nép-faj kezde forrongani Ázsiában — a mongoloké, mely már széthordozá öldöklő fegyvereit a hozzá közelb eső vidé-keken, s most Europa felé kezde nyomulni. Ellenállhat-lan rohama előtt nem maradhatott meg a derék kunság, mely az őseink által hajdan elhagyott Etelközt szállá meg. Kuthén, a kunok fejedelme, kénytelen lön csatából fen-maradt bátraival nyugatra vonulni. Követséget küldé Bélához, hogy hazát nyerjen a rokon magyarok közt.

Nyert, és jött sok ezredmagával, megtelepedni a Tisza mentébeni áldott rónaságon.

A beköltözöttek közt voltak Kuthén körül bátor, vitéz férfiak, kitűnő tagjai a vándor fajnak, tanácsosi a fejedelemnek. Ezek között Leged, egyike a nemzet legjelesbjeinek, s első Kuthén udvarában, szinte vérségi köteléssel fűzve a fejedelemhez. Nem hozott magával nőt, nem fiakat: amazt rég eltemette a földön, hol előbb lakott volt; s két fia azon föld védelmében esett el mongol fégyver által, melyet anyjok porainak pihenése szentesített. Egy leánya volt Legednek, Edenna. Ez egyetlen kincse, melyet, szerettei s hazája elvesztése után, az új honba magával hozhatott, s ez Kuthén udvarában tartózkodott, mint kedves tagja a rokon fejedelmi családnak. Maga az ősz Leged is jobbadán Kuthén körül élván, nem nélkülözé szép gyermekét érezhetőkép.

Nemsokára a letelepedés után történt, hogy Detrik, Mohol vitéz fia, Edennát meglátá, megszereté. Budán, a királyi udvarnál, találkoztak ők először, hol Kuthén s családjával a szép Edenna is megjelent az ünnepélyen, melyet a vendégszerető magyar király új fejedelmi alattvalója kedvéért adott volt.

A deli levente hódolatát nyájasan fogadá a bájos Edenna, s a két fiatal szív között csakhamar meg lön kötve azon szerelmi frigy, melynek tolmácsa a szem epedő lángja, s az udvariasság ama finom nyilatkozata, mely sokszorta többet mond gyöngéd figyelmek által, mint a nyelv, keresett szavakban; biztosítéka pedig azon menygyei üdv, melyet az egymásért, egymásban élő két szív mindegyike reszket elveszítni.

Leged maga helyeslé a frigyét, s a király szinte ohajtá. Egy akadály volt: a leány s jegyese különböző vallása. A buzgó fejedelem, ki oly vendégszeretőleg fogadá a rokonfajú jövevényeket, segített a bájon: magát Kuthént is rábírván arra, hogy ősi istenimádását elhagyva,

a keresztyén vallásra térjen át. Kuthén hajlandónak mutatkozott, s a nép, mely itt új hazát talált, követni fogta fejedelme példáját. A keresztyén hit apostolai bejárák a földet, melyen a daliás kunság megtelepedett, hirdetvén az evangéliomot.

Boldogan egymás szerelmében, éltek Edenna és Detrik a földi üdvesség napjait. Már kitűzve volt a nap, melyen a szép ara, lemondván ősei hitéről, az oltárnál, mely előtt a kereszt híveül leendett felavatva, egyszerűsmind Detriknek viszonyos hűséget esküdjék. Megtetettek a készülétek a pompás menyegzőre, melyet, mint első a haza régibb s új polgárai jeles családjai között, maga a király is önnön személyével való megtisztelendő.

De ah! máskép volt megírva a földiek sorsát intéző végzet határozataiban. A rövid boldogság ellebbenő pillanataira, hosszú szenvedések ólomszárnyú éveinek kelle következni!

Már közel vala a nász napja, midőn híre futamodott az országban, mikép a mongolok roppant hadai az európai keletet pusztítva, mind előbb és előbb nyomulnak nyugat felé. A szárnyaló hír utóbb egyenesen Magyarországot tűzé ki pusztító kalandozásuk céljául. Voltak, kik a távol fürgeteget megkaczagák, mint azok által koholtat, kik a királyi tekintély visszaállításában fáradozva, szándékuk kivitelében megtörni láták munkájokat a daczos hatalmasok ellenszegülésén; s voltak olyak is, kik kárörömmel várák a dúlók csordáját, előre sejtven, hogy a megszorúlt király majd felhagyand méltósága helyreállításának szigorú eszközeivel, s meghunyászkodva járuland segélyért azon dölőfösekhez, kiknek, palotájába hozott székeit, hamuvá égetteté.

A haza köz boldogságának szent képe feledve, megvetve lőn a balgatagok által, kik énjöket, személyes érdekeiket többre becsülik az ország jóléténél, ereje s hatalmánál; nem gondolván meg a vakok, hogy egyesekből

áll annak összes polgársága; hogy nem virágozhatik fel az ország, nem válhatik nagygyá, dicsővé és hatalmassá a nemzet, melynek egyes fiai közt ily alacsony szenvedély tépi, szagatja szét a legszentebb érdekek közös hálozatát!

De még sajtóbban kelle érni a fenyegető vésznek a hazát azon visszavonások miatt, melyek a magyar s kun faj közt már előbb is fenforogtak, s a mongolok előtörekedésinek hírére élőkre vezettettek.

Nem jó szemmel nézvén a magyarok ama kegyeket, melyekben a király a jövevényeket folyvást részelteté: lángba csapának a surlódások. Mig némely botorak büszkén s kaczagva mondogaták: „Mit félnénk a mongoloktól, midőn ott a király, kedvencz kunaival, hogy velők vissza verje őket!” mások, hogy rég forralt boszújoknak utat nyissanak, undok gyanúsitással korbácsolák fel az új telepedők ellen a magyarság szenvedélyét.

Azon hírt költék, mintha Kuthén és népe, titkos szövetségben a mongolokkal, ezek hadainak csak előőrsei volnának, hogy kitudva az ország helyzetét s erejét, közöljék azokkal, s a vendégszerető hazába csaltaknak ka-laúzokúl szolgáljanak.

A rút gyanú, melynél gyászosabb eredményűt a poklok rossz szelleme sem gondolhatott volna ki e haza veszedelmére, elhatott a királyig. Nemcsak elhatott, de utat is talált annak nemes lelkéhez, — s határozott az ország sorsa felett!

Kuthén, s kik hozzá vérségi kapocs- vagy tanácsnál fogva közelebb állottak, a király parancsára elfogattak, s Pestre hurczoltattak.

Az elfogottak közt Leged is, és leánya a gyönyörűséges Edenna!

Detrik hiába esengett a királynál az ártatlan leány szabadságaért. Nem kételkedtek a hatalmasok, kik Bélát az elfogatási parancs kiadására bírák, a felett, hogy Leged

leánya büntelen; de az akkori törvényes előitéletek szerint azt kellett volna bebizonyítania, hogy maga Kuthén, avagy legalább Edennának apja Leged is, mentek a bűntől, melynek gyanújával terheltettek — a közvélemény által. Mert az időben a családapa sorsa, némely bűnökben, határozott nemcsak önnön magzatai, de sőt mind azok életéről is, kik vele harmadízíglén rokonságban álltak.

A fájdalomhoz, melyet Detrik, ezen, hite szerint nemcsak igazságtalan, de ferde és veszélylyel járó, elfogadás felett határtalan szerelménél fogva érezett, még ama kín is járult, hogy az általa szeretett foglyok mentése, vagy éppen megszabadítása végett kellő lépéseket sem tehetett a nélkül, hogy magát is gyanújába ne keverje ama bűnnek, mely azokat terhelé. A magyarok kedélye sokkal inkább fel volt ingerülve, minthogy e tekintetben arája érdekében, ennek, és saját élete nyilvános veszélyeztetése nélkül, célravezetőleg munkálhatott volna. Azonban állásánál fogva, melylyel a királyi udvarban bírt, gyakrabban láthatá Edennát; s e vizonlátás lön némi enyhítője fájdalommal küzdő kebele sebének, melyet szépséges, imádott arája elveszthetése fölötti aggodalma vágott volt.

De a dolgok azon pontra jutottak, hogy már ez enyhülettől is meg kelle válnia sajgó kebelének!

A mongolok betörték a hazába. Héderváry Dénes nádor serege szétverve futott, merre menekülést remélt; maga a vezér Budára sietett, jelenteni a királynak a megtörtént s még jövő veszedelmet. A zavar oly általános lön, mint a kedélyek levertsége; s más részről a kunok elleni ingerültség, a rettegő tömeg közt, üldözéssé fajult.

Halmosan jött a szerencsétlenség a sinlödő hazára! Az évek óta dúló visszavonások nemcsak nem simultak jótékony egyetértéssé, hathatós összetartássá, mi talán még némileg elhárithatta volna a nagy csapást, mely már

az ország fölött lebegett; hanem a veszély közelléte, mintegy eszét vevén el a czivódóknak, új üszköt hajíta a viszályok máglyájába!

A mint a nép a nádori sereg megveretésének s a diadalmas mongolok küzeledésének hírért meghallá: nyílt lázadásba tört ki, Kuthén kun fejedelem s a vele őrzöttek ellen. A mindenselől Pestre tóduló tömeg megrohanta a házat, melybe Kuthén és övéi zárva voltak, s daczára az elszánt védelemnek, melyet a böszült csoport irányában a nemes foglyok tanúsítottak: győzött a zúgó sokaság. Bevette Kuthén megerősített zárlakát, s miután kedveseit, s közelében levő bátrait leöldöste: neki magának fejét vevé, s a tisztességgel a gyilkosok az ablakon hajították le az ádáz csoportozat közé, mely most, mint jóllakott hyéna, boszúállásának kábitóan édes érzetében kullogott szét lecsillapult dühével.

Detrik éppen akkor érkezett meg, csapatával a királyhoz sietvén, Pest alá, midőn a zavargások kezdődtek. Szerető szíve, mely mindig remegett Edenna sorsa miatt, mintegy előre sejtvén a gyászos következményeket, melyeket a sokaság böszült voltának a jelen viszonyok közt zabolázhatlansága szülni fogott: égett kimenteni a kész veszedelemből szerette hölgyét, s a kiket Kuthén környezetéből csak lehetett.

Pest akkoriban nem volt nyílt város, melyen minden oldalon bátran járhatott volna ki s be a kóbor csöcselék. Magas hástyázatok keríték, melyek előtt három oldalról mély árkok valának ásva, s azokba, szükség esetében, a Duna hajjai bocsáttattak, melyeken vonó hidakon lehetett csak bejutni: a kecskeméti, hatvani és bécsi kapukon; a dunakapu előtt, mint melyet a fejedelmi folyam biztosított, tartaték egyedül fölöslegesnek ily hid.

Az érkező Detrik bátor csapatával éppen akkor jutott a kecskeméti kapu elébe, midőn a leeresztett hidon egy bösz csoport tolult át. A városba jutván bátor fegyvere-

seivel egyenesen a ház felé vágatott, melyben Leged és leánya őriztettek.

Előtte s magyar harczosi előtt, kik parancsolatjára fennen hangoztaták szózatit a boszúnak, melytől a zajongó sokaság gyűladozott, könnyen nyílt rés mindenfelé, mert bennök párthiveit látá a szenvedélyétől megvakított tömeg.

Mint isten őrző angyalának, borúltak az érkező nyakába a remegő Edenna és ősz apja. Azonban nem volt most idő valamint szerelmi édes ömlengésekre, ugy kínos panaszokra sem. Magyar öltözetre volt szükség, melynek védelme alatt Leged és leánya a dúló csorda között a városból biztosan kijuthasson. Edenna apja már korábban készítettetett ilyet magának; mert tisztelve a vendégszeretetet, melyet a nagylelkű király vele és fájával éreztetett, mintegy kötelességének tekinté: vonzalmát a nemzethez, melynek hazájába telepedett, külső viselete által is megérdemelni. Kész volt a szép kun arának magyar szabású menyegzői ruhája is, de abban menekülnie most lehetlen vala. Egy pár ifju levente Detrik kíséretéből segíté a bajon, s a körülzajgott épületből nemsokára kettővel több magyar dalia lépett az utcára, mint abba ment vala. Leged fölnyergelve volt lovaira magyar vitézek ültenek, mint kun-zsákmányra: míg az övéiken Edenna és apja, s még egy pár hű cseléd vegyültek a Detrikkel jött fegyveresek közé.

Míg Detrik Edenna megmentésében így fáradozott: Kuthén s kik vele és körülé lakának, áldozatul estek a nép dühének! A hír, hogy életökkel lakoltak, az árulónak hitt fejedelem és czimborái, villámként futá be a kis várost. A kapuktól, sőt mindenfelől jobbára odatódult a népség, hol most a gyalázatos merénylet sükerének vad élvezete vala várható. Detrik használá az alkalmat, s miután sokkal gyöngébb vala, mint hogy Kuthén megszabadítása körül kívánt fogamatot remélhetett volna: meg-

nyitattá a kaput , melyen a városba jött , s csapatával kivonult a leeresztett hidon.

A nap alkonyodni kezdett. Nemsokára a budai hegyek megé hanyatlott fényes orcájával , s a rákosi rónán ama kétes világa terült el az esti szürkületnek , mely oly kedvező azoknak , kik ellenségeik vad dühének üldözése előtt menekülést keresnek. Még messze volt az éjszél, midőn Detrik csapata kun dandárral találkozott , mely úton volt a királyi sereghez Buda alatt ; de mely, hallván a Pesten történeteket , segédhad helyett , ellenséggé határozá magát.

Nem használt Detrik szónoklata : hiába terjeszté a vad vitézek elé a király , a nemzet összegének e részbeni ártatlan voltát : ők nem fogtak harcolhatni oly ország, oly nép érdekében, melynek közepette ily alávaló vérengzés követteték el az ő fejedelmök s hívei ellen , szégyenére az ígért s biztosított vendégszeretetnek , a királyi szónak !

Leged és Edenna a kun hadnál maradtak , mert nem bocsáták őket a boszúállástól égő vitézek. Detrik és hívei , átkelve a Dunán , Budára siettek — mert Detrik nemcsak lelkében, mely miként zöld levél az ágon, úgy csüggött Edenna szerelmén, hatalmasabb volt a szív gerjedelménél a hazának , kivált most a véstől fenyegetett hazának szeretete , és királyáhozi hűsége.

Kuthén gyászos története után nemsokára mongol csordák lépék el a hazát : vért és pusztulást hagyók nyomaikban mindenfelé, merre gyilkos fegyveröket hordozák.

A Dunáig száguldoztak a rombolók a nélkül , hogy hathatós ellenállásra találtak volna.

De ki is állott volna ellenök ?

A magyarság , a királylyal, egymásközt, és a kunokkal viszályban , szétzilált erejével s eszevesztő rémülé-

sében mit tehete a fegyverének addigi szerencséje által elbizakodott tömérdek, s tömegben egyérdekű ellennel?!

Béla király összegyűjté csekély hadát, mely az ország felső vidékeiből már nem is csatlakozhatott biztosan a királyi zászló alatt álló dandárokhoz; mert a portyázó mongolok kit hol értek lekaszabolák. Előbb, midőn meghordoztatott ősi szokás szerint a véres kard, kaczagá a legtöbb a bölcs fejedelem sürgő intéseit: most már késő vala a készség; a veszedelem pillanatában lehetetlenné vált a kívánatos, a szükséges egyesülés! A halálos csapást nem háríthatá el a jó szándék!

A Sajó közelében ütötte fel táborát Béla; mert e folyam éjszakkeleti partjára vonult vissza — cselből talán, vagy ovatosságból? — Batukán, a mongol fővezér, csordáival.

Minő sikerrel küzdött a kevésded magyar had a Sajónál? tudja minden olvasóm. A tönkre tett királyi sereg megrémült maradványa futott, merre utat, merre rést talált. Nyomában mindenütt, mindenfélé a mongolok dühös csapatai sebes futású méneiken. Maga a király a Kárpátok bérczes ösvényein át Znio felé tartott, hogy a vesztett csatával elveszett országa határain túl keressen menedéket!

Az ütközetben, közel Kálmán herczeghez, a király ifjabb testvéréhez, jelen volt Detrik is, Mohol vitéz fia.

Halálos sebbel szívében, mióta Edennától sorsa elszakítá, kétségbeesetten viaskodott, mint párjavesztett oroszlán, a bátor levente. Kifáradt a kard kezében, de keze nem fáradott ki az öldöklésben. Sűrű tömege az ellenek rohaná meg a számra csekély, de hősiségben, hazájaérti feláldozásban, magát felülmuló azon csapatot, mely Kálmán herczeg körül viaskodott. Elhullottak a bátrak legtöbbjei, s már maga a királyi herczeg a legnagyobb veszélyben forgott volt, midőn Detrik vértől vetvén ön magát az arra rohanó újabb mongol csapat ellen,

mint sziklagát az elzúdult habokat, feltartóztatá néhányad magával a királyi vért szomjazó vadakat, úgy, hogy sükerült hősies elszánásának Kálmánt, a sebeitől már ellankadottat, a csatatérről eltávolítani s biztos helyre vitetni.

Hanem társai elhullván, az ellen csapatai folyvást megújulván, s már az ő érczkara is lankadván, végső vágásával tartóztatá fel a lándzsákat, s fáradt pajzsával a záporzó nyilvesszőket, midőn a kunokkal vegyes mongol csapat közül, melyet az ősz Leged vezérle, fiatal dalia vágtat feléje, s villogó aczélát magasra emelvén, felriad a magyarok ellen küzdőktől megértett nyelven:

— Ezer életet hozok ez egyért! Így kiáltva könnyű vértét fedezőleg a már levert, bár le nem győzött, magyar leventére fordítá, ki a küzdés mámorában nem bírt ráismerni védő angyalára.

Ott termett azon pillanatban Leged is, ki hallván a szózatot, felkiálta:

— Detrik! életet életért, hű magyar! s parancsoló szava máshová vitte a csapatot, melyet vezényle.

— Edenna!... kiálta a kimerült vitéz, és elhalt ajakán a szó; mert védő angyala atyja csapatával tovább rohant.

— Menj, és mentsd meg életedet, mely drága nekem. — Talán találkozunk még; siess királyodhoz! így szólt a kún-amazon, a már nem üldözött kedveshez, tovább iramlatában, s inte egyiknek környezetéből, adná át a magyar vitéznek a délczeg, fris lovat, melyet vezetett, az alatta már roskadozó mén helyett.

Detrik felülvén a kapáló paripára, utána akart száguldani; hanem Edenna ellenkezőt inte villogó aczélával — s ő ösztönszerűleg indult oda, hol még Bélát feltalálni hitte.

Hanem a tábor ott is, merre a király dandárai álltak, már a legrendetlenebb visszavonulásban, s ő nem tehete

egyebet, mint követni a nyomot, melyen királya az őt környékező veszélyből menekülni ügyekezett, s a Karpátok között útnak eredt.

Utolérte a királyt, kit folyvást üldözték a mongolok gyors csapatai, s ki mellől már majd mind kidőltek hű bajnokai. Kifáradt alatta méne is, s annyira volt, hogy mármár kezébe esék üldözőinek. Ily állapotban érte őt utol Detrik, s fölismervén a veszélyt: első volt, hogy vele lovat cseréljen.

Alig történt meg ez, s íme egy száguldó ellenszapat közelgett feléjük. Béla sarkantyúba veheté új lovát, s egypár kísérijével szerencsésen eléré Znio-Váralját, hol megpihent.

Detrik nem kerülheté a viadalt az őket utolérő csapattal: lova nem bírván őt. A tusa egyenetlen volt, s a pár magyar lovag áldozatul fogott esni hűségese önfeláldozásának, ha a veszélyben forgó kedves daliának nyomát követő Edenna még jókor nem terem ott a küzdés helyén.

A magyar vitéz másodszor is a hű kunleánynak köszöné életét, ki, elhárítván fejéről a veszélyt, ismét el tünik.

A véd nélkül maradt országban kényére dúlt ezután a vad mongol ár.

Béla előbb Ausztriába, majd, sok baj után, Dalmatiába menekült, hol nejével s gyermekeivel találkozott. Kisérdi egyik leghívebbike Detrik maradt, ki őt gyászteljes vándorlataiban mindenselé követte.

A tatárság elvonulása után, Detrik is visszajött az elpusztult hazába, hol, hitén és réményén kívül hona jövőjéhez, nem talált vigasztalást a szomorú romokban, a vadultságban, melyek őt minden lépten környezék. Szülei elpusztult birtokába vonult; s utáznandó a nagylelkű

királyt: el volt tökéelve újjá teremteni körében a lerontott életet.

A szerelem — szerelme Edenna iránt, mely őt egykor a legbájosb, legragyogóbb életüdösséggel kecsegteté, munkássága közben nemcsak ki nem hamvadt nemes kebeléből, sőt, visszagondolva a Sajónál történetekre, mint gyöngye sugára a föllegek közé temetkező napnak, visszatündökölt örömben koldús szívére. És ő bánatosanédes merengéssel, bár reménytelenül, ölelte képét a mindig imádott leánynak, melyet a hű emlékezet kitörölhetlen vonásokkal rajzolt lelke elé.

Pár hónap mult el így. Detrik hozzáfogott a teremtéshez: összegyűjté viasszaszállongó lakóit a falvaknak, melyek őt uralták; az elvesztek helyét új tanyát keresők szíves fogadásával pótolá; fölépítteté az elhamvasztott templomokat és kápolnákat, újjá alakítá önnön lakát azon izléssel, mely a dalmatiai városok építményein nemesbült meg.

Egy szép nyári estve volt, midőn Detrik a falu felett emelkedő dombra lovagolván, onnan nézegette teremtése műveit, az új szalmafedeles kalyibákat, a templom emelkedő tornyát, s a fedett lábakon álló harang szavára, mely áldásos symphoniában olvadt át a hűs esti légen, felfohászkodott a nagy minden Alkotójához, hogy erőt adjon nehéz munkája bevégzéséhez; s midőn szép eszméiben elmerülne, némán, szívdobogva, szent kegyelettel függesztené szemeit a sötét bércre, mely mint alaktalan rém, kérlelhetlenül nyelte be a vérvörös naptányért az utolsó fénysugár elenyészésével: szerelme s a bájos Edenna jutott eszébe! Így tűnt el, gondolá, napja az ő boldogságának is, és így lett szívélete hasonló ahhoz, mely azon pillanatban a természetten erőt vett. Homály borúl — így merenge tovább — a derült vidékre, mely elfödi annak kéjeit, örömeit. Az életen halálnak képe nyugoszik; hallgatólag munkáiban is a mindig teremtő erő: csak hogy ez,

néhány óra múlva, midőn a nap újra feltámadand . vissza-
száólti örömben gazdag fényességét az ébredező vidékre.
mig az ő szívélete ily derűs feltámadást nem várhat, nem
remélhet többé!

Bús elandalodásából az elsötétülő keleti vidéken fel-
tünő porfelleg , majd az abból kibontakozó lovagok kis-
ded csapata riasztá ki.

Mintegy titkos , ellenállhatatlan sejtelemtől hajtva ,
vissza indult a faluba vezető útra. Nem messze valának
már a lovagok , midőn oda ért , hol a halomról jövő ös-
vény amaz útba szakadt. Detrik , azt gondolván , kedves
látogatói jönnek, eléjük iramlott. S mi kimondhatatlan lett
meglepetése, midőn a csapat felé közeledvén , egy vitéz,
kiválva a többi közül , hozzá vágdatott.

A vitéz — Edenna volt!

Megismerék egymást, s ménjeik ösztönszerűleg álla-
podván meg egymás mellett, a két szerető szótlanul, mé-
lyen meghatva borúlt egymás nyakába!

A néhány főnyi csapatka Edenna kísérei valának , kit
a sajói ütközetben elesett atyjának , — Legednek sírjához
késztetett a gyermeki szent érzelem, a legnemesb , leg-
dicsőbb kegyelet; s talán — vonzott szíve is vissza a föld-
re , hol első , véghetetlen szerelme tárgyát föltalálhatni
remélte!

Edenna s kísérei az éjet , s néhány napot , Detriknek
már félig fölépült palotájában töltötték.

Nemsokára a Sajó völgyön egy sírhanót látogattak
meg a derék kunleány és Detrik , ki kísérei közül már
elmaradni nem akart — Edenna apját, kit szinte magyar
acél temetett abba. Keserű könyek csorogtak a két ne-
mes lény szeméből a sírra , mint gyászos emlékére a haza
felett oly irtózatosan elvonult viharok, az emésztő párt-
dühnek. Még nem száradtak le a szent könyek arczaikról,
midőn a sír felett, egymásra borúlva , némán jegyzék el
örökre szíveiket.

A szép kun-amazont nemsokára oltárhoz vezette
 Detrik, kinek sajóköri védangyala, áldott munkatársaság
 ön alkotásaiban, s dicső anyja a hazában sokáig virág-
 zott Moholok hős családjának.

KUNSCH JÓSZEF.

ÁLMODÁM . . .

Álmodám : éj volt a földön ,
 Az élet sötét vala ,
 S fény után sovárgó lelkem
 Föl az égre szárnyala.

Fényes felhő volt az égen ;
 „Fényes felhő — szóltam én —
 Szólj , mitől jött arczaidra
 Az a boldog , tiszta fény ?“

„Az örömtől — szólt a felhő —
 Hogy a földre hullhatok ,
 S ott a nyíló rózsza keblén
 Harmatúl ragyoghatok.“

SÜKEI KÁROLY.

SZÜLŐFÖLDEM TÁJA.

— Baja, 1851. —

Ott érezi magát a madár legjobban ,
 A hol a fészke van , csak azon a lombon ...
 Én is vele tartok : ha mindenütt jó is ,
 Hej de legjobb otthon !
 Édes szülőföldem ! kedves szülőföldem !
 Be nagyon , be nagyon szeretlek én téged ! ..
 Miként a bús gyermek vidám anyja arczát ,
 Nézem szép vidéked !

Egy kis dombon fekszik az én szülőföldem ,
 Fákkal vagyon a domb oldala berakva.
 Fölötte a város , ezüstszinű folyam
 Dombjának alatta.
 Túl a folyam partján sötét , kerek erdő ,
 Csalogánydaltól zúg minden lombja , bokra ...
 ... Mintha az a sötét , szomorú erdőség
 Költő lelke volna !

Lenn a folyam partján egy-két halászlegény ,
 Meg a vontatóknak összeázott serge ,
 Nagyokat ugrálva , ostort pattogtatva ,
 Vígan énekelve.
 Fejök felett egy-egy vándor darucsapat ,
 Vadgalamb , keselyű , büszke fehér kócsag ,
 Mellettök a vizen árboczos nagy hajók ,
 Itt-ott egy kis csónak .

Jobbra a folyamtól, a hol erdő nincsen ,
 Áradástól, vagy mi ... egy tó szakadt, támadt —
 — Rajta a halászok kivetett hálójával
 Hetykélkedve járnak.
 Gyönyörű egy tó ez! úgy szeretem nézni ,
 Mikoron nem bántják , tiszta csöndes este —
 Egy-egy hal ugrál fel , a kék vízre fehér
 Csillagokat festve.

A tó mellé nem egy kis leányka járkál —
 Hosszú fű nő ottan , a víz ki-kiönti ,
 Az erdőben szedett nefelegtset ezzel
 Szokták összekötni.
 Nefelegtset nő amott a dalos erdőben,
 Mert , hogy ha már olyan , mint a költő lelke :
 A szerelem ezen szép virága nélkül
 Ugyan hogy is lenne ? !

... Lealkonyult a nap, már csak alig látszik,
 A sötét erdőség egyre feketébb lesz —
 De pásztortűz támad — kell ez a vontatók
 Esti ebédéhez.
 Egy pásztortűz után tudja isten hány jó !
 Teleteli lesz már a sötét part végre...
 Esthajnali csillag után a többiek
 Így jönnek az égre.

A folyam tetején a tűzsugaraktól
 Egymás mellett sok-sok tüzes oszlop támad...
 Ugy látszik, hogy a víz nem sok hasznát veszi
 A hold sugarának.

Fényes tükrén itt-ott egy csónak megy lassan,
 Ha a víz nem folyna, még lassan sem menne..
 A ki kormányozta jól kifáradhatott,
 Elszenderült benne.

Balról az alföldi véghetetlen rónák,
 Jobbról a felföldi ide látszó hegyek,
 Ugy néznek ők erre, miként idevágó
 Sötét kísértetek.
 De, mert nem jöhetnek, elég nekik, hogyha
 Lelkők gyanánt egy-egy hegyi madárt küldnek,
 Vagy a távolságtól alig kivehető
 Hangjait a kürtnek.

Most, mint zengő felhők, csapatostól jönnek
 A nádas rónáknak vizi madarai:
 Szállnak a folyamra, a viz csattanását
 Meg lehet hallani.
 Bukdácsolnak, játsznak.. most egy-kettő fölszáll
 S a többi utána — de meg jönnek újra...
 Egy-egy emlék után így jó több szivünkbe —
 Ez az élet útja!

És a kép eloszlik, mint az idő halad,
 De mint az idő jön, jönnek új, szebb képek —
 Talán itt akarja magát kimutatni
 A gazdag természet?...
 Szép vagy szülőföldem, nekem is oly szép vagy!
 S elgondolom, mikor tájaidat nézem:
 Hát még minő lehetsz, mily gyönyörű lehetsz
 Egy boldog szemében!

TÓTH KÁLMAN.

MAGASRA!

— Sonetto. —

Isten gyulasztja éjnaponta lelkem,
 Az égi tűz hevíti keblemet;
 Azért irok lágy hangú verseket,
 Miket szivemből dalba összeszedtem.

E porvilághoz nincsen semmi kedvem,
 A képzemény magasra fölvezet:
 Csak ott van a valódi élvezet,
 Ott én gyönyörre, lelki élvre leltem.

Magasra hát! a menny legyen hazám;
 Keblemben úgy is — e zord téli fán —
 Most nem rügyezhet a remény virága...

Az én világom terjedő határa
 Egekben, ott van e világ fölött,
 Az ihlető nagy istenek között.

BAJNAY VAJK.

A SZALAMÍNI ÜTKÖZET.

— Herodotosz nyomán. —

Midőn Herodotoszt, a történelem gyermekét ajkú, széplelkű atyját először olvasám, és a dicső hellén nemzet honvédelmi nagyszerű harcaiban gyönyörködém: semmi sem ragadta meg lelkemet annyira, mint a szalamíni nagy nap, Themisz-tokleszével, Artemiziájával, s többi összes hőseivel. S ki is lehetne, kinek lelkét, hacsak középszerű műveltséggel bír is, és a nemzetek történetét kellőleg méltatja, a szalamíni győzők dicsósége nem érdekelné s lángra nem gyujtaná?! Ha a barbárságnak már akkor sükerül az emberi műveltség tűzhelyét elfoglalni és feldúlni: a kár, mely az egész utó emberiségre háramlandott, kiszámíthatlan nagy lett volna. Azért tartom én a hellén nemzet szalamíni elhatározó nagy győzelmét egyszerűsmind a humanismus, a műveltség legszebb győzelmének, a butaság és zsarnokság felett. Azért tartám érdemesnek a szalamíni nagy napot. Herodotosz eredeti adatai szerint, édes hazám nagyobb olvasó közönségével is megismertetni. —

Bizton is remélem, hogy a férfiakon kívül minden művelt hölgy is érdeklődik olvasandja e sorokat, annál inkább; minthogy a nap első szereplői közt egy hősie hölgy is van, a nagyildomú és vitéz Artemízia.

Leonidásznak hősi önfeláldozása után a szárazföldi perzsahad százezrei Athéne ellen vezényeltettek, a hallatlanul nagyszerű hajóhad pedig szinte Athéne s tulajdonkép egész alsó Görögország felé vitorlázott. Athéne polgárai, egy jóslat következtében, Minerva leronthatlan fávára ül — Themisztoklesz magyarázata szerint — a hajókat tartván: odahagyták a várost, s a közelfekvő Szalamisz szigetére költöztek, csak koldusokat s néhány aggastyánt hagyván a fellegrárban.

A koldusok azonban, Xerxesz nagy boszúságára, ép oly makacs és elhatározott védelmet fejtettek ki, minót annyi századdal később Köszegeen, Szuléjman kétszázézeze ellen, a hős Jurisics három száz magyarja. Csakhogy Athéne hosszas ostrom után nagy nehezen mégis bevetetvén: védőit a barbár egytőlegység kardra hanyatta, magát pedig a nagyszerű szép várost hamuvá égetteté, talán csak azért, hogy azt a győző honfiak a megsemmített perzsák kincsein még nagyobb-szerűen, még diszesebben építsék újra fel.

Athéne tehát ilykép a barbár hatalmában volt már; a nagy hajóhad azonban csak később érkezett meg az Athéne melletti Faleron nevű

nagy kikötőbe. Midőn végre Mardóniosz fővezér a tengeri erő megérkeztét jelenté: Xerxesz tüstint a hajókra ment, hogy ott a tengeri csapatoakat megszemlélje, és vezéreivel hadi tanácskozományt tartson.

Az ázsiai királyok, kik, mint Xerxesz hűbéresei, őt Hellász elleni hadjáratában népeikkel együtt követték, úgy szinte az összes hadvezérek és előkelők, a kijelölt főhajón mind egybe voltak már gyűlve, midőn Xerxesz az elnöki széket elfoglalván: rang szerint ülteté le a jelenvoltakat.

Első ült mellette a szidoni, azután a tiruszi király, majd Artemizia, lidiai királynő s utána a többi fejedelmek és vezérek. A mint már mindnyájan helyet foglaltak: Xerxesz megparancsolá Mardóniosznak, hogy mindegyiktől egyenkint véleményadást kérjen arra nézve: bocsátkozzanak-e a hellénekkal tengeri ütközetbe?

A fejedelmek és vezérek egyszerűen mind a megütközés mellett nyilatkoztak; csak Artemizia királynő, midőn véleménye kérdeztetnék, Mardóniosznak ezeket mondá: „Jelentsd a királynak, Mardóniosz! hogy én ekép beszéltem: Miután az Eüböa melletti tengeri harczban nem a legroszabbul viselém magamat, s tetteekben nem utolsó voltam, tehát méltó, hogy előtted, uram! véleményemet őszintén kimondjam, a mint tudniillik valódi javad kívánja. Én tehát azt mondom: kiméld hajóidat s ne ereszkedjél tengeri ütközetbe. Ugyanis a hellén férfiak a te embereidet tengeren annyira

felülmulják, mint férfiak a nőket. Aztán miért kell neked épen tengeri ütközetbe bocsátkoznod? Nem bírod-e Athénét, melyért a hadjáratot kezded? nem bírod-e a többi Hellászt? Hahogy hajóiddal nyugodtan itt maradsz, a hol vagy, avagy ha Peloponneszosz ellen indulsz is, célodat biztosabban érheted el. Mert a hellének soká nem tartják már ki: te szétszórod őket és futni fognak, kiki saját városába. Mert, mint hallom, Szalamisz szigetén tápkészletök sincs elegendő, s lehetetlen, hogy a peloponnézosziak, kik Athéné segélyére jöttek, ha te az ő városaik ellen indulsz, nyugodtan itt maradjanak. Ámha tengeri ütközetbe bocsátkozol s az rosszúl talál kiütni: attól tartok, hogy a hajóhad balsorsa a szárazföldi segre is kiterjeszkedik.“

Ekép nyilatkozik a nagyildomú Artemizia.

Azon fejedelmek és vezérek, kik barátai voltak, sajnálkoztak e nyilatkozaton, féltvén őt Xerxesz dühétől; a kik pedig ellenségei s irigyei valának, válaszának szerfölött örültek, gondolván, hogy e véleménye vesztére szolgáland. A mint azonban Mardóniosz az egyes véleményeket bejelenté: Xerxesznek Artemizia nyilatkozata különösen tetszett, s ha eddig deréknek hirdeté, most méginkább magasztalta őt. Azonban a többség véleményét követvén, elhatározá a tengeri ütközetet, azon erős hiedelemben, hogy most, midőn maga is nézni fogja az ütközetet, lehetlen lesz vesztenie. Kiadta tehát az indulási parancsot,

s a kidolgozott haditerv szerint Szalamisz szigete, melyen a hellének voltak, a roppant perzsa hájóhad által csakhamar körül volt kerítve. Minthogy azonban már esteledni kezdett, a tengeri harcot másnapra kelle halasztania.

A kis szigeten beszorított helléneket félelem és aggály fogta el helyzetök rettentősége miatt. A peloponneszosziakat az bántá leginkább, hogy itt az athéneiekért harcolnak: míg saját hazájok s városaik majd védtelenül állanak az ellenség torkában. Hallák ugyanis, hogy Xerxesz a szárazföldi perzsahadat Peloponnéosz ellen küldé, melynek azonban a peloponnéozsi hellének, Kleombrotosz vezérlete alatt, Iszthmosz földszorosnál védfalat hányva, utját állták.

Míg azonban ezek a szárazföldön a legnagyobb önfeláldozással védték hazájokat: a szalamini hellének közt egyenetlenség uralkodott. Eleinte csak suttogást lehetett hallani a csapatok között, míg végre nyílt meghasonlás veszélye jelentkezett. Hadi népgyűlés hirdettették, s itt végehossza nem volt a sok beszédnek, mindig azon egy tárgy fölött. Egy rész oda szavazott: mennének Peloponnéoszba, és ne harcolnának itt a már elvesztett tartományért; az athéneiek, égína- s megárábeliek ellenben azon voltak, hogy maradjanak és védjék magokat. E versenygés közt Themisztoklesz, midőn magát a peloponnéozsiak által leszavaztatva látta, észrevétlenül oda hagyá a gyűlést, és Szikinnosz nevű szolgáját, ki utóbb honfijoggal ju-

talmaztatott, kis jármíven határozott utasítással a perzsa táborba küldötte. Szikinnosz a barbárok vezérei elé vezettetvén, ezeket mondá : „Engem az athéneiek vezére küld a többi hellének tudta nélkül (minthogy ő királyérzelmű s inkább nektek ohajtja a győzödelmet), s üzeni, miszerint a hellének félelemből azt határozták, hogy elosonnak; nektek tehát kezetekben van a világ legszebb győzelme, ha őket elosonni nem hagyjátok. Ők ugyanis nem értenek többé egyet, s majd látni fogjátok, mikép verekednek egymás közt, a perzsa érzelműek a többiekkel.“

Ezeket mondván a szolga visszafordult, a perzsa vezérek pedig teljes hitelt adván a beszédnek: legott intézkedtek, hogy Szalamisz még szorosabban körülkeríttessék, s a kis Pszüttalia sziget, mely Szalamisz és a szárazföld közt feküdt, nagy erősítést kapjon. Mind ez setét éjjel történt, melyet a perzsa hadak egészen virasztva töltének.

Szalamiszban azalatt a hellén vezérek mindig hevesebben vitatkoztak. Arról, hogy tökéletesen körül vannak kerítve, még mit sem tudtak. A vitatkozás alatt Arisztidesz, a legigazságosabb férfiú, kit mégis a féltékeny athénei nép cserépszavazattal tíz évre száműzött, valamikép Szalamiszba érkezett, s egyenesen a tanácskozó épülete elébe menvén, Themisztokleszt, legnagyobb el-lenségét, kihívatni kérte. Hazájának szent szeretete feledteté vele a személyes gyűlölséget, s ő a kilépő Themisztokleszhez ez ígéket intézé : „Ne-

künk minden időben, de különösen most a fölött illik vetekednünk: melyikünk tegyen a hazának több jót. Ime én jelentem neked, miszerint mind-egy már: sokat, vagy keveset vitatkoznak-e a peloponnézoszi vezérek az elvonulásról; mert, mint szemtanú, állíthatom, hogy innen többé teljes lehetlen elvonulniok, miután az ellenség minden oldalról körülvett minket. Menj tehát a tanácsba vissza, s tégy nekik erről jelentést.”

Themisztoklesz férfiasan válaszolá: „Igen jó, a mire felszólítasz, és jelentésed valóban dicsó. Épen arról beszélsz, mint szemtanú, a mit én anynyira ohajtottam. Mert tudd meg, hogy mind azt, a mit a perzsák tesznek, én okoztam. Minthogy tudniillik a hellének nem akartak egy szívvel, egy lélekkel megütközni: tehát kényszeríteni kelle őket erre. Te azonban az örvendetes jelentést magad fogod tenni, minthogy nekem az ellenvéleményű tábornokok nehezen hinnék el, vagy legalább gyanúba vehetnének.”

Arisztidesz tehát a tanácsba lépén, ekép szóla: „Hellén honfiak! Én ugyan számüzött vagyok, de a szeretett hazának, s a szabadság szent ügyének szolgálatot ohajték tenni, még pedig a végső veszély perczeiben. Én Éginából jövök, észrevétlenül vergődve által, hogy tudtotokra adjam, mikép Xerxesz hajóitól tökéletesen körül vagytok véve, s tehát erélyes önvédelemre kell készülnötök.”

Ezeket mondván, Arisztidesz távozott, a tá-

bornokok pedig még nagyobb hévvel kezdtek vitatkozni; a többség e hírnek nem akart hitelt adni. Kételyök azonban csakhamar el lőn oszlatva.

A perzsa király, a mely helléneket utjában meghódított, azokat saját seregei közé sorozván, testvéreik leigázására fegyverrel szolgálni kényszeríté. Így tett különösen az elfoglalt Körszigetek (cyclades) lakóival, kikkel, mint a tengeri harcban jártasakkal, leginkább hajóhadát szaporítá. Azt ugyan előre gyaníthatá a perzsa, hogy a besorozott helléneket nem igen használhatandja; ám mégis a szalamini csatáig a hellénekhez csupán két hadihajó szökött által: Artemizionnál egy lemnoszi, és itt, az ütközet előtti éjjel, egy Ténosz szigetbeli. Ennek parancsnoka, Pánétiosz, néhány perczczel Arisztidesz távozása után e szavakkal jelenté be magát a hadvezérek előtt: „Hellén férfiak, én és a ténoszi hellének, kiket ellenetek vezetni kényszerítve voltam, megemlékezvén őseink dicsőségéről, a közös származatról és a haza szent szeretetéről, inkább akartuk magunkat a legnagyobb veszélynek kitenni, hogysem ellenetek és Hellasz szabadsága ellen harcoljunk. Ime átszöktünk szerencsésen, s most parancsoljatok velem, hol foglaljak köztetek állomást?”

A tábornokok nagy örömmel fogadván e jelentést, elhatározák, hogy a győzelem után a delfi hárombra (triposz) a zsarnokság legyőzői közt a ténosziak is megemlíttessenek. Most már Pánétiosz előadására mindnyáján meggyőződtek

a tábornokok, hogy körül vannak véve, s hogy tehát elszánt harcznál egyéb nem várakozik rájuk. Azért meg is tették rögtön a készüléteket az ütkö-zethez, s hajnal hasadtakor Themisztoklesz az ösz-szes hajósereget összegyűjtván, a harczosokhoz magasztos szép beszédet tartott, melyben szívökre kötö a haza dicsőségét és boldogságát. Különösen azt mutogatta a beszéd folytán, hogy a férfiaknak a veszély pillanataiban a gyávaságot elvetve, mindig a nemes és dicsó tetteket kell választaniok.

Beszédével a legnagyobb harczszomjat ger-jeszté fel a hellének kebleiben, s midön mind-nyájokat egyaránt lelkesülteknek látá : hajóikra vezényle őket vissza, s a tengerre bocsátkozást megparancsolá.

Mielőttazonban magát az ütközetet leírniók, The-misztoklesznek egypár tettét kell még fölemlítnünk

Első az, hogy midön Artemizionnál a hellén hajóhaddal vissza vonulni jónak látta : a perzsák-kal harczoló ión-hellének számára, tengeri kőszik-lákra a következő kiáltványt vésette : „Iónok ! Ti nemtelenül cselekesztek, midön apáitok ellen harczoltok s Hellászt lenyűgözni segítitek. Nem ! ti át fogtok jóni testvéreitekhez, és a többi hel-léneket is ugyan erre szólítandjátok fel. Vagy, ha a ti kényszernyűgötök sokkal súlyosabb, hogy-sem mind ezt tehetnétek : ugy legalább akkor, ha majd az ütközetben hajó hajó ellen küzd, visel-jétek magatokat önként gyáván, megemlékezvén, hogy ugyanazon apáktól származunk, és hogy a

barbárrali hadaink legelőször is ti miattatok támadtak.“

Ezeket iratá a sziklákra Themisztoklesz gondolván, hogy az iónok vagy át fognak jöni, vagy, ha a felszólítás Xerxesz tudomására jutna: tőle, mint gyanúsak, a tengeri ütközetből kizáratnának.

Másik intézkedése Themisztoklesznek az volt, miután az athéneiek legfőbb gyalázatnak tarták, hogy ellenök asszony is harczoland: tehát jutalmat hirdetett Artemizia fejére, s megparancsolá a hajóparancsnokoknak, őt, hacsak lehet, elevenen fogni el.

Ezeket előre bocsátván, lássuk, mint kezdődött az ütközet?

Alighogy tengerre bocsátkoztak a hellének, a barbárok legott minden oldalról rájuk rohantak. A hellének eleinte megdöbbenvén, hajóikat a nélkül, hogy megfordultak volna, farral kezdék vissza eveztetni. Egy athénei hajó parancsnoka azonban, a hőslelkű Amíniász, kiválván a hátrálók sorából, egymaga intéze támadást a perzsa hajók ellen. A hellénségnek nem is kellett több, mint ez a példa. Előre kezdtek evezni mindnyájan, összezsaptak, s csakhamar hajó hajó ellen küzdött, mindkét részről a legkeseredettebb elszántsággal.

Az athéneiekkel a főnikebeliek, a lakedemoniakkal az iónok álltak szembe. Az ión-hellének közül csak néhány hajó cselekedett Themiszto-

klesznek főnebbi felszólítása szerint s viselte magát önként gyáván, a nagyobb rész elszántan s erősen harczolt saját hellén testvérei ellen; két számoszi hellén hajóparancsnok, Theomesztor, és Fülakosz, ki is tűntette magát, elfogván a csatában egy pár athénei hajót! Ezeket Xerxesz akép jutalmazá, hogy Theomesztort számoszi kényurnak nevezte ki, Fülakoszt pedig Ázsiában ajándékozta meg egy tartománynyal, és az egész birodalomban a király jótevőjének hirdetteté ki.

A perzsák ma vitézül harczoltak, sokkal jobban, mint Eüböa mellett. Xerxesz, Szalamisz szigetével szemben, Égaleosz hegyen állíttatta fel trónját, s onnan nézte az ütközetet. Azért is a perzsák valamennyien buzgalom- s félelemtől voltak eltelve; mindegyik azt hivé, hogy csak őt nézi a király. Soká folyt mindkét részről a legelszántabb küzdelem, a nélkül, hogy a győzelem egyik vagy másik részre hajlott volna. Végre mégis a perzsahajók, túlnyomóságuk daczára, zavarodni kezdettek, s a hellének, kik rendet tartva s jól begyakorolva harczoltak, egymásután súlyesték le az ügyetlen ellenség hajóit. Az úszni nem tudó perzsákat általános rémülés fogta el, a szétrombolt s alámerült hajók legénysége közöl senki sem tudott megmenekülni: mig az athéneiek, jó úszók lévén, ha vízbe estek, mindnyájan Szalamisz szigetére úsztak ki. A még össze nemrontott perzsahajók tehát a győzelmet a helléneknek hagyva, mindnyájan futásnak eredtek. Faléron

kikötő felé intézték a visszavonulást, remélvén, hogy a kis Pszüttalia sziget, mely mellett elhaladniok kelle, még az ő kezökben van. Azonban a nagy Arisztidesz, a számüzött honfi, összeszedvén a szalamini partokon felállított athénei fegyveres polgárokat, az ütközet folyta alatt a kis Pszüttalia szigetet rohammal vette hatalmába, megsemmisítvén a rajta volt perzsákat úgy, hogy a többi perzsa hadhoz még csak egyetlen hírmondó sem juthatott. Az elfoglalt kis Pszüttálián az éginabeliek foglaltak állomást, s így a perzsáknak, kik az athéneiektől üzelve, erre futamodtak: az éginabeliek kezeibe kellett esniök. Ki is tettek ezek magokért annyira, hogy a megszalasztott perzsa hajóhadból, Faléron kikötőbe, a szárazföldi sereg ótalma alá csak néhány hajó menekülhetett. Az athéneiek, kik az éginabelieket perzsaérzelemről vádolták, igen meg voltak szégyenítve a gyanúsítottaknak ily jeles viseletök által. Azért is midőn Polükritosz, éginai hajóparancsnok, ép azon pillanatban akadt össze Themisztoklesz hajójával, midőn egy nevezetes szidoni hajót elfoglalt: az athénei vezérhez fennszóval s keserűen így kiálta: „Nézz tehát, nézz Themisztoklesz! minket, áruló, gyáva éginabelieket! úgy-e csak nagyon perzsaérzelműek vagyunk mi?!“

Ezen elhatározó ütközetben, melylyel a perzsa hajóhad megsemmisítettett, maga a tengernagy Ariabignes, Dariosz fia, Xerxesnek

öcse is elesett. A hellének csak igen kevés halottat számláltak; még azok is, kik a csata elején fogságba estek, utóbb megmentettek s vissza kerültek.

Most már a csata általános rajza után, térjünk néhány egyes kiváló eseményre.

Első legyen az, mikép került ki az elfogatást a hősies Artemizia? A mint a király hada már nagy zavarban volt: azon hajó is, melyet Artemizia vezénylett, az athénei hős Aminiász által üzőbe vetetett. A királynő csakhamar átlátta a veszély nagyságát, s midőn semmi más menekvést nem találta: nemtelen s veszélyes cselhez folyamodott, mely azonban neki szerencsésen sikerült. Egy vonalban menekülván vele néhány más perzsa hajó, ő az egyiknek oldalt oly gyorsasággal ment neki, hogy az betörött oldallal legott elmerült. Az üldöző Aminiász ezt látván, azt hívé, hogy ama hajó, vagy hellén hajó, vagy pedig átszökik a hellénekhez, miután a perzsákat megsemmítni segíti, s ezen hiedelmében más felé fordult, nem is sejtván, hogy azon nőt szalasztotta el, kinek fejére az athéneiek tíz ezer drachmát (ami pénzünkben éppen három ezer forintot) tettek. A harczos nőnek ezen tettéből, azonkívül, hogy megszabadult, még két haszna volt. Először bosszút is állott ezen tette által, minthogy a hajót, melyet elsülyesztett, éppen a kalündai király, Damazithúmosz vezényelte, kinek ő, midőn még Helleszpontosznál összevesztek, bosszút esküdött;

másodszor Xerxesz is a helyett, hogy megnyitette volna őt e tetteért. a legnagyobb kitüntetéssel s dicséréttel halmozá. Xerxesz környezői tudniillik, midőn Artemízia a tettet végbevitte, ezt mondák a királynak: „Látod-e uram király! mint vitézkedik Artemízia? éppen most sülyesztett el egy hellén hajót.”

„Valóban ő az?” — kérdé Xerxesz.

„Csalhatlanul ő, hisz látjuk hajója czimerét; Pallász és Artemisz van oda festve!” — feleltek az udvaroncok, azt vélván, hogy a királynő hellén hajót sülyesztett el. Xerxesz erre fájdalomosan sohajott fel: „Bizony látom, férfiaim asszonyokká, asszonyaim pedig férfiakká lettek!” — Még abban is szolgált Artemíziának a szerencse, hogy az elsülyesztett hajóról egy ember sem menekülván meg, senki sem léphetett föl ellene. mint vádló, s tehát a királynak boszúja helyett még nagyobb kegye háramlott reá.

Említésreméltó még a következő esemény is.

A csata folyama alatt néhány fönikiai a királyhoz ment, s vádolák az iónokat, hogy a hellének győzelmét az ő árulásuk okozta. Xerxesz kihallgatván őket, ugyanakkor a következőknek vala szemtanúja: egy ión hajó egy athéneire rohanván, elsülyeszté azt, mire egy éginiai hajó az ión hajónak törte be oldalát. Ekkor az iónok gerelyt ragadva, viaskodni kezdtek az ellenhajó legénységével s legyőzve azt: a hajót elfoglalták. Ezt látván Xerxesz, szörnyű ha-

ragra gerjedt, s katonákat szólítván magához, a vádlóknak rögtön fejeiket vágatta le, mondván, hogy saját gyávaságukat a jobbak elleni árulkozással akarák leplezni.

Elvesztvén Xerxesz hajóhadának nagy részét, teljes bizalommal fordult szárazföldi hadseregéhez, azt hívén, hogy lovasságát s gyalogságának százezreit ugyanazon győzelem követendi mindenütt, melyet Thermopülénél aratott. Azonban hogy mennyire csalódott, azt a plateíi nagynap, s a hellének többi győzelmeinek egész sora mutatta meg neki.

A derék hellének a szalamini győzelem után minden előtt a roppant hadi zsákmány színét, javát az isteneknek szentelék, s Delfibe a többi győzelemjelek közt három elfoglalt hadi hajó is vitetett.

A legjelesebb hősök kitüntetése s a vezéreknek és különösen Themisztoklesznek megtiszteltetése után, folytattaték a harcz a szárazon, ép oly dicsón és oly szerencsésen, mint a szalamini ütközet, mely után az alantabb fekvő Kóliasz nevű parton lakó asszonyok sok ideig mindig az oda úszott perzsa evezőkből rakott tűznél aszaltak, főztek és sütöttek; hogy beteljesedjék ama régi jóslat, melyet a hellének a csata előtt sohasem tudtak megfejteni:

„Kóliász asszonyai evezőkkel fognak aszalni.“

LONKAI ANTAL.

AZ ÁRVA SZIRT.

— Dalmát néprege. —

Vegliának ős szigeti földén,
Hol vadan tenyész a zöld borostyán,
S árnyzatban gazdag lombozatja
Bús smaragdra festi a haboknak
Játszi tükörét, hol csókolózni
Partra szállnak holdas éjszakákon:
Itt e földön élt Borúth, a dalnok.
Meggörbíté szálas termetét már
Hosszu évek súlya, és fejről
Fürtcsigái szép ezüstözötten
Csüggtének le vállain s szakála
Hófuvat gyanánt fedezte mellét.
Tisztelé őt minden egy lakója
A szigetnek, és szerette, minthogy
Jámbor és szelid volt és tudákos
Ős regékben úgy, hogy ritka párja
Messze földön, merre megfürösztí
Hűs vizével tenger a vidéket.

Egykor ünnepére szent Döménnek
Magseregle a szabad szigetnek
Sok lakója — ájtatos bucsús nép.
A bucsúra ősz Borúth is elment,
Elvivén magával útitársul
Jávorfáju barna guzliczáját.

A vecsernye mulván, ősz Borúth agg
 Fügefának árnyokába dőle,
 Megpihenni útja fáradalmit.
 És körébe gyűlt legott füzérben
 A bucsús nép véne, ifjusága,
 S kérte őt: dalolna guzliczáján
 Bájoló regét a mult időkből.
 Engedett Borúth, az ősz szakálu,
 S szét tekintve, könnyel agg szemében,
 Az alattok rengő kék habokra,
 Felcsavarta guzliczája húrját
 S dallni kezde néma hallgatóknak,
 Kik köréje gyűltek szép füzérben.

* * *

„Nézzetek le tenger tükörére,
 Tenger tükörén a pusztá szirtre,
 Mely loborként áll ki a habokból
 Vegliának partitól nyugatra,
 Elhagyatva és mogorva képpel,
 És kopáran fű-, virág- s bokorban!
 Nem kötöz fokán ki évek óta
 Csónakot hajósa Ádriának,
 Bár daczolni bátor szélveszekkel;
 Mert halál van írva homlokára,
 S így lön „árva szirtnek“ elnevezve.
 Orma fedve most is ködgomolylyal,
 Bár derült az égnek boltozatja,
 És az áldozó nap lángsugári
 Tiszta fényben égnek halmainkon:
 Mintha félne megmutatni kúpját
 Gyász tanúját hármas áldozatnak.
 Imez „árva szirtről“ mondok én dalt
 Hallgatóknak nyájosan szavamra.“

„Csöndesen lebegj hatalmas árja
 Szirt- s halakban gazdag Ádriának!
 Csillogó vized legyen, mikép nagy
 Fodrozatlan szemfödél a mélynek,
 Mely ölébe számtalan halottat
 Vön alunni hajnalatlan álmat.
 Csöndesen lebegj! ne hozzon alkony
 Játszi szellőt légszin habjaidra,
 Hogy felettök messze széteredjen
 Gyöngé hangja bánatos dalomnak,
 Mely szerelmet énekel ma nektek,
 Hü szerelmet, jávor-guzliczámon.“

„Egy zupán volt hajdan Osseróban,
 S a zupánnak gyönyörű leánya,
 Szép Bozilla, apja büszkesége.
 Messze híres a sziget vidékén,
 Melyet öntöz tenger légszin árja,
 S tengeren túl is, hol kél s nyugonni
 Jár a napnak fénysugáros aroza.
 Termetére karcsu és sudár ő.
 Mint a Czerna ifju szálfenyűje,
 Mit nem ingat Bora vad fuvalma!
 És hajának éje, mint az ében,
 Mit tegezzé fényezett a gyárnok;
 Két szemében csillagok ragyogtak,
 Hajnal és est hirdetői égen;
 Ajkiról lopott bibort a tenger,
 Klárisát, hogy vérpirosra fesse;
 Énekét lesé el a koránylat
 Leble, hogy virágít a tavasznak
 Csókolózva üdvezelni tudja.

Ilyetén volt a zupán leánya,
Szép Bozilla, apja büszkesége.

„Mint a hajnal gyöngyös harmatában
Száll az illat a nyiló virágból :
Ugy nyitá meg köny Bozilla keblét
A szerelem égi érzetének.
Es az ifju M i r t o m i r nyeré meg
A könnyezve enyhülő leányszút.

„Szép vitéz volt Mirtomír, az ifjú,
Vegliának ős szigeti földén
A zupánnak ifjabb hős szülötte.
Épen oly bölcs szólni a tanácsban,
Mint mi bátor harczokon tusázni. —
Hallva hírét szép Bozilla szűznek,
Eltökélte hozzá vándorolni;
Látni: vajjon szép-e, mint felőle
Hírli népe a szigetvilágnak?
Tengeren ment, könnyű tölgyaszádon,
Vőn kezébe czifra bükklapátot,
S forgatá oly ügygyel a habokban,
Hogy repült naszáda, mintha szárnya
Vitte volna kedvező szeleknek.
Alkonyon jutott el a zupánnak
Hajlokához Mirtomír, az ifjú,
Köntösére álhalász a népből,
Mely Kuríva tar megyéit lakja,
S így nem ismert vándor a vidéken
Arczra; mert hírből ismerék őt
Messze földön, merre bajnokoknak
Hős nevét a röpke hír ragadja.

„Osseróba gyászos ünnepélyre
Ért az ifju: a zupán lakában

Szép Bozilla anyja volt kitéve
 Égő gyertya közt halottas ágyon.
 A halottas ágy előtt imázott
 Szép Bozilla gyászos köntösében,
 Szétomolva hónyakán a fürtök,
 Bánatának néma hirdetői.
 Így találta Mirtomír, az ifjú,
 A leányt, kit megszodálni indult,
 Ellenére hű tanácsi szónak,
 Mit szeretve szóla néki bátyja. —
 Bár ne indult volna őt osodálni,
 Hogy ne látta a kecses Bozillát,
 És ez őt soha ne látta volna! —

Így sohajta ősz Borúth, a dalnok. —
 S megszakadt az ének könnyes ajkán
 És rezegni megszűnt guzliczája:
 Mintha égető, mély fájdalomtól
 Meglepetve, bús dalát feledné! —
 Néma csend a hallgatók sorában;
 Csak ki anyját sírba elkísérte,
 A szelid lány érze könnyt fakadni
 Két szemében ősz Borúth dalára.

„Hosszan és soká imáza anyja
 Gyászos ágya mellett fuldokolva
 Szép Bozilla — folytató a dalnok —
 S nem veté föl bús szemét kezéből,
 Míg a holtat elvivék a sírba,
 Hogy pihenne ottan véglen álmat.
 Ott, a sírnál, látta meg Bozilla
 Mirtomírt először, s megszerette;
 Ott, a sírnál, néze a leánynak
 Éjszemébe Mirtomír először,
 És igézve tért meg tölgyaszádán,

Bánatot, bút hozva ő lakába.
 Mert Bozilla apja és övé közt
 Rég időtől fogva nagy harag volt!
 A szülék haragja átokúl lön
 Már sok izben magzatuk fejére;
 Ámde nem volt még szerelmes eddig,
 Kit reményi nem kecsegtetének.
 Merni bátor a szerelmes ifju,
 Mint ki égi pályabért sovárogo
 Állhatattal s bajnokúl kiküzdni;
 És a szűz, ha lánggra gyúlt szerelme,
 Semmi vészre nem figyelve, mégyen
 Merre őt az érzetár ragadja! —
 Mirtomír is lelt időt s helyet, hol
 Láthatá és szólhatott a lánynyal:
 A zupánnak árnyas erdejében
 Mely a parton hosszan terjedett el
 Zöld habérok lombosított sorával
 Osseronak habkörözte földén.
 Itt köté ki Mirtomír eviczke
 Tölgynaszádát napleáldozatkor;
 S ide jött el szép Bozilla látni
 Mirtomírt, a hold ha feltűnelge,
 Agg cseléde hű kíséretében.

„Mult a gyász-év, s jöttek a zupánhoz
 Kérni nőül szép Bozilla lányát.
 Jött közlelről, s messze tartományból
 Sok levente dús ajándokokkal;
 De Bozillát nőül egy se nyerte.
 Mert a szűznek szíve már fogoly lön,
 Mirtomírnak foglya mind halálíg!
 Megkisérti sorsát Mirtomír is,
 Azt hívén, feledte a zupán már
 Hosszu évek mulva ő haragját....

De hoszúsan üzte el lakából
 A zupán, haragját nem feledve.
 És siratta szép Bozilla ötét.
 S apja látván, mint sír éj- s naponnan,
 Hogy kiüzte Mirtomírt lakából,
 Meggyanítá a valót — szerelmét!

„Ment az ifju néma bánatában,
 Hő szerelme kínos érzetével;
 S nem köté ki könnyü tölgynaszádát
 A sziget babéros erdejénél.
 Mert boszúját félte a zupánnak,
 Nem magára, kedvesére félte!
 És füröszte könnyben arczatját.
 Szép Bozilla, mert nem láthatá már
 Mirtomírt, a kedvest ő szívének!

„Elhatott azonban Boszniáig
 Híre a zupán szép magzatának,
 Fényes udvarába a királynak,
 S szólt legott apjához a királyfi,
 Szép Radoszláv, nyalka egy levante:
 „„Hadd, apám! hogy menjek a zupánhoz,
 „„Osserónak habkörözte földén,
 „„Szembe-szemtül lányát megcsodálni;
 „„És ha oly szép, mint a hír beszéli:
 „„Elhozom magammal hitvesemnek.“ “

„Igy Radoszláv. Engedelmet intvén
 Apja, von magához drága kincset
 Nagy halommal, mint királyfit illet,
 S fénymezében, fényes udvarával
 Megy sietve a zupán lakához
 Osseronak zöld babéru földén.
 Láttá lányát, megszerette ötét,
 S hitveséül kérte a zupántól.

Átigérte a zupán leányát,
 Azt hivén, hogy trónra mén örömmel;
 De Bozilla nem kapott a trónon:
 Mert szívében ő már rég fogoly lön,
 Mirtomírnak foglya mind halálig!

„Szörnyüség a zupán haragja,
 Hogy szavát leánya nem fogadta;
 A királyfi szégyenelte szinte,
 Hogy kezét Bozilla megvetette;
 S szégyenében esküvék az égre,
 Hogy kivüle senki nem birandja
 A zupánlány nászkezét a földön. —
 Mért tevéd az esküt, oh Radoszláv!
 Vagy kezével, hű szerelme nélkül,
 Kényszerítve a királyi nászra,
 Boldogítna téged szép Bozilla?
 Mért tevéd az esküt, oh Radoszláv!
 Hajh, halálnak magva lesz nagy esküd,
 Hogyha Isten hallja fenn az égben!”

Igy sohajta ősz Borúth, a dalnok:
 S elmerüle pillanatnyi gondba,
 Mintha félne végig énekelni
 Bánatos dalát az árva szirtről. —
 Néma csend a hallgatók sorában.
 Csak ki kedves vőlegényt veszíte,
 A szelíd lány érze könnyt fakadni
 Két szemében ősz Borúth szavára.

Megpihenvén ősz Borúth, a dalnok,
 Fogta újra jávor guzliczáját,
 És tovább így folytatá regéjét:
 „„A tiéd lesz, hős királyfi, lányom,
 „„Jó szerével bár, vagy kedve ellen!”“

„Mond boszúsan a zupán. S parancsot
 Ad legott a fürge házi népnek ,
 Melly sűrögve készül nászörömrre. —
 Oh , a kába ! megvakítja őtet
 A királyi nász , a trón varázsa !
 Zsarnokúl lön , ap helyett , leányán ,
 És feláldozá ön s lánya üdvét
 Büszkesége csalfa istenének !

„Mint galamb , ha saskesely vevé őt
 Üldözőbe , bolyg liget homályin
 S búpanaszt nyög tévedett himének :
 Ugy bolyonga búsan és könnyek közt
 Szép Bozilla apja erdejében ,
 Mely a parton hosszan terjedett el
 Zöld babérok lombos ernyejével ,
 Míg egy este Mirtomír hajósa
 Megkinálta könnyü csónakával ,
 Hogyha látni kedvesét ohajtná ,
 Búsulót az árva szirt fokánál.
 Kész a lányka menni kedveséhez ,
 S bésiet a könnyü tölgyinaszádba ,
 Mely repül a tenger csöndes árján
 Mirtomírhoz , a ki nagybusúlva
 Vár reá az árva szirt fokánál. —
 Szép az est : egy fölleg sincs az égen ,
 Nincs lebel , mely játszanék futosva
 Légszin árján csöndes Ádriának ,
 Mint a hattyu tiszta kerti tóban :
 Fürdik benne a hold nyájos arcza ,
 És körötte fürdik lágy sugárral
 Milliója fényesb csillagoknak.
 Néma minden a mély , messze síkon ,
 Csak lapáta csattog a hajósnak
 Bémerülve tenger kék vizébe.

Igy repül a sajka holdas éjen,
Csöndes árján légszin Ádriának
Mirtomírhoz, a ki nagybusongva
Vár reá az árva szirt fokánál.

„Partot ért a sajka, s Mirtomírnak
Karja közt a kedves, szép Bozilla,
Reszketezve kéjtől, félelemtől! —
Nincs szavok; de mint is tudna szólni,
A kit égi kéjek édes árja
És az üdvnek élve boldogít meg?
Nincs szavok; de szívök dobbanási
És a csók, mely ajkaikra forrott,
Hű tanúk: mi boldog mind a kettő!...
Igy mulának percz után a perczek,
Míg a hold is meghajolt az égen,
S válni készti a leányt, az ifjut.
Mirtomírnak ottan hív hajósa,
Csónakába vissza száll Bozilla,
És repül a tenger csöndes árján,
Mint a szellő, apja erdejéhez.
Néz utána, fenn a szirten állva,
Mirtomír a nyájos holdvilágban,
S csókot int a távozó leánynak.
Száll a sajka, száll tovább — továbbra,
Már sötét pont tenger csillanásin;
Az is eltűn Mirtomír szeméből,
S ő magasbra hág a pusztá szirten,
Míg az ormot éri fürge lába.
Néz a távol sajka híg nyomába.
S elmerülve kínos gondolatba,
Ott az ormon várja hű naszádát. —
Szállj, o szállj le Mirtomír a szirtről,
Hajh! halál van írva homlokára:
Mért daczolsz így a vad végezettel?

Nem kötöz ki partjain naszádot
 Egy hajósa széles Ádriának ,
 Bárha víni bátor szélveszekkel ,
 S te dacolni mersz a végezettel ? ...

„Elvivé hajós a szép zupánlányt
 Gyors naszádon apja erdejéhez
 Osseronak zöld babéros földén ,
 S visszatér az árva szirt fokához
 Mirtomírt is vinni hajlokába.
 Hajh ! siess hajós a szirt fokához ,
 Mirtomírra nyil feszül az íjban ,
 Mentsd meg őt a gyászos orhaláltól !“

Igy sohajta ősz Borúth , a dalnok. —
 S megszakadt az ének újra ajkin ;
 Arczain haragnak lángja gyúl ki ,
 Felszökel , magasra kapja görösös
 Két kezével barna guzliczáját ,
 Hogy fedezze Mirtomírt , az ifjut ,
 A reá feszített gyáva nyiltól ! ...
 Majd lerogyva ismét köpadára
 Árnyokában a galyas fűgének ,
 Sápadt arczczal , hunyt szemekkel üldel :
 Mintha félne látni véres ormát
 A haláltanyáju árva szirtnek. —
 Néma csend a hallgatók sorában ;
 Borzadózva néznek össze ifjak
 És leányok , kik szerelmi frigyben
 Boldogak valának a napiglan.

Megjön a hang ajkin ősz Borúthnak,
 S bús dalában így megyen továbbad :

„Szégyen és boszú, ikerszülettek :
 Gyáva gőg s hiúság rút szülejök.
 Válhatatlan frigyben él a kettő,
 S mint a bűn, titokban jár nyomába
 A kitűzött véres áldozatnak. —
 A zupántól megtudá Radoszláv,
 Kit szeret leánya, szép Bozilla,
 S kedve mért nincs a királyi nászra;
 És Radoszláv esküvel fogadta,
 Hogy kivüle senki a zupánlány
 Nászkezeit a földön nem birandja!
 Boszniáig elhatott a híre,
 S Boszniában hallá a királyfi,
 Mily vitéz, mi harczias levente
 Mirtomír, s mi bátor a tusában?
 Mily ügyes nyilazni, vetni dárdát,
 És mi biztosan sújt ő aczéla
 Gyors halált fejére ellenének.
 Tudta mindezt a kevély Radoszláv,
 S lelke nem volt síkra szállni véle
 A zupánlány nászi birtokáért.
 Meglesé a holdas éjben őket
 Egy közel szirt árnyazott tövénél,
 És midőn Bozilla elhajózott,
 Felkuszott orúl az árva szirtre,
 És halált vin mérgezett nyilával
 A szerelmes ifju Mirtomírra,
 Ki lebukva arczczal a tetőről,
 Szép Bozillát, kedvesét, sohajtá —
 S eltűnék örökre a habokban!

„Látta a halálos nyílt repülni
 Mirtomírra, látta őt lebukni
 A habokba arczczal hív hajósa.
 Gyors nyílat tőn ő is kész ijára,

S gyors nyilától halva dőlt a szirtre
Az orozva gyilkoló királyfi . .

„Nászörömre gyűl-e a tömérdek
Nép Bozilla apja hajlokába ?
És a tenger fáklya fényözönnel
Ünnepélyre híjja tán barátit
A királyi vőre büszke ipnak ? . . .
Síri hangok bús melódiája
Hallható ott a zupán lakában ,
S a lobogva égő fáklyatenger
Gyász szobákra önti szét sugárit.
A tömérdek nép csodálni mégyen
A királyi vőt — halottas ágyon !
S nincs menyasszony a királyfi mellett,
Őt siratni, gyászos köntösében,
Fáklyafény közt a halottas ágyon !
Szép Bozilla Mirtomírt szerette
Mind halálig, a sötét habokban !
Hű hajósa meghalt kedvesének
Érte jött eviczke csónakával,
S csendes éjen, sápadt arczu holdnál,
Elvivé az árva szirtre őtet,
S nem hozá meg apja erdejébe
Osseronak zöld babéru földén ;
Mert Bozilla Mirtomírt szerette
(A hajós egyetlen férjvérért) ;
Őt keresni szállt a kék habokba,
S kék habokból visszatérni késik,
Késik, mind maiglan, szép Bozilla ! —

„A szerelmes ifju s lány halála
Mély titoknak fátyolába rejtve ;
Csak hajósuk sír könnyet felettök
Csendes éjen, gyöngé holdvilágnál ,

S mond könyéhez jávor guzliczáján
Siri dalt az árva szirt fokánál.“

Igy dalolt az ősz Borúth s könyekbe
Olvadott fel sok leányka búja ,
Melyet érze szép Bozilla sorsán ;
És az ifjak , néma bánatukban
Néztek át az árva szirt fokára
Csöndes álmat intve Mirtomírnak. —
S minthogy eljött szürke fátyolával
A szelíd est és megútra inte :
Fölkelének rendre a bucsúsok ,
Ősz Borúthnak nyájos hallgatói,
S visszatértek mindegyök lakukba.

CSÁSZÁR FERENCZ.

JEGYZETEK:

1. v. Vegliának ős szigeti földén, sat.

Veglia, mai neve egy szigetnek az adriai tenger quarneroi öblében. Hajdan Curicta, Kark, nevek alatt ismeretes. A magyarok történetével a Frangepánok hozák viszonyba, kiknek e sziget, a tatárfutáskor, birtokuk volt. Fekszik Portoré és Segnia előtt, a quarneroi öböl északkeleti szögletében

19. v. Egykor ünnepére szent Döménnek sat.

San - Damiano = sz. Dömén, védszente a hasonló nevű helységnek Veglia nyugati részén a tenger partja fölött.

24. v. Jávorfāju barna guzliczáját, sat.

Guzlicza, kicsinyítő a guzla szótól, mely a montenegroiaknál ma is fenn van, s hegedű-alaku zeneszert jelent.

48. v. S így lőn árva szirtnek elnevezve.

Árva szirt, Scoglio Orfano: kopár szikla a költeményben leírt helyen, melytől még ma is ovakodnak a hajósok.

69. v. Egy zupán volt hajdan Osseroban;

Zupán, a déli szláv népeknél törzsfőnökök, tartományi vezérek s később herczegek is. — Ossero, sziget neve a quarneroi

öbölben, Vegliától délnyugatra, Fiumétól délre. Hajdan (Strabo, Plinius, s mások szerint) Absorus, vagy Crepsa.

77. v. Mint a Czerna ifju szálfenyűje, sat.

Czerna, sajátkép egész néven: Czernagora, annyi, mint: fekete csúcs, egyike a dalmát havasok bérceinek.

78. v. Mit nem ingat Bora vad fuvalma;

Bora, a görög boreasztól; éjszakkéleti szél, mely ősztől tavaszig szokott a tengeren s partvidékén uralkodni. Sokszor oly dühösen fú, hogy kisebb hajóknak az útát lehetleníti, a nagyobbakat a kikötői be- vagy kiindulásnál akadályozza.

113. v. Mely Kuríva tar megyéit lakja;

Kuríva, ős neve a mai Pago szigetnek a quarneroi öbölben, mely Arbe- és Osserotól keletdélre, Zara ellenében, éjszaknyugatra fekszik. Csekély számú lakosi juhlegeltetés-, halászat- s tengeri sókészítéssel foglalkoznak; földzete homokos és kopár.

ŐSZI RÓZSÁK.

I.

Reszketve nyujtom ki kezemet utánad
Szerelem illatos rózsabokrétája!
Félek tövisedtől — félek illatodtól:
Bódít ez, s halálos tövised szurása.

Nekem a szerelem virágos kertében
Rózsák nem, de csupán tövisek teremnek;
Szívem vérező seb teli fájdalommal,
A mióta téged oly forrón szeretlek.

Egy fekete felhő az én bús életem,
Sötétlő rom ott fenn a bérznek tetején;
Ki szeretné azt a bús fekete felbőt,
Kinek pillantása szállhatna én felém?

Gyötör a kétségnek halvány kísértete,
Az élet kételkedni tanított engemet;
Hitem a csalódás kitepte szivemből:
Hit nélkül a szív már boldoggá sem tehet.

Ne szeresd , angyalom , azt a sötét felhőt :
 A sötét felhő a villámok hazája ;
 Ki tudja, nem száll-e majd egy futó villám
 Ifjú életednek virágos fájára?!

Vagy szeress, s szerelmed legyen a nap, melytől
 A sötét felhőből ragyogó ég leszen ; —
 Öld meg a kétségnek halvány kísértetét,
 S üdvességül add, oh add vissza dúlt hitem !

II.

Vad , szilaj , háborgó tengerré lett lelkem,
 Ez a csendes folyó sima tükörével :
 Hullámok rajta a sötét gondolatok ,
 Haragos fürgeteg hajtja szélveszével.

Majd kies vidékké változik át , melyet
 Ábrándosan önt el a hold szende fénye ;
 Virágos kert , melynek sötét bokrai közt
 Andalító dalt zeng a kert fülmiléje.

Vagy hosszú szenvedés tele gyötrellemmel,
 Majdan életemben egy rövid pillanat,
 Nagy végetlenség az , a melynek terhétől
 Azt gondolom szívem megtörik, megszakad.

Majd örök boldogság teli élvezettel,
 A melynek , úgy hiszem , sohasem lesz vége ;
 S el-elgondolkodom : hogy ennyi boldogság
 Hogy fér életemnek egy rövid perczébe !

Nevet nem adhatok én ez érzelemnek ;
 Szerelemnek hívják tán köznapi nyelven.
 E végetlen gyönyör- s fájdalomtengernek
 Emberi nyelven még illő neve nincsen !

BERECZ KÁROLY.

EMLÉKSOROK EGY HÖLGYHEZ.

I.

O mint emésztik keblemet
 Szerelmem lánghullámai!
 Mint éji rémek állanak
 Leégett sötét romjai.

O hölgy! e szenvedésimért
 Mikor veszem jutalmamat?
 Vagy tán kevés e szenvedés!
 Kevesled tán e romokat?

O adj tehát szívemre kint,
 Mely marja végig éltemet
 S örömmel meghalok, ha majd
 Szívem miattad megreped.

II.

Ne félj, ha barna éjszakán,
 Midőn mindenki csöndesen
 Pihenni fog, s te léssz magad
 Ébren a hosszú éjjelen;

Ne félj, ha ablakod mögött
 Bús nyögdelést fogsz hallani:
 Lelkem leend — mely mennyből is
 Le fog tehozzád szállani.

PETROVICS.

UTAZÁS LOMBARDIÁBAN.

— Naplótöredék —

A GARDA-TÓ.

1846-diki májusban 8 liráért útjegyet válték a gyorskocsira, mely Bresciába megyen. — Reggeli 5 órakor indulánk.

Goitónál az út mellett sok sírkeresztet láték emelkedni. Ezek a rablók áldozatait jelölik; mert e vidék a legveszélyesebb Ausztriában. Akkortáiban is két vidékbeli pór, egy kocsit fosztván ki: a kocsiban ülő útasnak, mivel rájuk találta mondani, hogy „őket ismeri,” nyakát szegék le. Befogattván mindkettő, az egyik, miután megvallá, hogy ő tartotta a lovakat, rögtönbiróilag kivégeztetett; a másik, állhatatosan tagadván az általa elkövetett gyilkosságot, rendes bűnperbe fogatott. A rögtönbitófa azonban nem akadályozá, hogy a következő napon, ugyanott más utastól, 200 napoleon'd-ort raboltak el az útonállók! — A goitói kávéházban magamnak is több banditaarczulat tűnik fel reggelizés közben, melyek ugyan csak megméregették vadtekintetű szemökkel személyemet — azaz zsebeimet; gyanítani akarván külsőmből tározám állapotára!

Utamba esék még Castiglione, így nevezve Stilicótól, ki 403-ban K. u. a hegyen Theodosius császár korában, várat építtetett. — Montechio saluba déltájban érkezém.

Brescia régi város. Már 535-ben K. e. frigyben volt a romaiakkal Hannibál ellen. 407-ben K. u. jöttek a gótok Itáliába, s építék a főbb említett G o i t o kastélyt. Attila 454-ben Aquileja, Padua, Concordia s több városokkal együtt Bresciát is földig lerontá. 542-ben csapott le Pannoniából A l b o i n o, népével a Longobardokkal, s meggyőzvén T o t i l a gót királyt: elfoglalta Itália e részét, mely Lombardiának neveztetett a hódítóktól, s ezek első királya e földön Alboino lett. — A bresciai régi templomban, hagyomány szerint, az apostolok egyike hirdeté az evangéliomot. Minő alapja van e hagyománynak? elhatározni nem merem; de való, hogy a templom fölötté régi, s az utcza most is két lábbal magasb, mint a templom kövezete, hová sok lépcsőn kell lejárni. — A vízvezetést, 3 miglio (1 1/2 órányi) távolságra, a romaiak építék. Ez most, számos magán kutakon kívül, 72 nyilvános kutat lát el vízzel. — Vas-, aczél- és fegyvergyára hires; temetője pedig, a bolognait kivéve, a legszebb Itáliában. Csupán az oszlopjárások, stb. milliókba kerültek! — Bérinassal mentem a kiásott romai templomba, mely Vespaziánnak volt szentelve K. u. 72-ben; fennáll az oltár is, hol a kiásott régiségek, mint museumban, láthatók. Igen meglepett a szárnyas „Victoria“ ércszobra: görögöntésű remekmű, melynek mását számtalanszor láttam a csehországi Teplicz közelében álló kulmi orosz emléken.

Bresciáról a Garda-tóig, melynek hossza R i v á t ó l Peschieráig 35 miglie (11 1/4 mérföld), szélessége 4—12 miglie, 9 lirát fizettem. — Neve e tónak a S a l ó v a l á t-ellenben fekvő „Torre di Garda-“tól van, mely toronyban K. u. 950-ben burgundi A d e l h á i d, Lotarionak, a Berengario által méreggel megetetett utolsó lombard királynak, özvegye fogolykodott, míg majd Otto német osászártól, ki őt nőül vevé, megszabadíttatott. — A tó 234 lábbal áll magasban a tengerszinen fölül. A tavat kö-

rülfekvő hegyeken látszó régi várak azon időből valók, mikor a magyarok éjszaki, a szaraczenok pedig déli Olaszországot pusztítani jártak, a IX—X-ik század között. Enépek — mint a „Garda-tói kalauz“ megjegyzi — nem értették a várostromlási mesterséget, sem ahhoz kellő türelemmel nem bírtak: átfuták a tartományt, mint rohanó séd, mely kitér, hol dühének szikla áll ellene. — Ma két gözös szegdeli naponkint a hullámokat a tó egyik végétől a másikig, ki-kikötvén az állomásokon.

Saló, város, 5000 lakossal. Benne 1524-től fogva „tudományos-irodalmi akadémia“ áll fenn; ujabban pedig casino is alakult. Mindkettőt számosan látogatják hölgyek is, kik mulatságos társalgáshoz szokvák. Felséges itt a tó áttekintése! Saló a gardavidéki kereskedelem központja. Alig jövék ki Salóból, s az egész levegő úgy látszik, mintha citromillattal volna fűszerezve: mert ott fekszenek körötte a „citromkertek.“ Salótól G a r g n a n o i g a legszebb része terül el a Garda-tónak 10 miglie hosszúságban, és $3\frac{1}{4}$ miglie szélességben. E keskeny part köveoses, és terméketlen volna emberi ipar nélkül! Itt teremnek a citromok, melyek legjobbak Itáliában, azért igen keresettek és drágábbak is, mint az egyéb vidékebeliek. Mint nálunk legjobbak a szőlők, melyek a hegy déli oldalán teremnek: úgy teszi itt a gyümölcsöt izletesbbé a citromkertek fekvése, mely elrejtí azokat a közel havasoktól.

Kocsin utazék Toscolanoba, hol hajdan Benaco, romai város állt, melytől a tavat is Benaco tavának nevezék. A romaiak különös előszeretettel viseltettek Nápoly városa, Benaco és a Lario — ma Como — tavak vidéke iránt.¹ — Láttam a Garda-tóba folyó Toscolano sé-

¹ A nagy DANTE ALLIGHIERI sem feledte ki e gyönyörű vidéket, s különösen Benaco tavát, „Isteni színjátéká“ból; sőt hosszasan írja le azt, szokott művészi ecsetével, a POKOL XX. énekének 61—78. verseiben. Szerk.

det, sok papirgyárral, melyeket fölülcsapó kerekék tesznek mozgásba. Vacsora után megnéztem a gyönyörű tavat holdvilágnál. — Midőn a két öl széles ágyba akarék feküdni: ablakom előtt zenét hallék. Kérdésemre: Mi ez? válaszul nyerém: Ez így szokás nálunk.

Reggel 5 órakor kalaúzzommal a part hosszában Tyrol felé sétálék, a citromkertek között, Gargnanoig, hol azon kertek, s az út is végződik; mert a tó partja meredek szikla lesz úgy, hogy Riváig, Tyrol felé, csak a tavon mehetni és jöhetni. Rivának 4000 lakosa van; benne és Peschierában, hajdan a romai kormányos-collegium vala. Mivel fölötte meleg lett: vissza nem a parton mentem, hanem a völgy árnyékában. Látván a fásoros szántóföldeket, felfohászkodtam: Vajha honomban is utánoznák ezt! mert a paraszt itt nemcsak kenyerét, de borát és tűzifáját is a szántóföldről kapja.¹ A szántóföldeknek két oldalán, hosszában fák állanak, mintegy 6 öl távolságban egymástól. Középen van a láthatlan venyige, mely föld alatt a közelb eső fához vezettetik; itt a fára fel, s füzér iveretben a másik fához ér. Ősszel e füzért lehúzzák és a fatövénél földdel befedik. A fák nem gyümölcsfák, talán, hogy koronájok árnyéka ne ártson, hanem füz- vagy topolyfák, stb. tüzeléshez azért csak gombjaikat s fiatal ágaikat használják. Minden parasztháznál az udvarban, vagy a kert falon fölül, ily venyigefüzérek láthatók. Veronában láttam egy ház homlokzatát, de csak az első emeleten, egészen elborítva zölddel és teli fűrtökkel; a földszinen semmit sem láték. Hol van a gyökér? gondolám. Beléptem a 3 láb széles ajtón, s ott a

¹ Május végén volt, és a piacon máris egész lobrokat (pyramisokat) láték, mint nálunk vásárokon a fazekakat rakni szokás, selyemgubókból; de azért van is a parasztnak pénzök, s midőn ebédöket fizetik, kihúzzák a zacskót teli aranyokkal.

szögletben volt a venyige, mely az ajtón fölül lyukon át kivezettetett. Ezt kertfalaknál is látám.

Visszajövéen, a kertbe sieték. Az udvar mögött volt a virág- és gyümölcskert, aztán, a citromkert. Alakjára mint üvegház, de falai másképen. Hátul éjszak felé, a fal 8 öl magas, kőből és vastagon rakva, vastagabban, mint a két rövidebb oldalfal; dél vagyis a tó felől, csak 4 láb magas a fal, melyen négyszögös kőoszlopok, 7 öl magas ságban, állanak. Télen át ezek közé deszkafal, és az oszlopoktól a hátulsó kőfalig deszkafödél rakatik, akkor mindennap földön rakott tüzzel melegítik a levegőt. A kert szélessége mindenütt 14 rőf, de hossza változik; hol 7 rőfös a tér, ezt „campo”-nak nevezik, és minden 3 campiban 2 fa áll. Ezt híjják: „rispetto alla generalità;” mert oly nagy citromfák is vannak, melyek több mint 2 campit elfoglalnak. Sok fa egy évben 2—3000, sőt 8000 citromot is terem. Egyegy citromot 1 soldoért = $\frac{3}{4}$ kr. adnak el, tehát egy campo: $14 \times 7 = 98$ rőf, 30 lirát azaz huszast jövedelmez, mi valódi csoda ily terméketlen földben! A citromfák sorban állanak középen; minden fa körül 4 rud magaslik, melyekre az ágakat kötözik. Két citromfa között, de a mellvédfalnál is, egyegy alacsony citromfácska (cedro) van, szinte sorban. E két fa, nemcsak mint ilyen, különbözik egymástól, de gyümölcsük is különböző: mert a citrom rozabb és nedve kevesebb. A cedrato (fagylalt), mint a szágo, leves, s azért pohárból eszik. Nem akarom említetlenül hagyni, mikép Raffa G. természet-történetében: Pest, 1846. a 16. l. ez áll: „Citromfa (Citronenbaum, citrus), mint egy szilvafa.” Ez hibás; mert sohasem láték oly nagy szilvát, mint a citromfa, sem oly kicsinyt, mint a citromfácska. Továbbá: „A legjobb Toszkanában.” Szinte hibás; mert többször valék Toszkanában, de citromfát ott nem láték, sem nem olvastam híreről sem; hanem a Garda-tónál tenyésznek a legjobbak. — „Mivel a citromot olaszul: limoninak: azért

az italt limonadának nevezik.“ Épen oly hibás állítás, mint az előbbiek; mert a limone és citrom az olasznál két különböző fa és gyümölcs, s miután más nyelvekben is limone és citromnak nevezik, tehát magyarul is így maradhatna.

A gözös, mely Rivától lejött, a közel Madernonál megállt; oda sétáltam, és ott 1 1/2 lirát fizeték a vasgözsön Desenzanoig.

E partot is bizonyos távolságból kell látni, hogy csodáit s fölötte kellemes benyomásait élvezhessük. Ha Petrarca, bár szeretve Laurától, ezt nőül vette volna: minden földöntúli lángelméje mellett sem találhatta volna fel benne azon rendkívüli érdemet, melyet ez egyetlen nőben a világon feltalálhatni képzelt; s miért? mert hiányzott volna távlátási pontja (perspectiva), a fölösleges közel élet miatt! — A tóról igazi csodás, leirhatlan a látvány a citromkertekre. Mint fehér oszloptemplomok, vagy körszínek tünnek fel 10 miglie kiterjedésben a hegylejtésen, emelde (terrasse) alakban, s a legszebb panorámát képezik.

Lecchi sziget, így nevezve birtokosától a Lecchi grófcsaládtól, melynek kastély alakú palotájával diszeskedik. Hajdan „Isola dei Frati“ névvel, mert papoké vala. Fekszik a salói öbölben, sziklán, mely keletről 30 rőf magas, de nyugat felé eséssel szinte a tó tükreig. A méztelen sziklán tömérdek nagyságú sok aloe nő; de tovább a legtermékenyebb tájék; rajta 7 citromkert, lépcsőzetes alakban, egyik a másik fölött feküvén, és a sziklacsúson emelkedik a kastély. A parton kis négyszögű kikötő, földél alatt, melyet négy torony támogat. Olajfaterdő is van a szigeten. A kertben pedig pálmák s egyéb meleg éghajlati növények, melyek másutt elzárva, itt szabad ég alatt, tenyésznek: nem félvén a telet a szelid éghajlat miatt. Most e gyönyörű szigeten conte Teodoro Lecchi lakik, kinek Bresciában szép képgyűjteménye van.

1220-ban sz. Ferencz alapíta itt zárdát tanítványai a minoriták számára. VII. Henrik császár a szigetet Scaligernek, Verona urának, ajándékozta ; később a barátoké lett ; s midőn ezek conventoma a pápa által megsemmisítették : a sziget parlaggá vált, elvadult, míg azt a Lecchi grófok megvették. A csúcson áll a „belvedere“ — szépkilátás — honnan 220 „campi di giardini“ vagy is citromkertet s alattok narancsfa-erdőt élvez a szem. A belvederétől küpresz és tölgyfák árnyéka alatt lépcsőzet vezet le a híres remetebaranghoz, melyben sz. Bernát lakott 10 éviglen. — A sziget 1 miglia hosszú ; évenként 200,000 citromot ad ; azonfölül 60 akó igen jeles minőségű bort ; 300 font olajt, sok szederfalevelet, sat. — A legszebb sziget ez, melyet életemben láttam, kivéve az „Isola bellá“t a „Bájszigetet“, egyikét a négy boromei szigetnek a „Lago-maggiore“-n, melyet 1847-ben látogattam meg, midőn a Simplonút megtekintésére Milanoból, Genfbe, Bern- és Luczernbe rándulék, és a sz. Gothárdon át Mantuába visszautazék. 1670-ben a boromei szigetek még kopár sziklák voltak ; gróf Boromeo sok sziklát szétrepesztetett, a tóban sok négyszögű oszlopot (pilaszttereket) építtetett, melyekre íveket boltoztatván, a part körül nagyobb térséget alkotott ; a sziklákra pedig annyi földet hordatott, hogy ma mind a négy sziget lakható, termékeny és gyönyörű elannyira, hogy Saussure mondhatá : „Une magnifique caprice—felséges szeszély !“ Az „Isola bellán“ halászlakok, egy fogadó és a palota állanak, mely utóbbinak első emeletében szép képtermek ; földszint pedig mind barlangok, falaik mozaikból. De legszebb a kert : 14 emeldéje, egyik a másik fölött, mint körszíni lépcsőzet, 100 lábbal a tó színe fölött, teli narancsfákkal ; hátul erdő sötétlik borostyánfákból, benne sok küpresz és vizesés, mert az esővíz szárazkutakba fogatik, tápul a szökőkutaknak.

— A gőzhajón alkusz jött hozzám, mondván : Tet-
SZIKSZÓI KNYHLAPOK.

szik-e kocsi? Mantuáig 30 lira! Én 25 lirát ígérék; de a fele is elég volt volna; mert csak egy lóért fél napra ígérém azt; s máskor két lóért egész napra 9 lirát kértek! Azért az alkusz rögtön egy bavarot (hajor tallért) adott foglalóul, mit nálunk az szokott adni, a ki vesz vagy alkalmat fogad. — Mantuába érkezvén, kalaúzkönyvet vettem. Egyik boltban 24 frankot kértek, a másikban 18 lirát; én 15-öt adtam; de olasz ismerőim egyike mondá, hogy 3 liráért is megkaphattam volna. Miből az a tanulság, hogy itt mindenért, még könyvekért is, harmadát vagy negyedét kell ígérni s fizetni azon árnak, melyet kérnek.

Desenzanoba gözösünk délkor érkezett. A parti kőgáton (molo) száz tyrol leány állott sorban. Mind-egyik lábánál kis batyu, ruháival. Sok úr nézegette őket és alkudozván velők, azután egyet-kettőt kiválasztván, velők együtt elmentek. Ez nekem rabvásárnak látszott; mert havonkénti 18 liráért, lakkal és tartással, leánykákat lehetett kapni, s pedig oly szépeket, hogy szinte sajnáltam, hogy nincs selyembogaram! E nők Trientből jönnek május 1-jén, midőn a selyembogár etetése kezdődik, és május végén haza mennek, még pedig gözösön Riváig, úgy, hogy alig visznek haza 12 lirát. Egyegy fáról, melyért a bérlő egy aranyat fizet, 5—600 font szederlevelet szednek. De nemcsak fákról szedik a leveleket, hanem az udvarok kerítéséről is, mire a szederfák mint 4 láb magas bajhonsok, használtatnak. Vajha édes magunknál is csupa eleven kerítéseket láthatnánk! A birtokosok, hivatalnokok, kivált pedig a lelkészek e részben szóval s jó példával csodákat tehetnének! —

De térjünk vissza ama leányvásárhoz. Más fejércseledek jönnek az Appenninekről, vagy Parmából és Modenából. Ezek előbb a szederleveleket szedik; azután május közepén kukoriczát vetnek, később búzát kaszálnak, s őszkor hazamennek, épen mint a mi karpátvidéki tótjaink.

Ebédemért 2 $\frac{1}{4}$ lirát fizetvén: „sediol“ra ültem.

A „sediol“ kétkerekű, egyfogatú talyiga, tengelyén tulipán alakú üléssel, miért is a gyeplőt az utas maga tartja; hátul, a két rúd végén, két kötélén deszka függ, melyen a kocsis áll ostorával. Így érkeztem

S i r m i o n e félszigetre, hol ma is áll a Scaligerektől épített tornyos kastély, s látható Catallusnak a romai költőnek, három barlangja. A tudósok sokat vitatkoztak a fölött: itt, vagy Veronában született-e Catallus? vitatkozásaik eredménye azon bizonyosság, miszerint Catallus, ha e két hely valamelyikén nem, tehát — máshol született! — Vezetnököm négy falromot mutatott, mint Catallus fürdőjének maradványát. Megnézván a fal vakolatát, észrevettem, hogy az oly dicsőnek hirdetett omladék, sílány parasztház falmorzsái valának. Neveték, mert eszembe jutott, hogy Ferrarában is mutatnak egy pinczét, mint T a s s o tömlőczét, mondván: császárok látogatták meg azt, és minden angol egyegy ködarabot viszen el emlékeül, B y r o n pedig több órákra bezáratta abba magát, hogy ismeretes szép költeményét írja. Nekem is akart együgyű, vagy álnok kalaúsom darab kövel kedveskedni, de felelék: nincs kedvem e nehezékkal zsebemet szaggatni, pogyászatot terhelni; s tovább tudakozódván, mondák: mikép e pincze azelőtt mindig szénraktár vala, de 1800-tól fogva valamely nyerkémlész „Tasso börtönének“ keresztelése azt, és szerencsés ötlete azóta sok borraivalót hajtott neki. Így csalják itt az idegeneket! — Azután

P e s c h i e r a vára jön, hol a M i n c i o a Garda-tóból kiömlik. — A napokban csodálkoztak a hirlapok a fölött, hogy a Panama földszoroson át hajókkal vagy vasúton akarnak átszállani egyik tengerből a másikba. Én nem csodálkoztam. Magam is utaztam már a francia tengerből hajón, egész Skóczián keresztül, az irlandi tengerre. Azonban csatornán — nem vasúton!..... Hanem vasúton!? Azon sem csodálkozhatom; pedig annál kevésbbé, mivel a Velenczések vasút nélkül is szállítottak a lagunák-

ból, nagy hegyeken keresztül, a Garda-tóba hajóhadat, s vele ott ellenségeiken győzedelmeskedtek!

A dolog így történt: 1439-ben kegyetlenül dühösködött a háború a milanoi herceg Visconti Maria-Filippo, és a velencei köztársaság között. Ez utóbbi sok csatát vesztett már, s ezek által nagy károkat szenvedett, mert jóllehet Niccolo Piccinino, Visconti seregeinek vezére, nem vehet be Bresciát, melyet polgárai, és vitéz hőlgyei Bragida Avogrado vezérlése alatt elszánt bátorsággal s hősileg védtenek: odahagyván háta megett Bresciát, győzelmesen haladt a bresciai és veronai tartományban előre, úgy, hogy maga Verona is Visconti hatalmába került. Milanoi flotta vitorlázott a Garda taván, s a velenczéseknek nem vala hadhajójok a Gardán, hogy ellenálljon. Francesco Sforza a velenczések zsoldjába áll; visszaveszi Veronát, s megy a Garda-tó partjáig; azonban, hogy a háborút kedvező sikerrel folytathassa: a tón hajóhadra volt szüksége, melylyel Visconti flottáját legyőzze. Ezt kigondolni könnyű, de véghezvinni nehéz, sőt a lehetlenséggel volt határos; mert nem láthatták át, mily úton, és mi módon lehetne hajókat és gályákat rögtön szállítani Velenczéből a Garda-tóba? Volt ugyan vízi út, akkor szinte, mint napjainkban a Poról a Mincioba, és erről a Garda-tóba; de ez út most áthághatlan akadályokkal járt: mert Mantua mellett vitt el, melynek ura Gian-Francesco Gonzaga ögróf, ép akkor hagyá el a Velenczések szövetségét s állá Viscontihoz. Más hajóut az ádriai tengerről nem vala, s azért bármily sürgetősnek látszott is a szükség: a tóra hajóhadat küldeni, lemondtak e mérényről, mint szoktak az emberek lemondani minden lehetlenségről.

Igy állott a dolog, midőn bizonyos Sorbolo, kandióta, a tanács elé lép, igérván, hogy ő a Garda-tóra oly flottát fogná áttetetni, minő a fenséges köztársaságnak csak tetszenék, biztosan kikerülván minden fegyveres el-

lenállást, minden hadi veszélyt. Az excellenzák csodálkozó tekintettel néztek Sorbolora és kérdezők: ha vajjon valamely új csatornát fedezett-e föl, melyen át Velenczéből a Garda-tóba hajózni lehetne? „Én nem tettem semmi fölfedezést — felelé Sorbolo — a Baldo-hegyen át akarom leereszteni a Serenissima republica flottáját a Garda-tóba.“ Akkor az excellenzák komoly pillantást vetének Sorbolora, mintegy kutatván arczvonásiban: nem veszté-e el esztét, vagy inkább nem tréfálni akarna-e a fájdalmas zavarral, melyben a köztársaság vala. De Sorbolo, folytatván beszédét, megmagyarázá: mikép vihetné véghez sikerrel ajánlott tervét. Szavai nem győzhettek meg sok senatort terve kivihetőségéről; azonban, valamint az emberek, midőn nem kínálkozik jobb és könnyebb kiút, a lehetetlent is hajlandók lehetségesnek hinni: így a velenczei tanács is; ámbár nem tudott meggyőződni a sükerről, beegyezett mégis abba, hogy Sorbolo a rendkívüli terv létesítését megkísértse. Példabeszéddé vált az olaszoknál, mikép „a beszédől a tényig nagy még a hézag“; de ez esetben a tény rögtön követé a beszédet. — Sorbolo 2 nagy hadhajót, 3 gályát s 25 kisebb hajót vőn a hajógyárból; az Et s folyón fölvontatá azokat Veronáig, hol még egy harmadik nagy hadi hajót vett vala flottájához, és sikerült neki felvinni azt Pontonig és Moriig, elérvén így a Baldo-hegy tövéig. Ott kihuzatá vízből a hajókat, s nagy hengereken felvonatá a sz. András (most Opio) taváig; áthajóza a tavon, nem ijede vissza a hegy meredekségétől és felvitte a Baldo csucsára oly úton, hol meredek szikla vala. A lebocsátás kevésb fáradsággal járt. 12 migliét haladtak a hajók a hegyen, midőn, azok nagy csodálkozására, kik a munkát véghezvitték, orraikat, T o r b o l o közelében, a tóba meríték!

Visconti hajóhada, mely mindenre inkább el vala készülve, mint arra, hogy a Baldo hegyéről lejövvő hajóhadak által támadtassék meg, előbb meg lőn verve, mint

megtudá : mily úton érkezett el az ellenség hajóhada ? Merény vala ez, mely az ellenség agyát s bátorságát méltán zavarta meg. Akkor a rendkívüli, vakmerő munka mindössze is az első havasokon készített átjárással hasonlított össze ; és még most is csodálkoznak némelyek a panamai szorosnak tervezett átszegésén , ámbár korunk merényeket lát, miket talán nem láttak előbbi századok.

PENCZ MIKLÓS.

SZESZÉLY-DALOK.

I.

ESZEM AZT A...

Eszem azt a ragyogó szép szemedet !...
Szeretem én , azt is ha porrá éget.
Ha oly szikra leszek is , mint egy porszem,
Még akkor is szépségedet hadd nézem.

Tüzes lélek beszél hozzám szemedből ?
Ben vagyok-e , kiestem-e szivedből ?
Hej , ha tudnám , hogy szivedből kiestem :
T'om , mit kén' a világ végén keresnem.

Fáztam én már életemben eleget ,
A te lelked ad még egy kis meleget ,
Ha ennek is elfogy egyszer melege :
Tudom , hogy meg vesz az isten hidege.

Csillagos ég , gyönyörű szép csillagos !
Ne légy rózsám olyan szörnyű haragos.
Éjjeledik , hűvösödik , ölelj meg —
Majd megfagyok , még a lelkem is remeg ?

Ne takarj be most engemet egyébbel ,
Csak azzal a gömbölyű kis kezeddél.
Olyan nekem a bal kezed , mint a jobb ,
Az isten keze is csak egy cseppel jobb !

II.

DE SZERETEK...

De szeretek együtt lenni te veled!
Tejbe-vajba füröszköd a lelkemet,
Tejbe-vajba, édes mézes beszédbe!
Jaj istenem! de szép élet, de szép e!

Mit olvasok, mit nem a te szemedből?
Ne én tőlem kérdezd azt, de szivemtől,
A szivemtől, mely oda szállt lelkedre,
Mint a madár, ha rózsafára száll le.

Megy a fecske, megy a daru, költözik,
Mező, erdő zöld se lesz már tavaszig,
Rózsafárul level hull, a virág hull —
Az a madár, a szívem, meg se mozdul.

Itt várom én, itt várom be a telet,
T'om, hogy a nap is az égen odább megy.
Mit bánom én, ha itt hagy is örökre,
Csak szép szemed jusson az én lelkemre!

Felhős az ég, sötét az ég felettem,
Fekete szem-, sötét éjbe, szerettem.
Két szép csillag ragyog le rám az égről,
Jer, mulassunk, mig le mennnek az égről!

III.

NEM TUDOM ÉN...

Nem tudom én , mi forgatja az eget ,
Csak azt t'om , hogy mint a nap kel , meg lemegy .
Nem tudom én , a szívemet mi lelte ,
Csak azt t'om , hogy mint a nap jár fel és le .

Szalad , szakad egyenest a csillagig ,
A csillagig , hol a reménység lakik .
Aztán lefut a legmélyebb tengerbe ,
Nagy tengerbe a fekete kétségbe .

Szeretgeti , ölelgeti az eget
A legszebbik eget — a te szemedet
Azon akar a lelkedhez bejutni ,
Rózsa párnán , szerelmeden nyugodni . —

Piros hajnal keletkezik az égen ,
Tűzben állok , lángban állok egészen .
Harmatos lomb , fekete szem pillája ,
Sírj egy csepet , egy kis csepet e lángra !

Akkor szép a felleg arcza , akkor szép ,
Mikor eső esik és a villám ég .
Sötét felleg az én lelem mostanság :
Sírjak-e , vagy haragudjam , nem t'om , rád ?

Bejártam én ezt az egész világot ,
Nem találtam , tenálad szebb virágot .
Piros virág ! szerelem szép rózsája ,
Maradj az én süvegem bokrétája !

SZÉKELY JÓZSEF.

NE HIJJATOK...

Ne hijjatok engem messze földre ,
Túl a bércezen, túl a tengerparton
Ott se tudnék én többé nyugonni ,
Nem lehetne nékem ott maradnom !

Nem az a fa a jó honfi keble ,
Melyet, hogyha beköszöntött a tél ,
Eltehetni zsibbadt álma közben
Bármí földre . . . és azután ott él. —

Mint a páfráng, mely a föld méhébe
Száz ölet fut indás gyökerével :
Olyan e fa . . . s bár mi messze vitted —
Régi helyén hajt ki . . . emlékével.

Hasztalan függesztet a virágot
Egyik fáról rá a másik fára . . .
Sohase lesz az annak a fának
Gyümölcsöket termelő virága. —

Itt születtem én a tiszatájon ,
Mint e folyó, a hon kebelében ;
Itt halok meg belül a határon ,
Mint a folyó, bármí eset érjen !

Itt a bú is édesebb szívemnek ,
Arcza nyájasabb a fájdalomnak ;
Halottaim kívül, a határon . . .
A falukban ismerősim vannak.

Minden embert köt valami hozzám,
Mint egy fához a gyökér a többbit;
Mind megérzi, mindnek fáj a seb, ha
Egyiket a másiktól kidöntik.

Ne hijjatok engem messze földre,
Túl a bércezen, túl a tengerparton;
Ott se tudnék én többé pihenni,
Nem lehetne nékem ott maradnom!!

TOTH ENDRE.

A HIT GYERMEKE.

— Paramythia. —

A Mindenható leszállott egéből; le az újan terem-
tett földre, mely az ő fenségének, tökélyének, szerete-
tének volt tanúja. — Leszállott körözve az ő angyalaitól.

Elnézé a gyöngé rózsapirt, a terjengő bibort, mely
előzőnlé a földnek aranszegélyű föllegekben úszó széleit
keleten; ... elnézé a feltűnő hajnalt.

A világosság pedig mindinkább terjenge színén a
földnek, és megzendültek az erdők lombai; gyöngé hó-
lyagokat vert a folyó; hallatszott életzaja az állatoknak:
— a nesz a korány tiszta öröme volt!

És midőn feltűnt rózsapárnáiból a napnak tűzgolyó-
ja: elhaloványodtak az égnek csillagai; hanem millió
fényben tündököltek gyöngyei a harmatnak, és a viruló
természet megújult általok.

Ez volt a hatodik nap reggele.

A Mindenható gyönyörrel éldelé teremtményeinek örömét, és vidám háláját.

De a föld színén, és a világ élő teremtményein még csak egyedül ő volt a parancsoló, és az ő angyalai a hírnökök. — Hiányzott még a teremtés dísze, műveinek koronája.

Monda tehát Isten, az ő angyalaihoz :

— Kedvesim! Nyilván szemlélték ti is az alkotmányt, melyet teremték; gyönyörködtek a hajnalban és a földnek megújulásán; — halljátok az örömjajt az élők közül. Oh, mily szép, mily jó ez! Én is örülök, hogy mindezt teremtem az élők örömére.

— De e nagy természetén hiányzik még valami, minek nem lehet hiányzania. Avagy mi lenne a nagy minden-ség, ha én nem örködném felette? Parancsnok kell e földre, ki úr legyen, kinek én észt adok és kit szabad akarattal ruházok fel, mert az én képemet viselendi ő. Teremtek embert az én képemre és az én hasonlatosságomra.“

Elhangzott a Mindenható nagy szava a természetén, és lön mélységes csend az egészen: várván a parancsnokot, kit nekik az Úr adni fogott.

De előszállott, langy szellőt indító szárnyakkal, egy derült és fenséges alak; aranyfürtei gyönyörű hullámokban körözték magas homlokát és gyűrűzve simúltak hóvállaira.

Ez volt az örömnök angyala!

Még egyszer meglebbenté fényes szárnyait s megállott a Mindenható lábainál. A fénykörzött arczon, szokott mosoly helyett, a levertség vonásai tünedeztek föl, és szava rezegve tört elő bíborajkairól.

Szólván, könyörgött a Mindenhatónak: ne teremtene embert; mivel az törékény és állhatatlan leendene, kit az élvek majd elcsábítanak, hogy a gyönyörök hullámiba dőljön. A szilaj örvénytől nem lehet őt megmenteni, mert

gyöngye lesz ellenében az örömeknek ; könyörge tehát az Úrnak : ne teremtene embert ; ne az ő képére, mert meg-alázandja azt.

Szólt, és fényes szárnyait fölemelve , elszállott.

Utána nemes , komoly arcú , de mondhatlanul vonzó lény lebegett elő , és állapotodott meg az Úr színe előtt. Mozdulatai méltóság jeleit viselék magokon ; hollófekete sima hajzata kellemesen omlott vállaira , és zöldbe játszó ébenszárnyai közé vegyült.

Ez a fájdalom angyala volt.

Komoly fenséggel szólott, szelid hangon.

Esdeklék pedig a szent Atya előtt : ne teremtene embert , ki elég kicsiny szívű leend kétségbeesni a bú és fájdalom terhe alatt , s ki teremtőjét átkozni fogja egy-koron. Esedezett tehát , hogy ne teremtene ily háladat-lan lényt !

És jövének ekép a bőség , a szükség , az igazság és halálnak angyalai ; mind hasonló értelemben könyörögvén Istennek , hogy ne teremtene embert.

De eljött végre a Hit angyala is.

Dicskőr sugárzá körül szent ábrázatát , melyen az ártatlanság és áhitat egyesült a jóság szellemének kifejezésében. Fodros selyemfürtei szendén simultak szét homlokán : alakján mennyei bizalom honolt.

És összefoná gyöngéden két kezét esedezvén a Mindenható előtt : valósítsa meg eszméjét , és akaratát , teremtvén embert saját fenséges képére ; és igérvén , ha az Istenség minden angyalai és nemtői elhagynák is őt gyengesége miatt : ő annak mindig és örökké véde , nem-tője leend , s nem hagyandja el őt legvégső inségében sem : mert az istenség szeretetének leendne jelképe.

Elhallgatott rezgő dallamú szava ; de a szellemi alak vonásain kérelem ömlött el s kezei összefonva maradtak.

A Hit angyala győzött !

Monda ekkor az Isten: Teremtsünk embert a mi képünkre és hasonlatosságunkra; és uralkodjék ő a tengernek halain, az égnek repeső madarain, az erdő vadain, és a földön csuszómászó minden állatokon.

Teremte azért Isten embert, az ő képére; az Istennek képére teremté azt.

És midőn a teremtés ezen remeke megalkottatnék: isteni szózat a Hit gyermekének nevezte őt!

És midőn az Isten szigorú igazsága a két első embert az édenből kitűzeté: nem átkozák ők a büntető hatalmat: meghajoltak előtte.

És megengesztelődött Isten a Hit angyalának védelmén, szólván a kiűzöttekhez;

„A ki közöletek és maradékaitok közül bennem hiend: üdvezülni fog!”

ÖTEVÉNYI.

A mint három rövid hónap alatt — mert m. é. october második felében vevém át a szerkeztést — lehetséges volt: im átdom a t. közönségnek a „Szikszói Enyhlapok“-at, azon ohajtással, vajha azok a t. olvasó várákozásának megfeleljenek.

Megtettem, mit csak megtenni e kurta idő alatt hatalmamban állott, hogy élvezhető könyvet adjak. Ezt, kétségkívül, még inkább elérendettem, ha tiszteletben álló íróink azon néhányai, kiknek ígérétét bírtam, vagy kiktől fölkerésem következtében közremunkálást várhatni hittem, ezt az ügytől meg nem vonták volna.

Azok, kiknek becses neveivel a könyvben találkozni fog a nyájas olvasó, mint szinte azok is, kiknek beküldött dolgozatait az íveknek a kiadó által megszabott száma fölvenni nem engedé, fogadják szíves, őszinte köszönetemet az irodalom és jótékony cél kettős érdekében tanusított közrehatásukért.

Pest, 1853. január 20-án.

CSÁSZÁR FERENCZ,
szerkeztő.

FALUSI VIGALOM

ajánlva

Csapó Pál

barátjának

SZEKELY IMRE

által.

Piano

The first system of musical notation consists of two staves. The upper staff features a complex, rapid melodic line with many beamed sixteenth and thirty-second notes. The lower staff provides a harmonic accompaniment with chords and moving lines.

The second system of musical notation also consists of two staves. The tempo and mood are indicated by the markings *dolce* and *cantabile*. The upper staff continues with a melodic line, while the lower staff features a more active, rhythmic accompaniment.

The third system of musical notation consists of two staves. The upper staff contains a long, continuous melodic phrase marked with *8a* and *tr* (trill). The lower staff has a more static accompaniment with sustained chords.

The fourth system of musical notation consists of two staves. The tempo and mood are indicated by the marking *dolce*. The upper staff features a melodic line with a trill marked *tr*. The lower staff has a simple accompaniment of chords.

The fifth system of musical notation consists of two staves. The tempo is indicated by the marking *rit:* (ritardando). The upper staff features a melodic line with many beamed notes. The lower staff has a simple accompaniment of chords.

Allegro
pastorale

$\text{♩} = 132$

dolce

tr

tr

tr

mf

This page of musical notation contains six systems of staves, each with a treble and bass clef. The notation includes various musical elements such as notes, rests, and dynamic markings. The first system begins with a treble clef and a key signature of one sharp (F#). The second system features a treble clef and a key signature of one sharp. The third system includes a treble clef and a key signature of one sharp. The fourth system features a treble clef and a key signature of one sharp. The fifth system includes a treble clef and a key signature of one sharp. The sixth system features a treble clef and a key signature of one sharp. The notation is written in a style typical of 19th-century musical manuscripts, with clear notes and rests. The page is numbered '3a' in the top left corner.

First system of musical notation. The treble staff contains a melody with trills (tr) and slurs. The bass staff provides harmonic support. The word *dolce* is written in the left margin.

dolce

Second system of musical notation, continuing the melody and accompaniment from the first system.

Third system of musical notation, continuing the melody and accompaniment.

Fourth system of musical notation. The treble staff features a rapid sixteenth-note passage. The word *ac - ce - le -* is written below the staff.

ac - ce - le -

Fifth system of musical notation. The treble staff continues the rapid passage. The word *ran* is written below the staff. The system concludes with the instruction *Cadenza brillante*.

ran *do.* *Cadenza brillante*

TARTALOM.

A) Prozaí dolgozatok.

	Lap.
BERNÁTH GÁSPÁR :	
151 A proletár falun. Frescokép	141
BULYOVSZKYNÉ :	
185 Légyott. Novella	108
DEGRÉ ALAJOS :	
399 Az atya szöktet. Vigj. 1 felv.	193
DESSEWFFY GY. M. :	
109 Ellentétek	256
EGRESSY GÁBOR :	
912 Gondolatok Pest és Páris között. Jegyzetek 1843-ból	168
FÁY ANDRÁS :	
808 Irodalmi tarlóvirágok	76
KOVÁCS PÁL :	
701 Az ígért beszély	227
KÓVÁRY LÁSZLÓ :	
101 Első szerelem. Novella	24
KUNSCH JÓZSEF :	
101 Előszó	1.
Szükszó évlapjai	3
108 A kúnleány. Történeti kép	264

	Lap.
LONKAY ANTAL :	
A szalamini ütközet	283
MATICS IMRE :	
Jegyzetek az élet könyvéből	88
ÖTEVÉNYI :	
A hit gyermeke. Paramythia	330
PENCZ MIKLÓS :	
Utazás Lombardiában. Naplótöredék	314

B) Verses dolgozatok.

ARANY JÁNOS :	
Keveháza.	129
BAJNAY VAJK :	
Magasra. Sonetto	282
BOGOSS ENDRE :	
Eszemadta...	226
BALKU IGNÁ CZ :	
Tolvajná	263
BERECZ KÁROLY :	
Őszi rózsák	312
CSÁS ZÁR FERENCZ :	
Az árva szirt. Dalmát néprege	298
CSÁS ZÁR TITUSZ :	
B* Nina emlékkönyvébe	167
DALMADY GÉZA :	
A koszorú	261
DIENES LAJOS :	
Esz után köpönyeg. Mese.	261
FLORA :	
Rózsámra	258

	Lap.
HORVÁTH CYRILL :	
Kupa. Szomoruj. 3 felvb. Mutatványul.	89
HOSSZUFALUSY KÁLMÁN :	
Kalapomnál az ibolya...	191
LAUKA GUSZTÁV :	
A vén király. Románcz.	192
LÉVAY JÓZSEF :	
A kis paraszt	259
LONKAY ANTAL :	
Jolánkának	88
MENTOVICS FERENCZ :	
Alvó gyermekemhez	84
— N. — :	
Máriához. Sonetto (képpel).	75
NÁDOSSY GYULA :	
Miért szeretlek?	216
PETROVICS :	
Emléksorok egy hölgyhez	315
ROBOZ ISTVÁN :	
Mit adhat a költő?	217
SUJÁNSZKY ANTAL :	
Szikszó népéhez.	23
SÚKEY KÁROLY :	
Merengés.	165
Dal, spanyol mintára.	224
Álmodám...	278
SZARKA JÓZSEF :	
Emlékkoszorú	225
SZÁSZ KÁROLY :	
A szerelmes csillagok	68

	Lap.
SZELESTEY LÁSZLÓ :	
Est borong	86
SZEMERE PÁL :	
Urficskaság	74
SZÉKÁCS JÓZSEF :	
Isten iránti bizalom	164
SZÉKELY JÓZSEF :	
Saroltának ; két szem kaláris (képpel)	225
Szeszélydalok	326
TÓTH ENDRE :	
Ne hijjatok	329
TÓTH KÁLMÁN :	
Szülőföldem tája	279
VACHOTT SÁNDOR :	
Dalposta	85

C) Műmellékletek.

1. MÁRIA, arczkép, rajzolta ifj. Telepy Károly; aczélba metszette Tyroler; a 75. laphoz.
2. SAROLTA, arczkép, rajzolta ifj. Telepy Károly; aczélba metszette Tyroler; a 225. laphoz.
3. LECCHI SZIGETE, tájkép, Engel és Mandello könyomdájából Pesten; a 320. laphoz.
4. FALUSI VÍGALOM, zenemű Székely Imréétől.

A „SZIKSZÓI ENYHLAPOK“ T. CZ. ELŐFIZETŐI.

- Ághó. Tóth János ref. tanító. 1 példány.
- Berzéb. Gyűjtő: Miskolczy Pál. — Décsy Antonia, Potovkyné. 2 p.
- Bián. Gyűjtő: Dávid Alajos. — Pintér Antal. 2 p.
- Böszörmény. Gyűjtő: Varga Antal. — Özv. Somosy Péterné.
Botos Ferencz. Kazinczy Sámuel. Tatár Tamás. Ercei Károlyné.
Ifj. Somosy Mihály. Oláh Lajosné. Fazekas Gábor. K. Varga
Gábor. Szekeres Pál. Novák Imre. Kálmánchellyi József. 13 p.
- Buda. Pencz Miklós. 1 p.
- Csaba. Tomka Lajos. 1 p.
- Czecze, Perczel Gyula. 1 p.
- Eger. Bajnai. 1 p. — Szvorényi József. 2 p.
- Érsek-Ujvár. Gyűjtő: Hettlénny Ferencz, nyitra megyei bir-
tokos. — Poyzl Miklósné, Schmidt Lilla. Hamar Pál. Koppán
Jenő. Plathy Mihályné. Balogh Borbála. Majthényi Adolf. Mer-
sics Ignáczné szül. Kopácsy. Halassy Ede. Gróf Károlyi Lajos
névében Resch Vincze. Paulik Gábor, tóthmegyeri plebános.
Hettlénny Ferenczné, Verseggy Terézia. Szeman Ferencz al-
sz.-bíró. Verseggy Antal, megyei biztos. Juhász Pál. Paulus
Teréz. Szilva Ignác. Velzer István. 16.
- Eperjes. Gyűjtő: Berzeviczy Tivadar. — Almássy Berzeviczy Zsó-
fia. Berzeviczy Emil. Szinrecsányi Ödön. Dobay Vilmos. Do-
bay Tivadar. 5 p.
- Felső-Iszkázon. Szabó Imre. 1 p.
- Fóth. Gyűjtő: Bossányi László. — Gombos János. Burg Mária.
Burg Ferencz. Károlyi István gróf. 5 p.
- Győr. Gyűjtő: Kovács Pál. — Dorner Ede. Ányos-Bay Mária.
Tóth-Vörös Luiza. Balogh Terézia. Csejtey Ida. Fischer Jó-
zsefné. Bittó Ilka. Nagy Kálmán. Sággy Böske. Csépan Fanni.
Hets Mátyás. Anwander János. Gönczöl Antal. Preng Mihály.
Szűcs Luiza. Huttlósz Karolina. Deáky Gellért. Perlaky Ida.
Böröndi Jánosné. Nicsinger Sándorné. Holeczer Ivánné. Jankó
Kálmán. Bay Antalné. Kovács Juliána. Szent-Mihályi Fe-
renczné. Fischer Györgyné. 26 p.
- Gyűjtő: Karsay Lajos. — Szalacsy Teréz. Vörös Lidia. Szala-
csy Lajosné. Karsay Lajosné. 4 p.
- Gibárt. Gábel István. 1 p.

- Heves. Gyűjtő: Bajnay Vajk. — Bereczky Pál. Kaunitz Tivadar. 2 p.
 Jolsva. Lehoczky. 1 p.
 Kálló. Gyűjtő: Ferenczi Alajos. — Szilez István. 2 p.
 Kálna-Borfd. Baros József. 1 p.
 Kaposvár. Gyűjtő: Kapossy Imre. Botka Francziska. Baim B. N.
 Elek. Rády. Nagy Károly. Sóss Sándor. Ferber József. Gáspár
 Lajos. Bresztyenszky Béla. Kelemen Lajos. Kozma József. 11 p.
 Kassa. Klesztinszky László. 1.
 Kassa. Gyűjtő: Kunsch Gábor. — Koretko Antal. Vitéz György.
 Gedeon Imre. Giller József. Czitó Dániel. Rimanovszky Fe-
 rencz. Aranyossy János. 8 p.
 Kecskemét. Balásfalvi Kiss László. 1 p.
 Kenyhet. Gyűjtő: Teleky Péter. — Patay Sámuel. 2 p.
 Kolosvár. Gyűjtő: Lázár Miklós gróf. — Lázár László gróf. —
 Streicher Mihály. Kolosvári casinó. 3 p.
 Krakován. Biróczy Ágoston, krakováni plebános. 1 p.
 Lendva. Gyűjtő: Dervarics Kálmán. Kiss Béla. Kiss János. Ká-
 lóczy Mihály. 3 p.
 Lugos. Gyűjtő: Szende Béla. — Antunovics János. Balogh László.
 Zárnok. Ernő. 4 p.
 Micske. Lázár Imre. 1 p.
 Magyar-Óvár. Gyűjtő: Szulcz Antal. — Nagy Rudolf. 2 p.
 Makó. Gyűjtő: Balku Ignác, makói g. e. esperes. — Mátéffy Pál.
 Csajághy Czeczilia asszonyság. Pozsonyi Irén. Mikán Sándor.
 Zayácz Dániel, nagylaki evang. lelkész. Doner Luiza. 7 p.
 Marmaros-Sziget. Gyűjtő: Szarka József. Keszthelyi Antal. 2 p.
 Nagy-Szőlős. Lator Gábor. 1 p.
 Nagy-Zerénd. Gyűjtő: Németh József. — Kabdebo Károly.
 Kabdebo Kálmán. 3 p.
 Nyíregyháza. Gyűjtő: Haczell Antal. — Blahunka József. Ábrá-
 nyi Aurél. Matheidez Gusztáv. Kandel Kristof. 5 p.
 Pest. Gyűjtő: Halasy Magdolna kisasszony. — Eremita Eufrosina. 2 p.
 Gyűjtő: Masson Károly. — Müller Károly János. Steinaecker Sá-
 muel. 3 p.
 Leszich Sámuel. 1 p.
 Csernovich Péter. 1 p.
 Gyűjtő: Várady Károly. — Kövesdy Jozsef. 2 p.
 Gyűjtő: Koppély Frigyes. — Wodianer Albert. 2 p.
 Gyűjtő: Kunsch József. — Merkl Mihály. Szalay Mihály. Erb-
 ler József. Kováts Eugen. Stoika. Gruss. Böllmann M. Baillie F.
 Kudlik. Kliegel F. Cseley. Hoffmann. Lausch. Mastalier. Stei-

- ninger. Pollak. Ginter Károly. Fideli. Hammer Pál. Weissenberger. Mayer Károly. 21 p.
- Pest. Benedicty György. 1 p.
- Gyűjtő : Egressy Gábor. — Jankovich Miklós. Latkóczyné. Komlóssy Ida. 3 p.
- Gyűjtő : Kövér János. — Kövér Pál. Kabdebo Zsigmond. Cser-tán Emánuel. Balogh Antal, nagy-kovácsházi lelkész. 5 p.
- Gyűjtő : Ibrányi Buday Justina. Ibrányi Vezzerle Mária. For-nyák Carolina. Vezzerle Turcsányi Amália. 4 p.
- Gyűjtő . Matta László. — Matta Izidor. Friwirth József. Gön-döcs Benedek. Koller Imre. Glatz Rezső. Glatz János. 7 p.
- Gyűjtő : Simunchich Ignác. — Kudlik József. 2 p.
- Ötvös János. 1 p.
- Gyűjtő : Gróf Kun Lászlóné. — Tisza. 2 p.
- Gyűjtő : Glatz Ferd. — Glatz E. 2 p.
- Gyűjtő : Ágoston Józsefné. — Balla Endre. Gr. Andrásy Julia. 3p.
- Gyűjtő : Kapczy Tamás. — Lenhossék György. Széher Mihály. Ledniczky Mihály. Toltsvai Nagy Gedeon. Jurenák József. Tö-rök Imre. Farkas Horác. Zsivora György. Dóry K. özvegy Plathhy Imréné. 11 p.
- Gyűjtő : Kubinyi Vilmos. — Szerény Antal cs. k. tanács. 2 p.
- Gyűjtők : Frievaldszky kisasszonyok. — Frivaldszky Imre. Des-sewffy Gyula Mór. Mezóssy László. Kolosy B. Sándor. Dessewffy Paulina. Medweczky. Nagy István. Fridwaldszky János. Gállik Sándor. Klauzál Gábor. 10 p.
- Gyűjtő : Dessewffy Gyula Mór. — Sándor Mária. Özv. Gosztonyi Alajosné. Patay József. Báno-Jeszenszky Riza. 4 p.
- Baranyay Adolf. 1 p.
- Matulay Gyula. 1 p.
- Rosenzweig. 1 p.
- Gyűjtő : Leiningen Károly grófnő. — Traun-Bethlen grófnő. Liedemann Luisa. Kendeffy Katinka grófnő. Pejacsevich-Beth-len grófnő. Urbán Szilárdka. Gróf Pajacsevich Mark. Pejacsevich Prandau. grófnő. Grimm Berta. Gróf Pejacsevich Pál. Gróf Lei-ningen Victor. Gróf Pállfy János. Adam Clare. Takácsy Mik-lós. M. Brunswick Terez grófnő. Eduard Philipp. 16 p.
- Gyűjtő : Telepi Károly. — Benitzky Sarolta. Egressy Irma. Barabás Miklós. 4 p.
- Fabricius József. 2 p.
- Gyűjtő : Bohus-Szőgyényi Antonia. — Atzél-Bohus Emelka. Atzél-Ottlík Anna. Teleky Sámuel. Máriássyné. Szirmay Ádámnő. 7 p.

- P e s t.** Gyűjtő : Lonkay Antal. — Muzsik Ferencz, Egerváry Alajos, Gyomlay Gellért, Szűts Gerő, Hunyady Lajos, Tóth Jolánka. 6 p.
 Gyűjtő : Mártonfy Zsigmond. — Katona Mihály. 2 p.
 Gyűjtő : Szijártó Zsiga. — Kaaselik Erzsébet, BáthKároly, Szalazár Károly, Jerikoglu Marcell, Széher, Kégl Julia. 7 p.
 Gyűjtő : Anderko Tamás. — Hrabovszky, Scher Ferd. Peitl, Szilassy, Sztráda Rudolf, Szalay István, Bujanovics Ernő. 7 p.
 Gyűjtő : Emődy Dániel. — Vidos Victorné, 2 p.
 Tomala Luiza. 1 p.
 Gyűjtő : Frommhold Károly. — Raics Antal. 2 p.
- P o z s o n y.** Gyűjtő : Dessewffy Virginia grófnő. — Bárány Wenckheim Mária, sz. gr. Apponyi, Gróf Zichy Nep János, Gróf Festetics Feliczia. 4 p.
 Gyűjtő : Kunsch Lajos. — Frank Márton, Bárány Marchfeld Eliza, Csenkey Albert, Francisci, Palugyay László, Mosóczy L, Mikovényi, Olle Lajos, Braun Frigyes, Imely Gusztáv, Chalupka Endre, Medweczky, Eremit C, Nehrer A. E., Cotelli, Hauszer Ernő, Mayer N. János, Gervay Sándor, Schätzler, Posch Ágost, Taund Dán, Mayercsák M. Kiripolszky, Szále Antal, Prileczky Thad, Ghiczy Károly, Imely Antal, Jablánczy Zsigmond, Kovács Endre, Baranyay János, Szinovácz György, Schiller Károly, Pusztay, Feszler János, Mangold Károly, Víz Sándor. 36 p.
- S i m o n t o r n y a.** Gyűjtő : Krisztinkovich Ignác. — Mittermayer Frigyes. 2 p.
- S z a r v a s.** Gyűjtő : Novák Károly. — Neubarth Venczel József, Doleschall János, Schefesikny, Kemény Samuné, Somogyiné, Tóth Judit kisasszony, Réthy Vilmosné, Simon Linka, Panyitzky Judit kisasszony, Ifj. Baghy Pál. 10 p.
- S z . - I v á n f a.** Szelestey Lászlóné sz. Igmándi Magdolna assz. 1 p.
- S z e p s i.** Gyűjtő : Csörghe László. — Horváth Istvánné, Czékus Gyuláné, Halmy Menyhértne, Csörghe Lászlóné, Marsó Pálné, Somoskeőy Hermine. 6 p.
- S z i k s z ó.** Eger Antal. 1 p.
- T i s z a - U j l a k.** Gyűjtő : Góttier Lipót. — Horváth István, Kés-márky Sámuel, Dessewffy Emanuel. 5 p.
- V á c z.** Gyűjtő : Guba János. — Roskoványiné. 2 p.
- V á m o s.** Szentgyörgyvölgyi Szép Sámuel. 1 p.
- V e s z p r é m.** A veszprémi polgári kaszinó számára. 1 p.
- Z á g r á b.** Gyűjtő : Spitzer Mór. — Korbélyi József, Prukner Mátyás, Cziczter Antal, Buszák M. plebános. 5 p.

80/7636

